

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivního studia

Historické vědy – pomocné vědy historické

Marta H r a d i l o v á

**Příspěvky k dějinám knihovny minoritů v Českém
Krumlově v době předhusitské**

**On the History of the Minorite Library in Český
Krumlov during the pre-Hussite period**

Disertační práce

vedoucí práce: Prof. PhDr. Ivan Hlaváček, CSc.

2014

Prohlašuji, že jsem disertační práci napsala samostatně s využitím pouze uvedených a řádně citovaných pramenů a literatury a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 25. března 2014

Marta Hradilová

Abstrakt

Příspěvky k dějinám knihovny minoritů v Českém Krumlově v době předhusitské

Marta Hradilová

Cílem práce je přinést pomocí základních kodikologických postupů srovnávacího charakteru nové poznatky ke kvantitativnímu i kvalitativnímu složení knihovny minoritů v Českém Krumlově v době předhusitské.

Původní pramennou základnu, tvořenou dochovanými rukopisy a soupisem knihovny z roku 1502, se heuristickým výzkumem podařilo rozšířit o dosud neznámý katalog minoritské knihovny z roku 1787 a prozatím jediný soupis knihovny českokrumlovských klarisek, který vznikl v roce 1782 při inventarizaci majetku rušeného konventu. Studium archivních pramenů, uložených v archivu Uměleckoprůmyslového muzea, přineslo důležitá zjištění v otázce prodeje českokrumlovských rukopisů a prvotisků muzeu v letech 1894–1896 i o podílu tamního ředitele Karla Heraina na záchraně českokrumlovských rukopisů za 2. světové války.

Hlavní pozornost se soustředila na rukopisy pocházející z knižního daru Petra II. z Rožmberka klášteru, jejichž srovnáním s dalšími dochovanými rukopisy se podařilo rozšířit rozsah knižního daru. Jako mimořádně důležité se v tomto případě ukázalo porovnání vnějších znaků rukopisů. Rožmberky byl klášteru věnován i známý kodex *Liber depictus*.

Pomocí vlastnických poznámek byla určena provenience některých rukopisů získaných od osob, které našly v Krumlově útočiště v době husitských válek.

Na základě analýzy soupisu knihovny z roku 1502 bylo možné určit obsahové složení knihovny na počátku 16. století, komparace soupisu

s dochovanými rukopisy přinesla cenné poznatky ke složení předhusitského fondu knihovny, zanesené do přílohy č. 2. Srovnání soupisu knih z roku 1502 s katalogem knihovny z roku 1787 objasnilo kvantitativní proměnu rukopisného fondu od počátku 16. století do roku 1787 a prokázalo, že došlo ke ztrátě nejméně 50 svazků, viz příloha č. 3. Srovnání katalogových popisů s dochovanými rukopisy napomohlo k určení ztrát, ke kterým došlo v posledních dvou letech. Přesto představuje českokrumlovská knihovna se svými 90 středověkými rukopisy nejjachovalejší minoritskou knihovnou v českých zemích. Její středověký fond dochovaný v tomto rozsahu je unikátní i v celoevropském měřítku.

Abstract

On the History of the Minorite Library in Český Krumlov during the pre-Hussite period

Marta Hradilová

The aim of this work is to present new findings on the quantitative and qualitative composition of the Minorite Library in Český Krumlov during the pre-Hussite period, using standard comparative codicological procedures.

The original source base, comprising the preserved manuscripts and the library catalogue from 1502 has been successfully expanded through heuristic research to include a previously unknown Minorite Library catalogue from 1787 and what was previously the only library catalogue of the Český Krumlov St Claire nuns, which was compiled in 1782 during the inventorization of the disestablished convent's property. Study of the archive sources housed in the Museum of Decorative Arts archive produced important findings regarding the sale of Český Krumlov manuscripts and incunabula from the museum between 1894 and 1896, as well as the role played by curator Karel Herain in preserving the Český Krumlov manuscripts during the Second World War.

Attention is primarily focused on the manuscripts from the book donation made by Peter II of Rosenberg to the convent. When a comparison was made with other preserved manuscripts it was established that the size of the book donation was greater than originally thought. Here a comparison of the external characteristics of the manuscripts proved to be of exceptional importance. The convent was even given the famous *Liber depictus* codex by the Rožmberks.

Ownership notes were used to establish the origin of some of the manuscripts acquired from individuals who found refuge in Krumlov during

the Hussite wars.

An analysis of the 1502 library catalogue made it possible to determine the library contents at the beginning of the 16th century, and a comparison of the catalogue with the preserved manuscripts produced valuable findings on the composition of the pre-Hussite library collection, detailed in Annex 2. A comparison of the 1502 book catalogue with the 1787 library catalogue cast light on the quantitative change in the manuscript collection from the beginning of the 16th century to 1787, showing that at least 50 items were lost, see Annex 3. A comparison of the catalogue descriptions and the preserved manuscripts helped to establish the losses that occurred over the last two hundred years. Nevertheless, with its 90 medieval manuscripts the Český Krumlov library is the best preserved Minorite library in the Czech lands. The extent of its preservation makes this medieval collection unique on a European scale.

OBSAH

Předmluva.....	1
Úvod.....	2
1. kapitola Prameny a literatura.....	6
2. kapitola Minorité - řád menších bratří konventuálů	22
3. kapitola. Dějiny českokrumlovského konventu.....	30
4. kapitola Minoritská knihovna v době předhusitské.....	48
5. kapitola Dějiny minoritské knihovny v 15.–18. století.....	80
6. kapitola Dějiny minoritské knihovny v 19.–20. století.....	109
Závěr.....	129
Prameny a literatura.....	138
Seznam zkratk.....	168
Vysvětlivka.....	170
Přílohy.....	171

PŘEDMLUVA

Uplynula již řada let od chvíle, kdy jsem se při přípravě práce o knihovně Václava z Krumlova poprvé seznámila s knihovnou českokrumlovského minoritského kláštera, jejíž rukopisy jsem pak důkladně poznala při přípravě čtvrtého svazku Průvodce po rukopisných fondech. I proto jsem si její dějiny zvolila jako téma své disertační práce.

Na konci cesty za českokrumlovskými rukopisy bych chtěla poděkovat pracovníkům a kolegům ze všech institucí, v nichž jsem bádala, za vstřícnost a ochotu, se kterou jsem se u nich setkala. V první řadě bych však chtěla poděkovat svému školiteli prof. Ivanu Hlaváčkovi nejenom za vedení mé disertační práce, ale především za cenné rady a pomoc při získávání obtížně dostupné literatury. Byl to právě on, kdo na přednáškách z kodikologie vzbudil můj zájem o rukopisy a dějiny středověkých knihoven, které se staly mým hlavním badatelským zájmem.

Rovněž bych chtěla vyjádřit poděkování pracovníkům Uměleckoprůmyslového muzea v Praze Janě Croy, Radimu Vondráčkovi, Lucii Zadražilové a zejména pak paní Anně Oplatkové za nebývalou ochotu při zpřístupňování studovaného materiálu. Mnohými díky jsem zavázána také kolegům z oddělení rukopisů a starých tisků Národní knihovny, jmenovitě zejména Kamilu Boldanovi a Miladě Svobodové, za četné konzultace a všestrannou pomoc, které se mi z jejich strany dostalo. Nezanedbatelné díky patří i mým spolupracovníkům z oddělení pro soupis a studium rukopisů Stanislavu Petrovi a Pavlu Brodskému, kterému děkuji za fundované rady v uměnovědných otázkách.

ÚVOD

Přestože má studium dějin středověkých knihoven u nás již dlouholetou tradici a mnohé v tomto směru už bylo vykonáno, existují dodnes knihovny, které, ačkoliv nestály na okraji badatelského zájmu, mají stále ještě co říci. Takovou je i knihovna kláštera minoritů v Českém Krumlově s unikátně dochovaným středověkým rukopisným fondem.

Samotný klášter, vysvěcený roku 1358, založila spolu s klášteřem klarisek Kateřina, vdova po Petru I. z Rožmberka, spolu se svými syny Joštem, Petrem II., Oldřichem a Janem z Rožmberka. Uvedení minoritů a klarisek do Krumlova kopírovalo dobovou oblibu mendikantských řádů. Řád minoritů, založený roku 1209 sv. Františkem z Assisi, pokládal za svůj hlavní úkol kazatelskou činnost, kterou se snažil vést k náboženskému přesvědčení a zbožnosti zejména městské obyvatelstvo. Klarisky byly ženskou odnoží řehole sv. Františka a jejich kláštery byly pravidelně stavěny při klášteřích minoritů, kteří klariskám poskytovali duchovní správu.

Pomineme-li příležitostné zmínky o českokrumlovské minoritské knihovně objevující se v monografiích spíše uměnovědného zaměření, zabýval se jako první jejími rukopisy Ferdinand Tadra ve svém článku o krumlovské slavnosti ukazování ostatků. V roce 1887 zpřístupnil Josef Emler nekrologia obou klášteřů. Další pozornost badatelů směřovala na konci 19. století k dochovaným jazykově německým rukopisům. V poválečném období se zájem soustředil zejména na dochovaný soupis knihovny z roku 1502, kterým se postupně zabývali Josef Tříška, Ivan Hlaváček a Josef Hejnic, který podal v roce 1995 zatím nejucelenější přehled dějin českokrumlovského kláštera i knihovny spolu s přehledem existující literatury a pramenů.

Cílem práce je přinést pomocí základních kodikologických postupů srovnávacího charakteru nové poznatky ke kvantitativnímu i kvalitativnímu

složení knihovny minoritů v Českém Krumlově v době předhusitské.

Pramennou základnu tvořenou především dochovanými rukopisy a soupisem knih z roku 1502 se podařilo heuristickým průzkumem rozšířit o dosud neznámý katalog minoritské knihovny z roku 1787 a o jediný dochovaný soupis knihovny českokrumlovských klarisek, který vznikl v roce 1782 při inventarizaci majetku rušeného konventu. Nejistá atribuce některých rukopisů českokrumlovské minoritské knihovně vedla ke studiu archivních materiálů uložených v archivu Uměleckoprůmyslového muzea. Studium těchto materiálů přineslo cenné poznatky nejen o prodeji rukopisů a prvotisků Uměleckoprůmyslovému muzeu v letech 1894–1896, ale i o podílu tamního ředitele Karla Heraina na záchraně 65 rukopisů z českokrumlovské minoritské knihovny za 2. světové války.

Pro nejstarší období dějin knihovny jsou hlavním pramenem dochované rukopisy, chybí jakýkoliv soupis knihovny i archivní prameny k jejím dějinám. V dalším časovém období (cca 1420–1800) se objevuje nový typ pramenů, a to soupisy a katalogy knihovny, které umožňují zachytit obsahové složení knihovny a postihnout kvantitativní změny. Pro 19. a 20. století nabývají na důležitosti především archivní prameny, na jejichž základě je možné sledovat změny rukopisného fondu.

Podle převažujícího typu pramenů byla práce rozdělena do tří částí, které odpovídají jednotlivým časovým obdobím ve vývoji knihovny a pokrývají celou dobu její existence. Protože se práce zaměřila především na nejstarší období existence knihovny, byly sledovány především prameny týkající se nejstarší části rukopisného fondu.

V úvodní kapitole jsou nejprve přehledně shrnuty prameny k dějinám českokrumlovského kláštera a knihovny; v souhrnu literatury je kromě prací k vlastním dějinám knihovny podán i přehled literatury k historii celého konventu. Stručně jsou nastíněny i dějiny dalších minoritských knihoven na našem území i v okolních zemích spolu se základní literaturou. Další kapitola

se zabývá počátky minoritského řádu a historií minoritů v Čechách od jejich příchodu ve třicátých letech 13. století až po současnost. Pro dějiny knihovny jsou důležité i vlastní dějiny českokrumlovského konventu podané v následující kapitole, od kterých se odvíjí i jednotlivé vývojové etapy v dějinách knihovny.

První ze tří hlavních kapitol je zaměřena přímo na předhusitské dějiny knihovny od jejích počátků v šedesátých letech 14. století až do vypuknutí husitských válek. Pozornost se soustředila především na rukopisy, pocházející z knižního daru Petra II. z Rožmberka klášteru, který tvořil jádro předhusitského fondu knihovny. S pomocí rukopisů, náležících podle donačního zápisu do uvedeného souboru, byly za použití komparace na základě písma a výzdoby určeny další rukopisy patřící do této skupiny. Jako mimořádně důležité se ukázalo i srovnání vnějších znaků, zejména vazby dochovaných rukopisů. Stejná pozornost byla věnována i rukopisům patřícím českokrumlovským klariskám, které byly darovány Petrem II. z Rožmberka, protože obě knihovny sdruženého kláštera spolu byly zejména v počátcích své existence úzce spjaty. Opomenuté nezůstaly ani další významné rukopisy přičítané v tomto období klášteru. Šlo zejména o proslulý *Liber depictus*, rukopisy v národních jazycích či *Krumlovský sborník*.

V další kapitole zahrnující období od dvacátých let 15. století do konce 18. století byla určena provenience rukopisů, u kterých bylo možné předpokládat, že byly do knihovny získané od osob, které našly v Krumlově útočiště v době husitských válek. Zde se ukázala jako důležitá analýza vlastnických poznámek. Pro určení některých vlastnických poznámek byla využita ultrafialová lampa.

Z roku 1502 pochází nejstarší dochovaný soupis knihovny. Na základě rozboru tohoto pramene bylo možné určit obsahové složení knihovny na počátku 16. století. Komparace soupisu s dochovanými rukopisy přinesla i nedocenitelné poznatky ke složení předhusitského fondu knihovny, zanesené

do přílohy č. 2. Důležitý byl nález knižního katalogu z roku 1787, který obsahuje oborovou skupinu Z, která příslušela rukopisům a v doposud známém katalogu z poloviny 18. století chyběla. Porovnání soupisu knih z roku 1502 s tímto katalogem objasnilo kvantitativní proměnu rukopisného fondu knihovny od počátku 16. století až do roku 1787. Srovnání katalogových popisů s dochovanými rukopisy napomohlo k určení ztrát, ke kterým došlo v posledních dvou stech letech, viz příloha č. 3. Objev doposud neznámého soupisu knihovny českokrumlovských klarisek z roku 1782 vysvětlil, jakým způsobem se dostal rukopis *Liber depictus* do Národní knihovny ve Vídni, ale především umožnil udělat si konkrétní představu o kvalitativním i kvantitativním složení rukopisného fondu klarisek.

V poslední kapitole se do popředí dostávají archivní materiály, z nichž většina nebyla doposud badateli využita. Přestože jde o dokumenty z 19. a 20. století, nepostrádají důležitost i pro předhusitské dějiny fondu, protože objasňují majetkové přesuny týkající se z velké části kodexů ze 14. století. O některých z těchto rukopisů panovaly ve starší literatuře pochybnosti o jejich příslušnosti do českokrumlovské minoritské knihovny. Proto byla u všech rukopisů, které se dostaly v 19. a 20. století mimo vlastní knihovnu ať už prodejem, nebo krádeží, provedena na základě vlastnických poznámek a původních signatur jejich identifikace v dochovaném soupisu knihovny z roku 1502 i v pozdějších katalozích knihovny.

K práci je připojena ještě příloha č. 1, která přináší evidenční soupis všech rukopisů patřících do původního rukopisného fondu minoritské knihovny, a příloha č. 4 obsahující konkordanci dochovaných signatur.

1. KAPITOLA

PRAMENY A LITERATURA

A) Prameny

Největší část českokrumlovské minoritské knihovny je dnes uložena v Jihočeské vědecké knihovně v Českých Budějovicích, Oddělení rukopisů a starých tisků ve Zlaté Koruně. Jde o 3430 starých tisků,¹ 76 svazků prvotisků² a 56 rukopisů,³ mezi nimiž je pět středověkých rukopisů⁴ a dva katalogy knihovny.⁵

Historicky nejceněnější část fondu nalezneme ale v Oddělení rukopisů a starých tisků Národní knihovny v Praze. V první řadě jde o rukopis martyrologia s nekrologiem XIV B 15,⁶ který knihovna získala v roce 1782

¹ Údaje o počtu knih jsou převzaty z článku Jindřicha ŠPINARA, *Bechyně, Český Krumlov, Jindřichův Hradec. Charakteristika knihoven řádu sv. Františka*, in: K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven, *Opera romanica* 1, České Budějovice 2000, s. 219–220. Staré tisky jsou od roku 2012 zpřístupněny v Digitální knihovně JVK, dostupné na [www < http://katalog.cbvk.cz >](http://katalog.cbvk.cz)

² Mirko RIEDL, *Katalog prvotisků jihočeských knihoven = Catalogus incunabulorum quae in bibliothecis Bohemiae meridionalis asservantur*, Praha 1974. Kromě tištěného katalogu jsou dnes prvotisky zpřístupněny i v Digitální knihovně JVK, dostupné na [www < http://katalog.cbvk.cz >](http://katalog.cbvk.cz)

³ Podle J. Špinara je však 25 rukopisů velmi sporné provenience a do fondu byly zařazeny patrně omylem v padesátých letech 20. století. Viz J. ŠPINAR, *Bechyně, Český Krumlov*, s. 219. Rukopisy popsal nejprve v době, kdy byly mezi léty 1950–1956 uloženy v Okresním muzeu v Českém Krumlově, P. Spunar, in: Jaroslav WEBER (=Jaroslav KADLEC) – Josef TRÍŠKA – Pavel SPUNAR, *Soupis rukopisů v Třeboni a v Českém Krumlově*, Praha 1958, č. 122–141, s. 314–324. V letech 1975–1980 byly rukopisy znovu popsány B. Rybou; Bohumil RYBA, *Soupis rukopisů a starých tisků z fondu Státní vědecké knihovny v Českých Budějovicích III., Rukopisy z různých klášterních knihoven v jižních Čechách*, České Budějovice 1985, č. 48–102, s. 67–113.

⁴ JVK České Budějovice: 1 CK 7; 1 CK 8; 1 CK 9; 1 CK 10; 1 CK 24; RYBA, č. 54, s. 71–78; č. 55, s. 78–80; č. 56, s. 80–81; č. 57, s. 81–83; č. 71, s. 93–96.

⁵ JVK České Budějovice: 1 CK 4; 1 CK 20; RYBA, č. 51, s. 69–70; č. 67, s. 88–89.

⁶ Josef TRUHLÁŘ, *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui in C. R. Bibliotheca publica atque Universitatis Pragensis asservantur II.*, Pragae 1906, č. 2454, s. 285.

spolu rukopisy pocházejícími z českokrumlovského kláštera klarisek.⁷ Ve dvacátých letech minulého století získala knihovna koupí v antikvariátu dalších osm rukopisů pocházejících původně z českokrumlovské minoritské knihovny.⁸ Především je však v Národní knihovně na základě deponátní smlouvy uložen soubor 63 středověkých rukopisů, jejichž majitelem je Provincie řádu minoritů sv. Cyrila a Metoděje v České republice.⁹

Dalších osm středověkých rukopisů, šest prvotisků a jedna postinkunábule se nachází ve fondu Uměleckoprůmyslového muzea v Praze.¹⁰ Třináct svazků získalo muzeum koupí v letech 1894–1896 přímo od českokrumlovských minoritů, dva svazky pak v roce 1961 z pozůstalosti po Ludmile Herainové.¹¹

Knihovna Národního muzea v Praze vlastní tři středověké rukopisy¹² a Národní knihovna ve Vídni pak patrně nejslavnější rukopis, který minorité v Českém Krumlově vlastnili, tzv. *Liber depictus*.¹³

⁷ NK Praha: VI B 9; XIII A 1,2; XIII C 11; XIII H 3r; Josef TRUHLÁŘ, *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui in C. R. Bibliotheca publica atque Universitatis Pragensis asservantur I.*, Pragae 1905, č. 1042, s. 432–433; TRUHLÁŘ II, č. 2243, s. 212; č. 2244, s. 212; č. 2286; s. 221; č. 2410, s. 275.

⁸ NK Praha: I A 55; I G 55; I H 15; I H 16; I H 17; XII F 35; XII F 36; XVI D 69. Základní informaci o rukopisech přináší Emma URBÁNKOVÁ, *Přirůdky rukopisného oddělení Universitní knihovny od vydání tištěných katalogů*, in: Vědecko-teoretický sborník Knihovna. Praha 1957, s. 44. Tištěný soupis in: *Guide to manuscript collections in the Czech Republic = Průvodce po rukopisných fondech v České republice*, Marie TOŠNEROVÁ (ed.), Praha 2011, s. 333–338. Podrobné popisy rukopisů v elektronické databázi *Manuscriptorium*, dostupné na [www <http://www.manuscriptorium.com>](http://www.manuscriptorium.com); k rukopisu XVI D 69 i v databázi *Handschriftencensus*, dostupné na [www <http://www.handschriftencensus.de/19816>](http://www.handschriftencensus.de/19816)

⁹ Viz E. URBÁNKOVÁ, *Přirůdky rukopisného oddělení Universitní knihovny*, s. 63–64; TÁŽ, *Rukopisy a vzácné tisky pražské Universitní knihovny*, Praha 1957, s. 65. Ve čtyřicátých letech 20. století pořídil profesor Vojtěch Sokol k tomuto souboru rukopisný soupis, dnes uložený v Oddělení pro soupis a studium rukopisů Masarykova ústavu a Archivu AV ČR v Praze. Tištěný soupis in: *Guide*, s. 353–358.

¹⁰ UPM Praha: G 2393 C; G 2418 C; 5600 B; 5818 B; 5887 A; 5888 D; 5889 C; 6945 D; tištěný soupis in: *Guide*, s. 376.

¹¹ Blíže Marta HRADILOVÁ, *Rukopisy a prvotisky českokrumlovských minoritů ve sbírkách Uměleckoprůmyslového muzea v Praze*, StR 40, 2010, s. 91–108.

¹² KNM Praha: III E 28; XIV D 14; XVI G 9; František Michálek BARTOŠ, *Soupis rukopisů Národního muzea v Praze I.*, 1926, č. 718, s. 140; František Michálek BARTOŠ, *Soupis rukopisů Národního muzea v Praze II.*, Praha 1927, č. 3466, s. 302; č. 3741, s. 369.

Archivní materiály k dějinám českokrumlovského kláštera minoritů jsou v první řadě uloženy ve Státním oblastním archivu v Třeboni ve fondu *Minorité Český Krumlov*,¹⁴ pro dějiny klášterní knihovny mají velký význam zejména pamětní knihy tzv. *Libri magistrales*,¹⁵ které přinášejí cenné zprávy o životě v konventu již od 17. století. Důležité písemnosti týkající se kláštera jsou uloženy i v českokrumlovské pobožce téhož archivu ve fondech *Velkostatek Český Krumlov*¹⁶ a *Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou*.¹⁷ V Národním archivu v Praze se nalézá ve fondu Česká státní účtárna katalog knihovny z roku 1787¹⁸ a ve fondu *Františkáni – provincialát a konvent, Praha* výpisky Jana Kapistrana Vyskočila z českokrumlovských rukopisů.¹⁹ V archivu Uměleckoprůmyslového muzea v Praze jsou uloženy písemnosti týkající se rukopisů a prvotisků, které má muzeum ve svém vlastnictví.²⁰

¹³ ÖNB Wien: Cod. 370; in: *Die illuminierten Handschriften und Inkunabeln der Österreichischen Nationalbibliothek. Mitteleuropäische Schulen III. (ca. 1350–1410). Böhmen-Mähren-Schlesien-Ungarn*. Bearb. Ulrike JENNI Die illuminierten Handschriften und Inkunabeln der Österreichischen Nationalbibliothek. – Maria THEISEN unter Mitarbeit von Karel STEJSKAL, Wien 2004, Textband, s. 5–53.

¹⁴ Jiřina PSÍKOVÁ, *Minorité Český Krumlov (1350) 1358–1948*. Inventář, 1975.

¹⁵ Liber magistralis I. 1651–1738, př. č. 22/96; Liber magistralis II. 1738–1747, sign. K 2a, kniha 50; Liber magistralis III. 1748–1771, kniha 51; Liber magistralis IV. 1771–1793, kniha 52; Liber magistralis V. 1793–1948, kniha 53.

¹⁶ SOA Třeboň, pob. Český Krumlov, fond Velkostatek Český Krumlov, sign. I 3K^B 4a-f; I 3S^Y 1d-g; I 3S^Y 1s.

¹⁷ SOA Třeboň, pob. Český Krumlov, fond Schwarzenberská ústřední kancelář Hluboká nad Vltavou, sign. 4 K 1.

¹⁸ NA Praha, fond Česká státní účtárna, karton 311, inv. č. 2039.

¹⁹ NA Praha, fond Františkáni, provincialát a konvent Praha; karton 78, inv. č. 2473, fasc.8.

²⁰ UPM Praha, Centrum dokumentace, fond A (registratura UPM) a osobní pozůstalost Františka Borovského.

B) Literatura

První náznaky zájmu o českokrumlovský minoritský konvent se začínají objevovat v polovině 19. století u historiků umění, kteří věnovali klášteru pozornost především jako významné památce stavebního umění. První vlašťovkou byla stručná zpráva A. M. Böhma *Das Minoritenkloster zu Krumau*,²¹ ve které byla uvedena základní data k dějinám konventu spolu s registry důležitých písemností. Později se konventem po umělecké a stavební a umělecké stránce zabývali B. Grueber,²² J. Neuwirth²³ a J. Braniš.²⁴ Josef Braniš započal i s přípravou soupisu památek českokrumlovského okresu, který po jeho smrti dokončili František Mareš a Jan Sedláček. Soupis, jenž zůstal dodnes pouze v rukopise,²⁵ přináší podrobný popis kláštera i se soupisem uměleckých předmětů a přehledem archivních pramenů i literatury a slouží dodnes většině autorů, kteří se českokrumlovským klášterem zabývají, jako důležitý zdroj informací.²⁶

²¹ Adalbert Mainhart BÖHM, *Das Minoritenkloster zu Krumau*, Notizenblatt. Beilage zum Archiv für Kunde österreichischer Geschichtsquellen ... der Akademie der Wissenschaften in Wien 23, 1852, s. 353 a 355.

²² Bernard GRUEBER, *Die Kunst des Mittelalters in Böhmen*, Wien 1871–1879.

²³ Josef NEUWIRTH, *Geschichte der bildenden Kunst in Böhmen vom Tode Wenzels III. bis zu den Husitenkriegen. I.*, Prag 1893.

²⁴ Josef BRANIŠ, *Obrazy z dějin jihočeského umění*, Praha 1909, s. 45, 57, 90.

²⁵ Soupis byl později rozdělen do dvou částí – první část, věnovanou soupisu památek krumlovského okresu, která vyšla tiskem v roce 1918 (František MAREŠ – Jan SEDLÁČEK, *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do polovice XIX. století, Politický okres krumlovský, I. svazek, Okolí Krumlova*, Praha 1918), a druhou část věnovanou zámku a městu, která obsahuje i popis kláštera minoritů a klarisek. Druhá část „*Kláster Minoritů a Klarysek s kostelem*“ zůstala pouze v rukopise a je dnes uložena v Ústavu dějin umění AV ČR, oddělení dokumentace, fond Zdeněk Wirth, karton 25. Druhá kopie nevydaného soupisu, resp. jeho německý překlad „*Das Minoriten- und Klarissinenkloster mit Kirche*“, je uložena ve Státním oblastním archivu v Třeboni, pob. Český Krumlov, fond Zemědělsko-lesnický archiv ČK, karton 156, složka církevní stavby.

²⁶ K historii vzniku tohoto soupisu blíže Jana MAREŠOVÁ, *Soupis památek města Český Krumlov na počátku 20. století*, in: *Český Krumlov: od rezidenčního města*, s. 891–898.

Z poválečného období stojí za pozornost kniha V. Mencla,²⁷ která mapuje vývoj města a hradu od 13. do 19. století a obsahuje i cenné údaje k dějinám kláštera.²⁸ Stručný popis kláštera se základními historickými daty přinesly v sedmdesátých letech *Umělecké památky Čech*.²⁹ V roce 1999 bylo Českému Krumlovu věnováno druhé číslo časopisu *Průzkumy památek* s důležitým článkem Jana Müllera, který přinesl zhodnocení výsledků „krumlovských“ uměleckohistorických bádání za posledních padesát let s podrobným přehledem literatury.³⁰ Ve stejném čísle vyšel i příspěvek H. Soukupové, ve kterém se autorka pokusila objasnit stavební program krumlovského kláštera na základě rozboru historických pramenů i nového stavebně historického průzkumu kláštera.³¹

Výrazný posun, kterého dosáhly stavebně historické a uměleckohistorické výzkumy Českého Krumlova po roce 1989, odráží rozsáhlá publikace *Český Krumlov: od rezidenčního města k památce světového kulturního dědictví*,³² vydaná v roce 2010. Pro poznání stavebně historického vývoje konventu je přínosný zejména příspěvek R. Lavičky

²⁷ Václav MENCL a kol., *Český Krumlov: jeho život a umělecký růst*, Praha 1948, s. 25n., 27n., 70n., 100, 136, 142n., 144.

²⁸ Stručný přehled literatury k dějinám kláštera obsahuje i práce Josefa SVÁTKA, *Ze stavebních a uměleckých dějin minoritských konventů v Čechách v 18. století*, Časopis společnosti přátel starožitností 67, 1959, s. 59.

²⁹ Emanuel POCHE a kol., *Umělecké památky Čech A/J*, 1. svazek, Praha 1977, s. 226–227.

³⁰ Jan MÜLLER, *Český Krumlov v umělecko-historické literatuře, bilance a perspektivy*, *Průzkumy památek* 6, 1999, č. 2, s. 3–20. Přehled starší literatury podal v roce 1970 František NAVRÁTIL, *Soupis vlastivědné literatury okresu Český Krumlov*, České Budějovice 1970, č. 174, s. 282–286, též č. 1718–1724.

³¹ Helena SOUKUPOVÁ, *Kláster minoritů a klarisek v Českém Krumlově*, *Průzkumy památek* 6, 1999, č. 2, s. 69–86. Téměř totožná verze článku vyšla o rok později ve sborníku k počtě V. Mencla, viz H. SOUKUPOVÁ *Kláster minoritů a klarisek v Českém Krumlově*, in: Pocta Václavovi Menclovi. Zborník štúdií k otázkam interpretácie stredoeurópskeho umenia, Bratislava 2000, s. 113–136.

³² *Český Krumlov: od rezidenčního města k památce světového kulturního dědictví*, Martin GAŽI (ed.), České Budějovice 2010.

věnovaný kapli sv. Wolfganga,³³ z oblasti uměleckohistorických výzkumů pak studie P. Pavelce, která shrnuje dosavadní výsledky průzkumů středověkých nástěnných maleb v areálu kláštera.³⁴ O rok později přinesl katalog vydaný při příležitosti konání velké výstavy *Rožmberkové. Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami*³⁵ další nové příspěvky ke kulturnímu vývoji Rožmberského dominia, z nichž za nejdůležitější je třeba považovat referát M. Studničkové o vztahu Rožmberků ke knižní malbě.³⁶ Zatím poslední důležitou studii k stavebnímu vývoji českokrumlovského konventu publikovala v roce 2012 M. Kudlíková, která věnovala pozornost stavebním proměnám křížových chodeb v konventech minoritů, klarisek i bekyň.³⁷

Zatímco počet uměnovědných prací týkajících se českokrumlovského konventu utěšeně narůstá, souhrnná monografie k jeho dějinám stále chybí. Pro nejstarší dějiny kláštera do počátku 15. století je tak stále důležitá práce V. Maškové,³⁸ která přináší přehled nejdůležitějších událostí na základě archivních materiálů. Nejpodrobnější přehled dějin kláštera, zejména pro období 15. až 19. století, pak podal J. Hejnic ve své práci věnované

³³ Roman LAVIČKA, *Kapitulní síň – kaple sv. Wolfganga minoritského kláštera v českém Krumlově*, in: *Český Krumlov: od rezidenčního města*, s. 455–474.

³⁴ Petr PAVELEC, *Středověká nástěnná malba v Českém Krumlově*, in: *Český Krumlov: od rezidenčního města*, s. 399–406. Z dalších příspěvků stojí za pozornost studie k obrazovému cyklu o životě sv. Františka z let 1657–1667, viz Ludmila OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Obrazový cyklus ze života sv. Františka v českokrumlovském klášteře minoritů*, in: *Český Krumlov: od rezidenčního města*, s. 616–617, a příspěvek věnovaný baroknímu kultu světců, viz Zdeňka PROKOPOVÁ, *Barokní kult světců z katakomb na příkladu sv. Reparáta z kláštera minoritů v Českém Krumlově*, in: *Český Krumlov: od rezidenčního města*, s. 527–566.

³⁵ *Rožmberkové: rod českých velmožů a jeho cesta dějinami*, Jaroslav PÁNEK – Martin GAŽI (ed.), České Budějovice 2011.

³⁶ Milada STUDNIČKOVÁ, *Rožmberkové a knižní malba*, in: *Rožmberkové: rod českých velmožů*, s. 496–503.

³⁷ Martina KUDLÍKOVÁ, *Křížové chodby konventu minoritů, klarisek a bekyň v Českém Krumlově v období středověku. Proměny „výzdoby“ a proměny funkce*, in: *Františkánský kontext teologického a filozofického myšlení. (Europeana Pragensis 4 – Historia Franciscana IV.)*, Petr HLAVÁČEK (ed.), Praha 2012, s. 240–260.

³⁸ Věra MAŠKOVÁ, *Počátky minoritského a klariského kláštera v Českém Krumlově*, in.: *Českokrumlovsko v době prvních Lucemburků 1310–1380*, Český Krumlov 1996, s. 48–55.

minoritské knihovně,³⁹ pro kterou využil do té doby přehlížené rukopisné Knihy paměti (*Libri magistrals*). Z encyklopedických prací nalezneme základní data k historii kláštera v *Encyklopedii českých klášterů*⁴⁰ a *Encyklopedii řádů a kongregací v českých zemích*.⁴¹

Pomineme-li příležitostné zmínky o knihovně objevující se v monografiích uměnovědného zaměření, zabýval se jako první českokrumlovskými rukopisy F. Tadra ve svém článku o slavnosti ukazování ostatků z rukopisu NK XIV B 15, který publikoval v roce 1880.⁴² Edicí minoritského nekrologia z téhož rukopisu spolu s edicí nekrologia kláštera klarisek (NK VI B 9) zpřístupnil J. Emler tyto prameny v roce 1887 dalším badatelům.⁴³ Otevření knihovny veřejnosti na konci 19. století zásluhou

³⁹ Josef HEJNIC, *O minoritské knihovně v Českém Krumlově*, LF 118, 1995, s. 60–90; k dějinám kláštera zejména třetí kapitola na s. 66–75.

⁴⁰ Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 206–208.

⁴¹ Milan M. BUBEN, *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích. Žebravé řády – Díl III./I. svazek*. Praha 2006, s. 215–217.

⁴² Ferdinand TADRA, *Ukazování sv. ostatků v Č. Krumlově v XIV. věku dle rukopisu 14. století*, Časopis Musea Království českého 54, 1880, s. 432–437; TÝŽ, *Ukazování sv. ostatků v Českém Krumlově v XIV. věku*, Časopis Musea Království českého 73, 1899, s. 173–174. Z další literatury věnované českokrumlovské slavnosti: Josef NEUWIRTH, *Geschichte der bildenden Kunst in Böhmen vom Tode Wenzels III. bis zu den Husitenkriegen I.*, Prag 1893, s. 592–595 (spolu s edicí); Valentin SCHMIDT, *Das Krummauer Heilthumfest*, Festschrift des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen, Prag 1902, s. 117–125; Jiří KUTHAN – Jan ROYT, *Hradní kaple v Krumlově jako Sainte-Chapelle*, Český Krumlov: od rezidenčního města, s. 443–454. Hildegard BOKOVÁ, *Ein Denkmal kirchlicher Gebrauchsliteratur des 14. Jh. aus Krumau*, AUC Philologica 3, Germanistica Pragensia 11, 1994, s. 35–43 (se zaměřením na jazykový rozbor pramene).

⁴³ Josef EMLER, *Dvě nekrologia krumlovská*, VKČSN 1887, s. 198–227. Nekrologia opětovně vydal v roce 1904 Johann Matthäus KLIMESCH (ed.), *Urkunden- und Regestenbuch des ehemaligen Klarissinnen-Klosters in Krummaw*, Prag 1904, s. 1–34. Z nekrologia čerpali ve svých pracích například František ŠMAHEL, *Záhady dvou Žižků a Žižkova věku*, Husitský Tábor 3, 1980, s. 5–50 nebo Robert ŠIMŮNEK, *Die Laienfrömmigkeit im 14. und 15. Jahrhundert im Lichte der Nekrologien*, in: Geist, Gesellschaft, Kirche im 13. – 16. Jahrhundert. Internationales Kolloquium. Prag 5. – 10. Oktober 1998, Praha 1999, s. 229–239; TÝŽ, *Soziale Netzwerke geistlicher Institutionen im Spätmittelalter. Das Beispiel der Minoriten- und Franziskanerklöster in Böhmen*, in:

knihovníka Štěpána Vodičky se projevilo nárůstem badatelského zájmu.⁴⁴ V knihovně studovali zejména badatelé zabývající se německými rukopisy; E. Mourek se věnoval německému překladu perikop z roku 1388,⁴⁵ a A. Bernt popsal bibli z roku 1380⁴⁶ a dnes nezvěstný žaltář.⁴⁷

V poválečném období se pozornost badatelů soustředila nejprve na dochovaný soupis knihovny z roku 1502, který poprvé vydal a určil jeho vztah k minoritskému klášteru J. Tříška v článku o českokrumlovské knižní kultuře.⁴⁸ I. Hlaváček ve své práci o středověkých soupisech knih přiřkl inventář českokrumlovským klariskám.⁴⁹ Novou kritickou edici soupisu spolu s jeho podrobným rozbořem, kterým definitivně prokázal příslušnost soupisu k minoritskému klášteru, podal v roce 1976 J. Hejnic.⁵⁰ M. Hradilová

Ecclesia als Kommunikationsraum in Mitteleuropa (13. –16. Jh.), hg. Eva DOLEŽALOVÁ – Robert ŠIMŮNEK, München 2011, s. 147–183.

⁴⁴ Po pramenech k dějinám husitského hnutí pátral v knihovně v roce 1892 Ladislav KLICMAN, *Zpráva o cestě po knihovnách v Rakousku a Německu, kterou s podporou České Akademie a c. k. ministerstva vyučování za účelem bádání o předchůdcích Husových a hnutí husitském vůbec*, Věstník České akademie 2, 1896, s. 63–75.

⁴⁵ Václav E. MOUREK, *Krumauer Papiercodex altdeutscher geistlicher Texte*, VKČSN, třída filosoficko-historicko-jazykozpytná 1890, Praha 1891, s. 410–448; TÝŽ, *Krumauer altdeutsche Perikopen vom J. 1388*, VKČSN, třída filosoficko-historicko-jazykozpytná 1892, Praha 1893, s. 176–202; TÝŽ, *Zum Dialekt der Krumauer altdeutschen Perikopen vom J. 1388*, VKČSN, třída filosoficko-historicko-jazykozpytná 1892, Praha 1893, s. 191–202.

⁴⁶ Alois BERNT, *Eine neue Bibelübersetzung des 14. Jahrhunderts*, MVGDB 38, 1900, s. 353–393.

⁴⁷ Alois BERNT, *Ein neuer deutscher Psalter vom Jahre 1373*, MVGDB 39, 1901, s. 23–52 (mit Textproben). F. M. Bajger chybně ztotožňuje tento rukopis s českým žaltářem z 2. poloviny 15. století z majetku Alžběty, manželky Václava z Rovného (SOA Třeboň, pob. Český Krumlov, Sběrka rukopisů Český Krumlov, sign. I-257, dnes č. 318), Matyáš Franciszek BAJGER, *Cesty knihoven františkánských řádů v první polovině 20. století*, *Knihy a dějiny* 16/17, 2009–2010, s. 101.

⁴⁸ Josef TŘÍŠKA, *Středověký literární Krumlov*, LF 84, 1961, s. 85–101.

⁴⁹ Ivan HLAVÁČEK, *Středověké soupisy knih a knihoven v českých zemích. Příspěvek ke kulturním dějinám českým*, AUC – Philosophica et historica. Monographia XI, 1965, č. 12, s. 25–26.

⁵⁰ Josef HEJNIC, *Českokrumlovský soupis knih z roku 1502*, LF 99, 1976, s. 172–180.

se věnovala katalogu knihovny z roku 1787, který kvůli svému uložení unikál dlouhá léta pozornosti badatelů.⁵¹

V roce 1995 vydal J. Hejnic již výše zmiňovanou práci k dějinám knihovny,⁵² v níž kromě důkladného přehledu pramenů a literatury a podrobné kapitoly o dějinách kláštera přináší prozatím nejpodrobnější dějiny minoritské knihovny od jejích počátků v 2. polovině 14. století až do 20. století. Studie je založena na důkladné znalosti archivních pramenů i celého knižního fondu minoritské knihovny.⁵³ Naopak práce F. M. Bajgera k dějinám františkánské knižní kultury v Čechách, která obsahuje kapitolu věnovanou dějinám českokrumlovské knihovny, vychází převážně ze studia literatury.⁵⁴

Stále aktuální je práce J. Kadlece věnovaná osobnosti Petra II. z Rožmberka, který obdaroval klášter řadou rukopisů.⁵⁵ J. Špinar podal stručné dějiny knihovny a charakteristiku té části fondu, která je uložená v Jihočeské vědecké knihovně.⁵⁶ M. Hradilová se zabývala českokrumlovskými rukopisy a prvotisky, jež vlastní Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze,⁵⁷ a F. M. Bajger se dotkl osudů českokrumlovské knihovny ve svém článku o dějinách františkánských knihoven v první polovině 20. století.⁵⁸

⁵¹ Marta HRADILOVÁ, *Výpovědní hodnota katalogů knihovny českokrumlovského konventu minoritů*, in: K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven. Jazyk a řeč knihy, Opera romanica 11, České Budějovice 2009, s. 395–403.

⁵² J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 60–90.

⁵³ J. Hejnic se zabýval i starými tisky, se zaměřením na výzkum humanistických tisků, viz J. HEJNIC, *Humanistika v knihovně českokrumlovských minoritů*, LF 100, 1977, s. 118–127. Nesoustředil se však pouze na minoritskou knihovnu, ale věnoval se i latinské škole v Českém Krumlově a knihovně Václava z Rovného, J. HEJNIC, *Českokrumlovská latinská škola v době rožmberské*. Rozpravy ČSAV, řada společenských věd 82, 1972; TÝŽ, *O knihovně Václava z Rovného*, SNM – A 22, 1968, s. 229–356.

⁵⁴ Matyáš Franciszek BAJGER, *Česká františkánská knižní kultura: knihovny minoritů, františkánů a kapucínů v průběhu století*. Rigorózní práce. Ostrava, Ostravská univerzita 2008. [online] Dostupné na [www < http://bajger.wz.cz/frk >](http://bajger.wz.cz/frk) [cit. 2014–01–01], s. 240–260.

⁵⁵ J. KADLEC, *Petr II. z Rožmberka*, Strahovská knihovna 70–71, 1970–1971, s. 89–98.

⁵⁶ J. ŠPINAR, *Bechyně, Český Krumlov*, s. 215–221.

⁵⁷ M. HRADILOVÁ, *Rukopisy a prvotisky českokrumlovských minoritů*, s. 91–108.

⁵⁸ F. M. BAJGER, *Cesty knihoven františkánských řádů*, s. 76–111.

Pokud se podíváme na literaturu k jednotlivým rukopisům pocházejícím z českokrumlovské knihovny, jednoznačně největší pozornost badatelů přitahuje *Liber depictus*. Jeden z nejproslulejších iluminovaných rukopisů vzniklých na našem území se nachází v Rakouské národní knihovně ve Vídni pod signaturou cod. 370, a patrně i díky místu svého dnešního uložení se těší zájmu nejenom českých, ale i rakouských badatelů.⁵⁹

V. Bok podal na základě dochovaných pramenů přehled literární kultury Českého Krumlova ve 14. a 15. století,⁶⁰ v minoritské knihovně se soustředil především na německé rukopisy a upozornil na unikátnost rukopisu NK ČK MS 148, který obsahuje německý překlad eposu *Marienleben* od

⁵⁹ Literatura o kodexu je skutečně neobyčejně bohatá. Pravidelně aktualizovaný seznam literatury (zejména zahraniční) na webových stránkách ÖNB, dostupné na <<http://www.onb.ac.at/sammlungen/hschrift/bibliographie.htm>> [cit. 2014-01-01] Podrobný popis rukopisu: *Die illuminierten Handschriften und Inkunabeln der Österreichischen Nationalbibliothek. Mitteleuropäische Schulen III. (ca. 1350–1410)*, Textband, s. 5–53. Z uměnovědné literatury připomeňme zejména práce Gerharda SCHMIDTA, *Der Codex 370 der Wiener Nationalbibliothek*, Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte 17, 1956, s. 14–48; TÝŽ, *Die Fresken von Strakonice und der Krumauer Bildercodex*, Umění 40, 1993, č. 3–4, s. 145–152; spolu s Franzem Unterkircherem připravil v roce 1967 faksimile rukopisu: *Krumauer Bildercodex: Österreichische Nationalbibliothek Codex 370*. Einführung Gerhard SCHMIDT, Transkription und Übersetzung Franz UNTERKIRCHER. 2 Bde (Codices selecti 13), Graz 1967; recenze Josef KRÁSA, Umění 16, 1968, s. 419–422. Díky obrazovým legendám (zejména o sv. Prokopovi a Alžbětě) se těší kodex i zájmu literárních vědců a historiků: Antonín MATEJČEK – Jindřich ŠÁMAL, *Legenda o českých patronech v obrázkové knize ze XIV. století*, Praha 1940²; Jindřich ŠÁMAL (ed.), *Život sv. Alžběty Durynské v obrazové knize českého původu ze XIV. století, zv. Liber depictus*, Praha 1941; Martin NODL, *Prokop démonobijec a dvojí cesta vnitřní christianizace v karlovských Čechách*, in: *Tři studie o době Karla IV.*, Praha 2006, s. 107–140; Antonín KALOUS – Jan STEJSKAL, *Několik poznámek k nové edici legend o svatém Prokopovi*, in: *Svatý Prokop, Čechy a střední Evropa*, Praha 2006, s. 137–142; Ivan GERÁT, *Einige Interpretationsprobleme der Elisabethlegende im Krummauer Bildercodex (Cod. Vind. 370)*, in: *Prag und die grossen Kulturzentren Europas in der Zeit der Luxemburger (1310–1437)*, Praha 2008, s. 751–761. Zatím poslední větší prací, která využila *Liber depictus* jako jeden z pramenů pro studium zobrazování sedmi smrtelných hříchů a skutků milosrdenství v české středověké malbě, je kniha Jany GROLLOVÉ a Daniely RYWIKOWÉ, *Militia est vita hominis: sedm smrtelných hříchů a sedm skutků milosrdenství v literárních a vizuálních pramenech českého středověku*, České Budějovice 2013.

⁶⁰ Václav BOK, *Příspěvky k literární kultuře Českého Krumlova ve 14. a 15. století se zvláštním zřetelem k německé literatuře*, in: *Český Krumlov: od rezidenčního města*, s. 425–442.

vynikajícího básníka tzv. Mnicha salcburského.⁶¹ Z. Uhlíř se zabýval tématy kázání v českokrumlovských rukopisech⁶² a J. Tříška popsal slovník latinsko-český slovník z 1. poloviny 15. století.⁶³

Výjimečnost dochování středověkého fondu českokrumlovského konventu vynikne ještě více, podíváme-li na skromnou literaturu o dalších minoritských knihovnách na našem území. V důsledku zániku většiny těchto knihoven, ať už spolu s kláštery v době husitských válek nebo vlivem nepříznivých událostí v dalších stoletích,⁶⁴ se dochovalo jen minimum pramenů k jejich dějinám, a to jak samotných rukopisů, tak archivních pramenů, a proto nacházíme v literatuře týkající se vývoje českých a moravských knihoven ve středověku pouze ojedinělé zmínky o jejich existenci.⁶⁵ Jedinou přehlednou prací k dějinám minoritských knihoven u nás tak zůstává již výše zmiňovaná rigorózní práce F. M. Bajgera.⁶⁶

⁶¹ V. BOK, *Příspěvky k literární kultuře*, s. 438–439. K osobnosti tohoto autora naposledy Peter KNAPP, *Die Literatur des Spätmittelalters in den Ländern Österreich, Steiermark, Kärnten, Salzburg und Tirol von 1273 bis 1439. Die Literatur zur Zeit der habsburgischen Herzöge von Rudolf IV. bis Albrechts V. (1358–1439)*, Graz 2004, s. 448–478.

⁶² Zdeněk UHLÍŘ, *Thanatologicko-eschatologická tematika v rukopisech českokrumlovských minoritů*, in: *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska. Sborník z 3. odborné konference, Olomouc 5.–6. října 1993*, Olomouc 1993, s. 45–49; TÝŽ, *Literární prameny svatováclavského kultu a úcty ve vrcholném a pozdním středověku*, Praha 1996.

⁶³ Josef TŘÍŠKA, *Krumlovský sborník „Expositio vocabulorum“*, StR 30, 1993–1994, s. 51–64.

⁶⁴ Příkladem může být knihovna u sv. Jakuba v Praze, jejíž nejstarší část fondu zanikla patrně již za husitství, případně při požáru v roce 1689. Přesto se podle zmínek v literatuře ve fondu na počátku 20. století nacházelo ještě 8 středověkých rukopisů, viz Augustin NEUMANN, *Zápisky ř. Dra Sedláka o duchovenských knihovnách*, *Časopis katolického duchovenstva*, 69, 1928, s. 978–979, které byly patrně zcizeny při opravě střechy v posledních letech první světové války, viz Antonín HAAS, *Z klášterních archivů v Čechách*, Zvláštní otisk ze Zpráv Zemského archivu, sv. IX. Praha 1947, s. 28.

⁶⁵ Například Ivan HLAVÁČEK, *Přehledné dějiny českých a moravských knihoven do počátku novověku (cca 1526)*, in: Jiří CEJPEK a kol., *Dějiny knihoven a knihovnictví*, Praha 2002, s. 89, 95.

⁶⁶ Viz pozn. 54.

Z jednotlivých konventů se většímu badatelskému zájmu těšil pouze klášter menších bratří v Praze Na Františku, při kterém připouštěl J. Květ⁶⁷ na základě rozboru tzv. *Františkánské bible*⁶⁸ existenci možného skriptoria. Květův názor, že bible vznikla přímo v klášteře, přijali K. Stejskal⁶⁹ a H. Soukupová,⁷⁰ zatímco J. Krása⁷¹ se domnívá, že dílna, která rukopis zhotovila, byla složena převážně z laiků a nevylučoval ani možnost, že šlo o dílnu putovní bez trvalejšího usazení. H. Soukupová připsala tomuto skriptoriu i tzv. *Františkánský breviář*⁷² a *Osecký lekcionář*⁷³ spolu s dalšími rukopisy a domnívá se, že objednavatelkou rukopisů byla sv. Anežka Česká.⁷⁴

⁶⁷ Jan KVĚT, *Italské vlivy na pozdně románskou knižní malbu v Čechách*, Praha 1927, s. 5–62, 148–150.

⁶⁸ KNM XII B 13, bližší popis výzdoby spolu se shrnutím literatury Pavel BRODSKÝ, *Katalog iluminovaných rukopisů Knihovny Národního muzea v Praze*, Praha 2000, č. 110, s. 135–137; Lenka PANUŠKOVÁ – Hana J. HLAVÁČKOVÁ, *tzv. Františkánská bible*, in: Královský sňatek: Eliška Přemyslovna a Jan Lucemburský – 1310, Klára BENEŠOVSKÁ (ed.), Praha 2010, s. 533–540; Lenka PANUŠKOVÁ, *Františkánská bible*, in: Svatá Anežka Česká: princezna a řeholnice, Vladimír KELNAR (ed.), č. 124, s. 168–167, spolu s přehledem dosavadní literatury. Označení rukopisu za tzv. *Františkánskou bibli* se odvíjí od vlastnického zápisu (pod rasurou na 1. fol.), podle kterého patřila bible minoritskému klášteru sv. Františka v Praze, viz J. KVĚT, *Italské vlivy*, s. 7. Dnes je vlastnický záznam nečitelný a někteří badatelé celkem oprávněně namítají, že vlastnický záznam potvrzuje pouze vlastnictví rukopisu jmenovaným klášterem, nikoliv místo jeho vzniku, např. Jiří PRAŽÁK, *Ke studiu českého knižního umění 13. století (Kodikologické poznámky k iluminovaným rukopisům)*, in: Jiří PRAŽÁK, Výbor kodikologických a paleografických rozprav, Praha 2006, s. 416–417.

⁶⁹ Karel STEJSKAL, *Mistr Gutina náhrobniku*, ČNM – řada historická 145, 1976, s. 10n.

⁷⁰ Helena SOUKUPOVÁ, *Iluminované rukopisy z kláštera blahoslavené Anežky v Praze Na Františku*, ČNM – řada historická 153, 1984, s. 69–97.

⁷¹ Josef KRÁSA, *Nástěnná a knižní malba 13. století v českých zemích*, in: Umění doby posledních Přemyslovců, Roztoky 1982, s. 23–33.

⁷² UPM 7681 C; Ludmila WRATISLAVOVÁ-MITROVICOVÁ, *Raně gotický breviář ze sbírek Umělecko-průmyslového muzea v Praze*, Ročenka kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1932, Praha 1933, s. 20–30; Zuzana PLÁTKOVÁ, *Úvod k ikonografii Františkánského breviáře z Umělecko-historického muzea*, in: Umění 13. století v českých zemích, Praha 1983, s. 313–339; Josef KRÁSA, *Dva rukopisy pozdního 13. století*, Umění 32, 1984, s. 206–218; Lenka PANUŠKOVÁ – Hana J. HLAVÁČKOVÁ, *tzv. Františkánský breviář*, in: Královský sňatek, s. 526–532; Lenka PANUŠKOVÁ, *Františkánský breviář*, in: Svatá Anežka Česká: princezna a řeholnice, č. 123, s. 165–167, spolu s přehledem dosavadní literatury.

⁷³ NK I A 59 (dříve mylně Osek 76); Antonín FRIEDL, *Lekcionář Arnolda Mišeňského*, Praha 1928; H. SOUKUPOVÁ, *Iluminované rukopisy*, s. 83–89; H. Hlaváčková a Z. Všetečková se domnívají, že rukopis byl určen pro klášter cisterciacek v Mariensternu

Z moravských minoritských knihoven⁷⁵ se dočkaly přehledného zpracování svých dějin z pera V. Dokoupila pouze knihovny minoritů Brně a Jihlavě, i když vzhledem k dochovanému materiálu jde především o novověké dějiny obou knihoven.⁷⁶

Ačkoliv v samých počátcích řádu nebyl sám sv. František⁷⁷ ani někteří další členové řádu nakloněni vlastnictví knih, ukázalo se velmi záhy, že bez knih a hlubšího vzdělání by řád nemohl úspěšně plnit své poslání. Již v roce 1224 proto vzniklo v Portiuncule první řádové skriptorium, kde byly nejprve opisovány liturgické knihy, ke kterým později přibyly knihy potřebné pro kazatelskou praxi. Přestože nejstarší řádová knihovna vznikla již kolem roku 1230 při konventu v Assisi, byla v minulosti věnována středověkým dějinám františkánských knihoven mnohem menší pozornost, než knihovnám jiných

v Horní Lužici, viz H. HLAVÁČKOVÁ, *Lekcionář Arnolda Míšeňského*, in: 800 let kláštera v Oseku, Dana STEHLÍKOVÁ (ed.), Osek 1996, s. 24–25; Zuzana VŠETEČKOVÁ, *Some Remarks on the Osek lectionary (NK, Osek 76)*, Umění 43, 1995, s. 219–223.

⁷⁴ Svůj názor na tu problematiku naposledy shrnula Helena SOUKUPOVÁ, *Anežský klášter v Praze*, Praha 2011², s. 183–195.

⁷⁵ Z knihovny minoritského konventu v Olomouci, zrušeného za josefínských reforem, se dochovalo 9 středověkých rukopisů ve fondu dnešní Vědecké knihovny v Olomouci, bližší popis Miroslav BOHÁČEK – František ČÁDA, *Beschreibung der mittelalterlichen Handschriften der Wissenschaftlichen Staatsbibliothek von Olmütz*, Köln-Weimar-Wien 1994, č. 38, 167, 208, 232, 289, 324, 327, 331, 332.

⁷⁶ Ačkoliv knihovna brněnského konventu obsahuje ve svém fondu 10 středověkých rukopisů, není vzhledem k jejím osudům v 16. a na počátku 17. století jisté, že byly součástí původního knihovního fondu, viz Vladislav DOKOUPIL, *Knihovna kláštera minoritů v Brně*, in: Dějiny moravských klášterních knihoven ve správě Universitní knihovny v Brně, Brno 1972, s. 160–161, TÝŽ, *Soupis rukopisů z knihovny minoritů v Brně, františkánů v Moravské Třebové a premonstrátů v Nové Říši*, Praha 1959, s. 29–67. Knihovna jihlavského konventu středověké rukopisy vůbec neobsahuje, viz V. DOKOUPIL, *Knihovna kláštera minoritů v Jihlavě*, in: Dějiny moravských klášterních knihoven ve správě Universitní knihovny v Brně, Brno 1972, s. 187–192.

⁷⁷ František říkával „že by se v knihách mělo hledat svědectví o Pánu a poučení a nemělo by se hledět na jejich cenu a krásu. Chtěl, aby bratři měli jen málo knih a aby sloužily bratřím, kteří by je potřebovali,“ Tomáš z Celana, *Druhý životopis sv. Františka*, in: Františkánské prameny III. Legendy o svatém Františkovi z let 1240–1253. Red. Jiří Bonaventura ŠTIVAR, Uherské Hradiště 2008, s. 152.

řádů.⁷⁸ Ze starších přehledných prací jsou dodnes důležité monografie J. M. Lenharta⁷⁹ a K. W. Humphreyse,⁸⁰ ovšem za základní opus k středověkým dějinám františkánských knihoven je dnes považována práce B. Roesta,⁸¹ ve které přehledně postihl jejich vývoj od nejstarší knihovny v italském Assisi, která v roce 1381 vlastnila již 529 rukopisů,⁸² až do konce 15. století, kdy v mnoha případech znamenala reforma kláštera i zánik původní knihovny.⁸³ Bohatší literatura existuje k dějinám knihoven italských konventů, o kterých přehledně informuje F. Costa,⁸⁴ pro německé konventy pak L. Buzas.⁸⁵ V posledních letech narůstá i počet monografických prací věnovaných knihovnám jednotlivých konventů.⁸⁶

⁷⁸ Například Karl Christ a Paul Kern věnovali v kapitole o dějinách středověkých knihoven minoritům pouze dvě stránky, in: *Handbuch der Bibliothekswissenschaft, Bd. III/1, Geschichte der Bibliotheken*, hrsg. von Georg LEYH, Wiesbaden 1955², s. 217–218.

⁷⁹ John M. LENHART, *History of Franciscan Libraries of the Middle Ages*, Washington 1954.

⁸⁰ Kenneth William HUMPHREYS, *The Book Provisions of Mediaeval Friars, 1215–1400*, Amsterdam 1964, s. 46–66, 99–118.

⁸¹ Bert ROEST, *Franciscan Libraries and the Access to Books*, in: *A History of Franciscan Education (c.1210–1517)*, Leiden-Boston-Köln 2000 (Education and Society in the Middle Ages and Renaissance 11), s. 197–234.

⁸² Gino ZANOTTI, *Assisi, La biblioteca del Sacro Convento, conventuale comunale (sette secoli di storia)*, Assisi: Casa Ed. Francescana 1990; Cesare CENCI, *Bibliotheca manuscripta ad Sacrum Conventum Assisiensem*, Assisi: Casa Ed. Francescana 1981.

⁸³ Například knihovna chebského konventu, jehož původní knihovna zanikla po předání kláštera františkánům observantům v roce 1465, blíže Matyáš Franciszek BAJGER, *Uložení knih a podoba knihoven františkánského kláštera v Chebu*, in: *Libri catenati Egrenses: knihy a knihovna chebských františkánů v pozdním středověku a raném novověku*, Kamil BOLDAN – Jindřich MAREK (ed.), Praha 2013, s. 217.

⁸⁴ Francesco COSTA, *Biblioteche francescane medievali. Tipologie, contenuti, vicende storiche*, in: *Archivi – Biblioteche – Beni e Centri culturali*, Gino ZANOTTI (ed.), Assisi 1991, s. 215–283. Ze starší literatury Giuseppe ABATE, *Manoscritti e biblioteche francescane del Medio Evo*, in: *Il libro e le biblioteche. Atti del primo congresso bibliologico francescano internazionale, 20–27 febbraio 1949, Romae 1950*, s. 77–126.

⁸⁵ Ladislaus BUZAS, *Deutsche Bibliotheksgeschichte des Mittelalters*, Wiesbaden 1975, s. 69–73.

⁸⁶ Z nejnovější literatury k dějinám jednotlivých knihoven Kenneth William HUMPHREYS, *The Library of the Franciscans of Siena in the late fifteenth century*, Amsterdam 1978; Luitgard CAMERER, *Die Bibliothek des Franziskanerklosters in Braunschweig*, Braunschweig 1982; Pascal LADNER, *Zur Bedeutung der mittelalterlichen Bibliothek des Franziskanerklosters in Freiburg*, in: *Zur geistigen Welt der Franziskanerin 14. und 15. Jahrhundert. Die Bibliothek des Franziskanerklosters in Freiburg/Schweiz*, Ruedi IMBACH – Ernst TREMP (ed.), Freiburg/Schweiz 1995, s. 11–24; Eva

Kromě dochovaných svazků jsou důležitým pramenem pro dějiny knihoven i jejich soupisy,⁸⁷ které umožňují rekonstruovat i dnes už neexistující knižní soubory.⁸⁸

SCHLOTHEUBER, *Die Franziskaner in Göttingen. Die Geschichte des Klosters und seiner Bibliothek*, Werl 1996 (práce se věnuje i knihovnám v Brunswicku a Grünbergu); Gerhardt POWITZ, *Die Bibliothek des Franziskanerklosters in Frankfurt am Main. Kirchliches und städtisches Bibliothekswesen im Übergang vom Mittelalter zur Neuzeit*, Frankfurt a.M. 1997; Krzysztof KACZMAREK, *Średniowieczna biblioteka klasztoru franciszkanów w Zgorzelcu*, in: *Docendo discimus. Studia historyczne ofiarowane Profesorowi Zbigniewowi Wielgoszowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, Red.. K. Kaczmarek – J. Nikodem, Poznań 2000, s. 271–293. Volker HONEMANN, *Die Bibliothek des Görlitzer Franziskanerklosters im Mittelalter. Ein Beitrag zur weiteren Erforschung des franziskanischen Buchwesens*, in: *Europa und die Welt in der Geschichte. Festschrift zum 60. Geburtstag von Dieter Berg*, hg. Raphaela AVERKORN – Raimund HAAS – Bernd SCHMIES, Bochum 2004, s. 364–375; Anette LÖFFLER, *Die Leipziger Klosterbibliotheken und deren Buchbesitz um 1500 – eine Bestandsaufnahme*, in: *Bücher, Drucker, Bibliotheken in Mitteldeutschland. Neue Forschungen zur Kommunikations- und Mediengeschichte um 1500*, Enno BÜNZ (ed.), Leipzig 2006, s. 186–200.

⁸⁷ K typologii knižních katalogů Albert DEROLEZ, *Les catalogues de bibliothèques*, Typologie des sources du Moyen Âge occidental; Fasc. 31, Louvain 1979.

⁸⁸ Počty dochovaných knižních katalogů nejsou příliš vysoké, vždyť z celého Německa evidují *Mittelalterliche Bibliothekskataloge Deutschlands und der Schweiz* pouhé čtyři katalogy: z Řezna z roku 1347 (*Mittelalterliche Bibliothekskataloge Deutschlands und der Schweiz*, Bd. IV/1, bearbeitet von Christine E. INEICHEN-EDER, München 1977, s. 441–446); Mnichova z let 1438–1440 (*Mittelalterliche Bibliothekskataloge Deutschlands und der Schweiz*, Bd. IV/2, bearbeitet von Hermann KNAUS, München 1979, s. 689–695); Norimberku z roku 1448 (*Mittelalterliche Bibliothekskataloge Deutschlands und der Schweiz*, Bd. III/3, bearbeitet von Paul RUF, München 1939, s. 752–765) a Wonnensteinu z počátku 16. století (*Mittelalterliche Bibliothekskataloge Deutschlands und der Schweiz*, Bd. I, bearbeitet von Paul LEHMANN, München 1918, s. 451–454). Příznivější situace je v konventu v hornolužickém Zhořelci, kde jsou dochovány tři středověké katalogy z let 1348, 1362 a 1475, viz Wojciech MROZOWICZ, *O katalogach biblioteki franciszkanów zgorzeleckich w średniowieczu*, *Roczniki Biblioteczne* 45, 2001, s. 167–197. Naopak z rakouských zemí je znám pouze katalog konventu v Linci z roku 1469 (*Mittelalterliche Bibliothekskataloge Österreichs*, Bd. V, Wien 1971, s. 59–65). Vyšší počet katalogů se dochoval z knihoven italských konventů: Fabriano (katalog z let 1348–1357, Enrico FILIPPINI, *Notizie-storico bibliografiche intorno all'archivio di s. Francesco in Fabriano*, *Miscellanea Franciscana* 5, 1890, s. 179–191); Pisa (z roku 1355, Luigi FERRARI, *L'inventario della biblioteca di San Francesco in Pisa (1355)*, Pisa 1904); Gubbio (z roku 1300, Neslihan SENOCAK, *Early fourteenth-century Franciscan Library Catalogues: the case of Gubbio catalogue (circa 1300)*, *Scriptorium*, 59, 2005, s. 29–50) Verna (z roku 1372, Saturnino MENCHERINI, *Antichi inventari della Verna*, *Studi francescani*, n. s. I, 1914–1915, s. 214–222); Assisi (z roku 1381, Leto ALESSANDRI, *Inventario dell'antica bibliotheca del S. Convento di S. Francesco in Assisi compilato nel 1381*, Assisi 1906) a Padova z roku 1397 (Kenneth William HUMPHREYS, *The Library of the Franciscans of the Convent of S. Anthony, Padua*, Amsterdam 1966). Pro anglické konventy (Exeter,

Pro studium dějin františkánských knihoven lze dnes využít i elektronické zdroje, a to zásluhou již zmiňovaného Berta Roesta, který ve spolupráci s Maartenem van der Heijden, připravuje databázi františkánských autorů 13.–18. století.⁸⁹ Na webové stránce věnované databázi je zveřejňován i pravidelně aktualizovaný soupis základní literatury k dějinám františkánských knihoven.⁹⁰ Důležitým zdrojem informací pro studium františkánství jsou i webové stránky *The Franciscan Archive*,⁹¹ které poskytují prostor pro zveřejňování původních textů, překladů i článků o františkánství.

Ipswich, Londýn, Oxford a Richmond) přináší základní informace spolu s edicí katalogů Kenneth William HUMPHREYS, *The Friars' Library*, London 1990, s. 209–240.

⁸⁹ Abecedně řazená databáze „*Franciscan authors, 13th-18th century*“ podle jednotlivých autorů přináší ke každému z nich stručný životopis, výčet jeho děl s edicemi a přehledem základní literatury, dostupné na [www < http://users.bart.nl/~roestb/franciscan/index.htm >](http://users.bart.nl/~roestb/franciscan/index.htm) [cit. 2014-01-01]

⁹⁰ Dostupné na [www <http://users.bart.nl/~roestb/franciscan/research>](http://users.bart.nl/~roestb/franciscan/research) [cit. 2014-01-01]

⁹¹ Dostupné na [www <http://www.franciscan-archive.org/ >](http://www.franciscan-archive.org/) [cit. 2014-01-01]

MINORITÉ – ŘÁD MENŠÍCH BRATŘÍ KONVENTUÁLŮ

Žebravé řády, které se objevily v prvních desetiletích 13. století, představovaly radikální odklon od dosavadní klášterní tradice minulosti. Tím, že si žebraví mniši osvojili pravidlo institucionální chudoby a odmítli přijímat hmotné dary či vlastnit majetek, odvrhli zátěž, která byla pro jakoukoli mnišskou komunitu dlouho považována za nepostradatelnou. Odmítnutí majetku a spoléhání se na žebrotu jako prostředek vlastní obživy však bylo jen vnějším projevem mnohem podstatnější změny vnitřního postoje. Tím, že se žebravé řády zřekly izolace v klášterních zdech, aby se mohly věnovat pastýřskému poslání, odvrhly jeden ze základních kamenů tradičního monasticismu.¹

Zatímco řád dominikánů, který založil řeholní kanovník Dominik Guzmán, byl od počátku řádem kleriků a vzdělanců, vděčil řád menších bratří za svůj vznik vizi vzdělaného laika. Zakladatel řádu svatý František (1181/1182–1226) se narodil jako Giovanni Bernardone v zámožné kupecké rodině v umbrijském Assisi. Mládí prožil v kruhu svých vrstevníků z bohatých rodin a snil stejně jako oni o dráze šlechtice a rytíře. V roce 1202 se zúčastnil války mezi Assisi a Perugií, ve které upadl do zajetí, a téměř celý rok strávil ve vězení, jehož následky si nesl po celý život. Přesto se v roce 1205 připojil ke křižácké výpravě proti pozůstatkům německé císařské moci v jižní Itálii. Na cestě v blízkosti Spoleta měl však vidění, v němž byl vyzván k návratu zpět do Assisi. Po návratu domů přehodnotil svůj dosavadní život. Nejprve se vzdal veškerého majetku, odešel od rodiny a přiklonil se k ideálu poustevnictví. Později shromáždil skupinu svých následovníků, pro kterou

¹ Hugh LAWRENCE, *Dějiny středověkého mnišství*, Brno, Centrum pro studium demokracie, Praha, Vyšehrad 2001, s. 235.

sestavil první jednoduchou řeholi, tvořenou pouze několika výňatky z evangelií a základními pokyny nezbytnými pro společný život.

Na počátku tvořilo Františkovo bratrstvo několik jeho přátel, většinou z řad laiků, kteří vedli život potulných kazatelů. Putovali se od města k městu, kázali na náměstích a zúčastňovali se mší v kostelech. Živili se příležitostnou prací a žebrotou. Vnější znakem jejich chudoby byl řeholní oděv z hrubého sukna a také to, že chodili bosí. František je nazýval „*menšími bratry*“ (fratres minores), což bylo jméno označující jejich chudobu.² „*Být menší*“ znamenalo vykonávat pokornou službu lidem na základě svobodné volby. K uskutečnění této služby sloužila chudoba, pokora a bratrská láska.³ Láska k bližním je u Františka vždy podřízena lásce k Bohu, následování Krista a napodobování Ježíšova života popsaného v evangeliích. Láska k druhým lidem, zejména k slabým a nemocným, je pak důsledkem lásky k Bohu a prostředkem, jímž se tato láska projevuje.⁴ Dalším Františkovým impulsem byla rehabilitace přírody a idea všeobecné spřízněnosti všech božích tvorů, která vyústila v přesvědčení, že všichni lidé jsou bratry. Silná citovost vedla přirozeně k mysticismu, který byl vlastní nejenom Františkovi, ale i řadě jeho spolubratří. Nové bylo i Františkovo pojetí Krista, ne Krista triumfujícího, nýbrž Krista patetického, který trpěl na kříži a kterého je třeba následovat. To byl také nejdůležitější úkol, který František svému řádu uložil: „*Kdo chce jít za mnou, zapři sám sebe, vezmi svůj kříž a následuj mě*“ (Matouš 16,24).⁵

V roce 1212 požádala o přijetí do Františkova bratrstva mladá šlechtična Klára se svými družkami; svatý František jim přiřkl kostel a dům u svatého Damiána za branami Assisi, kde vytvořily základ budoucího řádu klarisek. V roce 1221 vznikl tzv. třetí řád svatého Františka pro laiky

² H. LAWRENCE, *Dějiny středověkého mnišství*, s. 241–250.

³ M. BUBEN, *Encyklopedie řádů* III/1, s. 131.

⁴ Franco CARDINI, *František z Assisi*, Praha 1998, s. 92.

⁵ Ivo TRETERA, *Nástin dějin evropského myšlení*, Praha 2006, s. 210–212.

(terciáře), kteří toužili žít v duchu sv. Františka, avšak současně stále žili ve svých domovech a provozovali svoji profesi.

Rozpory mezi bratry přiměly Františka v roce 1221 k sepsání nové řehole (*Regula non bullata*), kterou papežská kurie odmítla schválit, takže musela být přepracována. Byly vypuštěny všechny citáty z evangelií a předpisy, týkající přísného dodržování chudoby a nezbytnosti manuální práce, i zákaz vlastnit knihy. Upravený text řehole (*Regula bullata*) schválil papež Honorius III. 29. listopadu 1223, čímž byli menší bratři oficiálně potvrzeni jako řád.⁶

Ještě za Františkova života docházelo mezi bratry ke sporům, zejména v otázce evangelní chudoby. I proto sepsal sv. František krátce před svou smrtí svoji tzv. *Závěť* jako doplněk k řeholi, která měla být v budoucnu zachována bez jakýchkoliv změn, přidavků a výkladů (*Regula sine glossa*). V dubnu 1226 pak nadiktoval František ještě tzv. *Malou závěť*, ve které připomněl bratřím: „*aby se na znamení památky na mé požehnání a mou závěť vždy navzájem milovali, aby vždy milovali a zachovávali naši paní, svatou chudobu, a aby vždy byli věrni a podřízeni prelátům a všem klerikům svaté matky církve.*“⁷

⁶ Přehled základních pramenů a literatury k osobnosti sv. Františka přináší Helmut FELD, *Franziskus von Assisi und seine Bewegung*, Darmstadt 1996, který uvádí i základní literaturu k nejstarším dějinám řádu. Z českých prací nepozbývá platnosti životopis sv. Františka z pera Vlastimila KYBALA, *Svatý František z Assisi*, Praha 1913 (reprint Brno 2006), ze zahraniční literatury zejména práce: Jacques LE GOFF, *Svatý František z Assisi*, Praha 2004 a Franco CARDINI, *František z Assisi*, Praha 1998. Přehledné práce k dějinám řádu: Heribert HOLZAPFEL, *Handbuch der Geschichte des Franziskanerordens*, Freiburg im Breisgau 1909; Raphael M. HUBER, *A Documented History of the Franciscan Order (1182–1517)*, Milwaukee–Washington 1944; Lazáro IRIARTE, *Manual de historia franciscana*, Madrid 1954 (knihla byla přeložena do několika jazyků např. *Der Franziskusorden. Handbuch der franziskanischen Ordensgeschichte*, Altötting 1984; český překlad je dostupný na CD, které vyšlo jako příloha knihy *Františkánské prameny I.*, Red. Ctirad Václav POSPÍŠIL, Olomouc 2001); John R. H. MOORMAN, *A History of the Franciscan Order*, Oxford 1968.

⁷ *Františkánské prameny I. Spisy sv. Františka a sv. Kláry*, Red. Jiří Bonaventura ŠTIVAR, Velehrad 2001, s. 154.

Úspěch františkánského hnutí byl pronikavý. Františkánství, které skoncovalo s dřívější izolovaností mnišského života, vyslalo své bratry na cesty, především do měst, která prožívala období svého rozmachu.⁸ Řád se z Itálie postupně rozšířil po celé Evropě a na Přední Východ. Klerikalizace řádu, k níž došlo za generálního ministra Eliáše z Cortony, a úzké spojení s římskou kurií otevřely řádu stejné pole působnosti, které si už dříve získali dominikáni – duchovní správu ve městech, vyučování na univerzitách i misie do islámské severní Afriky a na Přední Východ.⁹

Rozpory mezi bratry se ještě více vyhroutil po Františkově smrti († 3. 10. 1226). *Regula bullata*, která zakazovala vlastnit domy, vyvolávala rozpor mezi teorií a praxí. Papež Řehoř IX. proto roku 1230 zrušil závaznost *Závěti* sv. Františka a požadavek naprosté chudoby převedl do podoby právního instrumentu „*pouhého práva užívání*“ majetku. I přesto se postupně vytvořily dvě nesmiřitelné skupiny bratří – tzv. konventuálové, kteří se přiklonili k textu Řehole zmírněnému papežskými bulami a vyznávali názor, že požadavek chudoby se vztahuje na jednotlivé bratry, nikoliv na celý řád, a tzv. spirituálové, kteří se považovali za pravé Františkovy dědice a trvali na doslovném dodržování *Řehole* a *Závěti* sv. Františka. Uzavřeli se jakémukoliv vývoji a navíc se přijetím apokalyptických vizí Jáchyma z Fiore ocitli na pokraji hereze. Narůstající rozpory mezi znesvářenými skupinami v řádu znemožňovaly jakýkoliv pokus o reformu, až kolem roku 1350 se v Umbrii zrodilo hnutí tzv. observantů, kteří se snažili o návrat k myšlenkám svatého Františka. Prvním krokem k rozdělení řádu se stalo rozhodnutí Kostnického koncilu, které povolilo observantům právo zvolit si vlastního vikáře, dalším pak rozhodnutí papeže Evžena IV. z roku 1443 zvolit si pro reformní kláštery zvláštního předalpského a zaalpského vikáře. K úplnému rozštěpení řádu došlo v roce 1517, kdy papež Lev X. bulou z 29. května potvrdil rozdělení

⁸ J. LE GOFF, *Svatý František z Assisi*, s. 89.

⁹ Karl Suso FRANK, *Dějiny křesťanského mnišství*, Praha 2003, s. 88–89.

řádu na Řád menších bratří františkánů (*Ordo Fratrum minorum regularis observantiae*), společný pro observanty a ostatní reformní kongregace, a Řád menších bratří konventuálů (*Ordo Fratrum minorum conventualium*). Pro konventuály se vžilo označení minorité; zároveň tak bývají v české literatuře označováni menší bratři v době před příchodem observantů.¹⁰

Příslušníci řádu menších bratří (minoritů) se dělí na kněze, laické bratry a členy III. řádu sv. Františka (terciáře). V čele řádu stojí generál (generální ministr), který svolává nejvyšší řádový orgán – generální kapitolu. Původně šlo o shromáždění všech bratří, později pouze provinciálů a kustodů. Provinciál neboli provinciální ministr řídí jednotlivé řádové provincie, které sdružují jednotlivé konventy. Velké provincie se dále dělí na kustodie v čele s kustody. Zástupci provincie se scházejí na provinciálních kapitulách, na nichž jsou mimo jiné voleni i představení jednotlivých konventů – kvardiáni, kteří mívají své zástupce – vikáře. Zájemce o vstup do řádu musí nejprve absolvovat tzv. postulát (nejčastěji jeden až dva roky), po kterém následuje roční noviciát. Jako završení noviciátu se skládají jednoduché (časné) sliby, které se každoročně obnovují, dokud uchazeč nesloží slavné (věčné) sliby, což je možné nejdříve po třech letech a nejpozději do devíti let od složení časných slibů.¹¹

Původní oděv minoritů měl neurčitou popelavou barvu, která se po polovině 13. století změnila na černou. Na konci 18. století přibyla kapuce. Tunika je přepásána provazovým cingulem se třemi uzly, které připomínají tři řeholní sliby: poslušnost, chudobu a čistotu.

¹⁰ M. BUBEN, *Encyklopedie řádů III/1*, s. 144–151.

¹¹ K organizaci řádu menších bratří například H. HOLZAPFEL, *Handbuch der Geschichte des Franziskanerordens*, s. 171–205, v české literatuře přehledně M. BUBEN, *Encyklopedie řádů III/1*, s. 132–134.

V roce 1221 podnikli menší bratři pod vedením bratra Caesaria ze Špýru misijní cestu do Německa.¹² Skupina bratří, která dorazila v říjnu 1221 do jihoněmeckého Augšpurku, se zde rozdělila do několika skupin. Jedna z nich směřovala do oblasti Porýní, kde dosáhla velkých úspěchů, bratři se usadili v Mohuči, Wormsu, Špýru a Kolíně. Odtud pronikl řád do Saska a sousedního Durynska, kde získal oddanou stoupenkyni v osobě Alžběty Durynské, ženy landkraběte Ludvíka IV., která po smrti manžela zasvětila svůj život péči o chudé.¹³

Příchod minoritů do Čech je zahalen řadou nejasností, podle některých zpráv dorazili na naše území již v roce 1225.¹⁴ Kronika Jordana di Giano uvádí, že v roce 1228 vyslal tehdejší německý provinciál Johannes de Plano Carpini¹⁵ bratry na misií do oblasti Čech, Uher, Polska a Skandinávie, a to na

¹² *Františkánské prameny II.*, Red. Radim JACHYM, Bratislava 1994, s. 11–39.

¹³ K šíření řádu v Německu Meinrad SEHI, *Die oberdeutsche Minoritenprovinz im Mittelalter*, in: 800 Jahre Franz von Assisi, franziskanische Kunst und Kultur des Mittelalters, Johannes GRÜNDLER (ed.), Wien 1982, s. 270–288; Ursula BRAASCH, *Die Ausbreitung der Franziskaner in Deutschland bis 1225*, in: Sankt Elisabeth. Fürstin, Dienerin, Heilige: Aufsätze, Dokumentation. Sigmaringen 1981, s. 385–387; k osobnosti Alžběty Durynské *Elisabeth von Thüringen – eine europäische Heilige*. Dieter BLUME, Matthias WERNER (ed.), Petersberg 2007.

¹⁴ Podle starší literatury začal pronikat nový řád pronikat na naše území již brzy po svém příchodu do Německa. První minorité údajně přicházeli na královský dvůr jako misionáři a diplomaté z Mohuče, kterou často navštěvovali královští poslové během sporu krále Přemysla Otakara I. s biskupem Ondřejem. Viz Jan Kapistran VYSKOČIL, *Blahoslavená Anežka Česká: kulturní obraz světice 13. století*, Praha 1933 [v tiráži 1934], s. 131–132.

¹⁵ Ze starších prací k dějinám minoritů v Čechách POLYKARP (recte Jan KUKLA), *Dějiny klášterů sv. Otce Františka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Krnov 1889 (s četnými chybami); František HÝBL, *Počátky Minoritů v Čechách a na Moravě*, ČČH 2, 1896, s. 335–345; Václav OLIVA, *Z předhusitských a husitských dějin klášterů sv. Františka v zemích českých*, in: Svatý František z Assisi a Čechové: 1226–1926, Praha, 1926, s. 128–135. Z novějších prací: Hugo G. ROKYTA, *Miszellen zu den franziskanischen Orden in den böhmischen Ländern*, in: 800 Jahre Franz von Assisi, s. 332–334; Johannes GRÜNDLER, *Zur Geschichte der Franziskanischen Orden in den böhmischen Ländern*, in: 800 Jahre Franz von Assisi, s. 335–336; František ŠMAHEL, *Intra et extra muros. Spoleczna rola franciszkanów obserwantów i klarysek na ziemiach czeskich od połowy XIV do końca XV wieku*, in: Zakony franciszkańskie w Polsce I. Red. Jerzy KŁOCZOWSKI, Lublin 1983, s. 275–325; Jaroslav KADLEC, *Die Franziskaner in den böhmischen Ländern und ihr Generalstudium in vorhussitischer Zeit*, in: Archiv für Kirchengeschichte Böhmen-Mähren-Schlesien 8, 1987, s. 84–94; Jaroslav NĚMEC, *Le Origini del Francescanesimo in Boemia e Moravia*, Miscellanea Francescana 89, 1989, s.

pozvání krále Václava I., jehož sestra sv. Anežka Česká se seznámila s učením sv. Františka zásluhou svého zповědníka Konráda z Marburku.¹⁶

Minoritům bylo vyhrazeno místo v pražské chudinské čtvrti, kde již stál starší dvorec s kostelíkem. S podporou královské rodiny byly vystavěny klášterní budovy i kostel sv. Jakuba, vysvěcený roku 1244. Díky svému prostému způsobu života si minorité brzy získali značnou oblibu, takže podle některých zpráv měl klášter v krátké době vedle laiků a kleriků také 126 kněží.¹⁷ Nedlouho po vzniku svatojakubského kláštera založila sv. Anežka Česká první zaalpský klášter klarisek v Praze na Františku, do kterého sama v roce 1234 vstoupila. Ke klášteru byl nejprve přidružen špitál sv. Františka, později, nejspíše v roce 1251, vznikl v sousedství kláštera klarisek i klášter minoritů.¹⁸

Nové konventy minoritů rychle přibývaly i v dalších městech (Brno, Olomouc, Litoměřice, Kadaň, Opava, Hradec Králové, Znojmo, Most), takže již kolem roku 1239 vznikla z konventů na území Čech, Moravy, Slezska a Polska samostatná česko-polská provincie, rozdělená do sedmi kustodií,

238–269 a Petr Alcantara HOUŠKA, *České františkánství*, Praha 1996. Svou důležitost si dodnes uchovává práce Josefa SVÁTKA, *Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy*, SAP 20, 1970, č. 2, zvláštní příloha, s. 503–624 (minorité, s. 544–548), která přináší základní informace o jednotlivých církevních řádech s přehledem literatury a archivních fondů. Z encyklopedických prací jde zejména o tyto práce: Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991; Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, která v úvodu nejprve podává stručnou charakteristiku jednotlivých řádů (minorité, s. 143–145), jednotlivé konventy jsou abecedně řazené podle lokalit s důrazem na sumarizaci historického a architektonického vývoje; pro moravské a slezské konventy obdobně Dušan FOLTÝN a kol. *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005. M. BUBEN, *Encyklopedie řádů III/1*, s. 131–215 věnuje pozornost dějinám řádu u nás i ve světě, jeho působení i spiritualitě, u jednotlivých konventů podrobně zachycuje jejich dějin. Dějiny řádu v Čechách zachycují i další dvě práce věnované sv. Anežce České: J. K. VYSKOČIL, *Blahoslavená Anežka Česká: kulturní obraz světice 13. století*, Praha 1933 a Christian-Frederik FELSKAU, *Agnes von Böhmen und die Klosteranlage der Klarissen und Franziskaner in Prag: Leben und Institution, Legende und Verehrung*, Nordhausen 2008.

¹⁶ Matthias WERNER, *Elisabeth von Thüringen, Franziskus von Assisi und Konrad von Marburg*, in: *Elisabeth von Thüringen*, s. 109–135.

¹⁷ M. BUBEN, *Encyklopedie řádů III/1*, s. 168.

¹⁸ Helena SOUKUPOVÁ, *Anežský klášter v Praze*, Praha 2011².

kterou tvořilo v roce 1260 již na třicet klášterů a která přetrvala až do roku 1517.

Tehdy došlo k rozdělení na provincii českou a polskou, přičemž moravské konventy se staly součástí provincie rakouské, od které se roku 1732 odpoutaly a vytvořily samostatnou provincii. Roku 1822 byla ustavena provincie česko-moravsko-slezská, roku 1919 proměněná v československou provincii sv. Cyrila a Metoděje, do níž spadaly i slovenské řádové domy. Od roku 1990 tvoří minoritské kláštery opět samostatnou provincii Řádu menších bratří v České republice.

Za husitských válek byly některé konventy vypáleny a úplně zanikly (konvent Na Františku na Starém Městě pražském, Benešov, Žatec, Nový Bydžov, Vysoké Mýto a Čáslav), jiné byly v pohusitském období obnoveny (Litoměřice, Most, Mladá Boleslav, Kadaň, Hradec Králové). Některé z konventů přešly v 2. polovině 15. století na přísnější řádovou větev – observanty (Bechyně, Cheb, Plzeň, Znojmo). Rušení klášterů v josefínském období se nevyhnulo ani řádu minoritů, a tak zbyly v Čechách jen tři konventy (Český Krumlov, Most, Praha), na Moravě dva (Brno, Jihlava) a dva v rakouském Slezsku (Krnov a Opava).¹⁹ Po pádu komunismu byly znovu obsazeny konventy v Praze, Brně, Opavě, Krnově a Jihlavě.²⁰

¹⁹ M. BUBEN, *Encyklopedie řádů III/1*, s. 163–168.

²⁰ Aktuální informace na webových stránkách Provincie řádu minoritů v České republice sv. Cyrila a Metoděje: <http://www.minorite.cz/>

DĚJINY ČESKOKRUMLOVSKÉHO KONVENTU

Počátky Českého Krumlova jsou neodlučitelně spojeny s mocenským vzestupem rodu Vítkovců, respektive jeho dvou větví – pánů z Krumlova a pánů z Rožmberka v 2. polovině 13. století.¹ Zatímco ambiciózní rodová politika, která přivedla Vítkovce do přímého konfliktu s králem, skončila pro krumlovskou větev neúspěchem, Jindřich I. z Rožmberka se s králem usmířil, získal úřad nejvyššího komorníka a v roce 1302 i osiřelé krumlovské panství. Spojil tak statky rožmberské a krumlovské větve Vítkovců a přenesl rodovou rezidenci z Rožmberka na Krumlov.²

Přestože se Krumlov stal městem patrně už v sedmdesátých letech 13. století,³ rozhodující úlohu v rozvoji jeho právních, hospodářských i sociálních funkcí sehrál až Jindřichův jediný syn Petr I. z Rožmberka,⁴ od roku 1310

¹ Souhrnný přehled literatury k dějinám Českého Krumlova přináší Jan MÜLLER, *Český Krumlov v uměleckohistorické literatuře*, s. 3–20 a Petr PAVELEC, *Počátky hradu a města*, in: *Český Krumlov: od rezidenčního města*, s. 25–56.

² Přehledné dějiny rodu Rožmberků spolu s přehledem starší literatury Jaroslav PÁNEK – Robert ŠIMŮNEK – Vratislav VANÍČEK, *Páni z Rožmberka – nástin historie rodu*, in: *Rožmberkové: rod českých velmožů*, s. 20–29, 36–47, 50–51, 54–55, 66–73, 78–93; Jaroslav PÁNEK – Robert ŠIMŮNEK – Vratislav VANÍČEK, *Páni z Rožmberka – nástin historie rodu*, in: *Rožmberkové: stručný průvodce výstavou*, Martin GAŽI (ed.), České Budějovice 2011, s. 24–111 (zkrácená verze první publikace). Z další literatury Robert ŠIMŮNEK – Roman LAVIČKA, *Páni z Rožmberka 1250–1520: jižní Čechy ve středověku: kulturněhistorický obraz šlechtického dominia ve středověkých Čechách*, České Budějovice 2011. Pro starší dějiny rodu má svoji důležitost i Rožmberská historie sepsaná Václavem Březanem, zachycující události do roku 1545, viz Anna KUBÍKOVÁ (ed.), *Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah od Václava Březana. (Komentovaná edice)*, České Budějovice 2005 (edice vyšla původně časopisecky v letech 1988–1990 po jednotlivých kapitolách v JSH).

³ Zakladateli vnitřního města byli páni z Krumlova ve druhé polovině 13. století, z jejichž příkazu město vyměřil lokátor a později i rychtář Sipota, zmiňovaný k roku 1274; Jolande MINÁŘOVÁ, *Město Český Krumlov ve světle nejstarších dochovaných písemných dokumentů*, in: *Českokrumlovsko v době prvních Lucemburků 1310–1380*, Český Krumlov 1996, s. 17 a P. PAVELEC, *Počátky hradu a města*, s. 39.

⁴ K osobě Petra I. z Rožmberka Anna KUBÍKOVÁ, *Petr I. z Rožmberka a jeho synové*, České Budějovice 2011, kde je shrnuta i starší literatura; dále Robert ŠIMŮNEK, *Petr I. z Rožmberka*, in: *Rožmberkové: rod českých velmožů*, s. 35–37.

správce rodového majetku a nejvyšší komorník Českého království, který přeměnil Krumlov na skutečnou rodovou rezidenci. Období jeho vlády představuje jeden z mocenských vrcholů rožmberských dějin 14. století. Je téměř symbolické, že jako rožmberský vladař se ujal správy rodového dominia ve stejném roce, ve kterém usedl na český trůn Jan Lucemburský, za jehož vlády patřil Petr I. k předním mužům království. Na konci třicátých let stoupl význam rožmberského vladaře natolik, že ho král Jan jmenoval jedním z vykonavatelů své závěti sepsané 9. září 1340.⁵ V posledních letech života však patrně vinou vážné nemoci odstoupil Petr I. z veřejného života a pobýval na svých panstvích. Zemřel 14. října 1347, rok po smrti svého nejstaršího syna Jindřicha, který zahynul po boku Jana Lucemburského v bitvě u Kresčaku.⁶

„*Týž pan Petr Krumlov za město vyzdvihl a zdmi ohradil i grunty k němu nejedny obrátil. A mnoho kostelů vystavěl. Hojná nadání na duchovní a chudé lidi učinil,*“⁷ tak charakterizoval na počátku 17. století Petrovo budovatelské úsilí Václav Březan. Z bezpečnostních i prestižních důvodů pokračoval Petr I. ve stavebních úpravách krumlovského hradu, především tzv. Horního hradu,⁸ jehož součástí je hradní kaple sv. Jiří, poprvé připomínaná k roku 1334.⁹ Dokončil stavbu farního kostela sv. Víta¹⁰ a založil

⁵ A. KUBÍKOVÁ, *Petr I. z Rožmberka*, s. 32.

⁶ A. KUBÍKOVÁ, *Petr I. z Rožmberka*, s. 33–37; Robert ŠIMŮNEK, *Petr I. z Rožmberka*, s. 37.

⁷ A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah*, s. 27.

⁸ Daniel ŠNEJD – Petr PAVELEC, *K stavebnímu vývoji českokrumlovského Horního hradu*, in: *Český Krumlov: od rezidenčního města*, s. 77–90.

⁹ Jiří KUTHAN – Jan ROYT, *Hradní kaple v Krumlově jako Sainte-Chapelle*, in: *Český Krumlov: od rezidenčního města*, s. 443–454.

¹⁰ Josef HEJNIC, *K zakládací listině českokrumlovského kostela*, JSH 40, 1971, s. 44–47; Anna KUBÍKOVÁ, *K nejstarší historii českokrumlovského chrámu sv. Víta*, Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech 34, 1997, s. 118–121. Věra MAŠKOVÁ, *Farní kostel sv. Víta v Českém Krumlově v polovině 14. století*, in: *Českokrumlovsko v době prvních Lucemburků 1310–1380*, Český Krumlov 1996, s. 56–61.

panský špitál u kostela sv. Jošta.¹¹ V předtuše brzkého konce života vydal Petr I. spolu se svou manželkou a syny v roce 1347 během tří měsíců sérii listin, v nichž pamatoval zejména na charitativní a duchovní instituce.

Zcela zásadní však byla listina ze 14. srpna 1347, která poskytla Krumlovu a jeho obyvatelům základní právní řád. Zakotvila městské výsady, určila poměr města k vrchnosti, míru jeho samosprávy, výši a druhy daní českokrumlovských měšťanů, jejich výsady i povinnosti, ke kterým patřila i povinnost na vlastní náklady udržovat městské hradby i mosty. Zároveň rozšiřovala působnost městského práva i na přilehlá předměstí, dvory a vesnice a právně sloučila nové podhradí se starým krumlovským městem.¹²

Jediným chybějícím prvkem šlechtických rezidenčních měst tak zůstal v době Petrovy smrti klášter. Na území rožmberského dominia v té době existoval pouze cisterciácký klášter ve Vyšším Brodě, založený Vokem I. z Rožmberka v roce 1259 v blízkosti tehdejšího rodového sídla, hradu Rožmberku.¹³ Jedním z motivů pro založení tohoto kláštera byla patrně potřeba zbudovat rodové pohřebiště, která ovlivnila i výběr řádu. Cisterciácké domy oddávající se kontemplaci patřily pro svou mimořádnou zbožnost k vyhledávaným místům posledního odpočinku.

¹¹ Anna KUBÍKOVÁ, *Českokrumlovský špitál a kostel sv. Jošta*, JSH 66–67, 1997–1998, s. 104–110

¹² Valentin SCHMIDT – Alois PICHA, *Urkundenbuch der Stadt Krummou in Böhmen*, I. Band, Prag 1908, s. 17–19, č. 81. Bližší rozbor privilegia J. MINÁŘOVÁ, *Město Český Krumlov*, s. 19–20.

¹³ Z přehledných zpracování k dějinám vyšebrodského kláštera P. VLČEK – P. SOMMER – D. FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 688–691; Milan M. BUBEN, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. II. díl, 2 sv., Mnišské řády, Praha 2004, s. 250–264; Kateřina CHARVÁTOVÁ, *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách 1142–1420. II. díl. Kláštery založené ve 13. a 14. století*, Praha 2002, s. 9–80. Jediné souborné zpracování dějin kláštera pochází již z roku 1930 Dominik KAINDL, *Dějiny kláštera Vyšší Brod v Čechách*, Milan HLINOMAZ (ed.), Libice nad Cidlinou – Vyšší Brod 2008². O vztahu Rožmberků ke klášteru Anna KUBÍKOVÁ, *Rožmberkové a vyšebrodský klášter*, in: 900 let cisterciáckého řádu. Sborník z konference konané 28.–29. 9. 1998 v Břevnovském klášteře v Praze. Kateřina CHARVÁTOVÁ (ed.), Praha 2000, s. 161–168.

Podle nedoložené tradice měl Petr I. inklinovat k mnišskému způsobu života a pobývat ve vyšebrodském klášteře; poprvé jako chlapec, kdy byl údajně přinucen opustit klášter v zájmu zachování rodu, podruhé na sklonku svého života.¹⁴ Jisté je, že měl k vyšebrodskému klášteru blízký vztah, zasloužil se o dostavbu konventního chrámu a kromě hmotných a finančních darů obdaroval klášter cenným souborem devíti deskových obrazů tzv. Vyšebrodským oltářem, na jehož ústřední scéně Narození Páně je vyobrazen v pozici klečícího donátora s modelem kostela v rukou.¹⁵

V otázce budování rezidenčního města navázala na Petrovo dílo generace jeho synů: Petr II. († 1384), Jošt I. († 1369), Oldřich I. († 1390) a Jan I. († 1389). Čtyři desetiletí jejich vlády (1347–1390) znamenala zásadní etapu ve vývoji rožmberské domény, na poli církevních fundací dokonce zastíňující Petrovo snažení.¹⁶

Vlastní fundaci českokrumlovského kláštera provedla podle pamětních zápisů v klášterních nekrologiích 1. května 1350 Kateřina, vdova po Petru I.,¹⁷ spolu se svými syny Petrem II., Joštem I., Oldřichem I. a Janem I.

¹⁴ První, kdo psal o „*Petrovi mnichovi*“, byl Václav Březan: „*v věku mladosti oblíboval sobě život duchovní, mnišský, pročez do kláštera svého vyšebrodského mezi bratři dav se, habit jejich na se vzal a pod poslušenstvím převora toliko jako laicus za některý čas zůstával*“ a „*sám se do kláštera k prvnějšímu stavu navrátil, v něm nábožně setrvav, a na druhý den sv. Calixta život dokonav, k předků[m] svým přiložen.*“ A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah*, s. 25, 27. Podkladem pro toto tvrzení se Václavu Březanovi staly patrně dvě dorsální poznámky „*dominus Petrus*“ a „*laicus monachus*“, zapsané na zadní straně dvou listin z roku 1318 a 1347, vydaných Petrem I. pro vyšebrodský klášter. K domněnce o Petrově mnišském životě ve Vyšším Brodě se v poslední době stavěl pozitivně ve své kontroverzní práci Radko ŠTASTNÝ, *Tajemství jména Dalimil*, Praha 1991, s. 19–27, ve které navíc ztotožnil Petra I. s anonymním autorem proslulé veršované kroniky tak řečeným Dalimilem. Většina autorů zaujímá k této hypotéze střízlivý postoj, A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah*, s. 96–97, 104; TÁŽ, *Petr I. z Rožmberka*, s. 15–16.

¹⁵ Jan ROYT, *Poznámky k rekonstrukci a ikonografii Vyšebrodského oltáře*, in: *Ars vivendi. Professori Jaromír Homolka ad honorem, Tomáš HALAMA (ed.)*, Praha 2006, s. 176–195.

¹⁶ Ke generaci synů Petra I. blíže A. KUBÍKOVÁ, *Petr I. z Rožmberka*, s. 37–49; R. ŠIMŮNEK, *Generace synů Petra I.*, in: *Rožmberkové: rod českých velmožů*, s. 37, 40–42.

¹⁷ Původ paní Kateřiny je nejasný, v originálních pramenech je označována pouze jménem nebo přídomkem z Rožmberka. Starší literatura přejala od Václava Březana názor, že

z Rožmberka.¹⁸ Petrova iniciační úloha je ale více než zřejmá jako akt navazující na předchozí cílevědomou fundační aktivitu a potvrzuje ji i zápis v nekrologiu kláštera minoritů, ve kterém jsou Petr I. s manželkou Kateřinou nazýváni prvními zakladateli – „*primi fundatores*.“¹⁹

Klášter se stal duchovním centrem a architektonickou dominantou nově vznikající městské čtvrti, nazvané Novým Městem.²⁰ Poměrně pozdní založení minoritského konventu v Krumlově souvisí patrně s dokončením strukturální proměny města a podhradí až v polovině 14. století. Volba padla na řád minoritů, úzce spjatý svou kazatelskou činností a způsobem života s městským životem. Dalším důvodem pro založení kláštera bylo šíření náboženských sekt, které se v jižních Čechách objevily již v souvislosti s kolonizací pohraničních území již ve 13. století. Nejvýraznější z těchto sekt byly valdenští, stoupcí kacířského učení lyonského kupce Petra Valdèse, kteří do blízkosti Českého Krumlova na panství pánů z Hradce pronikli

Kateřina pocházela z rodu Vartenberků – „*Léta Páně 1318 pan Petr podruhé ženil se, pojav sobě za manželku šlechtičnu Kateřinu, pana Beneše z Vartenberka a paní Doroty z Dubé dceru*,“ A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky*, s. 25. A. Kubíková se na základě rozboru erbu v malířské výzdobě ambitu minoritského kláštera domnívá, že Kateřina je původem z rodu Pruschenků ze Stettenberka, blíže Anna KUBÍKOVÁ, *K původu druhé manželky Petra I. z Rožmberka, paní Kateřiny*, in: *Per saecula ad tempora nostra*. Sborník prací k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka I., Jiří MIKULEC – Miloslav POLÍVKA (ed.), Praha 2007, s. 112–117. Ani tato teorie není vzhledem ke stáří malby, pocházející až z let 1460–1490, i dalším pochybnostem zcela bez problémů. Blíže Petr PAVELEC, *Středověká nástěnná malba v Českém Krumlově*, in: *Český Krumlov: od rezidenčního města*, s. 405–406.

¹⁸ NK VI B 9, fol. 14r (klarisky); NK XIV B 15, fol. 1r (minorité). Edice: Josef EMLER, *Dvě nekrologia krumlovská*, *Věstník Královské české společnosti nauk* 1887, s. 198; Johann Matthäus KLIMESCH (ed.), *Urkunden- und Regestenbuch des ehemaligen Klarissinnen-Klosters in Krummau*, Prag 1904, s. 1, 10–11. Přestože většina písemností k dějinám obou klášterů je zpřístupněna i v městském listináři (SCHMIDT – PICHA *Urkundenbuch der Stadt Krummau in Böhmen*), cituji podle edice J. M. Klimesche.

¹⁹ J. M. KLIMESCH, *Urkunden- und Regestenbuch*, s. 31.

²⁰ Z literatury k nejstarším dějinám kláštera zejména P. VLČEK – P. SOMMER – D. FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 206–208; M. BUBEN, *Encyklopedie řádů III/1*, s. 215–217; J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 60–90 (zejména s. 66–76); V. MAŠKOVÁ, *Počátky minoritského a klariského kláštera*, s. 48–55; TÁŽ, *Církevní instituce v českém Krumlově v první polovině 15. století*, in: *Českokrumlovsko 1400–1460*, s. 54–63; Helena SOUKUPOVÁ, *Klášter minoritů a klarisek*, s. 69–86.

počátkem 14. století.²¹ K jejich potlačení byli minorité povoláni do Jindřichova Hradce už ve dvacátých letech 14. století.²² Zřejmě i proto si Petr I. z Rožmberka zvolil řád minoritů, aby svým příkladným životem v chudobě a pokoře bránil šířícímu se sektářství.²³

Roku 1357 byli do kláštera uvedeni první bratři a následujícího roku byl vysvěcen kostel ke cti Božího těla a Panny Marie světicím biskupem pražským a biskupem sarajevským Albertem.²⁴ V dubnu 1358 pak vyhověl papež Innocenc VI. dodatečné žádosti bratří z Rožmberka a povolil založit v Krumlově sdružený klášter minoritů pro dvanáct bratrů a klášter klarisek pro dvanáct sester.²⁵ Jednalo se o typ tzv. dvojkláštera (Doppelkloster), který se vyvinul v průběhu doby za účelem duchovního i hmotného zajištění sester. Mužský i ženský konvent sídlily v těsném sousedství se společným konventním chrámem,²⁶ nejznámějším příkladem takového areálu v českých zemích je Anežský klášter v Praze.²⁷

²¹ Amedeo MOLNÁR, *Valdenští. Evropský rozměr jejich vzdoru*, Praha 1991, s. 132–138; Alexander PATSCHOVSKY, *Quellen zur böhmischen Inquisition im 14. Jahrhundert*, Weimar 1979.

²² P. VLČEK – P. SOMMER – D. FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, 273–275. Miroslav NOVOTNÝ, *Páni z Hradce a jindřichohradecké konventy*, in: *Ve stopách sv. Benedikta: sborník příspěvků z konference Středověké kláštery v zemích Koruny české konané ve dnech 24. –25. května 2001 v Třebíči*, Libor JAN – Petr OBSŮSTA, Brno 2002, s. 166–167.

²³ V. MENCL, *Český Krumlov: jeho život*, s. 25–27.

²⁴ J. EMLER, *Dvě nekrologia krumlovská*, s. 198; J. M. KLIMESCH, *Urkunden- und Regestenbuch*, s. 1, 10–11.

²⁵ Obě listiny vydal papež Innocenc VI. dne 6. dubna 1358; *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia*, Tomus II., *Acta Innocentii VI Pontifici Romani*, 1352–1362, Jan Bedřich NOVÁK (ed.), Praha 1907, s. 291, č. 742–743; J. M. KLIMESCH, *Urkunden- und Regestenbuch*, s. 36 – 39, č. 5, 6.

²⁶ K problematice sdružených klášterů ve středověku blíže Carola JÄGGI, *Frauenklöster im Spätmittelalter. Die Kirchen der Klarissen und Dominikanerinnen im 13. und 14. Jahrhundert*. (Studien zur internationalen Architektur- und Kunstgeschichte 34), Petersberg 2006, s. 220–221.

²⁷ Helena SOUKUPOVÁ, *Anežský klášter v Praze*, Praha 2011² další dvojkláštery se v našich zemích nacházely i v Chebu, Olomouci, Opavě a Znojmě.

Stavební práce na výstavbě klášterního areálu, který zahrnoval oba kláštery, společný kostel se zvonící a hřbitov, rychle pokračovaly, takže již v roce 1361 o svátku Božího těla se v klášteře konala provinční kapitula, při níž byli slavnostně uvedeni do kláštera první tři klarisky, přicházející z Opavy, společně s abatyší Alžbětou.²⁸ Teprve po osazení obou konventů byla 24. dubna 1362 vydána bratry Petrem II., Joštem I., Oldřichem I. a Janem I. z Rožmberka zakládací listina obou klášterů.²⁹ Na podkladě této listiny obdržely klarisky i první nemovitý majetek, z jehož výnosu měly dobrovolně odevzdávat minoritům 30 kop grošů ročně. Nerušenou existenci obou klášterů v předhusitském období umožňovalo dostatečné ekonomické zázemí, na kterém se rozhodující měrou podíleli Rožmberkové za přispění pánů z Hradce i dalších dobrodinců z řad nižší šlechty a měšťanstva. Zatímco klarisky spravovaly značný nemovitý majetek, minorité získávali prostředky především ve formě darů, odkazů a odměn za církevní úkony. Kromě toho byl klášterní kostel několikrát obdařen udělením odpustků, což přispělo ke zvýšení přílivu věřících a tím i k získání příjmů na výstavbu a vybavení klášterních objektů.³⁰

V roce 1375 darovala Anna z Rožmberka, dcera Petra I. z Rožmberka a vdova po Jindřichovi V. z Lipé, klášteru pro potřeby zbožných panen a vdov (tzv. bekyň), které se chtěly věnovat duchovní službě, aniž složily řeholní sliby, svůj dům přiléhající ke zdi minoritského kláštera.³¹

Architektura původních klášterních budov byla velice prostá a je více než pravděpodobné, že byly dokončeny ještě před koncem 14. století. Klášterní kostel Božího těla a Panny Marie měl jednoduchou neklenutou loď

²⁸ J. M. KLIMESCH, *Urkunden- und Regestenbuch*, s. 43, č. IX;

²⁹ TAMTÉŽ, s. 44–51, č. 12.

³⁰ Přehled jednotlivých donací spolu s citací pramenů V. MAŠKOVÁ, *Počátky minoritského a klariského kláštera*, s. 48–50.

³¹ J. M. KLIMESCH, *Urkunden- und Regestenbuch*, s. 66–69, č. 22; A. KUBÍKOVÁ, *Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah*, s. 115–116; V. MAŠKOVÁ, *Počátky minoritského a klariského kláštera*, s. 52.

a také všechny křížové chodby (minoritů, klarisek i bekyň) postrádaly v interiéru klenby. Po dokončení klášterního kostela byla k východnímu boku křížové chodby připojena kaple s krátkým polygonálně zakončeným kněžištěm.³²

Krumlovský klášter však nezůstal jedinou klášterní fundací Petrových synů. V roce 1367, krátce po získání Třeboně do rodového majetku, zde založili klášter řeholních kanovníků řádu sv. Augustina, který byl osazen z roudnické kanonie.³³ Založení tohoto kláštera zapadá v širším kontextu do okruhu fundací doby Karla IV., kdy se právě augustiniáni kanovníci těšili v nejvyšších společenských vrstvách značné oblibě a založení augustiniánské kanonie bylo i výrazem osobní a rodové prestiže.³⁴ Klíčovou roli při této fundaci sehrál Petr II. z Rožmberka, probošt královské kaple Všech svatých na pražském hradě, který se postaral o zajištění duchovních i hmotných potřeb kláštera.³⁵

V roce 1384 daroval Petr II. spolu s bratrem Janem I. a synovcem Jindřichem III. eremitům, kteří se usadili v lesích poblíž Frymburku, poustevnu se šesti celami a také kapli zasvěcenou prvnímu poustevníku sv.

³² Jiří KUTHAN, *Architektura v rožmberské doméně do počátku 15. století*, in: Rožmberkové: rod českých velmožů, s. 375. Přehled starší literatury týkající se stavebního vývoje kláštera přináší H. SOUKUPOVÁ, *Klášter minoritů a klarisek*, s. 69–86. Z novější literatury Petr PAVELEC, *Středověká nástěnná malba*, s. 399–406; Roman LAVIČKA, *Kapitulní síň – kaple sv. Wolfganga minoritského kláštera v Českém Krumlově*, s. 455–474; Martina KUDLÍKOVÁ, *Křížové chodby konventu minoritů, klarisek a bekyň*, s. 240–260. V souvislosti s plánovanou revitalizací areálu klášterů Český Krumlov pro poskytování kulturních a vzdělávacích služeb v letech 2010–2014 probíhají další stavebně historické průzkumy např. Martin ČIHALÍK – Zuzana HLAVICOVÁ – Dmitrij NEUWIRTH, *Stavebně historický průzkum kláštera minoritů a klarisek v Českém Krumlově*, 2011 (nepublikovaný průzkum).

³³ P. VLČEK – P. SOMMER – D. FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 674–678. Základní práce k dějinám kláštera s přehledem starší literatury i pramenů Jaroslav KADLEC, *Klášter augustiniánských kanovníků v Třeboni*. Z pozůstalosti J. Kadlece připravila k vydání Zdeňka HLEDÍKOVÁ, Praha 2004.

³⁴ Lenka BOBKOVÁ – Milena BARTLOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české*, sv. IVb, Praha; Litomyšl 2003, s. 73–76.

³⁵ J. KADLEC, *Petr II. z Rožmberka*, s. 89–98.

Pavlovi. Tito poustevníci byli s největší pravděpodobností příslušníky tehdy kvetoucí kongregace Petra z Pisy.³⁶

Podpoře Rožmberků se těšil i vyšebrodský klášter, jehož majetek rozmnožili darováním desátků i několika vesnic, menšími dary obdařili i klášter zlatokorunský, dominikánský klášteru v Písku a klarisky v Panenském Týnci. Pozornost věnovali i jednotlivým kostelům a kaplím na rožmberském dominiu, stejně jako péči o chudé a bezmocné.³⁷

Kontinuita donátorské činnosti přetrvala i v následujícím období, kdy správu dominia převzal Oldřichův syn Jindřich III. († 1412), který se stal jediným držitelem rožmberského dominia.³⁸ Jindřich III. zastával prestižní úřad pražského purkrabího a výrazně se angažoval v dobové politice. Patřil k předním představitelům panské jednoty založené proti Václavu IV. a posléze byl i jedním ze čtyř členů panské rady vládnoucí na místě krále.

Největšího věhlasu dosáhla v té době krumlovská slavnost ukazování svatých ostatků, inspirovaná patrně pražskými slavnostmi ukazování ostatků za Karla IV.³⁹ Jako klíčová liturgická událost rožmberského rezidenčního města přitahovala slavnost do města zástupy lidí. Stejně jako pražské ukazování měla i krumlovská slavnost pevně daný řád, který známe díky

³⁶ P. VLČEK – P. SOMMER – D. FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 607–608; Jiří MIHOLA, *Fratres minimi. Německo-česká provincie řádu paulánů v 16. –18. století (s hlavním zřetelem k dějinám moravských konventů)*. Disertační práce. FF MU Brno 2007, [online] Dostupné na [www < http://is.muni.cz/th/6665/ >](http://is.muni.cz/th/6665/) [cit. 2014-01-01], s. 36–37.

³⁷ A. KUBÍKOVÁ, *Petr I. z Rožmberka*, s. 95–108; R. ŠIMŮNEK – R. LAVIČKA, *Páni z Rožmberka 1250–1520*, s. 96–115.

³⁸ Josef ŠUSTA, *Jindřich z Rožmberka*, Praha 1995.

³⁹ Literatura, týkající se krumlovské ostatkové slavnosti, je neobyčejně bohatá, jako první na slavnost upozornil F. TADRA, *Ukazování sv. ostatků v Č. Krumlově v XIV. věku dle rukopisu 14. století*, s. 432–437; TÝŽ, *Ukazování sv. ostatků v Českém Krumlově v XIV. věku*, s. 173–174; J. NEUWIRTH, *Geschichte der bildenden Kunst in Böhmen*, s. 592–595 (s edicí); V. SCHMIDT, *Das Krummauer Heilthumfest*, s. 117–125; Jaromír HOMOLKA, *Studie k počátkům umění krásného slohu v Čechách: k problematice společenské funkce výtvarného umění v předhusitských Čechách*, Praha 1976, s. 72–73; J. KUTHAN – J. ROYT, *Hradní kaple v Krumlově jako Sainte-Chapelle*, s. 443–454.

popisu v rukopise minoritského kláštera, jemuž při organizaci připadla důležitá role.⁴⁰

Slavnost se konala každoročně na svátek Božího těla, tj. v den posvěcení klášterního kostela, ze kterého se slavnostní průvod za zpěvu liturgických písní ubíral přes celé město k farnímu kostelu sv. Víta, kde zazněly písně ke sv. Vítu a Václavu, a zpět. V klášterním kostele pak byly ukazovány v daném pořadí jednotlivé relikvie. Výzvy k uctívání byly pronášeny česky i německy, což dokládá dvojjazyčný charakter města ve 14. století.⁴¹ Po ukazování následovala mše, po které se v ambitu kláštera rozdávala almužna. Na závěr se věřící dočkali vyhlášení odpustků vypsanych pro účastníky slavnosti.⁴²

Roku 1412 však Jindřich III. umírá a mezi poručníky svých nezletilých dětí jmenuje i Čeňka z Vartenberka,⁴³ v té době horlivého zastánce reformního hnutí. Reformní publicistika se často zaměřovala na prostopášný život řeholníků a řeholnic za zdmi klášterů. Cílem pomluv se stal i českokrumlovský konvent, ve kterém mělo docházet k nepřístojnostem minoritů s klariskami. Do celé věci byl údajně zapleten i sám Čeněk, který dal údajně utopit bratry přistižené v celách klarisek. Z titulu správce

⁴⁰ Základním pramenem je trojjazyčný popis této slavnosti (vysvětlivky jsou psány latinsky, výzvy k uctívání dané relikvie česky a německy) v rukopise NK XIV B 15, fol. 139r–141r.

⁴¹ Německé výzvy mají zřetelně bavorský charakter a odpovídají němčině užívané ve městě a okolí. Jazykovou analýzu německých textů provedla Hildegard BOKOVÁ, *Ein Denkmal kirchlicher Gebrauchsliteratur des 14. Jh. aus Krumau (Sprachanalyse)*, s. 35–43.

⁴² Blíže Robert ŠIMŮNEK, *Český Krumlov v 15. století. Pozdně středověké město jako jeviště sakrální reprezentace*, in: *Český Krumlov: od rezidenčního města*, s. 491–492. K problematice odpustků viz Jan HRDINA, *Papežské odpustkové listiny ve střední Evropě za pontifikátu Bonifáce IX. (1389–1404)*. Disertační práce. Praha FF UK 2010, který se domnívá, že u Rožmberků nebyla série odpustků jen projevem „*imitatio Pragae*“, ale také v Říši běžně pozorovaným projevem zeměpanské suverenity v sakrální rovině (s. 68, pozn. 35)

⁴³ Ivana ČORNEJOVÁ, *Rožmberské teritorium v předvečer husitské revoluce. (Vztahy Oldřicha z Rožmberka k Čeňkovi z Vartenberka)*, FHB 3, 1981, s. 263–284.

rožmberského majetku se Čeněk z Vartenberka proti pomluvám ostře ohradil.⁴⁴

Zajímavý náhled do života konventu přináší i korespondence dochovaná v manuálu vyšebrodského převora Jana Staicze,⁴⁵ na něhož se obrátil minorita Vít Pražákův, který nedovoleně opustil českokrumlovský konvent. Rád by se do kláštera vrátil, ale tak se obával trestu, který ho v klášteře čekal, že poprosil Jana Staicze o přímluvu u krumlovského kvardiána. Staiczova přímluva však nestačila a za nešťastného Víta se nakonec musel přímluvit sám vyšebrodský opat Otík.⁴⁶

Počátky samostatné vlády Oldřicha z Rožmberka (1403–1462),⁴⁷ který se vlády oficiálně ujal v roce 1417, se nesly ve znamení přetrvávajícího vlivu Čenka z Vartenberka, jak je zřejmé z nucené konverze kněží na rožmberských panství k utrakvismu. Krátce na to se však Oldřich stejně jako Čeněk z Vartenberka poslušně vrátil zpět ke katolicismu, v důsledku tohoto rozhodnutí se během roku 1420 dostala rožmberská doména do sevření husitských vojsk.⁴⁸ Tehdy poprvé sáhl Oldřich ke strategii kompromisu a příměří, která neváhal sám průběžně porušovat. Touto strategií však dosáhl pozoruhodných výsledků a ušetřil dominium větších válečných útrap. Stabilita panství skýtala záruku zachování kontinuity s dobou předrevoluční, zejména v oblasti kulturního života, jehož středem byl Český Krumlov. V kulturním ovzduší Krumlova však nešlo jen o pokračování lucemburských tradic, nýbrž i o styky s rakouským prostředím, které přinášely nové podněty.

⁴⁴ J. M. KLIMESCH, *Urkunden- und Regestenbuch*, s. 131–132, č. 65; Augustin Alois NEUMANN, *Z dějin českých klášterů do válek husitských*, Praha 1936, s. 173; I. ČORNEJOVÁ, *Rožmberské teritorium*, s. 269.

⁴⁵ Podrobný rozbor manuálu (Vyšší Brod, klášterní knihovna, rukopis 49) spolu s přehledem starší literatury přináší Anděla FIALOVÁ – Josef HEJNIC, *Manuál vyšebrodského převora Jana Staicze z první poloviny 15. století*, StR 15, 1976, s. 39–61.

⁴⁶ Barvitě vyličení celé události u A. NEUMANN, *Z dějin českých klášterů*, s. 95–96.

⁴⁷ Anna KUBÍKOVÁ, *Oldřich II. z Rožmberka*, České Budějovice 2004; Robert ŠIMŮNEK, *Oldřich II. z Rožmberka (1403–1462)*, in: *Rožmberkové: rod českých velmožů*, s. 44–47.

⁴⁸ R. ŠIMŮNEK, *Oldřich II. z Rožmberka*, s. 44.

Krumlov byl také kromě Plzně jediným útočištěm katolické inteligence z řad vyššího kléru.⁴⁹ Azyl zde našla řada členů pražské kapituly, farního kléru i uprchlíků ze zničených klášterů.⁵⁰ Českokrumlovské duchovní instituce přečkaly husitské období bez větší úhony, nepřerušena zůstala i tradice ostatkových slavností o Božím Těle.⁵¹ Pokračovala přestavba farního kostela sv. Víta, který byl vysvěcen 25. ledna 1439 ke cti Nanebevzetí Panny Marie a sv. Víta.⁵² Při kostele pokračovala činnost školy, která získala během 15. století slušnou pověst.⁵³ V roce 1451 navštívil Krumlov františkán Jan Kapistran, jehož předcházela pověst neohroženého bojovníka za katolickou víru. Kapistranova přítomnost přivedla do města řadu prominentních osob, kteří přijížděli s myšlenkou na osobní setkání s ním, i běžných návštěvníků, kteří chtěli vyslechnout jeho kázání.⁵⁴ Je otázkou, zda Kapistran kázal přímo v minoritském klášteře, v klášterní knihovně se však dodnes dochoval rukopis jeho kázání.⁵⁵

Ale vraťme se k dějinám krumlovského kláštera, který na rozdíl od jiných konventů téhož řádu přečkal husitskou revoluci bez větších pohrom. Na počátku husitských válek sice hrozilo podle svědectví hrnčíře Slivky

⁴⁹ František KAVKA, *Zlatý věk Růží: kus české historie 16. století*, Praha 1993², s. 16.

⁵⁰ Valentin SCHMIDT – Alois PICHA, *Das wissenschaftliche Leben und der Humanismus in Krummau im 15. Jahrhundert*, MVGDB 42, 1904, s. 64–66;

⁵¹ R. ŠIMŮNEK, *Český Krumlov v 15. století*, s. 475–520.

⁵² K církevnímu životu v Českém Krumlově v 1. polovině 15. století na základě archivních pramenů Věra MAŠKOVÁ, *Církevní instituce v Českém Krumlově*, s. 54–63.

⁵³ Josef HEJNIC, *Českokrumlovská latinská škola v době rožmberské*.

⁵⁴ Z obsáhlé literatury k Janu Kapistranovi zejména František ŠMAHEL, „*Speculum fidei*.“ *Českomoravské misie Jana Kapistrana*, in: *Mezi středověkem a renesancí*, Praha 2002, s. 402–408; ke Kapistranovu pobytu v Českém Krumlově blíže R. ŠIMŮNEK, *Český Krumlov v 15. století*, s. 489–490.

⁵⁵ NK ČK MS 69. Pro českokrumlovský klášter byl údajně určen obraz Madony s Ježíškem se zajímavým malovaným rámem s postavami světců, jejichž výběr souvisí s františkánským určením díla. Jde zejména o zobrazení sv. Bernardina ze Sieny, jehož kult Jan Kapistran prosazoval. Blíže Roman LAVIČKA, *Středověká desková malba v rožmberském dominiu*, in: *Rožmberkové: rod českých velmožů*, s. 468 a 554, kde je citována další literatura.

přepadení kláštera, ale připravované spiknutí bylo včas odhaleno.⁵⁶ Během husitských válek se Oldřich z Rožmberka zmocnil podstatné části majetku kláštera klarisek a dlouhá léta byla majetková újma nahrazována hotovými penězi a naturáliemi.⁵⁷ Postupného vracení statků se klarisky dočkaly až na konci 15. století. V poslední čtvrtině století začaly opět narůstat zbožné odkazy klášteru, zejména od dobrodinců z okruhu rožmberského dvora.⁵⁸

Po polovině 15. století došlo i ke stavebním úpravám konventu, je doložena oprava krovů na východním a severním křídle kláštera klarisek i krovů na klášterním kostele.⁵⁹ Další stavební úpravy proběhly na konci 15. století, 16. září 1491 vysvětil kamminský biskup Benedikt z Valdštejna kapli sv. Wolfganga, jejíž počátky sahají podle nejnovějších výzkumů až do 14. století.⁶⁰ Při pozdně gotické přestavbě došlo k zásadní proměně interiéru i k novému zaklenutí kaple, která byla zároveň vyzdobena pozoruhodnými

⁵⁶ Adolf KALNÝ (ed.), *Popravčí kniha pánů z Rožmberka*, Třeboň 1993, s. 60. František Šmahel se domnívá, že v klášteře podle některých zpráv pobývala Žižkova sestra Anežka, která mohla být na jaře 1420, kdy jméno jejího bratra začalo šířit hrůzu, z kláštera vyhnána, viz František ŠMAHEL, *Záhady dvou Žižků a Žižkova věku*, s. 45. Celá řada autorů se však domnívá, že k vypálení kláštera skutečně došlo, např. P. VLČEK – P. SOMMER – D. FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 206; H. SOUKUPOVÁ, *Kláster minoritů a klarisek*, s. 83 a další.

⁵⁷ V. MAŠKOVÁ, *Církevní instituce v Českém Krumlově*, s. 60–61.

⁵⁸ Jarmila HANSOVÁ, *Kláster klarisek v českém Krumlově v době jagellonské*, in: *Českokrumlovsko v době jagellonské 1470–1526*, Český Krumlov 1998, s. 83–88.

⁵⁹ Podle dendrochronologického průzkumu bylo na opravu krovů použito dřeva skáceného v roce 1455 a 1458, viz Josef KYNCL – Tomáš KYNCL, *Dendrochronologie Českého Krumlova a okolí (stav ke konci roku 1999)*, Průzkumy památek 6, 1999, č. 2, s. 138–142.

⁶⁰ Důkladnou analýzu stavebního vývoje kaple provedl R. LAVIČKA, *Kapitulní síň – kaple sv. Wolfganga*, s. 455–474. Na rozdíl od starších badatelů, kteří se vzhledem k datu vysvěcení kaple domnívali, že jde až o pozdně gotickou stavbu, posunul po ohledání interiéru a analýze tvarosloví kněžiště vznik kaple již do třetí třetiny 14. století. Rovněž se domnívá, že prostory kaple byly původně využívány jako kapitulní síň kláštera, ale zároveň klade otázku, zda mohla kaple plnit funkci kapitulní síně i na konci 15. století, kdy byla podle dochovaných zpráv využívána jako cechovní kaple krumlovských hrnčírů.

nástěnnými malbami⁶¹ a dodnes dochovanou sochou sv. Wolfganga z let 1450–1460.⁶²

V roce 1491 odkázal českokrumlovský měšťan Matěj z Veverí 50 kop grošů na stavbu ambitu v klášteře minoritů,⁶³ která byla dokončena kolem roku 1500, kdy došlo k zaklenutí všech ramen ambitu pozdně gotickou síťovou klenbou.⁶⁴ Velkou zásluhu na uskutečnění přestavby ambitu měl kvardián konventu Václav, zvaný *Walda Juleus*.⁶⁵

Šestnácté století znamenalo pro českokrumlovský konvent minoritů období úpadku, jakým procházely v té době téměř všechny předbělohorské církevní řády v Čechách. Ke společným znakům rozkladu klášterního života patřil mimo jiné obecný pokles prestiže, stejně jako nízké počty řeholníků a jejich nepřilíživý život.⁶⁶ Řada konventů se nebyla schopna z této krize vymanit bez účinné pomoci zvenčí, kterou představovala zejména podpora ze strany šlechtických fundátorů a příznivců.⁶⁷

Výraznější proměny náboženského života se začaly v jihočeské oblasti, která doposud patřila k oporám katolické církve, objevovat v první polovině 16. století pod vlivem šířícího se protestantského učení. V Českém Krumlově se díky novým přistěhovalcům, většinou z německých zemí, kteří se věnovali

⁶¹ K výzkumu nástěnných maleb v českokrumlovském klášteře blíže P. PAVELEC, *Středověká nástěnná malba*, s. 399–406.

⁶² Socha je dnes uložena v Regionálním muzeu v Českém Krumlově, inv. č. VU-1293. Stručný přehled středověkého sochařství na rožmberském dominiu s přehledem starší literatury R. LAVIČKA, *Středověké sochařství v rožmberském dominiu*, in: Rožmberkové: rod českých velmožů, s. 530–553, k soše sv. Wolfganga s. 521.

⁶³ R. ŠIMŮNEK, *Český Krumlov v 15. století*, s. 512, pozn. 115.

⁶⁴ Ke stavebnímu vývoji křížových chodeb v českokrumlovském klášteře viz M. KUDLÍKOVÁ, *Křížové chodby konventů*, s. 240–259. K výzdobě blíže P. PAVELEC, *Středověká nástěnná malba*, s. 399–406.

⁶⁵ J. M. KLIMESCH, *Urkunden- und Regestenbuch*, s. 17.

⁶⁶ Miroslav NOVOTNÝ, *V konventech*, in: Václav BŮŽEK a kol., *Světy posledních Rožmberků*, Praha 2011, s. 378.

⁶⁷ K postavení klášterů na rožmberském panství v 16. století Václav BŮŽEK – Josef HRDLIČKA a kol., *Dvory velmožů s erbem růže: všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997, s. 208–218; M. NOVOTNÝ, *V konventech*, s. 377–392.

především hornímu podnikání, rozšířilo luteránství,⁶⁸ které proniklo i do minoritského konventu. Jeden z bratrů Augustin Švejcar, jenž byl i kazatelem a zpovědníkem v sousedním klášteře klarisek, byl obviněn z šíření bludných názorů. Ačkoliv se mu podařilo získat podporu samotného Petra V. z Rožmberka, utrpěla vážnost celého konventu, který se potýkal i se špatnou personální situací.⁶⁹

Celkový úpadek konventu je patrný i z listu Viléma z Rožmberka pražskému arcibiskupovi Antonínu Brusovi z Mohelnice z 19. dubna 1578, ze kterého vyplývá, že v té době nebyl mezi minority žádný řeholník s kněžským svěcením, takže duchovní službu u klarisek musel vykonávat kaplan krumlovského kostela u sv. Víta.⁷⁰ Vilém z Rožmberka dokonce uvažoval o zrušení konventu,⁷¹ ale po jednání s pražským arcibiskupstvím a na naléhání abatyše kláštera klarisek Bohunky ze Šternberka, se rozhodl pro jeho zachování. Přestože byl konvent personálně posílen a díky štědrosti Petra Voka z Rožmberka v roce 1597 i bohatě obdarován,⁷² potýkal se na konci 16. století opět s vážnými problémy, zejména s opakovaným porušováním řádové kázně.⁷³ Ke konsolidaci poměrů došlo až v polovině 17. století, kdy začali

⁶⁸ Anna KUBÍKOVÁ, *Protestanté v Českém Krumlově*, in: Václav BŮŽEK a kol., *Zlatý věk Českokrumlovska 1550–1620*, Český Krumlov 2002, s. 22–39.

⁶⁹ J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 69–70.

⁷⁰ J. M. KLIMESCH, *Urkunden- und Regestenbuch*, s. 263–264, č. CLIII; J. HEJNIC, *Václava Březana Posloupnost krumlovských farářů*, Archivum Trebonense 1973, s. 225 a 242.

⁷¹ Podobný osud stihl už dříve augustiniánské kanonie v Třeboni a Borovanech, kde vyřešil neudržitelnou situaci Vilém z Rožmberka zrušením obou konventů a začleněním jejich majetku do rožmberského panství. M. NOVOTNÝ, *V konventech*, s. 396–388; J. KADLEC, *Kláster augustiniánských kanovníků v Třeboni*, s. 155–170.

⁷² Petr Vok z Rožmberka obdaroval konvent každoroční donací 208 tolarů, vyplácenou z příjmů rožmberské komory, viz J. M. KLIMESCH, *Urkunden- und Regestenbuch*, s. 276–279, č. CLXVII. Hlavním důvodem Vokovy štědrosti k minoritům však byla patrně snaha oslabit postavení krumlovské jezuitské koleje, bohatě nadané z fundace Viléma z Rožmberka, která navíc získala právo kolatury nad českokrumlovskou farou. Veronika LOMBARTOVÁ, *Počátky jezuitské koleje v Českém Krumlově*, in: *Český Krumlov: od rezidenčního města*, s. 691–712; J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 71, pozn. 35.

⁷³ Ještě na počátku roku 1600 vzbudilo chování krumlovských minoritů pobouření papežského nuncia, J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 71–72.

minorité hrát spolu s jezuitou důležitou roli v provádění katolické reformace na krumlovském panství.⁷⁴ Minorité se zaměřovali zejména na pastorační práci ve městě a sloužení fundančních mší a sympatie jim získávala zejména jejich schopnost splynout s městským prostředím a potřebami každodenního života.⁷⁵ Dokázali si tak získat nejen přízeň krumlovských měšťanů a zámeckého úřednictva, ale i samotné vrchnosti.⁷⁶ Příkladem mohou být slavnostní mše, sloužené na svátek sv. Františka v konventním kostele, při němž bylo v roce 1610 založeno bratrstvo sv. Františka Serafinského,⁷⁷ které

⁷⁴ K průběhu rekatolizace na krumlovském panství nalezneme stručné zmínky u Josefa HANZALA, *Pobělohorská rekatolizace v jižních Čechách*, JSH 48, 1979, s. 181 a 186–187 a Pavla HIMLA, *Mezi poddanským a „svobodným horním a rezidenčním“ městem. Poznámky k dějinám Českého Krumlova kolem roku 1710*, in: *Český Krumlov: od rezidenčního města*, s. 764–766.

⁷⁵ O vlivu klášterů na náboženský život laiků v barokním období blíže Jiří MIKULEC, *Kláster a barokní společnost. K vlivu řeholního prostředí na spiritualitu laiků*, in: *Locus pietatis et vitae. Sborník příspěvků z konference konané v Hejnicích ve dnech 13. –15. září 2007*, s. 281–300.

⁷⁶ V letech 1649–1681 došlo ke stavebním úpravám konventního chrámu poškozeného na počátku třicetileté války požárem. Kostel byl rozšířen a zaklenut novou valenou klenbou, která nahradila původní trámový strop. Nejpozději v roce 1679 byla dokončena hrubá stavba kostela (k stavebnímu vývoji kláštera stručně *Encyklopedie českých klášterů*, s. 206–207). V tomto roce Jan Kristián z Eggenbergu spolu se svojí ženou Marií Arnoštkou z Eggenbergu, rozenou ze Schwarzenbergu, výrazně přispěl na stavbu hlavního oltáře. V roce 1682 nechal zřídit varhany a boční oltář sv. Antonína Paduánského. Sama kněžna se přispěla na vybudování oltáře se soškou Jezulátka při chóru klarisek a zasloužila se o založení kaple Panny Marie Einsiedelské (1686–1688) v rajsském dvoře minoritského kláštera. Tisíc rýnských věnoval na každotýdenní zádušní mše i její manžel Jan Kristián z Eggenbergu. Schwarzenbergové, kteří vystřídali ve vlastnictví panství Eggenbergu, si mnohem více vybírali z obecně přijímaných i místních kultů. Do kláštera směřovali spíše drobnější dary jako dar stříbrného srdce Panně Marii Einsiedelské, viz Martin GAŽI, *Schwarzenbergové a „jejich“ svatá místa v předmoderních Čechách. Ke kultovním funkcím šlechty a památkám na ně*, in: *Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii*, Martin GAŽI – Marie BADALOVÁ (ed.), České Budějovice 2013, s. 141–166, zejména s. 149–150, 158–159.

⁷⁷ K dějinám tohoto bratrstva a jeho činnosti ve stručnosti Ludmila OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Obrazový cyklus ze života sv. Františka*, s. 616–617; TÁŽ, *Světcké obrazové cykly na jihu Čech*, České Budějovice, 2011, s. 40–44; zmínky u Jiřího MIKULCE, *Zbožná bratrstva při farnostech pražské arcidiecéze a jejich majetkové zázemí přes josefínskými reformami*, FHB 16, 1993, s. 171–219, především s. 198. K dějinám barokních náboženských bratrstev obecně Jiří MIKULEC, *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*, Praha 2000; TÝŽ, *Náboženská bratrstva a třetí řády při františkánských kláštorech v barokních Čechách*, in: *Historia Franciscana II. Sborník textů*, Petr Regalát BENEŠ – Petr HLAVÁČEK (ed.), Kostelní Vydří 2005, s. 188–189.

doprovázely bohaté hostiny, jichž se účastnila vrchnosti i další příznivci kláštera.⁷⁸

Velká péče byla věnována chrámové hudbě, konvent si v 18. století vydržoval dokonce vlastní kapelu, která dokázala přitáhnout do kostela množství věřících.⁷⁹ Nelze se proto divit, že hmotné dary i peněžní částky určené na fundace byly časté a bohaté.⁸⁰ Těchto prostředků konvent využíval nejenom na opravy a přestavbu kostela a obytných budov, ale i ke kulturní a podpůrné činnosti.⁸¹ Část peněz byla využita také k půjčkám, jejichž úroky částečně kryly konventních výdaje. Od čtyřicátých let 18. století však začal být konvent zatěžován vyššími daňovými břemeny ze strany zemské a státní správy, která zavedla evidenci úvěrů a formou státních půjček převzala většinu konventního kapitálu. Státní zásahy do církevního života ve druhé polovině 18. století podlomily hospodářské postavení konventu, který

⁷⁸ V letech 1657–1667 vznikl obrazový cyklus olejomalb na plátně o životě sv. Františka, původně zavěšených přímo v lunetách křížové chodby. Mezi dosud identifikovanými donátory českokrumlovských obrazů nalézáme většinou panské úředníky a bohaté českokrumlovské měšťany, kteří zároveň působili ve vedení bratrstva sv. Františka Serafinského. Blíže L. OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Obrazový cyklus ze života sv. Františka*, s. 607–628; TÁŽ, *Světecké obrazové cykly*, s. 24–63.

⁷⁹ Ze všech katolických řádů v Čechách se v 17. a 18. století věnovali hudbě a hudební výchově uvnitř řádu právě minorité. V roce 1692 se v českokrumlovském konventu připomíná Bernard Artophaeus (1651?–1721), který zde působil nejenom jako správce konventu, ale i jako plodný skladatel. V době svého působení v Českém Krumlově složil několik skladeb, které byly provozovány eggenberskou kapelou. Byly to zejména baletní instrumentální skladby, vedle četných motet, duchovních koncertů i často provozované tzv. františkánské mše. Blíže Stanislav BOHADLO, *Tre Boemi in Italia VII. A. R. P. M. Bohuslaus Czernohorski, Padre Boemo*, *Hudební rozhledy* 61, 2008, č. 7, s. 52–53; Miroslav HANUŠ, *Z hudební minulosti Pardubic: F. B. Artophaeus, učitel Bohuslava Matěje Černohorského (1651–1721)*; in: *Zprávy Klubu přátel Pardubicka* 34, 1999, č. 3–4, s. 88–96. Téměř po celé 18. století si konvent vydržoval vlastní, průměrně šestnáctičlennou kapelu, která hrála nejenom v kostele, ale byla minority využívána i při světských příležitostech např. při slavnostních vjezdech vrchnosti do města. Viz J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 73–74. K českokrumlovskému hudebnímu životu v letech 1500–1800 s uvedením starší literatury Martin HORYNA, *Hudba v minulosti Českého Krumlova a některé charakteristické rysy pěstování hudby v Čechách v období 1500–1800*, in: *Český Krumlov: od rezidenčního města*, s. 629–638.

⁸⁰ V letech 1648–1750 dosáhly peněžní donace částky 32 948 zlatých, J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 74.

⁸¹ Například na vydržování konventní školy, kterou v době jejího největšího rozkvětu v 1. polovině 18. století navštěvovalo až 50 žáků. J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 83.

nakonec snad jen díky přímluvám schwarzenberské vrchnosti unikl na rozdíl od kláštera klarisek zrušení.⁸²

Během 19. a 20. století se výrazně prohloubila hospodářská závislost konventu na schwarzenberské správě a jeho význam v náboženském životě města postupně klesal. Sekularizace společnosti se odrazila na poklesu počtu řeholníků v klášteře, kde na počátku 20. století žilo pouhých pět kněží.

V letech 1806–1830 byl objekt kláštera využíván pro vojenské účely a za první světové války byl v klášteře umístěn vojenský lazaret. V době první republiky byli krumlovští minorité v tak obtížné finanční situaci, že museli část objektu pronajmout městu, které zde umístilo městskou knihovnu. Za druhé světové války byl klášter administrativně odtržen od československé provincie a připojen k rakouské provincii. V době zrušení kláštera v roce 1950 žil v klášteře pouze kvardián Josef Mráz,⁸³ poté zde byly zřízeny byty, kanceláře a sklady. Po roce 1990 nedošlo k obnovení kláštera, ale k prodeji celého areálu Rytířskému řádu křižovníků s červenou hvězdou. V současné době probíhá revitalizace celého areálu za účelem vytvoření kulturního centra k poskytování kulturních a vzdělávacích služeb.⁸⁴

⁸² K finanční situaci konventu podrobně J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 75–76. Podle J. Kadlece měl být klášter mezi kláštery zrušenými Josefem II. spolu s klášteřem servitů v Nových Hradech a františkánským klášteřem v Jindřichově Hradci. Definitivní výkon tohoto rozhodnutí však byl oddalován a po císařově smrti byly všechny tři kláštery obnoveny, viz Jaroslav KADLEC, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice 1995, s. 21.

⁸³ F. M. BAJGER, *Česká františkánská knižní kultura*, s. 241, TÝŽ, *Cesty knihoven františkánských řádů*, s. 87.

⁸⁴ Bližší informace o projektu *Revitalizace areálu klášterů v Českém Krumlově*, dostupné na [www](http://obcan.ckrumlov.info/docs/cz/revitalizace_arealu_klasteru_cesky_krumlov.xml):

<http://obcan.ckrumlov.info/docs/cz/revitalizace_arealu_klasteru_cesky_krumlov.xml>

MINORITSKÁ KNIHOVNA V DOBĚ PŘEDHUSITSKÉ

Přestože chybí přímé doklady k nejstarším dějinám českokrumlovské minoritské knihovny, je možné předpokládat její vznik současně s příchodem prvních bratří. Prvními knihami byla zcela jistě bible a rukopisy liturgické spolu s kazatelskou literaturou.¹ Tato základní výbava byla záhy rozšířena díky přízni rožmberského rodu. Hlavní úlohu nepochybně sehrál zbožný a vzdělaný Petr II. z Rožmberka, probošt kapituly Všech svatých na Pražském hradě,² v minoritském nekrologiu nazývaný „zbožným a velmi přátelským otcem menších bratří.“³

Dochované rukopisy, pocházející z Petrova knižního daru klášteru, jsou opatřeny charakteristickým dedikačním zápisem: „*Liber monasterii sacrosancte genitricis dei perpetueque virginis Marie de Chrumpnaw comparatus per honorabilem dominum Petrum de Rosenberch prepositum Capelle Regie in castro Pragensi,*“ představujícím zvláštní typ *memorie*,

¹ Zdá se, že z těchto rukopisů se dodnes žádný nedochoval. Bible z konce 13. století KNM XIV D 14 obsahuje vlastnickou poznámku z 15. století, viz 6. kapitola, s. 112, ostatní rukopisy pocházejí až doby okolo poloviny 14. století.

² Petr II. z Rožmberka, který se narodil roku 1326 jako druhorozený syn Petra I. z Rožmberka a jeho manželky Kateřiny, se vydal na duchovní dráhu. Již v šestnácti letech se stal kanovníkem pasovským (1342), následujícího roku kanovníkem olomouckým, roku 1344 kanovníkem řezenským a o tři roky později (1347) dosáhl kanonikátu v pražské kapitule. Od roku 1355 zastával úřad probošta kapituly u Všech svatých na Pražském hradě. Protože se často zdržoval na jihočeských rožmberských panstvích, jmenoval jej arcibiskup Arnošt z Pardubic korektorem duchovenstva v bechyňském kraji. V roce 1384 mu nabídl papež Urban VI. kardinálský klobouk, Petr však nabízenou hodnost odmítl. Zemřel 16. listopadu 1384 a byl pohřben do rodové hrobky ve Vyšším Brodě. K osobnosti Petra II. z Rožmberka viz J. KADLEC, *Petr II. z Rožmberka*, s. 89–96; základní data Antonín PODLAHA, *Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum aliorumque praelatorum et canonicorum s. metropolitanae ecclesiae Pragensis a primordiis usque ad praesentia tempora*, Praha 1912, č. 267, s. 28; Augustin Alois NEUMANN, *Probošt Petr z Rožmberka*, Hlídka 43, 1926, s. 61–67; A. KUBÍKOVÁ, *Petr I. z Rožmberka*, s. 36–38, 41–46, 99–108; R. ŠIMŮNEK, *Generace synů Petra I.*, s. 40–41, 101–103, 234, 236 a další.

³ J. M. KLIMESCH, *Urkunden- und Regestenbuch*, s. 29 – „*pius et intimus pater fratrum Minorum.*“

který má v uživateli vzbudit přímluvnou vzpomínku na donátora a napomoci tím nepřímo ke spáse jeho duše.⁴

Podle dedikačního zápisu získala Petrovou zásluhou českokrumlovská minoritská knihovna tyto rukopisy: NK I A 55; UPM 5600 B; NK XII F 36,⁵ za dar knihovně klarisek pak bývají označovány rukopisy: NK XIII A 1a; NK XIII A 1b a NK VI B 9.⁶ Dedikační zápis je však až na drobné rozdíly ve všech rukopisech stejný. Je tedy otázkou, zda Petr II. rozlišoval mezi darem pro minority a klarisky, nebo věnoval svůj dar celému klášteru s tím, že rukopisy zde budou užívány podle potřeby.

Podívejme se tedy blíže na tyto rukopisy. Rukopis NK I A 55 v literatuře známý pod názvem *Expositiones ss. Patrum super Lucam*⁷ obsahuje ve skutečnosti dílo Tomáše Akvinského *Catena aurea*, konkrétně výklad na evangelium sv. Lukáše.⁸ Výklad čtyř evangelií sepsal Tomáš Akvinský na přání papeže Urbana IV. původně pod názvem *Glossa continua in Matthaeum, Marcum, Lucam et Ioannem*, od 15. století je nazýván *Catena aurea*. Pergamenový rukopis o 315 foliích je vyzdoben ornamentálními iniciálami (ff. 2r, 2v, 14v), které mají blízko k iluminacím *Bible z Nisy* a

⁴ M. STUDNIČKOVÁ, *Rožmberkové a knižní malba*, s. 497.

⁵ J. Hejnic mezi tyto rukopisy zahrnul i rukopis NK XII F 35, který však dedikační zápis neobsahuje. Navíc vznikl později než ostatní rukopisy na přelomu 14. a 15. století mezi léty 1380–1420, patrně až po smrti Petra II. z Rožmberka (†1384), viz J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 76.

⁶ J. Kadlec uvádí, že Petr II. z Rožmberka daroval klariskám i rukopisy NK I A 55 a UPM 5600, viz J. KADLEC, *Petr II. z Rožmberka*, s. 94.

⁷ Antonín MATĚJČEK, *Malířství*, in: Dějepis výtvarného umění v Čechách, I. díl, Zdeněk WIRTH (red.), Praha 1931, s. 272; Emma URBÁNKOVÁ, *Přirůstky rukopisného oddělení Universitní knihovny*, s. 44; J. KRÁSA, *Knižní malba*, in: Dějiny českého výtvarného umění I/2, Praha 1984, s. 406, 439, pozn. 6. Na předešlé rukopisu byl nalezen zlomek liturgické knihy ze 12. století, viz Jindřich MAREK, *Nové písemnosti utrakvistické konzistoře a další dodatky k soupisu samostatných rukopisných zlomků v Národní knihovně ČR*, AČ 59, 2009, s. 30, č. 565, 566, pozn. 18. K osudům rukopisu ve 20. století i k vyškrábanému dedikačnímu zápisu blíže v 6. kapitole, s. 122. Podrobný popis rukopisu spolu s digitální kopií je v databázi Manuscriptorium, dostupné na [www: <http://www.manuscriptorium.com >](http://www.manuscriptorium.com) [cit. 2014–01–01]

⁸ A. GUARENTI (ed.), S. THOMAE AQUINATIS *Catena aurea in quatuor Evangelia*, t. 2: *Expositio in Lucam*, 2^a ed., Marietti, Taurini-Romae, 1953, s. 1–319.

skupiny rukopisů označované *Augustinus super Johannem*, tedy k pracím Mikuláše z Prahy (Nicolaus de Praga) a jeho ateliéru.⁹

NK I A 55. fol. 1r

Tato dílna pracovala zejména pro klášter roudnických augustiniánů kanovníků, ale i další kláštery jako smíchovskou kartouzu či svatojiřský

⁹ Mikuláš bývá odbornou veřejností často přehlížen, P. Brodský mluví dokonce o iluminátorovi „místy téměř amatérské úrovně,“ viz P. BRODSKÝ, *Krásy českých iluminovaných rukopisů*, Praha 2012, s. 30. Za práci této dílny považuje rukopis většina uměnovědné literatury např. J. KRÁSA, *Knižní malba*, s. 405–406; M. STUDNÍČKOVÁ, *Rožmberkové a knižní malba*, s. 497; či T. Gaudek v úvodní kapitole své připravované disertace o iluminovaných rukopisech roudnické knihovny, za jejíž zapůjčení patří autorovi můj velký dík. Naopak P. Brodský se podle nepublikovaného ústního sdělení domnívá, že podle ornamentiky šlo spíše dílnu, která bývá spojována s Mistrem Šternberských rukopisů. Z její produkce je znám *Starý zákon* (KNM XV B 4) z první poloviny 70. let 14. století a žaltář a breviář pražské kapituly ze 60. let 14. století (KNM XVI B 14).

klášter.¹⁰ Dochovaný svazek byl původně součástí čtyřdílného celku, jak vyplývá ze soupisu knihovny z roku 1502 – „*Postilla beati Thome super quattuor ewangelistas, quattuor volumina.*“¹¹ Ve fondu Národní knihovny se překvapivě nachází i další svazek z tohoto souboru, a sice rukopis NK XIII B 15,¹² který se do Klementina dostal již roku 1773 s knihovnou zrušené jezuitské koleje v Českém Krumlově.¹³

Tento rukopis obsahuje druhou část díla Tomáše Akvinského *Catena aurea*, komentář na evangelium sv. Matouše.¹⁴ Oba rukopisy napsal stejný profesionální písař pečlivou a úhlednou texturou. U obou svazků pozorujeme shodnou úpravu listů, záhlaví psaná střídavě červenými a modrými majuskulami, rubrikaci a červené podtrhávání v textu, stejné označování listů ve složkách i stejný typ kustod a několikaslovné reklamanty. Rukopis NK XIII B 15 má pod vlastním textem rasuru, jež byla snad provedena v jezuitské

¹⁰ K dalším pracím této dílny patří například roudnické rukopisy uložené v Knihovně Národního muzea (XII A 14, XII A 16, XII B 4, XII C 1, XIII A 4, XIII A 13, XIII B 6/ 1-2, XIII B 13, XIII C 4, XV A 9, XV B 8, XVI C 13), svatojiřské cimélie v Národní knihovně v Praze (XIII E 14e a XXIII D 155), vídeňský ÖNB cod. 1475 a především Bible z Nisy (Muzeum w Nysie, PA 3883), jednoznačně nejvýznačnější dochovaná práce ze všech jmenovaných.

¹¹ J. HEJNIC, *Českokrumlovský soupis knih*, s. 174. Na přední desce vazby rukopisu NK XIII B je nalepený štítek s názvem „*Postilla Thome super Matheum.*“

¹² TRUHLÁŘ II., č. 2274, s. 218. Podrobný popis rukopisu spolu s digitální kopií v databázi Manuscriptorium, dostupné na [www: <http://www.manuscriptorium.com >](http://www.manuscriptorium.com) [cit. 2014-01-01]

¹³ Na fol. 1r je vlastnická poznámka jezuitské koleje v Českém Krumlově: „*Collegii Crumloviensis Societatis Jesu catalogo inscriptus.*“ Jezuité získali při založení českokrumlovské koleje od Viléma z Rožmberka z rodové knihovny několik set svazků knih. Ze zrušených augustiniánských klášterů v Třeboni a Borovanech šlo údajně jen o několik rukopisů a tisků, jak uvádí L. Veselá, která se domnívá, že Vilém se snažil cíleně darovat jezuitům aktuální a prakticky zaměřené knihy spíše než „zastaralou“ teologicko-kanonickou literaturu z knihoven obou klášterů, viz L. VESELÁ, *Knihy na dvoře Rožmberků*, s. 68–70. Z. Tobolka však bez bližšího vysvětlení uvádí, že jezuité obdrželi také knihy z krumlovského kláštera klarisek, viz Zdeněk TOBOLKA, *Národní a universitní knihovna v Praze, její vznik a vývoj. I, Počátky knihovny až do r. 1777*, Praha 1959, s. 75, což se ve světle této skutečnosti jeví jako možné. Další rukopisy, které se dostaly od českokrumlovských klarisek či minoritů do jezuitské koleje, však alespoň prozatím nedokážeme určit.

¹⁴ A. GUARENTI (ed.), S. THOMAE AQUINATIS *Catena aurea in quatuor Evangelia*, t. I: *Expositio in Mattheum*, 2^a ed., Marietti, Taurini-Romae, 1953, s. 1–425.

koleji a kterou se nyní podařilo pod ultrafialovou lampu částečně přečíst.¹⁵ Jde o dedikační zápis Petrova knižního daru shodný se zápisy v ostatních rukopisech. Existence dedikačního zápisu definitivně potvrzuje příslušnost rukopisu ke knižnímu daru Petrem II. minoritům.

Iniciály zdobené fleuronée prováděl v obou rukopisech stejný florátor, který však nebýval ve větších dílnách totožný s malířem iniciál. V našem případě se liší i malíři iniciál v obou rukopisech. Zatímco první rukopis obsahuje pouze ornamentální iniciály, které, jak již bylo uvedeno, jsou patrně dílem ateliéru Mikuláše z Prahy, druhý rukopis zdobí na fol.1r iniciála „S“ tvořená spletenými těly dvou draků; v horní části iniciály je zobrazen papež Urban IV. se dvěma psy, v dolní části sedící Tomáš Akvinský s knihou.¹⁶

NK XIII B 15, fol. 1r

¹⁵ Po řádcích : 1. ř. *Liber monasterii sacrosancte* 2. ř. *dei genitricis perpetue ... vir* 3. ř. *ginis Marie in Chrumpnaw* 4. ř. *comparatus ...* 5 ř. *dominum Petrum de Rosenb...* 6. ř. *prepositum capelle regie in cas* 7 ř. *tro Pragensi.*

¹⁶ Rukopis navíc obsahuje větší iniciály zdobené fleuronée i na ff. 25v, 264v, 326r a řadu drobnějších iniciál.

Jde o kvalitně provedenou řemeslnou práci, jejímž autorem byl tentokrát nám bližší neznámý malíř tvořící pod vlivem Mistra viatiku.¹⁷

Zajímavé svědectví svědčící pro dílenské zhotovení rukopisů zanechal v rukopise XIII B 15 písař, který si na fol. 210v „*Summa pecunie III. sexagenas et XV grossos*,” a na fol. 348v „*Summa I sexagena*,” zaznamenal výši své odměny.¹⁸

Stejný písař si v dalším rukopise na konec první složky poznamenal datum, kdy začal s prací: „*Post festum sancti Johannis inchoavi librum istum feria secunda*.” Jde o rukopis UPM 5887 A obsahující část Starého zákona od knihy Paralipomenon až po knihy Makabejské.¹⁹ Rukopis psaný na jemném pergameni elegantní texturou, ozdobil stejný florátor jako předchozí dva rukopisy množstvím iniciál zdobených fleuronée,²⁰ v iniciálách na ff. 68v a 97r připomíná pětulistá růže rod Rožmberků.

Část folií byla z rukopisu vyřezána, mimo jiné i tři folia z poslední složky s případným dedikačním zápisem. Přes absenci dedikačního zápisu se lze domnívat, že rukopis s určitostí pochází z daru Petra II. z Rožmberka, o čemž svědčí i jeho vazba, o které se zmíníme později. Podle inventáře

¹⁷ Podle nepublikovaného ústního sdělení P. Brodského jde o práci asi ze 70. let 14. století s jasným vlivem skupiny Mistra Viatiku. T. Gaudek zastává podobný názor; jde o práci následovníka Mistra Viatiku.

¹⁸ Bližší údaje o odměnách za práci námezdních písařů nám poskytují účty třeboňského kláštera augustiniánů kanovníků. V roce 1367 byly písaři Jiřímu vyplaceny za každý napsaný kvintern 3 groše a písař Jan 4 groše. V následujícím roce dostal písař Adam za spis *Unitas* 16 grošů a za *Viaticus* 1 kopy grošů, písař Jan za *Sermones* 2 kopy. V roce 1375 obdržel písař Adam za 34 kvinternů lekcionáře 6 kop 53 grošů, viz J. KADLEC, *Klášter augustiniánských kanovníků v Třeboni*, s. 57–58.

¹⁹ Pergamenový rukopis o rozměrech 49x34,5cm o 127 foliích tvořilo původně 14 kvinternů, část listů však byla z knihy vyřiznuta; folia 58, 105, 106 jsou do rukopisu volně vložena. Skladba: 3(V-1, ff. 27)+ (V-2, ff. 35)+ (V-1, ff. 44)+ (V, ff. 54)+ (V-2, ff. 62)+5(V, ff. 112)+ (V-2, ff. 120)+ (V-3, ff. 127). Živá záhlaví, rubrikace a červené podtrhávání v textu. Bližší popis viz GUIDE, s. 376.

²⁰ Ff. 1rv, 18v, 38v, 52v, 68rv, 97v, 97rv, 98r.

knihovny z roku 1502 byl patrně druhou částí původně čtyřdílné Bible „*volumina biblie quatuor in pargameno*.“²¹

UPM 5887 A, fol. 97r

Dedikační zápis Petra II. z Rožmberka naopak nalezneme v rukopise Morálií papeže Řehoře I. Velikého (UPM 5600 B).²² Latinský rukopis o 324 pergamenových foliích obsahuje výklad na knihu Jobovu, známý pod názvem *Moralia in Job*.²³ Komentář sepsaný v průběhu Řehořova pobytu v Konstantinopoli v letech 578–595 byl využíván jako pastorační příručka. Ve

²¹ J. HEJNIC, *Českokrumlovský soupis knih*, s. 174. V mladších katalozích knihovny nelze vzhledem k chybějící původní signatuře rukopis s určitostí identifikovat (vazba rukopisu byla restaurována, hřbet vazby je úplně nový).

²² Pergamenový rukopis o rozměrech 42x21,5 cm tvoří 23 kvinternů značených kustodami, text je psán ve dvou sloupcích v zrcadle o rozměrech 25,5x18. Stručný popis GUIDE, s. 376. Literatura: J. TRÍŠKA, *Středověký literární Krumlov*, s. 94; *Středověké umělecké řemeslo ze sbírek Uměleckoprůmyslového muzea v Praze*, Dagmar HEJDOVÁ (ed.), Praha 1986, č. 367, s. 42; Bohumír LIFKA, *Exlibris a supralibros v českých korunních zemích v letech 1000 až 1900*, Praha 1980, s. 44 (chybně uvádí, že se jedná o žaltář); J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 76; TÝŽ, *Českokrumlovský soupis knih*, s. 174.

²³ M. ADRIAEN, *S. Gregorii Magni Moralia in Job*, in: *Corpus Christianorum, Series Latina 143–143B*, Turnhout 1979–1985.

14. století byl tento spis, jedno z nejobsáhlejších patristických děl vůbec, nezbytnou součástí klášterních knihoven. Celé dílo se dělí do 35 kapitol, náš rukopis neobsahuje úplný text, ale pouze posledních třináct kapitol. Původně byl součástí dnes nedochovaného třídílného celku, o čemž svědčí i zápis v dochovaném soupisu knihovny z roku 1502 – „*libri moralium, tria volumina in pargameno.*“²⁴

Iniciálky rukopisu jsou zdobené perem kresleným rostlinným ornamentem, tzv. fleuronée, stejný florátor pak ozdobil i dvoudílný lekcionář, který Petr pořídil pro krumlovské klarisky.²⁵ Oba svazky lekcionáře²⁶ napsal pravidelnou gotickou texturou stejný písař jako předchozí rukopis.

Na Petrovy náklady byly napsány i oba rukopisy martyrologií, z nichž jeden byl určen pro krumlovské klarisky NK VI B 9,²⁷ druhý pak pro minority NK XIV B 15.²⁸ Ačkoliv pouze rukopis určený klariskám obsahuje Petrův dedikační zápis,²⁹ můžeme předpokládat, že současně objednal i rukopis

²⁴ J. HEJNIC, *Českokrumlovský soupis knih*, s. 174.

²⁵ M. STUDNIČKOVÁ, *Rožmberkové a knižní malba*, s. 497. V rukopise se objevují i iniciály nedokončené, pouze zběžně načrtnuté (ff. 1r, 22r, 242r, 261r, 288r, 307r).

²⁶ NK XIII A 1a, NK XIII A 1b. Pergamenové rukopisy o rozměrech 47x33cm obsahují zimní a letní část lekcionáře jak *de tempore*, tak *de sanctis*. Druhý svazek NK XIII A 1b měl na obou předešlích nalepeny zlomky německého kázání ze 13. století, viz DOLCH, č. 99, s. 42; na ff. 187v–198v římská notace, viz PLOCEK II., č. 139, s. 499–500. Bližší popis TRUHLÁŘ II., č. 2243–2244, s. 212; digitální kopie na Manuscriptoriu, dostupné na [www: <http://www.manuscriptorium.com >](http://www.manuscriptorium.com) [cit. 2014–01–01]

²⁷ TRUHLÁŘ I., č. 1042, s. 432–433, Bližší popis i digitální kopie na Manuscriptoriu, dostupné na [www: <http://www.manuscriptorium.com >](http://www.manuscriptorium.com) [cit. 2014–01–01] Rukopis byl v roce 1527 převázán na žádost abatyše Alžběty známým českokrumlovským knihvazačem Bartolomějem Trnkou, kaplanem u oltáře sv. Jana Křtitele v kostele sv. Víta a českým kazatelem. Zprávu o převazbě zapsal sám Trnka na iluzivně napsaném lístku na předešlý, který vypadá jako připevněný hřebíčkem. Na konci textu je znázorněna moucha a v dolní části stránky okuláry. K osobě Bartoloměje Trnky blíže s výčtem starší literatury viz Petr VOIT, *Encyklopedie knihy: starší tisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*, Praha 2006, s. 945.

²⁸ TRUHLÁŘ II., č. 2454, s. 285.

²⁹ NK VI B 9, fol. 112v „*Liber monasterii sacrosancte dei genitricis perpetueque virginis Marie in Chrumpnaw per honorabilem dominum Petrum de Rozmberg capellanum capelle*

určený minoritům.³⁰ Oba rukopisy jsou pro nás důležité především kvůli svým nekrologiím, která přinášejí cenné údaje nejenom o samotných bratřech a sestřích, ale i o rodinách rožmberských fundátorů a dobrodinců obou konventů.³¹ Podívejme se však blíže na kalendáře,³² do kterých byla nekrologia zapisována. V úvodní části rukopisu určeného minoritům NK XIV B 15 (ff.1r–24v) je kalendář spojený s nekrologiem, takže svátky církevního roku zaujímají vždy jen první řádek odstavce vyhrazeného pro nekrologické zápisy.³³ U rukopisu klarisek je nejprve „*Kalendarium defunctorum*,“ které bylo určeno pro nekrologické zápisy, druhé kalendarium vyplňuje pouze šest listů a mělo sloužit jako klasický kalendář. První z kalendářů má pak svátky naznačené pomocí cisiojánu, mnemotechnické pomůcky pro zapamatování nepohyblivých křesťanských svátků. Předloha českokrumlovského cisiojánu je odvozena ze stejného základu jako cisioján Pražského kostela a vznikla patrně již před rokem 1317, protože nezná svátek sv. Ludvíka krále ani sv.

... *in castro Pragensi*,“ zdá se, že dedikační zápis byl zapsán později zběžnou gotickou minuskulou s četnými zkratkami.

³⁰ Lze se domnívat, že Petr II. z Rožmberka financoval sepsání obou rukopisů, přestože dedikační zápis chybí. Mohl být odstraněn při převazbě, protože ani tento rukopis nemá původní vazbu. Na rozdíl od bohatě zdobené vazby od Bartoloměje Trnky, který svázal martyrologium klarisek, jde o jednoduchou vazbu; dřevěné desky jsou potažené původně bílou hladkou kůží. Část obou desek byla později do poloviny odlomena, později byly desky doplněny a potaženy lepenkou. Pukly, nárožnice, ani spony se nedochovaly. Na některých foliích jsou místy seříznuté přípisky, patrně je i dodatečné označení složek v pravém dolním rohu majuskulami provedené knihvazačem, aby nedošlo k jejich záměně.

³¹ Edice J. EMLER, *Dvě nekrologia krumlovská*, s. 198–227. Nekrologia opětovně vydal v roce 1904 J. M. KLIMESCH (ed.), *Urkunden- und Regestenbuch*, s. 1–34. Z nekrologia čerpali ve svých pracích například F. ŠMAHEL, *Záhady dvou Žižků a Žižkova věku*, s. 5–50 nebo R. ŠIMUNEK, *Die Laienfrömmigkeit im 14. und 15. Jahrhundert im Lichte der Nekrologien*, s. 229–239; TÝŽ, *Soziale Netzwerke geistlicher Institutionen im Spätmittelalter*, s. 147–183.

³² Kalendáři obou rukopisů se zabýval ve své diplomové práci Michal DRAGON, *Česká středověká kalendária*, FF UK Praha 2000, s. 249.

³³ F. Šmahel již dříve zjistil, že základní text kalendária napsal Jakub z Plzně, který je písařem rukopisu NK XIII C 11. Zároveň určil jako přibližnou dobu vzniku nekrologia léta 1368–1369, viz F. ŠMAHEL, *Záhady dvou Žižků a Žižkova věku*, s. 37.

Ludvíka Toulouského, člena minoritského řádu, svatořečeného roku 1317.³⁴ Oproti starším typům latinských cisiojánů obsahuje stejně jako cisiojány psané v národních jazycích zmínky o přírodním dění a užívá nápadné rýmy.³⁵

Věnujme však nyní pozornost samotným martyrologiím. „*Martyrologium je v podstatě sbírkou svátků světců, jejichž památka je v církvi slavena den po dni*“³⁶ a bylo určeno pro liturgickou připomínku výročí smrti, případně pohřbu, vyzvednutí a přenesení ostatků svatých celé církve i světců z určité diecéze. V kláštorech a kapitulách se z martyrologia pravidelně čítávalo po primě, případně po matutinu.³⁷ Oba naše rukopisy vycházejí z Usuardova martyrologia, sepsaného v letech 863–869 mnichem Usuardem z francouzského kláštera Saint-Germain-des-Prés, které se stalo nejrozšířenějším martyrologiem středověku.³⁸ Základní text martyrologia sloužil pro redakci místních martyrologií, ať už byla kopírována přesně nebo krácena. Navíc byl text martyrologia obohacován v místních komunitách o doplňky, tzv. *actuaria*, která byla trojího typu – noví světci latinské církve, světci patroni jednotlivých řádů a krajeví světci, tedy světci příslušné diecéze, ve které bylo martyrologium sepsáno.³⁹ V obou našich martyrologiích jsou zachyceni, jak čeští, tak františkánští světci, přesto se oba texty liší. Zatímco text martyrologia určeného klariskám představuje kratší verzi, známou i

³⁴ K. Doskočil se domníval, že si tento cisioján přinesly první klarisky do Krumlova, snad z Prahy, viz Karel DOSKOČIL, *Vývoj cisiojánu u nás. Příspěvek k starému datování a kalendáři*, Sborník historický 6, 1959, s. 118–119;

³⁵ Julie NOVÁKOVÁ, *České cisiojány od 14. století*, Studie ČSAV č. 3. Praha 1971, s. 17.

³⁶ Jacques DUBOIS, *Les martyrologes du Moyen Âge latin*, Typologie des sources du Moyen Âge occidental; Fasc. 26, Turnhout: Brepols 1978, s. 13.

³⁷ Jean-Loup LEMAITRE, *Historická martyrologia. Od Jeronýmova martyrologia až k Římskému martyrologiu a jejich význam pro historika*, in: *Omnia autem probate*. Sborník Katolické teologické fakulty 7, Petr KUBÍN – Mlada MIKULICOVÁ – David SVOBODA (ed.), Praha 2005, s. 320–336.

³⁸ Kritické vydání: Jacques DUBOIS, *Le Martyrologe d'Usuard*, Texte et commentaire. Bruxelles 1965.

³⁹ J. LEMAITRE, *Historická martyrologia*, s. 331–332.

z dalších rukopisů v našich knihovnách,⁴⁰ širší verze určená minoritům byla vzácnější.⁴¹ Ke dni sv. Mauricia (22. 9.) připomíná minoritské martyrologium výroční den úmrtí krále Václava I. a jeho zásluhy o uvedení menších bratří do Čech.⁴² Je zřejmé, že obě martyrologia nebyla opsána ze stejné předlohy,⁴³ liší se i písaři a úprava obou rukopisů.

Na konci martyrologia určeného minoritům je zapsán popis krumlovské slavnosti ukazování svatých ostatků, která se v Krumlově konala každoročně na svátek Božího těla, tj. v den vysvěcení klášterního kostela.⁴⁴ Popis slavnosti je zapsán na foliích 139r–141r úhlednou gotickou minuskulou, která se objevuje pouze v této složce. Podle nepublikovaného jazykového rozboru, provedeného před lety plzeňským bohemistou Jaromírem Spalem, lze dochovaný text datovat do let 1380–1400,⁴⁵ a je tedy mladší než zbytek rukopisu. Je možné, že byl do rukopisu začleněn až při jeho převazbě.⁴⁶

Rukopis UPM 5818 B, známý v literatuře jako „*lekcionář o životě sv.*

⁴⁰ Např. rukopis z ženského dominikánského kláštera sv. Anny na Starém Městě pražském ze 14. století (NK XIV C 10) či *Martyrologium ecclesiae Pragensis* z pražské kapitulní knihovny (Archiv Pražského hradu, G XVII) z poloviny XV. století. K českým nekrologiím více Milada STUDNIČKOVÁ, *Nové poznatky k rukopisu Martyrologia z Gerony*, Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska 1998. Středověké rukopisy a jejich prezentace, Brno 1998, s. 34–46.

⁴¹ Zdá se, že paralelu bychom našli v rukopise Vědecké knihovny v Olomouci, sign. M III 46 ze 14. století, který patřil v 18. století olomouckým kartuziánům.

⁴² NK XIV B 15, fol. 112 r: „*Eodem die obiit rex Wenczeslaus monoculus fundator fratrum in Praga utriusque loci et monasterii sororum ibidem: cuius germana fuit soror Agnes. Hic primo fratres notavit et locavit in Bohemia.*“

⁴³ Z. Uhlíř se domnívá, že v českém prostředí lze hovořit o silné unifikaci martyrologií, která pochází z jediné rukopisné předlohy, viz Zdeněk UHLÍŘ, *Martyrologia v kontextu hagiografických pramenů českého středověku*, in: *Miscellanea oddělení rukopisů a vzácných tisků* 16, 1999–2000, s. 42.

⁴⁴ Blíže o slavnosti spolu s přehledem literatury v 3. kapitole, s. 38–39.

⁴⁵ V. BOK, *Příspěvky k literární kultuře*, s. 435. K analýze německých pasáží H. BOKOVÁ, *Ein Denkmal kirchlicher Gebrauchsliteratur des 14. Jh. aus Krumau (Sprachanalyse)*, s. 35–43.

⁴⁶ K převazbě rukopisu viz pozn. 30.

Františka,⁴⁷ přináší na 232 pergamenových foliích latinsky psané legendy o životě zakladatele řádu minoritů sv. Františka z Assisi z pera sv. Bonaventury z Bagnoregia; *Legendu maior*, která byla přijata v roce 1263 generální kapitulou řádu minoritů jako Františkův oficiální životopis, a *Legendu minor*, sepsanou ve formě liturgických čtení pro použití v chóru.⁴⁸ Následuje legenda o životě sv. Antonína Paduánského *Legenda Assidua*⁴⁹ a legenda o sv. Kláře z Assisi, patronce řádu klarisek, od Tomáše z Celana.⁵⁰

Na konci rukopisu na fol. 232v nalezneme pamětní zápis o založení konventu Kateřinou, vdovou po Petru z Rožmberka, a jejími syny 1. května 1350, který patrně pokračoval i na dalším foliu, dnes chybějícím.⁵¹ Stejný pamětní zápis se objevuje i v obou českokrumlovských nekrologiích,⁵² kam byl patrně opsán právě z tohoto rukopisu.⁵³ Lze předpokládat, že na chybějícím foliu, na kterém pamětní zápis pokračoval, byl dedikační zápis Petra II. z Rožmberka.

Ale vraťme se ještě nazpět k rukopisům označeným přímo Petrovým

⁴⁷ Pergamenový rukopis o rozměrech 25,5x35,5cm obsahuje 232 folií, výzdobu tvoří pouze jednoduché červenomodré (případně zelené) iniciálky, patrně práce samotného písaře. Skladba rukopisu: 20 (V, ff. 200) + (V+3, ff. 213)+ (V, ff. 223)+ (V-1, ff. 232), za fol. 205 vypadla patrně chybou písaře část textu, proto byly dodatečně vloženy dva dvojlisty psané jiným písařem (ff. 206–208, fol. 209 bylo vystřiženo). Na chybu se patrně přišlo ještě před kompletací rukopisu, protože pořadí složek souhlasí. Literatura k tomuto kodexu: L. Klicman, *Zpráva o cestě po knihovnách v Rakousku a Německu*, s. 75; J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 87; J. Hejnic, *Českokrumlovský soupis knih*, s. 174.

⁴⁸ *Legenda minor* ff. 1r–30v, *Legenda maior* ff. 30v–152r. Kritické vydání: BONAVENTURA, *Legenda Maior S. Francisci*, in: *Analecta Franciscana X, Ad Claras Aquas-Quaracchi*, 1941, s. 557–652; TÝŽ, *Legenda Minor S. Francisci*, in: *Analecta Franciscana X*, s. 655–678.

⁴⁹ Ff. 152r–198v. Kritické vydání: Vergilio GAMBOSO (ed.), *Assidua*, Padova 1981.

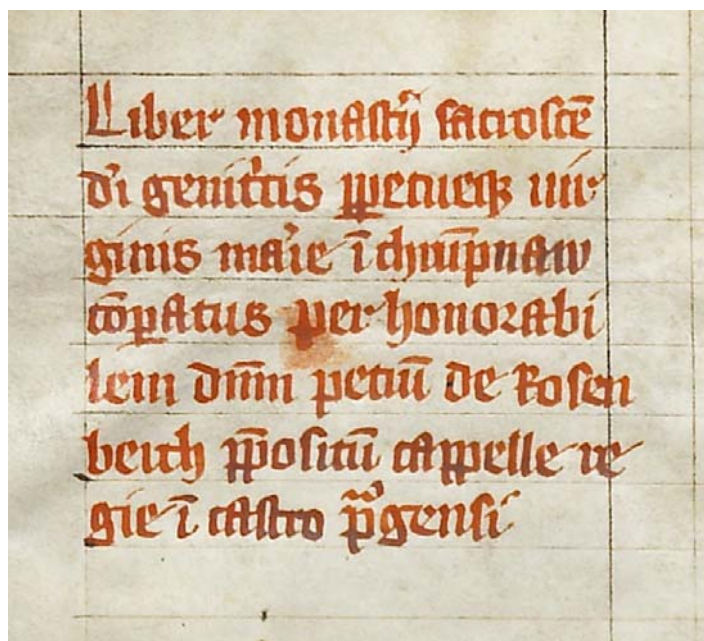
⁵⁰ Ff. 198r–232v. Kritické vydání: Tommaso da CELANO, *Legenda latina Sanctae Clarae Virginis*, F. Pennacchi (ed.), 1910, 140 p.

⁵¹ Edice: J. M. KLIMESCH, *Urkunden- und Regestenbuch*, s. 43, kde přímo uvádí „aus einem handschriftlichen Kodex in der Bibliothek der Minoriten in Krummau.“

⁵² NK VI B 9, NK XIV B 15; viz J. EMLER, *Dvě nekrologia krumlovská*, s. 198; J. M. KLIMESCH, *Urkunden- und Regestenbuch*, s. 1, 10–11.

⁵³ Zápisy v nekrologiích i text v rukopise mají stejný rozsah, pokud byly texty do nekrologií opsány z tohoto rukopisu, muselo k tomu dojít již po ztrátě posledního folia.

dedikačním zápisem. Posledním z nich je pergamenový rukopis NK XII F 36.⁵⁴ Jde o sbírku kázání, která se v různě uspořádaných sbírkách objevují i v dalších rukopisech pocházejících z františkánského prostředí.⁵⁵ Dochované apertury H8 – V5 svědčí o tom, že rukopis byl patrně druhou částí většího celku, podle soupisu knih z roku 1502 však nelze případný další svazek určit.

NK XII F 36. fol. 172r

Tři z výše popsaných rukopisů si zasluhují bližší pozornost i díky svým vazbám, které jsou raným příkladem užití růže jako heraldického supralibros. Raná heraldická supralibros se rozvíjela na jednotném rámci řezaných, tlačených nebo kovovými aplikacemi zdobených vazeb.⁵⁶ Rukopis

⁵⁴ Pergamenový rukopis o rozměrech 22x16cm v původní vazbě, potažené červeně barvenou kůží, obsahuje 173 folií. Bližší údaje k provenienci rukopisu 6. kapitola, s. 123. Podrobný popis rukopisu na Manuscriptoriu, dostupné na [www: <http://www.manuscriptorium.com >](http://www.manuscriptorium.com) [cit. 2014-01-01]

⁵⁵ Většina kázání je anonymních, ale je možné, že autorem alespoň některých z nich je fr. Ludovicus (napovídá tomu i nápis na zadní desce „*Item Ludovicus de sanctis*“), k jeho osobě bližší údaje v databázi „*Franciscan autors, 13th-18th century*“, dostupné na [www: < http://users.bart.nl/~roestb/franciscan/index.htm >](http://users.bart.nl/~roestb/franciscan/index.htm) [cit. 2014-01-01]

⁵⁶ Blíže B. LIFKA, *Exlibris a supralibros v českých korunních zemích*, s. 44–45.

Řehořových Morálií UPM 5600 B⁵⁷ i rukopis bible UPM 5887 A mají vazby potažené hladkou nezdobenou kůží ozdobenou železnými vysekávanými nárožnicemi. Rukopis bible má uprostřed středové kování heraldicky upravené do tvaru pětilisté rožmberské růže, ve kterém jednotlivé lístky růže vykrajují hořící svíčky na obvodě kruhově spojené.⁵⁸ Kování na vazbě Řehořových Morálií je stejné s tím rozdílem, že plamen svíček, které vykrajují lístek, směřuje do středu obrazce, kde je nasazen jako terč růže malý okrouhlý cvoček.

UPM 5887 A

Dřevěné desky rukopisu UPM 5818 B,⁵⁹ potažené světlou vepřovicí, jsou ozdobené železnými puklami ve tvaru pětilistých rožmberských růží přibitými vždy třemi hřebíčky uprostřed a ve čtyřech rozích desky. S velkou

⁵⁷ Popis vazby: *Středověké umělecké řemeslo*, č. 367, s. 42.

⁵⁸ Reprodukce vazby: Karel HERAIN, *Knižní vazba*, in: *Československá vlastivěda VII.*, Praha 1933, s. 555.

⁵⁹ Jaromír MALÝ, *Rožmberské supralibros českokrumlovského kodexu ze 14. století* (výťah z přednášky Karla Heraina konané 23. listopadu 1933), *Samostatnost* 29, 1934, č. 2 z 11. ledna; TÝŽ, *Supralibros*, *Ottův slovník naučný. Dodatky* 6/1, 1940, s. 504; Pavlína HAMANOVÁ, *Z dějin knižní vazby*, Praha 1959, s. 54; *Středověké umělecké řemeslo*, č. 366, s. 42; *Knižní vazba 15. – 20. století*, Iva JANÁKOVÁ – Radim VONDRÁČEK (ed.), Praha, Mezinárodní asociace bibliofilů 1995, č. 1, s. 7.

pravděpodobností jde v tomto případě o nejstarší známé české znakové supralibros.⁶⁰

UPM 5818 B

Můžeme tedy shrnout základní poznatky ke knižnímu daru Petra II. z Rožmberka českokrumlovskému klášteru. Podle dedikačního zápisu lze s jistotou říci, že součástí daru určeného klášteru, ať už minoritům nebo klariskám, byly tyto rukopisy: NK I A 55; NK VI B 9; NK XII F 36; NK XIII A 1a; NK XIII A 1b; XIII B 15 a UPM 5600 B. Na základě porovnání dalších znaků, zejména písáských rukou, výzdoby a vazby, můžeme do souboru přiřadit další rukopisy: UPM 5887 A, UPM 5818 B a NK XIV B 15. Je zřejmé, že většina těchto rukopisů byla zhotovena na objednávku Petra II. z Rožmberka patrně v dílně činné pro církevní objednavatele v Praze, která pracovala mimo jiné i pro klášter roudnických augustiniánů kanovníků.⁶¹ Brzy po založení kláštera byly patrně nejdříve objednány liturgické rukopisy⁶²

⁶⁰ Reprodukce vazby: B. LIFKA, *Exlibris a supralibros v českých korunních zemích*, obr. příl. č. 4; *Středověké umělecké řemeslo*, obr. příl. č. 366.

⁶¹ Viz pozn. 10.

⁶² Do Petrova knižního daru nemůžeme prozatím přiřadit, i když není vyloučené, že jeho součástí byly, dva breviáře NK ČK MS 2 a UPM G 2418 C. Oba rukopisy psané úhlednou gotickou minuskulou můžeme datovat do doby po polovině 14. století. Breviář NK ČK

spolu s rukopisy martyrologií. K martyrologiu určenému minoritům bylo přímo v klášteře dopsáno Jakubem z Plzně nekrologium, jehož základní text vznikl podle F. Šmahela na základě rozboru zápisů v nekrologiu v let 1368–1369.⁶³ Tím se dostáváme k časovému rozmezí, ve kterém Petrem objednané rukopisy vznikly. Jako počátek tohoto rozmezí můžeme stanovit rok 1358, kdy byl klášter vysvěcen, a jako nejzazší mezník smrt Petr II. z Rožmberka roku 1384. Lze se však domnívat, že většina rukopisů vznikla ještě v šedesátých a na počátku sedmdesátých let 14. století. Otázkou zůstává, kolik rukopisů klášter původně darem dostal. Pokud se blíže podíváme na soupis knihovny z roku 1502, je zřejmé, že ve srovnání s dochovanými svazky, schází nejméně sedm rukopisů (*Catena aurea*, *Moralia in Iob* chybí od každého díla dva svazky, ze čtyřsvazkové bible dokonce tři svazky). Součástí daru mohly být i další dnes nedochované rukopisy jako *Regula*

MS 2 o rozměrech 23x17cm obsahuje 589 pergamenových folií a byl na konci 15. století převázán do nové slepotiskové vazby (na rukopise jsou patrné známky častého používání, pergamen je zašpiněný a místy dolepovaný papírem). Základní popis GUIDE, s. 353 Pergamenový breviář UPM G 2418 C o rozměrech 25x17cm obsahuje 615 folií, slepotisková vazba je silně poškozená (část přední desky je ulomená, kolky jsou značně setřelé), základní popis GUIDE, s. 376. Další tři rukopisy byly v roce 1782 při zrušení kláštera uloženy v knihovně klarisek, viz 5. kapitola, s. 97–101. Jde o breviář NK XIII B 1 (TRUHLÁŘ II., č. 2260, s. 215; PLOCEK II., č. 151, s. 536–539) a žaltář NK XIII C 14 (TRUHLÁŘ II., č. 2289, s. 223; PLOCEK II., č. 157, s. 550–553). Oba rukopisy pocházejí ze 3. čtvrtiny 14. století a byly psány stejným písařem. Kodexy mají i shodnou vnější úpravu, iniciály zdobené fleuronée zdobí stejný florátor. Kalendáře obou rukopisů jsou téměř shodné (např. chybné uvedení velikonoce namísto letnic, svátek sv. Vojtěcha uveden 24. 4., špatné čtení předlohy namísto Silvestri místo Silverii 20. 6.) a je patrné, že byly opsány podle stejné předlohy. Zajímavá je absence svátků sv. Stanislava, Hedviky a Alžběty, které v jiných krumlovských kalendářích nechybí. M. Dragoun, který nepřihlédl ke katalogu V. Plocka, rukopisy do Českého Krumlova nelokalizoval, viz M. DRAGOUN, *Česká středověká kalendária*, s. 249–250. Naopak beze všech pochyb je do Českého Krumlova lokalizován třetí rukopis – kolektář z roku 1366 NK XIII C 11 (TRUHLÁŘ II., č. 2286, s. 221; PLOCEK II., č. 156, s. 549–550), který z popudu Františka, zpovědníka klarisek, opsal Jakub z Plzně (fol. 12r: „*Anno domini millesimo trecentesimo sexagesimo sexto frater Franciscus confessor sororum in Crumnau ordinis s. Francisci fratrum minorum hunc collectarium fecit scribi, quod Jacobus de Pylzna finivit feria V in die Dyonisii martyris.*“). Kalendář tohoto rukopisu se od kalendářů v předešlých rukopisech liší a byl opsán z odlišné předlohy, viz M. DRAGOUN, *Česká středověká kalendária*, s. 248–249. Rukopisy NK XIII B 1 a NK XIII C 11 mají i shodný typ pozdně gotické slepotiskové vazby z počátku 16. století, v jejíž kompozici se již objevují renesanční prvky.

⁶³ F. ŠMAHEL, *Záhady dvou Žižků a Žižkova věku*, s. 38.

pastoralis Řehoře I. Velikého, *Postilla litteralis in Novum testamentum Mikuláše z Lyry* či *Summa de vitiis* Viléma Peralda, oblíbená v mendikantském prostředí.⁶⁴ Nechyběl patrně ani další svazek kázání patřící k rukopisu NK XII F 36, a součástí daru byly jistě i další v minulosti ztracené liturgické rukopisy. Nebudeme daleko od pravdy, když odhadneme velikost knižního daru Petra II. z Rožmberka klášteru na nejméně 30 rukopisů.

Stejně přízni Petra II. z Rožmberka jako českokrumlovský konvent se těšil i klášter třeboňských augustiniánů kanovníků, který založil spolu s svými bratry v roce 1367.⁶⁵ Základem knihovny třeboňského kláštera⁶⁶ byly patrně knihy z majetku tamního kostela, rozmnožené o knihy z mateřského kláštera roudnického a zejména pak o knihy darované Rožmberky. V případě Třeboně však nešlo z větší části o jednorázový dar jako u českokrumlovských minoritů, ale spíše o podporu vlastních aktivit kláštera. Z klášterních účtů se dozvídáme, že část rukopisů vznikla přímo v klášteře prací námezdních písařů,⁶⁷ a proto dosahuje iluminátorská výzdoba většiny třeboňských rukopisů pouze průměrné úrovně.⁶⁸ Knihy získané od Rožmberků byly označeny charakteristickou poznámkou „*Liber monasterii s. Egidii in Witignaw comparatus per nobiles dominos Rosenberk, primos ipsius*

⁶⁴ J. HEJNIC, *Českokrumlovský soupis knih*, č. 4 a č. 21, s. 174, č. 63, s. 176.

⁶⁵ Viz 3. kapitola, s. 37.

⁶⁶ Ivan HLAVÁČEK, *Studie k dějinám knihoven v českém státě v době předhusitské I. Knihovna kláštera třeboňského v rámci knihoven českých augustiniánských klášterů*, in.: *Knihy a knihovny v českém středověku*, Praha 2005, s. 156–207 (původně *Sborník historický* 12, 1964, s. 5–52); J. KADLEC, *Klášter augustiniánských kanovníků v Třeboni*, s. 57–68; 126–138, 216–223. Ze starších prací zejména František MAREŠ, *Literární působení kláštera třeboňského*, *Časopis Musea Království českého* 70, 1896, s. 521–547.

⁶⁷ I. HLAVÁČEK, *Studie k dějinám knihoven v českém státě I. Knihovna kláštera třeboňského*, s. 165–167; J. KADLEC, *Klášter augustiniánských kanovníků v Třeboni*, s. 57–58.

⁶⁸ Blíže Ludmila WRATISLAVOVÁ-MITROVICOVÁ, *Iluminované rukopisy v Třeboni. Památky archeologické a místopisné* 39, 1933, s. 1–13; M. STUDNIČKOVÁ, *Rožmberkové a knižní malba*, s. 497.

monasterii fundatores.“ V poslední vůli ze 17. srpna 1380 odkázal Petr II. z Rožmberka na dobudování krovu třeboňského kláštera 300 kop grošů a ustanovil, aby v případě, že z těchto peněz něco zbude, byly klášteru koupeny knihy.⁶⁹ Proto bylo u některých knih přímo připsáno, že byly pořizeny na objednávku Petra II. z Rožmberka.⁷⁰

Na sklonku 14. století vznikl katalog knihovny, který obsahoval na 140 knih.⁷¹ Inventář z roku 1415 evidoval již na 300 svazků z nejrůznějších oborů; od spisů sv. Augustina přes díla církevních Otců až po literaturu homiletickou.

Co do počtu knih i pestrosti knižního fondu se nemohla českokrumlovská knihovna knihovně třeboňského kláštera rovnat, což však přirozeně vyplývá i z odlišného zaměření obou řádů.⁷²

xxx

S Rožmberky je spojován i vznik nejproslulejšího rukopisu spjatého s českokrumlovským konventem tzv. *Liber depictus*,⁷³ dnes uloženého

⁶⁹ J. KADLEC, *Klášter augustiniánských kanovníků v Třeboni*, s. 58. Některé z rukopisů vzniklých v osmdesátých letech mají i kvalitní výzdobu (např. NK XIII B 14, NK XIII B 12). Je možné, že se jedná o práci iluminátorské dílny, která působila při pražském arcibiskupství, viz M. STUDNIČKOVÁ, *Rožmberkové a knižní malba*, s. 497.

⁷⁰ Jde například o rukopisy: NK XII C 14; NK XIII B 13; NK XIII B 11. K Petrovu knižnímu daru třeboňskému konventu zejména J. KADLEC, *Petr II. z Rožmberka*, s. 93–94.

⁷¹ Edici a důkladný rozbor katalogu i inventáře knihovny podal I. HLAVÁČEK, *Studie k dějinám knihoven v českém státě I. Knihovna kláštera třeboňského*, s. 156–207.

⁷² I. HLAVÁČEK, *Studie k dějinám knihoven v českém státě I. Knihovna kláštera třeboňského*, s. 160–163, 190–193.

⁷³ Název kodexu je odvozen z poznámky zapsané v 15. století na 1 folio: „*liber depictus in (?) ... qui continet / imprimis imagine, (?) depictam beatae virginis.*“ Rukopis je zpřístupněn v moderním faksimilovém vydání, viz G. SCHMIDT – Fr. UNTERKIRCHER, *Krumauer Bilderkodex: Österreichische Nationalbibliothek Codex 370*. 2 Bde (Codices selecti 13), Graz 1967; podrobný popis rukopisu in: *Die illuminierten Handschriften und Inkunabeln der Österreichischen Nationalbibliothek. Mitteleuropäische Schulen III. (ca. 1350–1410)*, Textband, s. 3–53. Z další literatury: G. SCHMIDT, *Der Codex 370 der Wiener Nationalbibliothek*, s. 14–48; TÝŽ, *Die Fresken von Strakonice und der Krumauer Bilderkodex*, s. 145–152; Pravidelně aktualizovaný seznam literatury

v Rakouské národní knihovně ve Vídni pod signaturou cod. 370.⁷⁴ Obrazový kodex o 172 pergamenových foliích, vznikl patrně na konci čtyřicátých let 14. století.⁷⁵ Značnou část rukopisu zaujímá *Biblia pauperum* (Bible chudých, ff. 1v–27v), rozšířená obrazovo-textová skladba, využívaná jako pomůcka při výuce teologie. Původní kompozice s centrální novozákonní scénou, obklopenou starozákonními předobrazy, byla převedena do jednoduchých výjevů, řazených vedle sebe v pásech, jak je to obvyklé u narativních cyklů.⁷⁶ V další části kodexu jsou znázorněna dvě biblická podobenství⁷⁷ a legendy, včetně scén ze života českých patronů – sv. Václava, sv. Ludmily, sv. Víta a sv. Prokopa.⁷⁸ Další legendy se týkají světců, kteří byli v přímém vztahu s českým prostředím (sv. Oldřich či sv. Alžběta Durynská) nebo byli obecně uctívanými světci (sv. Kryštof, sv. Vavřinec či sv. Uršula), mezi nimiž se dosti exoticky vyjímá na kontinentální Evropě jinak málo známý irský světec

(zejména zahraniční) na webových stránkách ÖNB, dostupné na <<http://www.onb.ac.at/sammlungen/hschrift/bibliographie.htm>> [cit. 2014-01-01].

⁷⁴ K „cestě“ rukopisu do ÖNB blíže 5. kapitola, s. 101–102.

⁷⁵ G. Schmidt nejprve rukopis podle obrazu titulního listu, který se váže k patrociniu minoritského kostela, datoval do roku 1358, i když připouštěl možnost, že si minorité přinesli už „hotový“ rukopis do nově založeného kláštera, viz G. SCHMIDT, *Krumauer Bilderkodex*, naopak J. Krása v recenzi na tuto práci odmítl tuto dataci jako pozdní a posunul ji před rok 1350, viz Josef KRÁSA, *Umění* 16, 1968, s. 419–422. G. Schmidt později svůj názor zrevidoval a přiklonil se ke Krásovi, viz G. SCHMIDT, *Die Fresken von Strakonice und Krumauer Bilderkodex*, s. 150. Tento názor je dnes přijímán jak českými, tak zahraničními badateli, viz *Die illuminierten Handschriften und Inkunabeln der Österreichischen Nationalbibliothek. Mitteleuropäische Schulen III. (ca. 1350–1410)*, s. 32.

⁷⁶ M. STUDNIČKOVÁ, *Rožmberkové a knižní malba*, s. 496.

⁷⁷ Jde o podobenství o hřivnách a hostině. Zatímco první patřilo k oblíbeným tématům dobové homiletiky, podobenství o hostině mohlo být ve františkánském prostředí chápáno jako alegorie kazatelské činnosti, viz J. GROLLOVÁ – D. RYWIKOVÁ, *Militia est vita hominis*, s. 134.

⁷⁸ Díky obrazovým legendám, zejména o sv. Prokopovi a Alžbětě, se kodex těší zájmu literárních vědců a historiků, viz A. MATĚJČEK – J. ŠÁMAL, *Legendy o českých patronech v obrázkové knize ze XIV. století*; J. ŠÁMAL (ed.), *Život sv. Alžběty Durynské v obrazové knize českého původu ze XIV. století, zv. Liber depictus*; M. NODL, *Prokop démonobijec a dvojí cesta vnitřní christianizace v karlovských Čechách*, s. 107–140; A. KALOUS – J. STEJSKAL, *Několik poznámek k nové edici legend o svatém Prokopovi*, s. 137–142; I. GERÁT, *Einige Interpretationsprobleme der Elisabethlegende im Krummauer Bilderkodex (Cod. Vind. 370)*, s. 751–761.

sv. Brandanus.

Vizuální líčení příběhů některých světců parafrázuje starší textové vzory Zlaté legendy (například u Kryštofa, Theodora, Víta, Voršily), zatímco u jiných, včetně Prokopa a Oldřicha, nebyly zjištěny žádné prokazatelné textové prameny. Naproti tomu obrazové vyprávění o sv. Ludmile odpovídá jednoznačně legendě „*Fuit*“ a u sv. Václava textu legendy „*Ut annuncietur*.“ Uspořádání scén v dlouhých pásech analogických řádkům textu zde bylo podřízeno požadavku kontinuálního „vizuálního“ čtení, jehož cílem bylo co nejplynulejší podání obrazových příběhů.⁷⁹

Mezi světci však nejsou zastoupeni světci františkánští, což odporuje hypotéze, že kodex vznikl na objednávku samotného českokrumlovského konventu, a naopak podporuje domněnku, že byl konventu věnován jeho zakladateli Rožmberky. Za donátorky bývají považovány ženské příslušnice rodu Rožmberků, nejčastěji Kateřina, vdova po Petru I. z Rožmberka a spoluzakladatelka kláštera,⁸⁰ nebo Markéta, sestra Petra I. a vdova po Bavorovi III. ze Strakonice,⁸¹ jejíž zásluhy o založení kláštera jsou připomínány v klášterním nekrologiu.

Největší zájem badatelů však přitahují tři celostránkové kresby symbolicko-alegorického obsahu. Úvodní vyobrazení Apokalyptické ženy, stojící na půlměsíci a oděné slunečním kotoučem s polopostavou Bolestného Krista v plamenném medailonu, patří mezi nejstarší obrazové vyjádření

⁷⁹ Pavol ČERNÝ, *Hagiografická zobrazení ve středověké knižní malbě českých zemí*, in: Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska, Středověké rukopisy a jejich prezentace, Brno 1999, s. 5–33.

⁸⁰ Za donátorku považuje Kateřinu zejména G. Schmidt, jeho názor přejala například Ulrike JENNI, *Realistische Elemente in Krumauer Bilderkodex*, in: King Jan of Luxembourg, Klára BENEŠOVSKÁ (ed.), Praha 1996, s. 270–277. Jako o možných donátorech lze ale uvažovat i o dalších osobách, např. Jošt z Rožmberka, viz J. GROLLOVÁ – D. RYWIKOVÁ, *Militia est vita hominis*, s. 134.

⁸¹ H. Soukupová se domnívá, že Markéta zprostředkovala zhotovení rukopisu v okruhu dílny, která působila při strakonické komendě, a rukopis pak darovala konventu, viz H. SOUKUPOVÁ, *Klášter minoritů a klarisek v Českém Krumlově*, s. 79. K osobě Markéty z Rožmberka blíže Simona KOTLÁROVÁ, *Bavorové erbu střely*, České Budějovice 2004, s. 67–68.

teologické formulace o neposkvrněném početí P. Marie prosazované minority a zároveň reflektuje zasvěcení klášterního kostela Božímu Tělu a Panně Marii.⁸² Monstrum, složené z poprsí ženy a zvířecích motivů na fol. 155v, zobrazuje ženskou zoomorfní bytost představující ztělesnění sedmi hlavních neřestí a tvoří protiklad k obrazu na protější straně, znázorňujícím inkarnaci Krista. Žena hříchu symbolizuje svět a jeho hlavní hříchy a připomíná, že jejich páchání vede k věčnému zatracení. Kromě sedmi hlavních hříchů upozorňuje na tzv. hřích jazyka popsany jako osmý smrtelný hřích v traktátu *Summa de vitiis* Viléma Peralda, který byl v mendikantském prostředí velmi oblíbený.⁸³

Kresby v rukopise jsou dílem tří mistrů a prokazují slohovou příbuznost s nástěnnými malbami ve strakonické johanitské komendě. Přestože kodex vznikl patrně na rožmberském dominiu, má úzký vztah k Praze, což dokládají i dvě vyobrazení s nápisem „*hic est civitatis Pragae.*“⁸⁴

Zatímco starší literatura zastávala názor, že tento rozsáhlý obrazový konvolut měl sloužit jako vzorník pro dílenskou potřebu umělců pracujících v oboru nástěnné malby či textilní tvorby,⁸⁵ doložil přesvědčivě G. Schmidt, že hlavním důvodem pro vznik rukopisu byly didaktické účely františkánské komunity.⁸⁶ Krumlovští minorité tak mohli jako kazatelé hrát roli zprostředkovatele mezi laickou a učenou zbožností. Protože však krumlovský konvent sdružoval mužský i ženský klášter, mohl být obrazový kodex od počátku určen přímo místním klariskám. V tom případě by se jednalo o jeden z prvních dokladů pronikání původně učeneckých obrazů zbožnosti do

⁸² M. STUDNIČKOVÁ, *Rožmberkové a knižní malba*, s. 497.

⁸³ J. GROLLOVÁ – D. RYWIKOVÁ, *Militia est vita hominis*, s. 135.

⁸⁴ *Die illuminierten Handschriften und Inkunabeln der Österreichischen Nationalbibliothek. Mitteleuropäische Schulen III. (ca. 1350–1410), Mitteleuropäische Schulen III. (ca. 1350–1410)*, s. 47–52. H. SOUKUPOVÁ, *Klášter minoritů a klarisek v Českém Krumlově*, s. 79.

⁸⁵ Například Karel STEJSKAL, *Počátky gotického malířství*, in: *Dějiny českého výtvarného umění I/1*, Praha 1984, s. 302.

⁸⁶ G. SCHMIDT, *Krumauer Bilderkodex*, s. 32–35.

prostředí už nikoliv laického, přesto však na hony vzdáleného subtilním teologickým debatám.⁸⁷

Rožmberkové se však neomezili pouze na knižní donace, ale máme dochován i doklad o tom, že knihovnu sami aktivně využívali. Oldřich z Rožmberka si vypůjčil spis *Liber de regimine principum* od Aegidia Romana, sepsaný v roce 1285 jako učebnici dobré vlády pro budoucího francouzského krále Filipa Sličného. O vrácení rukopisu se zmiňuje ve svém testamentu z 2. února 1390, kde současně odkazuje klášteru bibli.⁸⁸ Je však otázkou, zda vrácený rukopis doputoval zpět do klášterní knihovny, a to nejen proto, že se fyzicky nedochoval, ale i proto, že o něm chybí jakákoliv zmínka v soupise knih z roku 1502.⁸⁹ O tom, že výpůjčky z klášterních knihoven nebyly u Rožmberků žádnou vzácností, svědčí i doklad z třeboňského konventu, odkud kterého měl v roce 1415 vnuk výše zmiňovaného Oldřicha z Rožmberka vypůjčené čtyři svazky díla dominikána Vincence z Beauvais *Speculum historiale* pojednávajícího o slavných historických osobnostech. Je možné, že toto dílo, které patřilo ve středověku k základním vychovatelským dílům, posloužilo při výchově mladého Oldřicha II. z Rožmberka.⁹⁰

xxx

Vraťme se však ještě nazpět do knihovny českokrumlovského kláštera. Je zřejmé, že od počátku její existence tvořila důležitou část fondu literatura zaměřená na praktickou, tj. kazatelskou činnost. U většiny sbírek kázání

⁸⁷ M. NODL, *Prokop démonobijec a dvojí cesta vnitřní christianizace v karlovských Čechách*, s. 111–112.

⁸⁸ I. HLAVÁČEK, *Středověké soupisy knih*, č. 157, s. 96.

⁸⁹ Naopak je zajímavé, že mezi knihami uloženými v roce 1418 spolu s cennostmi na krumlovském hradě se takový rukopis nacházel „*item de regimine principum*“, viz Mathias PANGERL, *Urkundenbuch des ehemaligen Cistercienserstiftes Goldenkron in Böhmen*, Wien 1872, č. 166a, s. 391.

⁹⁰ I. HLAVÁČEK, *Studie k dějinám knihoven v českém státě I. Knihovna kláštera třeboňského*, s. 165–167, s. 176.

pocházejících ze 14. století v českokrumlovském rukopisném fondu si však nejsme jisti, zda byly jeho součástí již v předhusitském období, nebo se do knihovny dostaly až po roce 1420.⁹¹ Je namátkou uvedme, že rukopis UPM 5889 C obsahující latinská sváteční kázání má na předním přidešti patrnou vyškrábanou vlastnickou poznámku,⁹² rukopis se sbírkou kázání od Guillelma de Lancea známou pod názvem *Diaeta salutis* (NK I H 15)⁹³ vlastnil v 15. století nám blíže neznámý bratr „*Johannes Czwlbar*“⁹⁴ a rukopis kázání Peregrina z Opolí jakýsi *Oton*.⁹⁵ Jisté však je, že minorité kázali nejenom latinsky, ale i česky a německy, protože předhusitský Český Krumlov byl, tak jako řada dalších měst v českém království, městem s trojjazyčnou literární kulturou. K světské slovesné kultuře, ať už psané, či ústní, se nedochovaly téměř žádné konkrétní doklady, a tak jsme odkázáni pouze do oblasti domněnek.⁹⁶

Více dokladů máme z prostředí církevního, zejména z okruhu kostela sv. Víta, kde jsou od sedmdesátých let 14. století doloženi paralelně čeští i němečtí kazatelé.⁹⁷ V roce 1380 zřídila Anežka z Wallsee, vdova po Joštovi I. z Rožmberka, spolu se svojí švagrovou Alžbětou z Halsu, manželkou Jana I. z Rožmberka, nadání pro českého kazatele při kostele sv. Víta. Pro jeho potřebu byla založena i knihovna, později zvaná kaplanská, a zakládací listinou byl ustanoven její knihovní řád. Ten nařizuje signování a

⁹¹ Viz 5. kapitola, s. 80–85.

⁹² Viz 6. kapitola, s. 116, rukopis má navíc odstřiženou část prvního folia.

⁹³ Johannes Baptist SCHNEYER, *Repertorium der lateinischen Sermones des Mittelalters für die Zeit von 1150–1350*, Heft 2 (Autoren: E-H), Münster 1970, s. 472–475.

⁹⁴ Viz 6. kapitola, s. 122.

⁹⁵ NK I H 17, fol. 10v „*Sancta Maria miserere Otoni, servitori tuo fideli, et concede ei finem bone fame in perpetuum.*“ Popis rukopisu v databázi Manuscriptorium, dostupné na [www. <http://www.manuscriptorium.com >](http://www.manuscriptorium.com) [cit. 2014–01-01]

⁹⁶ K literární kultuře Českého Krumlova obecně J. TRÍŠKA, *Středověký literární Krumlov*, s. 85–101 a V. BOK, *Příspěvky k literární kultuře Českého Krumlova*, s. 425–442.

⁹⁷ A. KUBÍKOVÁ, *K nejstarší historii českokrumlovského chrámu sv. Víta*, s. 118–121; V. MAŠKOVÁ, *Farní kostel sv. Víta v Českém Krumlově v polovině 14. století*, s. 58–59.

pečlivé uchovávání knih, které je zakázáno půjčovat mimo město.⁹⁸ Z přídeští rukopisů a tisků z kaplanské knihovny pocházejí české zlomky veršované *Legendy o dětství Ježíšově* ze 14. století i zlomek z oblíbeného německého eposu o životě Panny Marie tzv. *Marienleben*.⁹⁹

Kvůli nedostatku pramenů nevíme jistě, odkud přišli do Krumlova první minorité a ani jaké byli národnosti. Jistě však mezi nimi byli jak Češi, tak Němci. Pro národnostně smíšené osazenstvo konventu svědčí i české a německé glosy v některých latinských rukopisech.¹⁰⁰ Podívejme se tedy blíže, zda minoritská knihovna obsahovala i rozsáhlejší rukopisy v národních jazycích. V soupisu knihovny z roku 1502 nalezneme sedm svazků označených jako německé. Ze tří německých biblických textů (č. 109 „*item Biblia in Theutonico, 2^a pars,*“ č. 119 „*item biblia Theutonicalis,*“ č. 120 „*item iterum prima pars biblie theotunicalis*“)¹⁰¹ je dochován pouze rukopis označovaný v německé literatuře jako *Bible Krumlovská*.¹⁰² Papírový kodex foliového formátu o 116 popsaných listech obsahuje překlad prvních částí Starého zákona, od knihy Genesis do Čtvrté knihy královské. Rukopis uvedl do literatury v roce 1900 Alois Bernt,¹⁰³ který kromě podrobného popisu rukopisu provedl i gramatickou analýzu textu. Dospěl tak k závěru, že *Bible Krumlovská* vznikla jako opis starší předlohy v oblasti severozápadního

⁹⁸ K nejstarším dějinám knihovny viz Josef VOLF, *Založení tzv. kaplanské knihovny v Českém Krumlově*, Marginalie 9, 1935, s. 3–8; J. TRÍŠKA, *Středověký literární Krumlov*, s. 86–87. V roce 1521 věnoval rožmberský kancléř Václav z Rovného do kaplanské knihovny větší část své proslulé knihovny. Pro potřeby knihovny navíc se značným nákladem vybudoval v roce 1521 kaplanský dům, viz J. HEJNIC, *O knihovně Václava z Rovného*, s. 271–275. O identifikaci rukopisů patřících do kaplanské knihovny se pokusil J. TRÍŠKA, *Středověký literární Krumlov*, s. 87 a J. HEJNIC *Českokrumlovská latinská škola v době rožmberské*, s. 49–61, který na základě publikovaných katalogů identifikoval 28 krumlovských rukopisů, jež vznikly před rokem 1419.

⁹⁹ Okolnosti nálezu i starší literaturu k oběma zlomkům shrnuje V. BOK, *Příspěvky k literární kultuře Českého Krumlova*, s. 431–433.

¹⁰⁰ Například glosovaný rukopis *Nového zákona* JKV 1 CK 24.

¹⁰¹ J. HEJNIC, *Českokrumlovský soupis knih*, s. 177.

¹⁰² NK XVI D 69. K osudům rukopisu ve 20. století blíže 6. kapitola, s. 123.

¹⁰³ A. BERNT, *Eine neue Bibelübersetzung des 14. Jahrhunderts*, s. 353–393. Bližší popis v databázi Handschriftencensus, dostupné na [www](http://www.handschriftencensus.de/19816):

<<http://www.handschriftencensus.de/19816>> [cit. 2014-01-01]

Slezska.¹⁰⁴ Bible tedy v českokrumlovském klášteře napsána nebyla a je otázkou, kdy a jakým způsobem se do klášterní knihovny dostala. Podle latinského kolofonu byla sepsána v roce 1380 a různé písarské zkoušky na stejném foliu naznačují, že mohla být po určitou dobu v majetku písáře nějaké významnější kanceláře, který měl přístup k listinám Karla IV. V roce 1405 si další pisatel poznamenal do rukopisu úmrtní den své ženy Ludmily, tento text však již nemá žádné slezské nářeční rysy, ale jisté znaky bavorské. Lze říci, že pisatel užil jazykové zvyklosti běžné pro oblast položenou na jih od Slezska, tedy i Moravu a Čechy, snad i samotný Krumlov.¹⁰⁵

Další dva svazky obsahovaly podle soupisu knihovny z roku 1502 německé legendy o životě svatých (č. 110 „*item legenda sanctorum in theotunico*“ a č. 118 „*item legenda sanctorum in theotunico wlgari*“)¹⁰⁶, jež V. Bok s jistotou ztotožňuje s prvotisky neobyčejně úspěšného souboru krátkých německých legend zvaného *Der Heiligen Leben*,¹⁰⁷ který vznikl pravděpodobně na konci 14. století v dominikánském klášteře v Norimberku a díky svému rozsahu vycházel obvykle ve dvou svazcích.¹⁰⁸ Vzhledem k tomu, že tento legendář vyšel mezi léty 1471–1502 v nejméně 28 vydáních,¹⁰⁹ zdá se pravděpodobnější, že se spíše než o rukopis jednalo o tištěnou verzi tohoto díla, která se nedochovala. Blíže určit se naopak doposud nepodařilo další dva německé rukopisy v katalogu uvedené (č. 105 „*item de creacione mundi in*

¹⁰⁴ A. BERNT, *Eine neue Bibelübersetzung des 14. Jahrhunderts*, s. 353 a 393. Berntovu lokalizaci potvrdil Gerhardt ISING, *Zur Wortgeographie spätmittelalterlicher deutscher Schriftdialekte: Eine Darstellung auf der Grundlage der Wortwahl von Bibelübersetzungen und Glossaren I.*, Berlin 1968, I. s. 42–43.

¹⁰⁵ V. BOK, *Příspěvky k literární kultuře Českého Krumlova*, s. 437.

¹⁰⁶ J. HEJNIC, *Českokrumlovský soupis knih*, s. 177.

¹⁰⁷ V. BOK, *Příspěvky k literární kultuře Českého Krumlova*, s. 439–440.

¹⁰⁸ Blíže in: *Killy Literaturlexikon. Autoren und Werke des deutschsprachigen Kulturraums*, Band 10, 2. Aufl., Hg. von Wilhelm KÜHLMANN, Berlin 2011, s. 159–161. Soupis tištěných vydání, která se dochovala i v našich knihovnách Werner WILLIAMS-KRAPP, *Die deutschen und niederländischen Legendare des Mittelalters. Studien zu ihrer Überlieferungs-, Text- und Wirkungsgeschichte*, Tübingen 1986, s. 235–238.

¹⁰⁹ W. WILLIAMS-KRAPP, *Die deutschen und niederländischen Legendare*, s. 235–238.

wlgari in Thewtonico;“ č. 106 „item collecta de creacione celi et terre in teutonico“).¹¹⁰

V soupise z roku 1502 nebyl uveden ani rukopis dnes nezvěstného německého žaltáře, který byl ještě v roce 1901, kdy ho popsal Alois Bernt,¹¹¹ uložen v klášterní knihovně.¹¹² Podle popisu A. Bernta pocházel rukopis z roku 1373 a patřil do slezsko-české skupiny německého překladu žaltáře.¹¹³

Stejně tak není v soupise uveden dodnes dochovaný sborník německých náboženských textů,¹¹⁴ sepsaný v druhé polovině 14. století, snad v roce 1388.¹¹⁵ Část rukopisu zabírají perikopy k nedělním a svátečním evangeliím a epištolám, dále pak různé výklady a ponaučení, například o Tělu Kristovu, výklad Otčenáše, ponaučení o významu mše a o Kristově zmrtvýchvstání. Rukopis začíná asi sedmi sty závěrečnými verši eposu *Marienleben* kartuziána Filipa, který líčí smrt Panny Marie a její nanebevzetí.¹¹⁶ Obsahuje také dvě anonymní německé básnické skladby –

¹¹⁰ J. HEJNIC, *Českokrumlovský soupis knih*, s. 177.

¹¹¹ A. BERNT, *Ein neuer deutscher Psalter vom Jahre 1373*, s. 23–52 (mit Textproben).

¹¹² Ačkoliv v soupise z roku 1502 uveden nebyl, v katalogu z roku 1787 ho nalezneme jako „*Psalterium Teutonice interpretatum*“ pod signaturou *Z 1* (papír, oktávový formát).

¹¹³ Bližší popis na základě Berntova článku nalezneme v databázi Handschriftencensus, dostupné na [www: < http://www.handschriftencensus.de/7818 >](http://www.handschriftencensus.de/7818) [cit. 2014-01-01]

¹¹⁴ NK ČK MS 148. Bližší popis v databázi Handschriftencensus, dostupné na [www: < http://www.handschriftencensus.de/7819 >](http://www.handschriftencensus.de/7819) [cit. 2014-01-01] Podrobnou charakteristiku sborníku podal již v roce 1891 V. E. MOUREK, *Krumauer Papiercodex altdeutscher geistlicher Texte*, s. 410–448; TÝŽ, *Krumauer altdeutsche Perikopen vom J. 1388*, s. 176–202; TÝŽ, *Zum Dialekt der Krumauer altdeutschen Perikopen vom J. 1388*, s. 191–202.

¹¹⁵ Přesná datace rukopisu i jméno písaře jsou problematické. V kolofonu na fol. 130r: „*Expliciunt evangelia ... per manus Mathei dicti gluk vnd ein guet iar Sub anno domini M^oCCC^oLXXX^oVIII^o ...*“ jsou rozmazána poslední *I* v dataci (je otázkou, zda jde o úmysl či pouhou náhodu), takže je obtížné určit, zda jde skutečně o rok 1388. V. Bok se přiklání k roku 1388, viz V. BOK, *Příspěvky k literární kultuře Českého Krumlova*, s. 437, pozn. 49, zatímco V. Mourek uvažoval i o roku 1385, ačkoliv v názvu své práce použil rok 1388, viz V. MOUREK, *Krumauer Papiercodex*, s. 414. V. Sokol v netištěném popise rukopisu uvádí rok 1387, stejně jako J. TRÍŠKA, *Středověký literární Krumlov*, s. 85.

¹¹⁶ Z kodexu byla vytržena dvě první a dvě poslední folia z prvního sexternu; V. E. Mourek spočítal, že rukopis začínal asi veršem 9200 eposu, tedy částí o smrti Panny Marie, viz V. E. MOUREK, *Krumauer Papiercodex*, s. 416. V. Bok zpřesnil na verš 9196, viz V. BOK, *Příspěvky k literární kultuře Českého Krumlova*, s. 438, pozn. 51. Edice eposu Heinrich RÜCKERT (ed.), *Bruder Philipps des Carthäusers Marienleben*, Quedlinburg/Leipzig 1853, reprint Amsterdam 1966.

báseň o patnácti znameních před Posledním soudem (ff. 6v–8v) a báseň *Von gotes barmherrzigkeit* o sporu čtyř ctností o osud hříšníka (ff. 170v–174r).¹¹⁷ Nejceněnější je však zápis německého překladu sekvence *Mittit ad virginem* k svátku Zvěstování Panny Marie (ff. 169r–170r).¹¹⁸ Autorem překladu je takzvaný Mnich salcburský, jeden z nejvýraznějších německy píšících básníků 14. století, autor písní s duchovní i světskou tematikou, jehož jméno pro nás dodnes zůstává záhadou. Víme pouze, že žil v blízkosti dvora salcburského arcibiskupa Pilgrima II. von Puchheim, s kterým bývá někdy ztotožňován.¹¹⁹

Krumlovský text byl zapsán patrně ještě za života Mnicha salcburského, jehož nejmladší píseň je datována do roku 1392, a zároveň je nejstarším zápisem zmiňované písně k svátku Zvěstování Panny Marie i třetím nejstarším zápisem některé z písní Mnicha salcburského vůbec.¹²⁰ Zajímavé je, že píseň, kterou Mnich salcburský vytvořil s mírnými prvky bavorského dialektu, je v krumlovském rukopise zapsána se silnými bavorskými nářečními znaky, ale zároveň je ve verši 51 osobní zájmeno „er“ zapsáno jako „her“, což je typické pro slezská nářečí. Svědčí to pro slezský původ písaře nebo alespoň pro přetrvávající slezské vlivy v krumlovském klášteře.¹²¹ Připomeňme, že první klarisky přišly do Krumlova v roce 1361 z kláštera v Opavě, který byl stejně jako v Krumlově klášteřem sdruženým. Snad tedy můžeme předpokládat, že i do Krumlova přišli někteří bratři z Opavy a kontakt mezi Opavou a Krumlovem pokračoval i v následujících

¹¹⁷ V. E. MOUREK, *Krumauer Papiercodex*, s. 427–430 a 435–448.

¹¹⁸ TAMTÉŽ, s. 432–433.

¹¹⁹ K osobě básníka naposledy P. KNAPP, *Die Literatur des Spätmittelalters in den Ländern Österreich, Steiermark, Kärnten, Salzburg und Tirol von 1273 bis 1439*, s. 448–478.

¹²⁰ Krumlovská píseň je v germanistice označována jako G 13, viz Franz Viktor SPECHTLER, *Die geistlichen Lieder des Mönchs von Salzburg*, Berlin–New York 1972.

¹²¹ Blíže V. BOK, *Příspěvky k literární kultuře Českého Krumlova*, s. 439.

letech, což by vysvětlovalo prvky slezských nářečí v některých německých textech.¹²²

Jiná situace než u německých rukopisů je u rukopisů jazykově českých. V soupise knihovny z roku 1502 je uváděn pouze dnes nedochovaný český slovník s textem o umučení Kristově (č. 43 „*item vocabularis boemicalis et passio Christi*“).¹²³

Zastavme se však u staročeského sborníku náboženských textů zvaného *Krumlovský sborník*,¹²⁴ o kterém se dříve soudilo, že byl vytvořen pro českokrumlovské klarisky. Svědčila pro to mimo jiné i přítomnost traktátu významného představitele františkánského řádu sv. Bonaventury *O dokonalosti duše k sestřím*.¹²⁵ Většina autorů spojuje rukopis s utrakvistickým prostředím počátku husitských bouří, které podle K. Stejskala odráží rostoucí sebevědomí husitů po bitvě na Vítkově v roce 1420.¹²⁶ Tento názor se pokusila přehodnotit M. Bartlová, která kalich na štítě Davida interpretuje jako symbol pravé církve a posunuje vznik rukopisu do roku 1415 ještě před vypuknutí husitských bouří.¹²⁷

Bohatě iluminovaný pergamenový sborník obsahuje soubor různorodých textů. Kromě ve středověku velmi oblíbeného díla *Zrcadlo*

¹²² Ke kontaktům obou konventů ve 2. polovině 15. století blíže v 5. kapitole, s. 86–87.

¹²³ J. HEJNIC, *Českokrumlovský soupis knih*, s. 175.

¹²⁴ KNM III B 10. Z bohaté literatury ke kodexu alespoň výběrově Karel STEJSKAL – Petr VOIT, *Iluminované rukopisy doby husitské*, (katalog výstavy), Praha 1991, č. 27, s. 51–53; BRODSKÝ, č. 25, s. 28–32; Karel STEJSKAL, *Die Prager Buchmalerei der Hussitenzeit und ihre Beziehung zu Mähren*, *Umění* 40, 1992, s. 334–343; TÝŽ, *Nové poznatky o iluminovaných rukopisech husitské doby*, *ČČH* 93, 1995, s. 419–425; Milena BARTLOVÁ, *Původ husitského kalicha z ikonografického hlediska*, *Umění* 44, 1996, s. 167–183; K. STEJSKAL, *Poznámky ke Krumlovskému sborníku*, *Umění* 45, 1997, s. 93–96; M. BARTLOVÁ, *Odpověď Karlu Stejskalovi*, *Umění* 45, 1997, s. 96.

¹²⁵ J. KRÁSA, *Studie o rukopisech husitské doby*, *Umění* 20, 1974, s. 26

¹²⁶ K. Stejskal staví svou argumentaci na dvou iluminacích zobrazujících kalich (fol. 20v vyobrazení krále Davida s kalichem na štítu, fol. 95v scéna adorace kalicha), který chápe jako jednoznačný symbol husitů a klade vznik rukopisu do roku 1420, viz K. STEJSKAL, *Poznámky ke Krumlovskému sborníku*, s. 93.

¹²⁷ M. BARTLOVÁ, *Původ husitského kalicha*, s. 180.

lidského spasení (ff. 1r–56r) jsou zde v českém překladu zastoupeny mystické texty Alberta Velikého *Ráj duše* (ff. 57r–116r) a dominikánského mystika Heinricha Susa *Orloj věčné moudrosti* (ff. 176r–243v). Jako vhodné doplnění k moralizujícím textům byly do souboru přiřazeny traktáty *O sedmi smrtelných hříších* (ff. 116r–128r) přisuzovaný Janu Husovi¹²⁸ a *Knížka o smrti mládence bujného* (ff. 169r–175r) od Tomáše ze Štítného, které svědčí o nacionálním sebeuvědomění objednavatele rukopisu.¹²⁹

Jazyk a mysticko-moralizující charakter skladeb naznačují, že rukopis mohl být objednán pro ženský konvent, snad krumlovských klarisek, například matkou Oldřicha z Rožmberka Eliškou z Kravař, stoupenkyní Jana Husa.¹³⁰ Podle tematického zaměření textů je však pravděpodobnější, že rukopis měl sloužit k pastorační činnosti, vykonávané krumlovskými minority jak v laickém prostředí, tak v sousedním klášteře klarisek. Objednavatelem bohatě iluminovaného rukopisu pro krumlovské minority byl patrně sám Oldřich z Rožmberka, který sborník objednal v roce 1417, kdy společně s Čeňkem z Vartenberka nařídil všem kněžím na svém dominiu podávat lidu podobojí.¹³¹ Této dataci odpovídá i výzdoba rukopisu, která pochází z druhého desetiletí 15. století. Autorem části výzdoby byl Mistr Bible Zikmunda z Domažlic, většinu iluminací vytvořil anonymní Mistr Krumlovského sborníku.¹³²

¹²⁸ Traktát připsal Janu Husovi Karel NOVÁK, *Husův traktát „O sedmi smrtelných hříšících“*, LF 23, 1896, s. 55–72, naopak D. Rywиковá se domnívá, že Jan Hus autorem tohoto textu není. Text, který je jediným dochovaným iluminovaným traktátem pojednávajícím o tzv. sedmi hlavních hříších u nás, považuje za zásadní pro účely Krumlovského sborníku jako pastorační příručky, blíže *Cura aminarum. Krumlovský sborník jako příručka pro pastorační praxi v pozdně středověkém městě*, in: J. GROLLOVÁ – D. RYWIKOVÁ, *Militia est vita hominis*, s. 146–159.

¹²⁹ Daniela RYWIKOVÁ, *The Question of the Krumlov Miscellanea: The Chalice as Utraquist Symbol?*, *Umění* 57, 2009, s. 349–363.

¹³⁰ Jan MÜLLER, *K charakteru výtvarné kultury Českého Krumlova v letech 1420–1470*, *Umění* 33, 1985, s. 520–545.

¹³¹ D. RYWIKOVÁ, *The Question of the Krumlov Miscellanea*, s. 360.

¹³² M. STUDNIČKOVÁ, *Rožmberkové a knižní malba*, s. 499–500.

Netušíme však, zda se *Krumlovský sborník* skutečně stal majetkem českokrumlovského konventu, nebo zůstal v rožmberském držení. V. Bok přichází se zajímavou domněnkou.¹³³ V inventáři cenností uložených na českokrumlovském hradě ze 4. března 1418¹³⁴ je mezi 38 rukopisy převážně teologického obsahu zapsán i rukopis „*speculum humanae salvationis cum ymaginibus*“, který by bylo lákavé ztotožnit s *Krumlovským sborníkem*.¹³⁵ Jisté je, že v 19. století se sborník nacházel v kaplanské knihovně, odkud byl v osmdesátých letech darován do Knihovny Národního muzea.¹³⁶

Ale vraťme se ještě nazpět k inventáři cenností, který kromě 36 liturgických knih obsahuje i soupis 38 rukopisů, které v té době patrně patřily do rodové knihovny Rožmberků.¹³⁷ Kromě bible a jejích částí, spisů sv. Augustina a sv. Řehoře šlo i o právnícké rukopisy, slovníky i dvě kroniky. Bohužel však neznáme bližší obsah šesti německých svazků „*sex*

¹³³ V. BOK, *Literatura a literární kultura spjatá s rodem Rožmberků*, s. 252.

¹³⁴ Edice M. PANGERL, *Urkundenbuch des ehemaligen Cistercienserstiftes Goldenkron in Böhmen*, č. 166a, s. 380–404; seznam knih, s. 391–392. Soupis bývá ve starší literatuře považován za seznam cenností z okolních klášterů, uložených v českokrumlovském hradě před nebezpečím. A. Kubíková se však domnívá, že soupis byl sepsán při přebírání funkce vladaře Oldřichem z Rožmberka, viz A. KUBÍKOVÁ, *Oldřich II. z Rožmberka*, s. 32–34.

¹³⁵ Sám V. Bok však má k této hypotéze hned dvě výhrady. Předpokládá, že sborník patřící krumlovským klariskám se tehdy musel nacházet v jejich knihovně; navíc je psán česky, zatímco podle latinského zápisu v soupise soudí, že zmiňovaný rukopis byl latinský, viz V. BOK, *Literatura a literární kultura spjatá s rodem Rožmberků*, s. 252.

¹³⁶ Podle P. Brodského získala Knihovna Národního muzea Krumlovský sborník již v roce 1843, viz BRODSKÝ, s. 28., což usoudil zřejmě na základě článku J. Becka z roku 1843, ve kterém je sborník poprvé popsán, viz Antonín Jaroslav BECK, *Starožitnosti v jižních Čechách*, ČNM 17, 1843, s. 420–422. Podle zmínek u J. Peiskra je možné, že rukopis získalo muzeum jeho zásluhou až v osmdesátých letech 19. století. V dopise ze 14. 6. 1931 píše tehdejšímu řediteli Knihovny Národního muzea Josefu Volfovi: „*Máte ode mne ještě jiný skvost mnohem důležitější, Zrcadlo lidského spasení s 228ti figurálními drobnomalbami z konce 14. století*“, viz Josef VOLF, *Vášeň amanuense Peiskeřička*, Vitrinka, 10, 1933, č. 5, s. 165.

¹³⁷ Jednotliví autoři v otázce vlastnictví těchto knih liší. I. Hlaváček původně soudil, že jde o majetek blíže neuvedených farních kostelů z rožmberských držav, viz I. HLAVÁČEK, *Středověké soupisy knih a knihoven*, č. 158, s. 96. Stejně stanovisko zastává i J. Špinar, který se věnoval knihovně zlatokorunského kláštera, viz Jindřich ŠPINAR, *Knihovna kláštera cisterciáků ve Zlaté Koruně*, České Budějovice 1997, s. 12–13. Naopak L. Veselá a R. Šimůnek o příslušnosti těchto knih do rodové knihovny Rožmberků nepochybují, viz L. VESELÁ, *Knihy na dvoře Rožmberků*, s. 38; R. ŠIMŮNEK, *Páni z Rožmberka 1250–1520*, s. 262, pozn. 284.

volumina Theutunicalia in pergameno et asseribus cum aliquot aliis coopertoriis,“¹³⁸ které mohly obsahovat jak texty náboženské, tak světské.

xxx

Torzovitost dochovaného materiálu, způsobená zánikem většiny minoritských knihoven v době husitských válek, a absence středověkých knihovních soupisů nám neumožňuje vytvořit si přesný obraz o obsahovém složení průměrné minoritské knihovny v předhusitských Čechách.¹³⁹ Pravděpodobně se však příliš nelišila od zahraničních souborů, v nichž nikdy nechyběla bible a žaltář. Samotnou bibli doplňovaly konkordance, glosy a četné komentáře k jednotlivým biblickým knihám. Zastoupena byla patristická literatura, dogmatiku reprezentoval Petr Lombardus či Tomáš Akvinský. Nemohl chybět text obou Řeholí a Závěť sv. Františka spolu s legendami o sv. Františkovi a dalších řádových světcích. Z františkánských autorů zaujímají čelní místo díla sv. Bonaventury z Bagnoregia či Davida z Augsburgu. Nalezneme i právní rukopisy, ale především početnou literaturu kazatelskou. Liturgické knihy jako graduály, misály, antifonáře či breviáře byly často umístovány přímo na místě svého užívání, zpravidla v sakristii nebo chóru.¹⁴⁰

Ponechme stranou knihovny italských klášterů, z nichž některé ve 14. století vlastnily již stovky rukopisů,¹⁴¹ a podívejme se do sousedního Německa, kde podle dochovaného soupisu z roku 1347 obsahovala knihovna konventu v Řezně 86 rukopisů, především biblických komentářů a patristické literatury. Šlo o díla Isidora Sevilského, Bedy Ctihodného a Bernarda z

¹³⁸ M. PANGERL, *Urkundenbuch des ehemaligen Cistercienserstiftes Goldenkron in Böhmen*, s. 392.

¹³⁹ M. F. BAJGER, *Česká františkánská knižní kultura*, s. 62–70.

¹⁴⁰ B. ROEST, *Franciscan Libraries and the Access to Books*, s. 197–215.

¹⁴¹ Například knihovna konventu v Bologni obsahovala v roce 1421 celkem 649 rukopisů, z nichž bylo sto svazků kázání, viz B. ROEST, *Franciscan Libraries and the Access to Books* s. 208.

Clairvaux, ale i exegetickou a právní literaturu. Překvapující je rukopis s Ovidiovými díly *Ovidius magnus*, stejně jako absence děl sv. Bonaventury a dalších řádových teologů.¹⁴² Knihovna kláštera v hornolužickém Zhořelci má zachovány ze 14. století dokonce dva katalogy, z let 1348 a 1362.¹⁴³ V katalogu z roku 1348 napočítáme 30 rukopisů, šlo o čtyřdílnou bibli, exegetickou literaturu i *Breviloquium* sv. Bonaventury, či Augustinovo *De civitate Dei*. Za čtrnáct let od sepsání prvního katalogu přibylo do zhořelecké knihovny 37 rukopisů.¹⁴⁴ Třetinu fondu v té době tvořily bible a exegetická literatura, od roku 1348 přibyly například knihy sentencí Petra Lombardského a sedm svazků komentářů, díla Tomáše Akvinského, Guillelma Peralda či sbírky kázání Jakuba de Voragine.¹⁴⁵

Pokud se podíváme na dochované rukopisy a přihlédneme i k soupisu knih z roku 1502, zdá se, že složení českokrumlovské minoritské knihovny příliš nevybočovalo z představy průměrné minoritské knihovny, i když je zřejmé, že byla orientována spíše na praktickou, tj. kazatelskou činnost.

¹⁴² *Mittelalterliche Bibliothekskataloge Deutschlands und der Schweiz*, Bd. IV/1, s. 441–446.

¹⁴³ W. MROZOWICZ, *O katalogach biblioteki franciszkanów zgorzeleckich w średniowieczu*, s. 167–197.

¹⁴⁴ To tohoto počtu nejsou započítány liturgické kodexy uložené mimo vlastní knihovnu, viz W. MROZOWICZ, *O katalogach biblioteki franciszkanów zgorzeleckich w średniowieczu*, s. 184.

¹⁴⁵ K dějinám knihovny K. KACZMAREK, *Średniowieczna biblioteka klasztoru franciszkanów w Zgorzelcu*, s. 271–293. Volker HONEMANN, *Die Bibliothek des Görlitzer Franziskanerklosters im Mittelalter*, s. 364–375.

DĚJINY MINORITSKÉ KNIHOVNY V 15. – 18. STOLETÍ

Husitství, které znamenalo pro řadu církevních knihoven zánik nebo období úpadku, bylo pro knihovnu českokrumlovských minoritů dobou zvýšených knižních zisků, což souviselo s postavením Krumlova jako útočiště katolicky orientovaného obyvatelstva ze širokého okolí. Nekrologium minoritského kláštera svědčí o tom, že v Krumlově našli dočasný azyl vyšebrodští cisterciáci i bratři z jiných minoritských konventů; zejména z Bechyně, Jindřichova Hradce a Benešova u Prahy.¹ Je jisté, že někteří uprchlíci s sebou přinesli i rukopisy, které se jim podařilo při útěku zachránit.

Tyto kodexy pak obohatily českokrumlovskou minoritskou knihovnu jako rukopis *Malogranata*, pocházející s jistotou z bechyňského konventu,² jehož původ dosvědčuje o tom svědčí sotva čitelný štítek nalepený na přední desce „*Malogranatum Bechinensis conventus*.“³

O úzkých stycích bechyňského a českokrumlovského kláštera existuje

¹ K osudům minoritských konventů za husitství blíže František ŠMAHEL, *Intra et extra muros*, s. 293–297. Ke Krumlovu J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 68; k uprchlíkům z minoritských konventů bližší údaje z nekrologia, viz KLIMESCH, *Urkunden- und Regestenbuch*, s. 15 „*Fr. Martinus, sacristanus Benesowyensis dictus Stryczek*“; „*Obiit fr. Stanyko sacerdos ad S. Jacobum*“; „*Obiit Johannes dictus Sobyehrd, gardianus Benessowiensis*“; s. 16 „*Obiit fr. Theodoricus, sacristanus Boleslaviensis*“; s. 18 „*Obiit fr. Symon, sacristanus Noue Domus*“; s. 21 – „*Frater Petrus de Stremylow, gardianus Bechinensis*“; s. 23 – „*Anno Domini M^oCCCC^oXXV^o obiit fr. Johannes dictus Sslechta de Alto wado*“ a mnoho dalších.

² Podle tradice byl bechyňský konvent založen kolem roku 1281, kdy menší bratry uvedl do Bechyně rod Švamberků. Po dlouhém obléhání města tábory a sirotky bechyňská posádka údajně kapitulovala 14. 10. 1428, přičemž hrad i město byly vydány pod podmínkou svobodného odchodu. Husité poté srovnali celý kostel i s klášterem se zemí, ale zdá se, že konvent ještě nějakou dobu živořil, jak vyplývá z privilegia Jana z Lažan z roku 1444, ve kterém se mluví o klášteře jako o existujícím, viz P. VLČEK – P. SOMMER – D. FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 169–171; M. BUBEN, *Encyklopedie řádů III/1*, s. 206.

³ NK ČK MS 53. Papírový rukopis *Malogranata* v jednoduché (dnes částečně poškozené vazbě) pochází z počátku 15. století. M. Gerwing tento svazek ve svém soupise rukopisů *Malogranata* neuvádí, viz Manfred GERWING, *Malogranatum oder der dreifache Weg zur Vollkommenheit: Ein Beitrag zur Spiritualität des Spätmittelalters*, München 1986.

doklad již z roku 1413, kdy bechyňský bratr Dětrich daroval krumlovskému klášteru rukopis postily dominikána Roberta Holcota.⁴ Pocházejí však z bechyňského konventu pouze tyto dva rukopisy ? Pokud se totiž podíváme na štítky s obsahem nalepené na předních deskách obou rukopisů, můžeme si povšimnout, že kromě samotného názvu „*Holgotj ... xxj*“ a „*Malogranath XXII*“⁵ obsahují ještě římskou číslici, snad signaturu, která u většiny krumlovských rukopisů chybí. Existuje totiž již jen pět dalších rukopisů se stejným číselným označením.

Signatura	Štítek
NK ČK MS 3	„ <i>Postilla Geminiani de tempore in die dicite ubi incipit ferit ss. Apostolorum cum ...signo Θ XXV</i> “
NK ČK MS 53	„ <i>Malogranath XXII</i> “
NK ČK MS 61	„ <i>Postilla pertrandi de (sanctis et) de tempore per xl^{nam} ... XX</i> “
NK ČK MS 63	„ <i>Quadragesimale Jacobini xxxi</i> “
NK ČK MS 70	„ <i>Holgotj ... XXI ...</i> “
NK ČK MS 251	„ <i>Legenda s. Fra ...xxvi</i> “
NK ČK MS 257	„ <i>Quadragesimale Jacobini de v. xxvij</i> “

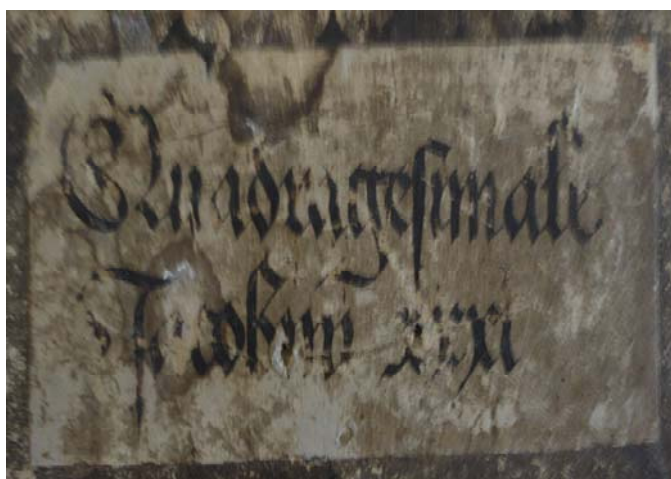
Nalezli jsme tedy sedm typově stejných štítků, které můžeme rozdělit do dvou skupin.⁶ První typ štítku byl použit u NK ČK MS 63; NK ČK MS 251 a NK ČK MS 257. Štítek větších rozměrů (cca 10x20cm), psaný stejným písařem,

⁴ NK ČK MS 70. Podle zápisu na přední předsádce „*Istum librum comparavit frater Theodoricus, filius Conventus Bechinensis, et dedit eum pro Conventu Krumploviensi Anno Domini M^oCCCC^oXIII.^o*“ Papírový rukopis z počátku 15. století o 375 foliích obsahuje dílo Roberta Holcota *Postilla super librum Sapientiae*. Dětrich však patrně nevlastnil pouze tento rukopis; v únoru 2014 byl Národní knihovně nabídnut ze soukromé sbírky ke koupi rukopis, který podle přípisu „*Istum librum comparavit frater Theodoricus predicator filius conventus Bechinensis*“ Dětrichovi také patřil.

⁵ Na přední desce rukopisu *Malogranata* (NK ČK MS 53) jsou nalepeny dva štítky. V horní části je větší štítek s nápisem „*Malogranath XXII*“ a uprostřed menší štítek, na který bylo pod název „*Malogranath*“ později velice slabě připsáno „*Conventus Bechinensis.*“

⁶ NK ČK MS 3, NK ČK MS 53, NK ČK MS 251 a NK ČK MS 257 mají na přední desce nalepený ještě druhý štítek; jde většinou o pouhý pergamenový proužek se špatně čitelným nápisem.

je nalepen doprostřed přední desky. Druhý typ štítku tvoří úzké proužky papíru nalepené v horní části přední desky a nacházíme je u rukopisů NK ČK MS 3; NK ČK MS 53; NK MS ČK 61 a NK MS ČK 70. Nejvyšší „*signatura*“ na štítku je 31, soubor rukopisů označených tímto způsobem tedy původně čítal nejméně 31 svazků. Je ovšem otázkou, zda se všechny dostaly do českokrumlovské minoritské knihovny.

NK ČK MS 63

Povšimněme si nyní blíže jednotlivých rukopisů z tohoto souboru. Nejstarší je pergamenový rukopis legend o životě františkánských světců ze 2. poloviny 14. století,⁷ další knihy pocházejí z konce 14. století a počátku 15. století.⁸ Nejmladší rukopis, obsahující *Quadragesimale* Jakuba de Voragine,

⁷ NK ČK MS 251. Rukopis, sepsaný ve 2. polovině 14. století, přináší na 195 pergamenových foliích latinsky psané legendy o životě sv. Františka z Assisi z pera sv. Bonaventury (ff. 1r–103r), legendu o životě sv. Antonína Paduánského (ff. 103r–134v) a legendu o sv. Kláře od Tomáše z Celana (134r–158v), následují legendy o Božím Těle (ff. 159r–172r), sv. Anně (172r–174v), sv. Martě (ff. 174v–176r), sv. Ludvíkovi (ff. 176r–180r), sv. Václavu (ff. 180r–186v), sv. Alžbětě (ff. 186v–193v) a sv. Ludvíku Toulouském (193v–195v).

⁸ NK ČK MS 3. Papírový konvolut z konce 14. století obsahuje kromě několika legend (například o sv. Apolonii, Jiljí, Anastázii), kázání Jakuba de Voragine, postily Mikuláše z Lyry a traktátu o umučení Páně od Michaela de Massa ještě další kázání různých autorů. Rukopis je označen jako „*Postilla Geminiani* ...“ podle poznámky na 1. foliu *Geminiani*.

opsal v letech 1437–1438 písař Bartoloměj z Hostimi.⁹ V té době byl již bechyňský konvent zničen. Je ovšem možné, že bratři stále doufali v návrat do Bechyně a obnovu konventu, a proto nerezignovali ani na získávání nových knižních přírůstků.¹⁰ Kromě již zmíněného *Malogranata* a legend obsahuje většina rukopisů kázání či postily.

S bechyňským konventem však můžeme nečekaně spojit ještě další rukopis NK ČK MS 255, o jehož vazbě se J. Hejnic domníval, že je italského (snad benátského) původu,¹¹ a za možného dárce považoval rukopisu Václava z Rovného.¹² Pergamenový rukopis svátečních kázání¹³ pocházející z poloviny 14. století má však na zadním přideščí vyškrábanou vlastnickou poznámku, kterou se podařilo pod ultrafialovou lampou přečíst jako „*Liber Bech... ensis conventus.*“ Lze tedy s jistotou tvrdit, že i tento kodex patřil původně do knihovny bechyňského konventu.

NK ČK MS 61. Papírový rukopis, obsahující postní postilu Bertranda de Turre, opsal jakýsi Augustin o velikonocích blíže neurčeného roku, fol. 76v „*Finitum in pascha per manus Augustini etc.*“

NK ČK MS 63. Papírový rukopis z 2. poloviny 14. století, *Quadragesimale* Jakuba de Voragine opsal neznámý písař v roce 1378, fol. 65r „...*finitum sub anno Domini M^o CCC^o septuagesimo VIII° proximo sabbato ante dominica qua cantatur Letare.*“

⁹ NK ČK MS 257. Papírový rukopis *Quadragesimale* od Jakuba de Voragine v jednoduché vazbě potažené původně zelenou kůží podle kolofonů (ff. 129r, 241v) opsal Bartoloměj z Hostimi v letech 1437–1438.

¹⁰ M. BUBEN, *Encyklopedie řádů III/1*, s. 206.

¹¹ J. Hejnic mluví o rukopise v „*celokožené modrozelené jelenicové vazbě, která svými sponami a zámky prozrazuje na první pohled práci některé italské (benátské ?) dílny a v ničem si nezadá s četnými elegantními obdobami z knihovny Václava z Rovného,*“ viz J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 78. Popis vazby však vzbuzuje rozpaky, dnešní stav tomuto popisu neodpovídá. Přední i zadní deska jsou utržené, pokryv potrhaný a chybí i zmiňované elegantní ozdoby. Nepředpokládám, že se stav vazby tak výrazně změnil v posledních letech, které uplynuly od sepsání citovaného článku v roce 1995. Spíše zde došlo k záměně s jinou vazbou.

¹² J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 79.

¹³ NK ČK MS 255. Pergamenový rukopis o 199 foliích; počátek i konec rukopisu chybí, z úvodního kvaternu zbývají pouhá tři folia. První folio je do rukopisu pouze volně vložené a obsahuje vlastnickou poznámku ze 17. století „*Sermones de Sanctis Conventuj Crumlovij.*“ Rukopis představuje soubor svátečních kázání pocházejících od různých autorů (Pseudo-Albertus Magnus, Nicolaus de Aquaevilla, Albertinus de Verona), vesměs z řad františkánů. Z českých světců obsahuje pouze kázání ke sv. Václavu (ff. 163r–165r)

Můžeme tedy říci, že s velkou pravděpodobností pocházejí z knihovny bechyňských minoritů rukopisy NK ČK MS 53; NK ČK MS 70 a NK ČK MS 255, zatímco u dalších pěti rukopisů můžeme díky shodnému označení na štítku vztah k bechyňským minoritům pouze předpokládat.¹⁴ Za povšimnutí stojí i skutečnost, že do soupisu českokrumlovských rukopisů z roku 1502 byly tyto rukopisy zapsány pouze podle zkrácených názvů na štítku bez číselného označení, z čehož je zřejmé, že toto označení nesouviselo s českokrumlovskou minoritskou knihovnou.¹⁵

Rukopisy z jiných minoritských knihoven se v českokrumlovském fondu nalézt nepodařilo, ale rukopis NK ČK MS 56 patřil podle vlastnické poznámky: „*Montis sancti Desiderii in Lyssa ...*“¹⁶ augustiniánům kanovníkům od sv. Desideria v Lysé nad Labem, kteří působili při tamní faře v letech 1355–1421.¹⁷

od neznámého autora, viz Zdeněk UHLÍŘ, *Literární prameny svatováclavského kultu a úcty ve vrcholném a pozdním středověku*, Praha 1996, s. 168, č. 49.

¹⁴ NK ČK MS 3, NK ČK MS 61, NK ČK MS 63, NK ČK MS 251, NK ČK MS 257. Z knihovny bechyňského konventu by mohl pocházet i papírový rukopis z konce 14. a počátku 15. století (UPM G 2393 C), který vznikl svázáním různých latinských, převážně teologických textů. *Summu vitiorum* si podle kolofonu opsal Václav z Bechyně, fol.193r: „*Explicit summa viciorum per manus Wenczeslay de Bechina pomoz,*“ který byl podle četných českých přípisů českého původu. Rukopis má sice původní vazbu, jsou však dochovány pouze dřevěné desky bez jakéhokoliv pokryvu, takže netušíme, jaký typ štítku byl původně na přední desce. Podle obsahu se rukopis podařilo identifikovat v soupise knihovny z roku 1502, viz příloha č. 2, č. 90.

¹⁵ Existuje samozřejmě ještě celá řada dalších možností. Netušíme, kdy přesně českokrumlovští minorité tyto rukopisy získali, snad se staly součástí knihovny po smrti bratří, kteří našli po vypálení bechyňského konventu v Krumlově útočiště (klášter v Bechyni se dočkal obnovy až v devadesátých letech 15. století). Je také možné, že štítky s římskými číslicemi označil rukopisy někdo jiný než bechyňští minorité, případně jimi mohly být rukopisy označeny i přímo v českokrumlovském klášteře, aby se z nějakého důvodu (zřejmě jiného vlastníka ?) odlišily od vlastního krumlovského fondu.

¹⁶ NK ČK MS 56. Papírový rukopis z počátku 15. století obsahuje kromě Cassiodorova díla *Glossa super septem psalmos poenitentiales* dílo Huga de Sancto Victore *Expositio in Regulam B. Augustini*, legendy a kázání.

¹⁷ V roce 1355 získali augustiniáni kanovníci z Karlova na Novém Městě pražském podací právo k faře v Lysé nad Labem, kde od té doby sídlilo na faře až do roku 1421 pět kanovníků, viz Milan M. BUBEN, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, III. díl, 2 sv., Žebravé řády, Praha 2007, s. 139; Karel NAVRÁTIL, *Paměti kostela Panny Marie na nebe vzaté a sv. Karla Velikého a bývalého*

Další rukopisy pak pocházejí z majetku nám blíže neznámých osob. Rukopis svátečních kázání slezského dominikána Peregrina z Opolí¹⁸ patřil původně Vojtěchovi, faráři v Nebočadech u Děčína,¹⁹ obsáhlá dvousvazková postila provinciála řádu německých rytířů Václava z Prahy opsaná v roce 1415²⁰ byla původně v majetku blíže neznámého bratra Vincence²¹ a o bratru Klementovi, který vlastnil rukopis nedělních kázání, víme jen, že byl členem řádu dominikánů.²²

xxx

Ve druhé čtvrtině 15. století se stal Český Krumlov významným kulturním i duchovním centrem katolické strany a není náhodou, že z tohoto prostředí vzešli mnozí čelní představitelé katolické strany jako Václav Hněvsín z Krumlova, děkan svatovítské kapituly a administrátor pražského

královského kláštera řeholních kanovníků Lateranských sv. Augustina, nyní městské chorobnice, na Hoře Karlově v Novém městě Pražském, Praha 1877, s. 137.

¹⁸ K dochování kázání Peregrina z Opolí v rukopisném fondu NK (ovšem bez tohoto rukopisu) blíže Zdeněk UHLÍŘ, *Vztahy českého a polského kazatelství ve středověku: prolegomena ve světle českých rukopisných fondů*, [online]; dostupné na [www: <http://digit.nkp.cz/mns/uhlir_kazatelstvi_ceske_polske.htm>](http://digit.nkp.cz/mns/uhlir_kazatelstvi_ceske_polske.htm) [cit. 2014-01-01].

¹⁹ NK ČK MS 59. Papírový rukopis z počátku 15. století obsahuje kromě zmíněných kázání Peregrina z Opolí (ff. 2r–112r) i *Gesta Romanorum* (ff. 124v–177v). Kostel v Nebočadech u Děčína je připomínán k roku 1352, viz Antonín PROFOUS a kol., *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny*. Díl III. Praha 1951, s. 182.

²⁰ Wenceslaus de Praga, *Postilla de tempore*: NK ČK MS 97 (pars aestivalis) a NK ČK MS 250 (pars hiemalis). Oba svazky opsál stejný písař v roce 1415, blíže viz Pavel SPUNAR, *Repertorium auctorum Bohemorum protractum idearum post Universitatem Pragensem conditam illustrans I.*, Vratislaviae 1985, č. 738, s. 271.

²¹ NK ČK MS 97. Fol. 7r „*Iste liber est fratris Vincentii*,” přestože je vlastnická poznámka zapsaná pouze v jednom z rukopisů, je zřejmé, že oba svazky patří k sobě. Spojuje je osoba stejného písaře i shodná vnější úprava rukopisů.

²² NK ČK MS 66. Papírový rukopis z počátku 15. století obsahuje *Sermones super epistolas dominicales* Aldobrandina de Tuscanella (ff. 1r–110r), *Sermones super epistolas dominicales* Bertranda de Turre (ff. 110v–177r) a traktát *De passione Jesu Christi* od Antonia de Azaro (ff. 180v–207r), kolofon na fol. 208v „*Anno Domini M^oCCCC^oIX^o comparatus vero per fratrem Clementem ordinis fratrum predicatorum.*“

arcibiskupství, který shromáždil i zajímavou knižní sbírku.²³ Po polovině 15. století začaly i do Krumlova pronikat ozvuky italského humanismu, zřejmě i v důsledku pobytu jihočeských studentů na italských univerzitách.²⁴ Mezi těmito studenty nalezneme i Petra IV. z Rožmberka (1462–1523), který v Bologni studoval spolu se známým humanistou Bohuslavem Hasištejnským z Lobkovic.²⁵ Ačkoliv víme, že si Petr IV. ze svých italských studií dovezl i několik prvotisků, o velikosti rožmberské knižní sbírky za jeho vladařství netušíme nic konkrétního.²⁶ Vynikající knihovny však v té době shromáždili další krumlovští rodáci, Alexander z Krumlova, Martin Mareš a zvláště pak rožmberský kancléř Václav z Rovného.²⁷

Krumlovské „humanistické“ ovzduší tamní konvent patrně příliš nezasáhlo, u minoritů přetrvával zájem především o kazatelskou literaturu. Pilným písařem byl v osmdesátých letech Michal z Krnova,²⁸ který působil v krumlovském konventu jako kazatel, o čemž svědčí i obsah jím

²³ Marta HRADILOVÁ, *Knihovna kapitulního děkana Václava z Krumlova*, in: K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven. Čtenář a jeho knihovna, České Budějovice 2003, s. 31–40.

²⁴ František ŠMAHEL, *Humanismus v době poděbradské*, Rozpravy ČSAV, řada spol. věd 73, Praha 1963.

²⁵ Martin HOLÝ – Robert ŠIMŮNEK, *Vzdělání Rožmberků a školství v jejich dominiu*, in: Rožmberkové: rod českých velmožů, s. 280; Václav BOK, *Literatura a literární kultura spjatá s rodem Rožmberků*, in: Rožmberkové: rod českých velmožů, s. 252–255.

²⁶ Lenka Veselá ztotožnila omylem Petra IV. s Petrem II. z Rožmberka a přiřkla Petru IV. knižní dary českokrumlovskému klášteru i třeboňským augustiniánům z 2. poloviny 14. století, viz Lenka Veselá, *Knihy na dvoře Rožmberků*, Praha 2005, s. 39. Tento omyl přejal do své práce i F. M. BAJGER, *Česká františkánská knižní kultura*, s. 247.

²⁷ J. HEJNIC, *O knihovně Václava z Rovného*, s. 271–275; TÝŽ, *O osudech knihovny Václava z Rovného*, JSH 37, 1968, s. 187–194.

²⁸ Michal si opsal tyto rukopisy: NK ČK MS 141 (Meffret, *Hortulus reginae – pars aestivalis*), NK ČK MS 142 (Meffreth, *Hortulus reginae – pars hiemalis*), NK ČK MS 144 (*Sermones collecti*), NK ČK MS 145 (*Postilla de tempore*), UPM 5888 D (*Sermones de tempore*) a části rukopisů NK ČK MS 185 (ff. 4r–12v; 298v–310v) a NK ČK MS 191 (ff. 6v–9v; 369r–382r a 383r–v). Michalova písařská aktivita je datována dvěma kolofony „*finitum in Cromlovia [sic !]. Anno Domini M^oCCCC^oXXXIII^o feria 2^a post octavam Corporis Christi per manus fratris Michaelis predicatoris de Carnovia*“ (NK ČK MS 144, fol. 137v) na 9. červen 1483 a na rok 1486: „*per fratrem Michaellem predicatorem ordinis minorum de Carnovia in conventu Crumpnoviensi ... anno Domini M^oCCCC^oLXXXVI^o*“ (UPM 5888 D, fol. 266r); viz J. TRÍŠKA, *Středověký literární Krumlov*, s. 92; J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 77–78, M. HRADILOVÁ, *Rukopisy a prvotisky*, s. 99.

opisovaných rukopisů.²⁹ Tři z nich obsahují postilu *Hortulus reginae*, jejímž autorem byl pravděpodobně Petr Meffordis z Lipska, známý pod jménem Meffreth.³⁰ Postila byla určena především prostým kněžím, jimž její autor předkládal na jednotlivé neděle a významné svátky na výběr i několik kázání, v nichž se projevil jako ostrý kritik současného stavu církve, i když zůstával zastáncem stávajících církevních institucí a dogmat.³¹ Je zajímavé, že všechny rukopisy *Hortulus reginae* uložené v našich knihovnách pocházejí z františkánského prostředí, nebo jím v minulosti prošly, ať se jedná o českokrumlovské minority, františkány z Chebu nebo kapucíny ze Žatce.³²

Rukopisy, vzniklé Michalovou písařskou činností, mají slepotiskové vazby s kolky používanými v jedné knihvazačské dílně, která působila v oblasti jižních Čech v letech 1481–1505.³³

V konventu však nebyla opisována pouze kazatelská literatura, ale i díla lékařská, o čem svědčí opis spisku italského anatoma Mondina de Liucciho *Synonima medicinae*, který byl v českokrumlovském konventu pořízen v roce

²⁹ Podle vlastnické poznámky „*Iste liber fuit Michaelis ordinis minorum de Carnovia. Orate Deum pro eo*“ vlastnil Michal z Krnova i rukopis NK ČK MS 258 (Iohannes Herolt, *Sermones Discipuli de tempore*), který však sám neopsal, a prvotisk JVK 2 ČK I 21.

³⁰ Johannes Baptist SCHNEYER, *Winke für die Sichtung und Zuordnung spätmittelalterlicher lateinischer Predigtreihen*, Scriptorium 32, 1978, s. 239.

³¹ Dietrich SCHMIDTKE, *Meffreth' von Meißen*, Die deutsche Literatur des Mittelalters. Verfasserlexikon. Bd. 6, Berlin, New York 1987, sl. 297–300.

³² Nedokážeme spolehlivě vysvětlit, zda byla pro františkánské prostředí postila *Hortulus reginae* nějakým způsobem zajímavá, či zda skutečnost, že se její rukopisy u nás dochovaly jen v knihovnách řádů vyznávajících řeholi sv. Františka, je pouhou náhodou. K dochování této postily v Čechách blíže připravovaný článek Marty HRADILOVÉ a Stanislava PETRA, *Neznámý středověký rukopis nedělní postily Hortulus reginae z knihovny kláštera kapucínů v Žatci* (v tisku).

³³ Dílna byla identifikována pomocí databáze *Einbanddatenbank* (EBDB), dostupné na [www: < http://www.hist-einband.de/>](http://www.hist-einband.de/) Z činnosti této dílny (Werkstatt Nr. EBDB w002836) pocházejí i vazby dalších rukopisů (KNM XIII C 5; NK XII B 4; NK VII A 6) a prvotisků (NK 43G43; NK 40 B 16). Vzhledem k systematickému výzkumu knižních vazeb, který v současné době provádí PhDr. Kamil Boldan, můžeme očekávat, že budou identifikovány další vazby z činnosti této dílny, což umožní kromě bližší lokalizace i určení případného vztahu k českokrumlovskému konventu, který předpokládal J. Hejnic, *O minoritské knihovně*, s. 78.

1470.³⁴

Koncem 15. století získala knihovna rukopisy z pozůstalosti Jiřího z Litoměřic,³⁵ který působil v letech 1484–1492 jako kaplan a český kazatel, při českokrumlovském kostele.³⁶ Své knihy odkázali knihovně i minorité Jiří z Opavy³⁷ a Václav z Krumlova.³⁸

Známým příznivcem knihovny byl Václav zvaný *Valda Iuleus*, působící v letech 1479 až 1509 jako kvardián konventu, který sám, jak připomíná minoritské nekrologium, knihovnu rozmnožil o mnoho svazků.³⁹ Právě z roku 1502, kdy byl kvardiánem, pochází nejstarší soupis knihovny,⁴⁰ podávající přímé, byť ne zcela spolehlivé svědectví o jejím tehdejší stavu.⁴¹

³⁴ Strahov DC III 3. Konvolut převážně lékařských textů z 2. poloviny 15. století obsahuje mimo jiné i *Regimen sanitatis* Albíka z Uničova či nejrůznější návody a recepty na výrobu léčiv. Zmíněný traktát byl zapsán v krumlovském konventu podle kolofonu na fol. 387r: „*Tu qui cunctorum vita es, perfeccio rerum hoc opus inscriptum suscipe magne pater milleno quadringenteno septuogeno natalis Christi currente die sancte Crucis invencionis in conventu Crumloviensi.*“ K osobě autora blíže *Dizionario Biografico degli Italiani* – Volume 65 (2005), dostupné na [www: <http://www.treccani.it/enciclopedia/mondino-de-liuzzi_\(Dizionario-Biografico\)>](http://www.treccani.it/enciclopedia/mondino-de-liuzzi_(Dizionario-Biografico)>) [cit. 2014-01-01].

³⁵ Anděla FIALOVÁ – Josef HEJNIC, *Jiří z Litoměřic a jeho Oratio ad studiosus*, LF 102, 1977, s. 133–144.

³⁶ Z majetku Jiřího z Litoměřic se v českokrumlovské knihovně nacházejí dva rukopisy kázání (NK ČK MS 9 a NK ČK MS 146), navíc vlastnil také *Nový zákon*, který si pořídil roku 1472 (KNM XIV F 18), a teologický sborník, původně z majetku Václava z Radče (KNM XVI D 9).

³⁷ Podle vlastnické poznámky v rukopise JVK 1 CK 9 se zdá, že Jiří působil v konventu jako český kazatel: „*Fratris Georgij de Oppauia ordinis minorum predicatorum bohemorum.*“ Je možné, že byl autorem kázání v rukopise NK ČK MS 146, který mu zcela jistě patřil. V. Sokol považoval Jiřího z Opavy za autora kázání v rukopisech NK ČK MS 141 a 142, ve skutečnosti však obsahují oba tyto rukopisy sbírku *Hortulus reginae*, viz pozn. 28; J. Hejnic pokládal tyto rukopisy za Jiřího vlastnictví, viz J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 79, naopak J. Tříška přičítá Jiřímu rukopisy NK ČK MS 72 (?) a MS 146. Kromě rukopisů vlastnil i prvotisk JVK 2 ČK I 44.

³⁸ NK ČK MS 253. „*Iste liber est fratris Wenceslai de Crumplovía ordinis fratrum minorum.*“

³⁹ KLIMESCH, *Urkunden- und Regestenbuch*, s. 17., *Anno Domini M^oCCCC^oIX^o obiit ... fr. Wenceslaus dictus Walda Iuleus, qui gerabat officium gwardianatus in Crumlovía XXX annos, qui ...eciam librariam augmentavit in multis voluminibus et alia multa bona fecit conventui.*“

⁴⁰ Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov, fond VS Český Krumlov – sign. I 3K^B 50.

⁴¹ Na inventáři později připsáno mladší rukou (17.–18. století) „*Closter Hohenfurt. Wass in dem Closter beschrieben 1502. No 7° Lite: B.*“ Inventář nejprve vydal a určil jeho vztah k

Dochované soupisy a katalogy představují kromě dochovaných knih důležitý pramen pro dějiny knihoven a umožňují rekonstruovat i dnes už neexistující knižní soubory. Oproti soupisům, jejichž hlavním účelem byla evidence hmotného majetku a které jsou často jen mechanicky řazenými seznamy titulů, umožňují katalogy s větší nebo menší určitostí identifikovat podle obsahu či vnějších znaků jednotlivé svazky.⁴²

V českém prostředí se první soupisy objevují nejprve sporadicky ve druhé polovině 13. století, od druhé poloviny 14. století jejich počet narůstá,⁴³ takže v období pozdního středověku měla téměř každá institucionální knihovna svůj soupis, který byl zpravidla prvotně rázu majetkového, druhotně pak plnil i účel knihovní.⁴⁴

Zatímco inventáře pražské a olomoucké kapituly vznikly za účelem majetkové evidence, uvádějí katalogy některých klášterů, jako například treboňských augustiniánů kanovníků či pražských augustiniánů poustevníků u sv. Tomáše, také incipity a explicity jednotlivých textů, které je tak možné přesně identifikovat.⁴⁵

minoritskému klášteru Josef TRÍŠKA, *Středověký literární Krumlov*, s. 94–99. Ivan Hlaváček spojil inventář s knihovnou českokrumlovských klarisek, viz I. HLAVÁČEK, *Středověké soupisy knih*, č. 12, s. 25–26, pro tento názor svědčil fakt, že v roce 1502 zemřela Voršila, abatyše českokrumlovských klarisek, takže se dalo předpokládat, že při této příležitosti došlo k soupisu klášterního majetku. Kritický a podrobný rozbor inventáře spolu s definitivním přiřčením minoritskému konventu podal včetně edice: J. HEJNIC, *Českokrumlovský soupis knih z roku 1502*, s. 172–180.

⁴² K typologii knižních katalogů Albert DEROLEZ, *Les catalogues de bibliothèques*, Typologie des sources du Moyen Âge occidental; Fasc. 31, Louvain 1979. Pro české prostředí zejména Ivan HLAVÁČEK, *Úvod do latinské kodikologie*, Praha 1994, s. 20–23, kde je uvedena i další literatura. Ze starší literatury: TÝŽ, *O studiu středověkých knižních katalogů*, in: Sborník prací k počtě 75. narozenin akademika Václava Vojtíška, AUC, Philosophica et historica 2, 1958, s. 179–193; TÝŽ, *K typologii středověkých soupisů knih a knihoven na příkladu českých zemích*, in: Seminář a jeho hosté, Praha 1992, s. 63–68.

⁴³ Základní evidenci pro české prostředí podává I. HLAVÁČEK, *Středověké soupisy knih a knihoven v českých zemích*, 1965 s dodatky *Nachträge zu den böhmischen mittelalterlichen Bücher- und Bibliotheksverzeichnissen*, Mediaevalia Bohemica I–2, 1969, s. 306–315.

⁴⁴ I. HLAVÁČEK, *O studiu středověkých knižních katalogů*, s. 67.

⁴⁵ I. HLAVÁČEK, *Studie k dějinám knihoven v českém státě I. Knihovna kláštera treboňského*, s. 156–207; Jaroslav KADLEC, *Das Augustinerkloster Sankt Thomas in*

Prvotním účelem českokrumlovského soupisu knih byla majetková evidence, o čemž svědčí i skutečnost, že byl sepsán spolu se soupisem bohoslužebných předmětů. Samotné katalogové záznamy v soupisu jsou velice stručné a zachycují zkrácené názvy rukopisů a prvotisků, které se u dochovaných knih shodují s nápisy napsanými přímo na deskách či štítcích nalepených na vazbách. Je zřejmé, že knihovna byla v té době alespoň částečně uspořádána. V soupise je zachyceno 163 svazků, z nichž je pouze 28 označeno jako pergamenové rukopisy, sedm kusů se uvádí jako papírové knihy a pouze čtyři kusy jako tisky.⁴⁶ Srovnáním záznamů v soupise s dochovanými svazky⁴⁷ identifikoval J. Hejnic 47 rukopisů a 20 prvotisků.⁴⁸ Kromě 47 rukopisů, které blíže identifikoval, určil ještě skupinu 17 dochovaných rukopisů, označených štítkem s rozpisem obsahu, které se v uvedeném soupise nevyskytují. Podle vlastnického vpisku a formálních znaků připojil ještě dalších devět rukopisů, takže nakonec získal skupinu 73 rukopisů, které tvořily z větší části fond českokrumlovské minoritské knihovny na konci 15. století. Jestliže bylo možné uvést pouze 47 paralel uvedených v soupise knihovny, je zřejmé, že část rukopisů uvedených v původním fondu se ztratila. Na druhé straně existují svazky, které se podle štítků v dané době v knihovně nacházely, ale nejsou z nějakého důvodu v katalogu uvedeny. Snad byly v té době vypůjčené mimo klášter nebo se nacházely mimo prostory hlavní knihovny.⁴⁹ Vzhledem k tomu, že se díky

Prag. Vom Gründungsjahr 1285 bis zu den Hussitenkriegen mit der Edition seines Urkundenbuches, Würzburg 1985.

⁴⁶ J. HEJNIC, *Českokrumlovský soupis knih*, s. 178–180.

⁴⁷ J. Hejnic pracoval se skupinou 76 prvotisků a 81 rukopisů do roku 1502, tehdy spojovanými s českokrumlovskou knihovnou.

⁴⁸ J. HEJNIC, *Českokrumlovský soupis knih*, s. 174–180. První pokus o identifikaci dochovaných rukopisů se záznamy v soupise učinil již v roce 1961 J. Tříška, *Středověký literární Krumlov*, s. 94–97, který určil 22 svazků, pro prvotisky pak M. Riedl, který našel 17 prvotisků, viz Mirko RIEDL, *Katalog prvotisků jihočeských knihoven*, s. 16.

⁴⁹ Zřejmě nejčastějším místem pro umístění minoritské knihovny v pozdním středověku byly prostory nad sakristií, jak dokládá několik příkladů ze sousedních zemí (Wrocław, Vídeň). Liturgické knihy byly často umístovány v sakristii; v refektáři se nacházely

heuristickému průzkumu podařilo rozšířit skupinu rukopisů i prvotisků,⁵⁰ které náležely do českokrumlovské minoritské knihovny, můžeme identifikovat v soupise další položky, jak vidíme v příloze č. 2. S jistotou patřily do knihovny rukopisy UPM 5887 A; NK I A 55; NK XIII B 15; NK XVI D 69 a UPM G 2393 C. U dalších svazků je kvůli přílišné stručnosti a neúplnosti popisu identifikace pouze přibližná.⁵¹

Na základě soupisu a s přihlédnutím k dochovaným svazkům je možné odhadnout, že na počátku 16. století obsahovala knihovna nejméně 200 svazků, z nichž asi pětinu tvořily prvotisky. Po obsahové stránce převládala kazatelská literatura (kázání, postily a legendy) a literatura nauková (učebnice rétoriky, mamotreky a vokaluláře). Zdá se, krumlovské humanistické ovzduší té doby knihovnu nezasáhlo, protože úplně chybí prvotisky italského původu, většina inkunábulí pochází ze švýcarských a německých tiskáren.⁵²

Dochovaný soupis knihovny je jediným známým soupisem minoritské knihovny z období pozdního středověku na našem území. Podívejme se tedy proto pro srovnání na dochované soupisy a inventáře františkánských

rukopisy určené k duchovní četbě během jídla, což znamenalo zpravidla bibli nebo častěji její části. Výjimečnou zprávu máme doloženou ze sedmdesátých let 14. století z Chebu, kde místní měšťanka Elizabetha dala na vlastní náklady vybudovat v tamním klášteře samostatnou knihovnu „*Buchhaus*“, o jejíž podobě však nemáme žádnou bližší představu, protože se nedochoval ani samotný objekt knihovny, ani další zprávy o něm, viz Ivan HLAVÁČEK, *Příspěvky k předbělohorským dějinám chebských institucionálních knihoven*, in: *Knihtisk a kniha v českých zemích od husitství do Bílé hory*, František ŠMAHEL (ed.), Praha 1970, s. 198. Zatímco v zahraničí, zejména v německých zemích, byly knihy ve františkánských konventech až do 17. století běžně umístovány na čtecí pulty, k nimž byly knihy připoutané řetězy (tzv. *libri catenati*), z českých zemí máme doloženy pouze jednotlivé svazky opatřené řetězem (s výjimkou Chebu), které nesvědčí o tom, že by takový způsob byl v některém z českých klášterů běžný; ze samotného Krumlova pak nemáme dochován žádný takový svazek, viz Pravoslav KNEIDL, *Libri catenati*, in: *Sborník k 80. narozeninám Mirjam Bohatcové*, Praha 1999, s. 121–129. K ukládání knih v minoritských konventech v Čechách blíže M. F. BAJGER, *Česká františkánská knižní kultura*, s. 23–25.

⁵⁰ Jde o 90 rukopisů (viz příloha č. 1) a 82 prvotisků.

⁵¹ Jde zejména o rukopisy kázání, kde je identifikace skutečně pouze přibližná: NK ČK MS 99, NK ČK MS 144, UPM 5888 D, UPM 5889 C, UPM 6945 D, NK MS SS.

⁵²J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 79–80.

knihoven z okolních zemí.⁵³

Z roku 1448 pochází inventář knihovny minoritského konventu v Norimberku. Knihovna tehdy obsahovala kromě 38 liturgických knih také 277 svazků rukopisů, které byly uloženy na čtecích pultech označených velkými písmeny ve dvou knihovných místnostech – ve „velké“ a „malé“ knihovně. Kromě exegetické a scholastické literatury obsahovala knihovna velké množství postil, především františkánských autorů. Nechyběly ani rukopisy z oblasti patristiky, kanonického práva, filozofie či oblíbená *Legenda aurea*.⁵⁴

Konvent v rakouském Linci vlastnil v roce 1469 pouze 63 kodexů, z toho 16 svazků tvořila exegetická literatura, zbytek pak sbírky kázání.⁵⁵

Knihovna konventu v hornolužickém Zhořelci obsahovala podle inventáře z roku 1475,⁵⁶ sepsaného kvardiánem konventu Vítem Künigem zároveň s inventářem klenotů, 112 svazků rukopisů uložených na čtecích pultech.⁵⁷ Oproti krumlovskému je zhořelecký inventář podrobnější, u 16 svazků byl detailně rozepsán jejich obsah. Inventární záznamy často zmiňují psací látku (25 pergamenových a 43 papírových rukopisů) a charakterizují stáří rukopisu „*liber valde antiquus*“ či jeho písmo „*scriptura valde caduca*.“ Na závěr inventáře jsou pečlivě zaznamenané výpůjčky místního kazatele a školního mistra. Obsahové složení knihovny odpovídá jiným františkánským knihovnám, z bohemikální literatury bychom zde našli třídílné *Malogranatum*, Legendu o sv. Václavovi a sbírku kázání Milíče

⁵³ Některé z uváděných katalogů nevznikly pouze v konventech minoritů, ale i v kláštřích františkánů-observantů (většinou brzo po reformě kláštera) nebo jde o inventář zachycující majetek klášterů těsně po jejich zrušení.

⁵⁴ *Mittelalterliche Bibliothekskataloge Deutschlands*, Bd. III/3, s. 752–765.

⁵⁵ Knihovna konventu shořela v roce 1442, proto je nízký počet rukopisů o třicet let později pochopitelný, viz *Mittelalterliche Bibliothekskataloge Österreichs V.*, s. 59–65.

⁵⁶ Ke knihovně existují i dochované katalogy ze 14. století z roku 1348 a 1362, které spolu s katalogem z roku 1475 vydal W. MROZOWICZ, *O katalogach biblioteki franciszkanów zgorzeleckich w średniowieczu*, s. 167–197.

⁵⁷ W. MROZOWICZ, *O katalogach biblioteki franciszkanów zgorzeleckich w średniowieczu*, s. 167–197, s. 181, 184.

z Kroměříže.⁵⁸

Jen několik roků před zrušením kláštera v roce 1527 vznikl inventář knihovny v Grünbergu,⁵⁹ který zaznamenává 493 titulů. Katalog malého konventu ve Weidě z roku 1525, sepsaný při jeho vizitaci, obsahuje 84 titulů.⁶⁰ Katalog knihovny v Göttingen z roku 1532 zachycuje 430 titulů rozložených na čtecích pultech označených majuskulními písmeny, mezi nimiž převažovala teologická literatura a biblické komentáře.⁶¹ Ve stejném roce vznikl katalog knihovny konventu v Braunschweigu,⁶² ve které bylo na 13 čtecích pultech podle jednotlivých oborů rozloženo celkem 407 svazků (z toho asi 80 rukopisů), přičemž více než 100 svazků tvořily sbírky kázání. Kromě literatury typické pro františkánské konventy zde nalezneme i díla antických autorů (Vergilia, Terentia) či italského humanisty Francesca Petrarce. Z těchto katalogů, vzniklých až ve třicátých letech 16. století, je navíc zřetelně vidět, jak tištěná kniha postupně získávala převahu nad knihou rukopisnou.

xxx

Během 16. století vzrostla krumlovská minoritská knihovna vzhledem k vnitřním neurovnaným poměrům v konventu pouze nepatrně. Dokonce můžeme předpokládat, že došlo i ke ztrátám knih, ať už z důvodu nepříznivé

⁵⁸ Podrobně se dějinami knihovny zabýval V. HONEMANN, *Die Bibliothek des Görlitzer Franziskanerklosters im Mittelalter*, s. 364–375. V současné době připravuje V. Honemann kapitolu o dějinách františkánských knihoven pro knihu o dějinách františkánů v Sasku (*Bücher und Bibliotheken der Saxonien von ihren Anfängen bis zur Reformation*), za jejíž zapůjčení mu patří můj velký dík.

⁵⁹ Viz pozn. 61.

⁶⁰ Joseph SCHMIDT, *Die Bibliothek des Franziskanerklosters Weida*, *Franziskanische Studien* 17 (1930), s. 90–96.

⁶¹ Eva SCHLOTHEUBER, *Die Franziskaner in Göttingen*, s. 101–135 se zabývá rozborem katalogu a jeho srovnáním s katalogy z Braunschweigu a Grünbergu. Na s. 137–183 přináší edici katalogu z Göttingen, ve které se pokouší i o identifikaci jednotlivých svazků.

situace uvnitř konventu nebo následkem požáru, který klášter postihl v roce 1570, o jehož důsledcích pro archiv i knihovnu se dá pouze spekulovat. Při požáru byla údajně zničena část budov a v této souvislosti je na místě otázka, zda nebyly knihy a listiny patřící minoritům dočasně uloženy v sousedním klášteře klarisek. Podle zde vzniklé pověsti, zaznamenaná v pamětní knize, se totiž bratři vrátili do svého konventu opuštěného za husitských válek až v roce 1588!⁶³

Ačkoliv první kroky k nápravě poměrů v minoritském konventu byly podniknuty už na konci 16. století, došlo ke konsolidaci poměrů až kolem poloviny 17. století, kdy se minorité začali spolu s jezuitou podílet na provádění katolické protireformace na krumlovském panství. Aby byly minorité schopni dostát této roli, bylo nutné doplnit knihovnu aktuální teologickou literaturou, zejména kazatelskými příručkami. Můžeme předpokládat, že po stabilizaci situace v konventu, došlo i k inventarizaci klášterního jmění, a tedy i knihovny, o čemž by svědčily dochované vlastnické poznámky konventu vepsané většinou na předsádky knih: „*Conventus Crumloviensis Ord(nis) Min(orum) Conv(entualium)*“⁶⁴ Je pravděpodobné, že při této příležitosti byl vypracován i dnes nedochovaný katalog, či alespoň soupis knihovny.

Knihovna nadále rostla i díky odkazům samotných bratří, plebánů a farářů z blízkého okolí i krumlovských měšťanů. Zpočátku mají tyto odkazy ještě pozdně humanistický charakter. Jde o odkazy Alexandra de Argento z Terstu z roku 1594, jenž působil v českokrumlovském konventu jako

⁶² Luitgard CAMERER, *Die Bibliothek des Franziskanerklosters in Braunschweig*, Braunschweig 1982.

⁶³ Proti tomuto výkladu se kriticky ohradil v první polovině 18. století kvardián Hyacint Sperl, viz J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 70.

⁶⁴ Vlastnická poznámka se objevuje i v mnoha dalších variantách např. „*Conventus B(eatae) V(irginis) M(ariae) Ann(untiatae)*“ nebo „*Conventus Crumlovii B(eatae) V(irginis) Ann(untiatae) Boemo Crumlovii Fratrum minorum Conventualium*.“

kazatel a později i kvardián,⁶⁵ dále minority Jana Pavla Dudetia z dvacátých let 17. století⁶⁶ a farářů Valentina Neissera⁶⁷ a Antonína Sarabského⁶⁸ ze 2. poloviny 17. století.

Ve druhé polovině 17. století pozorujeme proměnu zájmového okruhu donátorů, a to jak u dárců z kruhu minoritů,⁶⁹ tak i plebánů a řádových kněží.⁷⁰ Tematicky připadla značná část nově získaných knih na teologickou literaturu, zde minorité drželi krok s vývojem této disciplíny a nově vydané knihy získávali nedlouho po jejich vyjití. Další významnou skupinu tvořila literatura školská jako univerzitní teze, disputace a učebnice, která se používala v konventní škole. Školu navštěvovalo kolem poloviny 18. století až padesát žáků, kteří ve vyšší třídách disputovali po vzoru pražských univerzitních disputací o různých teologických a filozofických problémech. Příprava a vedení těchto disputací ležela v rukou lektorů, za oponenty byly často zváni představitelé okolních klášterů z Vyššího Brodu i Zlaté Koruny nebo profesori jezuitské koleje v Českém Krumlově.⁷¹

Samotná knihovna se dočkala zvýšené péče za dlouholetého kvardiana Hyacinta Sperla († 28. 5. 1754), který stál v čele konventu od roku 1726.

⁶⁵ Z jeho odkazu pochází pět svazků knih. Nejcennější je tisk Ferrový postily z majetku Matouše a Sebastiana Petříků, viz J. HEJNIC, *Humanistika*, s. 119–120.

⁶⁶ J. HEJNIC, *Humanistika*, s. 118.

⁶⁷ Valentin Neisser vlastnil i tři svazky prvotisků JVK 2 ČK 53; 2 ČK I 30, 2 ČK I 35.

⁶⁸ J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 81.

⁶⁹ Šlo o svazky, které do knihovny odkázali v rozmezí let 1700–1793 minorité: Antonín Capitaneus (16 sv.), Nikodém Měříčka (1 sv.), Ivo Anton (17 sv.), David Serauer (9 sv.), Edvard Čadek (5 sv.), Valerian Bauer (5 sv.), Narcissus Lang (35 sv.), Hipolyt Spatz (46 sv.), Linus Haloubek (17. sv.), Václav Měříčka (4 sv.), Hyacint Sperl (34 sv.), Jaroslav Andrasko (4 sv.), Justus Kadeřávek (16 sv.), Proper Alt (23 sv.), Adaukt Hauer (31 sv.), Apollonarius Tůma (4 sv.), Siegfried Veterle (4 sv.), Jindřich Menner (15 sv.), Štěpán Brdička (2 sv.), Valerian Kober (1 sv.), Severus Široký (13 sv.), Angelinus Pavlíčko (17 sv.), Stanislav Bejlovec (1 sv.), Homobonus May (3 sv.), Hyacint Knap (6 sv.), viz J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 81–82.

⁷⁰ Od plebánů a farářů získala knihovna jen malé dary, většinou pouze jednotlivé svazky (celkem 30 knih), dalších 13 svazků bylo darováno českokrumlovskými měšťany a úředníky. Knihovna se takto rozrostla o 466 svazků.

⁷¹ Jde o tisky vydané z větší části v Praze v jezuitské tiskárně v Klementinu, viz J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 83.

Sperl byl člověkem širokého rozhledu a jeho vláda znamenala pro konvent po stránce hmotné i kulturní období rozkvětu. Jeho zájmy zahrnovaly nejenom teologii, filosofii a politiku, ale zajímal se i o přírodovědnou a zeměpisnou literaturu, o čemž vypovídá jeho osobní knihovna, kterou věnoval klášteru.⁷² Za jeho vlády byla konventní knihovna uspořádána a rozdělena podle jednotlivých oborů. Výsledkem těchto snah je pak rukopisný katalog knihovny.⁷³ Katalog není přesně datovaný, pochází však z doby kolem poloviny 18. století. Nelze vyloučit, že nové utřídění knihovny souviselo s uspořádáním archivu, který byl v roce 1741 v důsledku válečných událostí převezen do Prahy.⁷⁴

Podle katalogu byly knihy tematicky rozděleny do 23 oborových skupin označených majuskulními písmeny.⁷⁵ Bohužel však chybí skupiny *A* a *B*, obsahující bible a biblické exegeze. Ty byly z katalogu vytrženy a ztraceny stejně jako skupina *Z*, do které byla zařazena většina rukopisů.⁷⁶ Uvnitř jednotlivých oborů byly knihy stavěny podle formátů, nejprve rukopisy, dále prvotisky a tisky. Katalogový záznam obsahoval pouze jméno autora, název knihy a formát. Díky stručnosti záznamů je u většiny knih obtížné určit, zda jde o rukopis či tisk.⁷⁷ Vzhledem k této skutečnosti nemá katalog pro

⁷² Šlo celkem o 34 svazků, viz J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s.82–83.

⁷³ JVK 1 CK 4, [*Catalogus systematicus bibliothecae conventus fratrum minorum conventualium Crumlovii*], bližší popis RYBA, č. 51, s. 69–70.

⁷⁴ Viz pozn. 78 o osudech minoritského archivu a jeho převozu do Prahy, J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 84.

⁷⁵ A (Biblia sacra); B (Expositores); C – Theologi scholastici; D – Canonistae; E – Theologi morales; F – Iuristae civiles; G – Controversiae; H – Sermones de tempore; I – Sermones de sanctis; K – Postillae; L – Conciones quadragesimales et funebres et nuptiales; M – Concionatores dominicales; N – Conciones festuales; O – Conciones dominicales et festuales; P – Ascetae; Q – Philosophi; R – Historici sacri; S – Historici profani; T – Medici; V – Humanistae; X – Miscellanei; Y – Exotici idiomatis; Z (Manuscripta).

⁷⁶ Existenci oborové skupiny *Z* je možné předpokládat na základě dalšího katalogu z roku 1787.

⁷⁷ V katalogu se kdosi (Mirko Riedl ?) pokoušel ve 20. století identifikovat prvotisky a k některým záznamům dopsal červenou propisovací tužkou (!) aktuální signatury.

identifikaci rukopisů v knihovně téměř žádný význam.⁷⁸

Nejpočetnější skupina *P* (duchovní četba a modlitby) čítala celkem 215 svazků a skupina *C* (morální teologie) obsahovala 178 svazků. Velké množství kazatelské literatury bylo v katalogu netradičně rozděleno do více skupin *H* až *O*. Katalog zachycuje okolo 1500 položek, ve skutečnosti byl však počet knih vzhledem k chybějícím oddělením vyšší.⁷⁹ Odhadem mohlo být v té době v knihovně asi o 200 svazků více, tedy přibližně 1700 knih.⁸⁰ Můžeme tedy říci, že v období od roku 1502, z něhož pochází první známý soupis knih, do poloviny 18. století vzrostl knižní fond minoritské knihovny přibližně desetinásobně.

V roce 1764 došlo k adaptaci části klášterních budov na byty pro zámecké úředníky a v roce 1777 byla postavena nová knihovna v jižním křídle kvadratury.⁸¹ Je pravděpodobné, že v souvislosti s přestěhováním knihovny do nových prostor došlo k jejímu novému uspořádání; z pramenů navíc víme, že knihovnu v té době měli na starosti dva řádoví bratři pověřeni funkcí knihovníka (*bibliothecarius*) a jeho pomocníka (*subbibliothecarius*), Hyacinthus Knapp a Valerianus Kober.⁸²

xxx

I českokrumlovský konvent však zasáhla vlna josefínského rušení klášterů, což se neblaze dotklo konventu klarisek, který byl zrušen spolu

⁷⁸ Pouze v několika málo případech je z popisu zřejmé, že jde o rukopis, např. u signatury *R 1* „*Legenda S. Francisci in membrana. MS.*“

⁷⁹ J. Hejnic chybně uvádí, že katalog obsahuje 1330 svazků, viz J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 84, přesný počet položek je 1538.

⁸⁰ Další dochovaný katalog z roku 1787 eviduje v těchto oddělení 54+81+101, celkem tedy 236 svazků knih.

⁸¹ M. BUBEN, *Encyklopedie řádů III/1.*, s. 217.

⁸² J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 83, pozn. 77.

s ostatními „*neužitečnými*“ kláštery⁸³ na základě patentu Josefa II. z 12. ledna 1782.⁸⁴

Již 28. ledna 1782 se do kláštera dostavila komise pod vedením českobudějovického krajského hejtmána Otty z Ottenthalu, aby klariskám oznámila jeho zrušení. Komisař si vyžádal klíče od všech pokladen, zásobáren, klášterního pokladu, archivu i knihovny. K veškerému převzatému majetku byl dvojmo vyhotoven inventář, zasláný do c. k. dvorské účtárny.⁸⁵ Knihy a rukopisy byly sepsány za přítomnosti adjunkta budějovického krajského úřadu barona Damnice ve dnech 8. až 16. března 1782.⁸⁶ Dvorským dekretem z 20. května 1782 bylo nařízeno českému zemskému guberniu, aby všechny knihy, rukopisy a listiny ze zrušených klášterů byly převezeny do c. k. Univerzitní knihovny v Praze.⁸⁷ Na základě tohoto dekretu byly ve dnech 3. až 7. června knihy a rukopisy v Krumlově pod dohledem barona

⁸³ Šlo o kláštery a hospice řádu kartuziánského, kamaldulského a poustevníků, z ženských pak karmelitek, klarisek, kapucínek a františkánek, viz Ondřej BASTL, *Rušení klášterů v Čechách a na Moravě za Josefa II.*, Historická geografie 28, 1995, s. 157.

⁸⁴ Z novější literatury k josefínskému rušení klášterů viz zejména Jaroslav KADLEC, *Přehled českých církevních dějin 2*, Praha 1991, s. 163–165; Karel BERÁNEK – Věra BERÁNKOVÁ, *Rušení klášterů v Čechách za Josefa II.*, in: Pražské arcibiskupství 1344–1994. Ed. Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Josef Václav POLC, Praha 1994, s. 209–224; Ondřej BASTL, *Rušení klášterů v Čechách a na Moravě za Josefa II.*, s.155–173.

⁸⁵ Materiály, týkající se českokrumlovského kláštera klarisek, jsou dnes uloženy v těchto institucích: NA Praha, fondy: Archivy českých klášterů zrušených za Josefa II., Česká státní účtárna, České gubernium (dále ČG) a Státní oblastní archiv v Třeboni, fond Minoritě Český Krumlov. Řadu materiálů, která byla opsána do *Liber magistralis conventus Boemo-Crumloviensis fratrum minorum*, vydal KLIMESCH, *Urkunden- und Regestenbuch* s. 461–480.

⁸⁶ NA, fond ČG, sign. F 2 21/ 3, kart. 673 – žádost o proplacení diet z 24. 12. 1782.

⁸⁷ Bibliografie k dějinám dnešní Národní knihovny in.: *Rukověť tištěných knihovnických fondů Národní knihovny České republiky. Od prvotisků do konce 19. století*, Ed. Vlasta FALTYSOVÁ. Praha 2006, s. 257–275. Knihovník Rafael Ungar byl pověřen knihy převzít a vypracovat jejich seznamy. Dekret z 23. září 1782 pak dovoloval univerzitní knihovně prodat duplikáty v aukcích a takto získané peníze použít na nákup nových knih. Multiplikáty nebo poškozené knihy označené jako bezcenné mohly být prodány jako makulatura. Dvorská knihovna ve Vídni, považovaná za hlavní knihovnu v rakouských zemích, pak měla právo přednostního výběru nejvzácnějších knih podle katalogů, které jí měly být zaslány, viz Marie PAVLÍKOVÁ, *Pražská Univerzitní knihovna za správy K. R. Ungara*, in: Ročenka Univerzitní knihovny v Praze 1957, Praha 1958, s. 17–18; Ludmila

Damnice zabaleny a odeslány do Prahy, kde knihovník Ungar potvrdil 12. června převzetí šesti beden knih.⁸⁸ Spolu s knihami obdržel Rafael Ungar i soupis knihovny vypracovaný baronem Damnicem, který se dodnes dochoval v Archivu Národní knihovny.⁸⁹ Soupis je zapsán do papírového sešitu o 36 stranách. Na prvních osmi stranách jsou chronologicky sepsané listiny a listy, které se stejně jako knihy předávaly do knihovny.⁹⁰ Knihy jsou rozdělené na rukopisy a tisky, zapsané abecedně podle autorů. Záznam tisků dále obsahuje název, místo a rok vydání, formát a počet svazků daného díla. Popisy prvních 182 tisků jsou většinou podrobné a přesné, zbylých 160 svazků je uvedeno pouze sumárně jako modlitby, breviáře a jiná náboženská literatura. Důvodem bylo patrně to, že byly považovány za bezcenné. Celkem bylo v knihovně uloženo 342 tisků,⁹¹ mezi nimi byly pouze dva prvotisky, *Legenda aurea* Jakuba de Voragine, vytištěna v Norimberku u Jana Sensenschmidta v roce 1476,⁹² a její česká verze, vytištěná v Praze roku 1495.⁹³

Po obsahové stránce šlo především o běžnou náboženskou a

KUBÁTOVÁ, Karel *Rafael Ungar a počátky zpracování knižního fondu*, Národní knihovna 4, 1993, č. 3, s. 183–189.

⁸⁸ KLIMESCH, *Urkunden- und Regestenbuch*, č. 383, s. 470.

⁸⁹ Archiv NK, fond Veřejná a universitní knihovna 1777–1918, kláštery (klarisky Český Krumlov): „*Verzeichniss der Urkunden, Dokumenten und Bücher des mir Ends gefertigten von einem Löbl. Budweisser Kreysamt übergebenen Archivs und Bibliothek der aufgehobenen Clariser Nonnen zu Krumau*“

⁹⁰ Karel BERÁNEK, *Péče o archivy zrušených řeholních institucí*, SAP 38, 1988, s. 527–541.

⁹¹ Nejvíce tisků pocházelo ze 17. století (38 %), dále z 18. století (23 %) a 16. století (20%), u 18% knih nebyl rok vydání vůbec uveden. Více než polovina knih (59 %) byla jazykově německých, čtvrtina jazykově českých. Zbylé knihy byly v latině, pouze jedna z knih byla ve francouzštině. Převaha jazykově německých knih patrně odráží národnostní složení klarisek v 17. a 18. století. V roce 1782 bylo v klášteře 21 sester, z nichž 14 pocházelo z Rakouska, viz KLIMESCH, *Urkunden- und Regestenbuch*, s. 471–473.

⁹² Patrně šlo o tento prvotisk: GW M11258, ISTC ij00085000. Citováno podle Gesamtkatalog der Wiegendrucke (dále GW), [online] verze dostupná na [www: <http://www.gesamtkatalogderwiegendrucke.de/>](http://www.gesamtkatalogderwiegendrucke.de/) a databáze Incunabula Short-Title Catalogue (dále ISTC), [online] verze dostupné na [www: <http://www.bl.uk/catalogues/istc/>](http://www.bl.uk/catalogues/istc/)

⁹³ GW M11555; ISTC ij00138000; Emma URBÁNKOVÁ, *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století*, Dodatky. Díl I., Praha 1994, č. XXV, s. 62–64.

meditativní literaturu odpovídající zaměření řádu. Rafael Ungar červeně označil v seznamu 27 knih vybraných pro knihovnu, většinou pocházejících z dílen známých českých tiskařů 16. a 17. století Jiřího st. Melantricha z Aventýna, Jana Byliny, Jana Arnolta z Dobroslavína či Jana Šumana.

Soupis rukopisů je zaznamenán na straně 26 až 31 a obsahuje 59 svazků. Na rozdíl od poměrně podrobných popisů tisků je většina záznamů velice stručných. Pokud nebyl autor a název zaznamenán přímo v popisovaném knize, přináší soupis pouze přibližný název jako „*Gesänge-Büchel*“ či „*Modlitby*.“ Z 59 svazků je pouze pět knih datováno, naopak pravidelně je uváděna psací látka, formát a počet svazků. Po stránce jazykové je na rozdíl od tisků na prvním místě se stejným počtem 24 svazků latina a čeština, němčina (11 svazků) se objevuje většinou u rukopisů mladších ze 17. a 18. století. V knihovně byly podle seznamu dva pergamenové antifonáře, dva breviáře, dva kancionály, dvě martyrologia, dva latinské a tři české pasionály, jedna česká bible a jeden česky psaný Nový zákon. Rafael Ungar si v soupise červeně označil 17 většinou jazykově českých rukopisů.⁹⁴ Ponechme nyní stranou středověké rukopisy, o kterých byla zmínka již v předcházející kapitole,⁹⁵ a pokusme se podle popisů identifikovat další rukopisy.

Ve fondu Národní knihovny se podařilo nalézt tři rukopisy, které bezpečně patřily českokrumlovským klariskám. Jde o rukopis NK XI C 6, obsahující český překlad prací Davida z Augsburgu *Knihy o životu duchovním nábožném* a *Knihy o sedmeru prospívání duchovníka*.⁹⁶ V soupise knih je

⁹⁴ Původně vybraných knih bylo o dvě více, dva svazky českých kázání byly později vyškrtnuty.

⁹⁵ Viz 4. kapitola, s. 49, 55–56.

⁹⁶ Josef TRUHLÁŘ, *Katalog českých rukopisů c. k. veřejné a universitní knihovny pražské*, Praha 1906, č. 396, s. 153. V prvním případě jde o zkrácený překlad spisu *Formula novitiorum*, viz Pavel SPUNAR, *Repertorium auctorum Bohemorum protractum idearum post Universitatem Pragensem conditam illustrans II.*, Pragae, Warsaviae 1995, č. 258, s. 142–143; ve druhém o překlad spisu *De septem profectibus religiosorum*, viz P. SPUNAR, *Repertorium auctorum*, č. 259, s. 143.

uveden podle záhlaví rukopisu jako autor mylně sv. Bonaventura, odpovídá však obsah rukopisu a především je v soupise opsán kolofon: „*Explicit hoc opus anno domini 1453 in vigilia Omnium sanctorum*,“ který se shoduje s rukopisem.⁹⁷ Druhým díky kolofonu přesně identifikovatelným rukopisem je český žaltář NK XVII J 6 opsaný Šímou, kaplanem Petrlíkovským, roku 1527.⁹⁸ Třetím rukopisem, který nalezneme podle popisu ve fondu Národní knihovny, je český rukopis NK XVII E 9, obsahující texty *O svatém Jeronýmovi knihy troje* a *Povídku o Tobiášovi* z druhé poloviny 15. století.⁹⁹ Českokrumlovským klariskám snad patřil i sborník náboženských textů NK XVII E 8, začínající českým přepracováním díla *Lamentatio virginis Mariae de passione Christi*.¹⁰⁰

Lze předpokládat, že v soupise rukopisů by se mohl nalézat i proslulý *Liber depictus*,¹⁰¹ který získala Dvorní knihovna ve Vídni spolu s dalšími knihami ze zrušených klášterů. Ve starých katalozích vídeňské knihovny byli za předchozí majitele kodexu mylně označeni českokrumlovští jezuité,¹⁰² ale

⁹⁷ Fol. 242v: „*Explicit hoc opus anno domini M^oCCCCLIII^o in vigilia Omnium sanctorum feria III^a*.“

⁹⁸ J. TRUHLÁŘ, *Katalog českých rukopisů*, č. 371, s. 139. Rukopis obsahuje mimo žaltář ještě další texty, modlitby a rozjímání. Žaltář je zapsán na ff. 24r–40v s kolofonem: „*Konecz gest tomuto zaltarzi leta 1527 tu strzedu w fuche dni w adwentie, kniez Sfymon kaplan Petrlikowsky*.“ Autor soupisu zkrátil dataci o přesné denní datum.

⁹⁹ J. TRUHLÁŘ, *Katalog českých rukopisů*, č. 185, s. 73, viz Adolf PATERA, *O svatém Jeronýmovi knihy troje. Sběrka pramenův ku poznání literárního života v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1903, Skupina I, řada 1, č. 5; plný text *Povídky o Tobiášovi* je zpřístupněn v databázi Manuscriptorium, dostupné na [www: <http://www.manuscriptorium.com>](http://www.manuscriptorium.com)

¹⁰⁰ J. TRUHLÁŘ, *Katalog českých rukopisů*, č. 184, s. 60–61; Josef TRÍŠKA, *Anonymní česká literatura předhusitské reformace*, AUC – HUCP 12, 1–2, 1972, s. 155–207. Další obsah rukopisu odpovídá pouze přibližně, ve skutečnosti obsahuje více textů, viz popis rukopisu v databázi Manuscriptorium, dostupné na [www: <http://www.manuscriptorium.com>](http://www.manuscriptorium.com) Na předešlý rukopisu byl nalepen dřevorez sv. Kryštofa s Ježíškem, viz Waldemar DELUGA, *Einblattdrucke des 15. Jahrhunderts in der Nationalbibliothek in Prag*, Praha 2000, č. 18, s. 60–61.

¹⁰¹ ÖNB cod. 370, viz 4. kapitola, s. 65–69.

¹⁰² *Katalog der Miniaturenausstellung* (K. K. Hofbibliothek), 4. Aufl., Wien 1902, s. 112, č. 113. Tento názor přejala i starší literatura kodexu věnovaná např. Kurt HOLTER – Karl OETTINGER, *Les principaux manuscrits à peintures de la Bibliothèque Nationale de Vienne*, in: *Bulletin de la Société française de reproduction des manuscrits à peintures* 21,

podle vlastnické poznámky „*Conventus Beatae Virginis Cru...*“ byli předchozími vlastníky kodexu beze všech pochybností českokrumlovští minorité.¹⁰³ Protože byl klášter minoritů zrušen až v roce 1950, je možné předpokládat, že rukopis se dostal do Vídně z knihovny klarisek. Ve zmiňovaném soupisu rukopisů kláštera klarisek však nelze *Liber depictus* ztotožnit s žádným popisem rukopisu; překvapivě je však mezi tisky zapsaná kniha „*Passio ex quatuor evangelistis cum certis figuris depicta*.“ Protože uvedený seznam psal úředník, mohl rukopis, tolik se lišící od ostatních, zařadit mezi tisky. Tuto možnost podporuje i další pouze dvojstránkový seznam, označený jako výtah ze soupisu knih kláštera klarisek v Českém Krumlově.¹⁰⁴ V tomto seznamu jsou zapsané již pouze vybrané rukopisy a tisky. Kniha je zde označena jako „*Passio perpulcherrima ex IV Evang.*“ s odtrženým přípisem „*Mit Bildern*.“ Tento popis lze patrně spojit s *Liber depictus* a vysvětlit tak jeho cestu do vídeňské knihovny, kam byl na základě zaslání seznamu vybrán.¹⁰⁵

Mezi knihovnou minoritů a klarisek existovaly úzké vzájemné vztahy, o čemž svědčí i skutečnost, že mezi rukopisy klarisek byl v době zrušení kláštera nejenom *Liber depictus*, ale i rukopis minoritského martyrologia NK XIV B 15. Ve fondu minoritské knihovny naopak nalezneme dva prvotisky

1938, s. 70 či Antonín MATĚJČEK, *Dějepis umění. Díl II., Umění středního věku*, Praha 1924, s. 349.

¹⁰³ Českokrumlovští minorité byli poprvé správně označeni na základě této vlastnické poznámky za vlastníky rukopisu v knize Antonína MATĚJČKA – Jindřicha ŠÁMALA, *Legendy o českých patronech v obrázkové knize ze XIV. století*, s. 134–135, kteří srovnali vlastnickou poznámku s poznámkami v knihách patřících s jistotou českokrumlovským minoritům. Knihy z českokrumlovské jezuitské koleje byly navíc označovány vlastnickou poznámkou „*Collegii Crumloviensis S. J. catalogo inscriptus*.“ Přesto se i dnes ještě objeví v literatuře chybné označení vlastníka kodexu jako v katalogu výstavy *Wenzel von Böhmen – Heiliger und Herrscher = Kniže Václav – světec a panovník české země = Wenceslas of Bohemia – saint and sovereign*, *Mit Beiträgen von Maria THEISEN, Andreas FINGERNAGEL, Monika KIEGLER-GRIENSTEIDL*, Wien 2009, s. 162.

¹⁰⁴ Archiv NK, fond Veřejná a universitní knihovna 1777–1918, kláštery (klarisky Český Krumlov) – „*Auszug aus dem Bücherverzeichnis des Nonnenklosters St. Clara in Böhmisches Krumau*.“

s přípisem „*pro monasterio virginum in Crumlow.*“¹⁰⁶

Až v roce 1929 byl při rekonstrukci budovy kláštera klarisek nalezen na půdě za trámem žaltář z majetku Alžběty, manželky rožmberského kancléře Václava z Rovného, který věnoval klariskám po její smrti roku 1510.¹⁰⁷ Je možné, že žaltář si na půdě schovala v době rušení kláštera některá ze sester v naději, která doufala, že se pro něj později vrátí.¹⁰⁸

Je zřejmé, že knihovna klarisek nepatřila svým rozsahem k významným knižním fondům a sloužila především potřebám samotných sester. Co se týče její rukopisné části, stojí za pozornost kromě již zmíněných středověkých rukopisů zejména české rukopisy vzniklé v 15. a na počátku 16. století, které byly identifikovány díky soupisu a s klášteřem nebyly doposud spojovány.

xxx

Ale vraťme se nazpět do kláštera minoritů, který svému zrušení unikl pouze o vlásek.¹⁰⁹ Důkazem o jeho připravovaném zrušení je i dochovaný soupis veškerého majetku z roku 1787, uložený ve fondu Česká státní účtárna v Národním archivu v Praze. Jeho součástí je i katalog konventní knihovny, který sepsal 20. listopadu 1787 na základě „*starého katalogu,*“ jak doslova

¹⁰⁵ Zdá se, že *Liber depictus* byl jediným českokrumlovským rukopisem vybraným do vídeňské knihovny, alespoň o žádném dalším rukopise zprávu nemáme.

¹⁰⁶ JVK 2 ČK I 10 a 2 ČK I 19, viz J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 84.

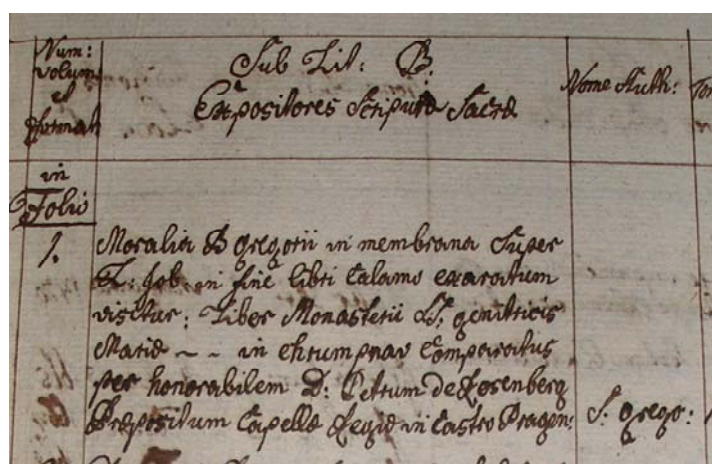
¹⁰⁷ František Navrátil, *Sbírka rukopisů Český Krumlov*, České Budějovice 1972, č. 318, s. 195–196; o daru žaltáře blíže J. HEJNIC, *Knihovna Václava z Rovného*, s. 283; J. TRÍŠKA, *Středověký literární Krumlov*, s. 92.

¹⁰⁸ Mimo knihovnu měly sestry vlastní knihy na celách, podle zápisu komise vlastnila každá z nich od 5 do 30 kusů knih, které byly jejich osobním majetkem. Do knihovny klarisek patřil i žaltář z roku 1508 (KNM III H 64) a české modlitby z počátku 16. století, které získal pro Strahovskou knihovnu knihovník Jan Bohumír Dlabač (Strahov DC V 24). Další knihy byly podle vlastnoručního přípisu knihovníka Rafaela Ungara z 30. listopadu 1784 na zmiňovaném soupise určené k prodeji Židům Korandovi a Sobotkovi. Prodej tří velkých a sedmi malých košů vynesl 11 zlatých a 30 krejcarů.

¹⁰⁹ Viz 3. kapitola, s. 46–47.

uvádí, knihovník Ignác Beniš.¹¹⁰

Katalog z roku 1787 obsahuje i oborové skupiny, které v předcházejícím katalogu chybí. Oborová skupina *A* zahrnuje bible a biblické konkordance; celkem jde o padesát čtyři svazků, rozříděných uvnitř oboru podle formátu. Každý formát má vlastní číselnou řadu.¹¹¹ Katalogový záznam tvoří název knihy, jméno autora, počet svazků, místo a rok vydání. Je tedy mnohem podrobnější než v případě předchozího katalogu a umožňuje přesnější identifikaci knih. Skupina *B*, věnována biblickým výkladům a komentářům, obsahovala celkem 81 svazků. Ostatní oborové skupiny odpovídají předešlému katalogu. Prvotisky a část rukopisů (označených zkratkou MS) jsou zařazeny mezi tisky, jejich popis je však až na výjimky, kterou představuje dodnes dochovaný rukopis Řehořových *Morálií* přesně identifikovatelný podle kolofonu,¹¹² velice stručný.

¹¹⁰ NA Praha, fond Česká státní účtárna, karton 311, inv. č. 2039. Jde o papírový sešit o 73 foliích v lepenkových deskách, nadepsaný jako „Verzeichniss, deren in der Krummauer Minoritten Bibliothek vorfindigen Büchern, wie selbe in dem alten Katalog nach alphabetischer Ordnung angemerkt waren.“ Ke katalogu blíže M. HRADÍLOVÁ, *Výpovědní hodnota katalogů knihovny českokrumlovského konventu minoritů*, in: *K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven. Jazyk a řeč knihy*, České Budějovice 2009, s. 395–403.

¹¹¹ Proto je nutné uvádět u signatury i formát, například u *A 9 kv* (kvartového formátu); u rukopisů navíc i psací látku.

¹¹² UPM 5600 B.

Přesto se podařilo ze 14 signatur přesně určit 9 rukopisů; pergamenový breviář a rukopis kázání se nepodařilo identifikovat.¹¹³ V knihovně dnes chybí „*Monumentum vetus*“¹¹⁴ i hebrejský rukopis z roku 1681.

<i>A 1 (fol)</i>	UPM 5887 A ?
<i>A 12 (fol)</i>	NK ČK MS 100
<i>A 3 (kv)</i>	KNM IV D 14
<i>A 8 (kv)</i>	neurčeno (Breviarium in membrana eleganter scriptum)
<i>B 1 (fol)</i>	UPM 5600 B
<i>B 4 (fol)</i>	NK I A 55
<i>I 1 (fol)</i>	NK ČK MS 255
<i>I 2 (fol)</i>	NK ČK MS SS
<i>E 5 (okt)</i>	neurčeno (Manuscriptum in quo Sermones in diversa ...membrana)
<i>R 1 (fol)</i>	NK ČK MS 251
<i>R 2 (fol)</i>	deperditum ? (Monumentum vetus)
<i>R 4 (fol)</i>	UPM 5818 B
<i>X 1 (kv)</i>	UPM G 2418 C
<i>Y 13 (kv)</i>	deperditum (hebrejský rukopis z roku 1681)

Je třeba říci, že do jednotlivých oborových skupin byly zařazeny především pergamenové rukopisy foliového formátu, zatímco pro ostatní rukopisy byla určena skupina Z (viz příloha č. 3), obsahující 94 rukopisů. Rukopisy byly nejprve rozděleny podle psací látky, dále pak klasicky podle formátu. Pergamenových rukopisů bylo 13 svazků,¹¹⁵ osm foliového formátu a sedm kvartového a oktávového formátu. K pergamenovým rukopisům byly přiřazeny dva papírové rukopisy, breviář a rituál.¹¹⁶ Papírových rukopisů je 79 svazků, 40 foliového, 33 kvartového a pouze šest rukopisů oktávového formátu. Popisy jsou velice stručné a mnohdy i nepřesné, takže pokud není

¹¹³ Identifikace bible UPM 5887 A je nejistá, na vazbě chybí jakákoliv signatura.

¹¹⁴ Rukopis, který je v překladu charakterizován jako: „*Stará památka sepsaná starobylym písmem na nehlazeném pergamenu, přinášející dějiny svatých po Kristu, ve vazbě ze surové kůže,*“ nelze ztotožnit se žádným z dochovaných rukopisů. Vzhledem k poznámce o starobylosti rukopisu, by se mohlo jednat o původní knihovní fond.

¹¹⁵ Mezi pergamenové rukopisy bylo zařazeno sedm tisků na pergamenu, viz příloha č. 3, jde o signatury Z 2 až Z 5 (fol) a Z 4, Z 5 a Z 6 (fol).

¹¹⁶ Z 3 a Z 6 (kv).

přímo dochována signatura, je identifikace velice složitá. Ve většině případů se katalogový záznam rukopisů shoduje – stejně jako v případě soupisu z roku 1502 – se štítkem nalepeným na vazbě, případně jeho zkrácenou verzí. Ve čtyřech případech je rukopis charakterizován pouze stavem svého dochování „*rude nimis*“ či „*atritta nimis*.“ Ve výjimečných případech je uvedeno jméno autora, písaře a předchozího majitele či místo a rok vzniku. Přesto byl pokus o přiřazení rukopisů k jednotlivým signaturám poměrně úspěšný (viz příloha č. 3). Ke 108 signaturám se podařilo nalézt 80 paralel, sedm z dodnes dochovaných rukopisů zůstalo neurčeno.¹¹⁷ Lze tedy odhadnout, že od konce 18. století došlo ke ztrátě nebo zničení 20 rukopisů. Vzhledem k neurčitosti popisů v katalogu se můžeme pouze domýšlet, o jaké rukopisy šlo; některé z nich jako již zmíněný rukopis „*Monumentum vetus*“ patřily patrně k předhusitskému fondu knihovny.

Zastavme se ještě u signatur, kterými jsou rukopisy označeny. Rukopisy zařazené do skupiny Z, mají signaturu namalovanou bílou barvou na hřbetě.¹¹⁸ U většiny knih se dochovala i starší signatura, malý štítek s arabským číslem. Některá čísla na štítku se opakují, domnívám se proto, že číslo označovalo pořadí knihy na polici. U některých rukopisů jsou dochovány na hřbetě i větší štítky s dnes již nečitelnými nápisy, na kterých byl patrně zachycen obsah rukopisu. Rukopisy zařazené do jiných oddělení mají signaturu stejně jako tisky namalovanou na hřbetě.

V katalogu je zapsáno zhruba 2350 svazků,¹¹⁹ což znamená oproti

¹¹⁷ Tři rukopisy byly v době již uloženy mimo knihovnu NK XIII B 15, NK XIV B 15 a ÖNB 370.

¹¹⁸ Část signatur je již částečně setřená, zničené jsou většinou i signatury u knih s restaurovanou vazbou.

¹¹⁹ O velikosti jiných minoritských knihoven nemáme bližší zprávy, pouze pražská svatojakubská knihovna obsahovala na konci 18. století údajně 13 tisíc svazků, viz Jaroslav SCHALLER, *Beschreibung der Hauptstadt Prag*, Prag 1794, s. 151. Z františkánských knihoven vlastnila v té době 8500 svazků pražská knihovna, viz Jan KAŠPAR, *Knihovna kláštera františkánů u Panny Marie Sněžné v Praze (dějiny, knižní fond a současný stav)*, in: *Historia Franciscana 2.*, Kostelní Vydří 2005, s. 246, 251; plzeňská knihovna obsahovala 2645 svazků, viz Jaromír LINDA, *Soupis rukopisů Studijní a vědecké knihovny*

předchozímu katalogu nárůst o zhruba 600 svazků. Nejvíce přibylo knih ve skupině C obsahující literaturu scholastickou (143 sv.) a skupině Q s literaturou filozofickou (66 sv.). Tento nárůst není možné vysvětlit pouze nákupem nových knih. Jako příklad je možné uvést přírůstek 66 svazků ve skupině Q, z nichž pouze 23 knih vyšlo po roce 1750. Domnívám se, že část přírůstků jde na vrub ne příliš dokonalé evidenci předcházejícího katalogu. Do nově zbudovaného knihovního sálu byly navíc přestěhovány do knihovny i knihy, které dříve nebyly uloženy přímo v knihovně, ale v konventní škole či na celách jednotlivých bratří. Zajímavý je také nárůst knih ve skupině T, obsahující díla, týkající se lékařství, chemie a alchymie. Přibylo celkem 89 svazků. Většina knih však pochází ze 16. a 17. století, nejedná se tedy o nákup nové literatury. Nabízí se lákavá domněnka, že knihy pocházejí z bývalé jezuitské lékárny v Českém Krumlově, jejíž zařízení zakoupil v roce 1773 v dražbě kníže Schwarzenberg.¹²⁰ Dalších 140 svazků získala knihovna v letech 1750–1787 díky odkazům od jednotlivých členů minoritského řádu.¹²¹

Pokud srovnáme knižní katalog z roku 1787 s předešlým katalogem z poloviny 18. století, můžeme říci, že se shodují pouze rámcově. Je zřejmé, že v rámci knihovny došlo k novému prostorovému uspořádání a knihy byly uvnitř oborových skupin nově seřazeny. Předešlý katalog překonává přesností a pečlivostí popisu, který vychází většinou z údajů na titulních listech. Zdá se tedy, že katalog z roku 1787 vznikl opisem jiného katalogu než je zmiňovaný katalog z poloviny 18. století. Snad byl tento nedochovaný katalog pořízen na

Plzeňského kraje 2. Plzeň, 2010, s. IX–X; a chebská knihovna 4752 svazků, viz Marta HRADILOVÁ, *Katalogy knihovny chebských františkánů*, in: *Libri catenati Egrenses: knihy a knihovna chebských františkánů v pozdním středověku a raném novověku*, Kamil BOLDAN – Jindřich MAREK (ed.), Praha 2013, s. 206.

¹²⁰ Anna KUBÍKOVÁ, *Českokrumlovská zámecká lékárna*, in: *Obnovená tradice. Časopis historického spolku Schwarzenberg XII.*, č. 23, 2001 [online]; dostupné na www.hss.barok.org/text-clanku.php?t=371&c=23&cc=1/ [cit. 2014-01-01].

O prodeji knih spolu s lékárnou svědčí i korespondence hejtmana Hartmanna, viz František NAVRÁTIL, *Jesuitská knihovna v Českém Krumlově*, JSH 41, 1972, s. 52.

konci sedmdesátých let 18. století, kdy byly knihy nově ukládány po přestavbě knihovny. Z té doby známe i jména dvou již zmiňovaných řádových bratří, knihovníka Hyacinta Knappa a jeho pomocníka Valeriána Kobra, kteří mohli být jeho autory.¹²²

Na závěr se vraťme se ještě k soupisu knihovny z roku 1502, na jehož základě jsme odhadli počet rukopisů tehdy v knihovně uložených na 150 až 160 svazků. Ve srovnání se 107 rukopisy v katalogu z roku 1787,¹²³ je zřejmé, že od roku 1502 došlo ke ztrátě nejméně 50 kusů rukopisů;¹²⁴ pravděpodobně šlo i v tomto případě zejména o nákladnější pergamenové kodexy, vždyť z původně tří svazků Řehořových *Morálií* se zachoval jediný, stejně jako dva svazky ze čtyřsvazkového díla Tomáše Akvinského *Carena aurea*, z nichž jeden se v roce 1787 již nalézal v pražské c. k. Univerzitní knihovně.¹²⁵

¹²¹ J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 81–82.

¹²² J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 83.

¹²³ Mladší hebrejský rukopis z roku 1681 odečteme.

¹²⁴ U liturgických kodexů je pak nutné i uvažovat o tom, že z důvodů velkého opotřebení byly z knihovny vyřazeny.

¹²⁵ Dnešní NK XIII B 15, který získala knihovna ze zrušené českokrumlovské jezuitské koleje.

DĚJINY MINORITSKÉ KNIHOVNY V 19. a 20. STOLETÍ

Celková stagnace konventu v 19. století se promítla i do péče o knihovnu, což dokládá i další dochovaný katalog knihovny z roku 1829,¹ ze kterého je patrná snaha o nové uspořádání knihovny. Zachovává sice členění knihovny do 23 oborových skupin známé už z předešlých katalogů, zároveň však došlo k přesignování některých knih. Zatímco dříve měl každý svazek z vícesvazkových děl zvláštní signaturu, nyní bylo celé dílo označeno jednou signaturou. Svědčí o tom i dodnes dochované, na některých knihách až třikrát přemalované, signatury. Stejně jako katalog z roku 1787 uvádí u jednotlivých knih jméno autora, název knihy, formát, místo a rok vydání, ale jednotlivé popisy jsou ve srovnání s předcházejícím katalogem mnohem stručnější. Zejména název knihy bývá často uváděn pouze ve zkrácené, někdy dokonce nesprávné podobě. Dodnes dochovaný pergamenový rukopis o životě sv. Františka, snadno identifikovatelný podle názvu v předchozích katalozích,² nelze s určitostí nalézt.³ Často chybí místo i rok vydání a tak v oborové skupině *R (Historiae sacrae)*, kde bylo podle předchozího katalogu z roku 1787 nejméně osm prvotisků,⁴ nelze identifikovat podle data vydání ani jediný. V oborové skupině *Z (Manuscripta)* je uveden pouze celkový počet – 101 svazků.

Celkem eviduje katalog circa 1900 svazků, což je asi o 400 knih méně než uvádí katalog z roku 1787. Spíše než ztrátám je možné tento pokles počtu

¹ „Verzeichniss der in der krumauer Minoriten-Bibliothek befindlichen Bücher 1829“; JVK I CK 20, bližší popis RYBA, č. 67, s. 88–89.

² V prvním katalogu jako „*Legenda S. Francisci in membrana*“ (*R 3*), ve druhém z roku 1787 jako „*M. S. in membrana super vitam P. Francisci...*“ (*R 4*).

³ V katalogu je patrně zapsán jako „*Lectiones morales*.“

⁴ Podle data vydání šlo o prvotisky v případech č. *R 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25*, pět z nich je možné dodnes identifikovat viz JVK 2 ČK I 13, 2 ČK I 41, 2 ČK I 17, 2 ČK I 36, 2 ČK 42.

knih přičíst neúplnosti samotného katalogu.⁵ Například oborová skupina *P* obsahuje 88 svazků modliteb a knih o duchovním životě, oproti roku 1787 zde chybí téměř 150 knih, vesměs malých formátů dvanácterek a šestnácterek, které autor katalogu patrně úplně opominul.

Minoritská knihovna rostla v 19. století již volnějším tempem. Zpočátku se hlavním zdrojem akvizic staly dary a odkazy od jednotlivých příslušníků řádu,⁶ od druhé poloviny století začal fond knihovny narůstat díky nákupu nové odborné literatury a časopisů, historické části fondu však chyběla soustavná péče. Podle svědectví historika Jana Peiskra⁷ byla knihovna v době jeho návštěvy na počátku osmdesátých let dokonce uložena ve dřevníku: „*Klášter Minoritů krumlovských měl vlhký dřevník s povalem (dřevěným stropem), ale za to suché místnosti knihovní. Aby dříví líp hořelo, a poněvač knihovny podle svědectví nejstarších lidí nikdo nikdy neužíval, učiněn před 15. roky z knihovny dřevník a ze dřevníku knihovna.*“⁸ J. Peisker, působící od roku 1874 jako tzv. amanuensis při tehdejší c. k. Univerzitní knihovně v Praze, navštívil českokrumlovskou knihovnu při svých prázdninových cestách jihočeským venkovem. Kromě sběru národopisného materiálu pátral po farátech, kláštorech i obecních úřadech po dochovaných

⁵ V katalogu jsou vynechané stránky na budoucí přírůstky, které nebyly nikdy doplněny. Ve srovnání s předchozím obdobím se zmenšil i přírůstek knih, J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 85.

⁶ J. Hejnic uvádí pro léta 1801–1905 sedm dárců, kteří konventu odkázali celkem 184 knih, což se ve srovnání s předcházejícím obdobím jeví jako znatelný pokles, J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 85.

⁷ Jan Peisker (1851–1933), český historik a etnograf; K osobnosti J. Peiskra blíže Jan HÁLEK, *Jan Peisker (1851–1933)*, Akademický bulletin 2008, č. 5, s. 5 [online] Dostupné na [www: <http://abicko.avcr.cz/2008/5/04/jan-peisker-1851-1933.html>](http://abicko.avcr.cz/2008/5/04/jan-peisker-1851-1933.html) [cit. 2014–01–01]; Jan PEISKER, *O sobě a o našich předcích*. Dagmar BLÜMLOVÁ – Josef BLÜML (ed.), České Budějovice: Společnost pro kulturní dějiny ve spolupráci s Novou tiskárnou Pelhřimov, 2011, s. 131–154.

⁸ Vylíčení stavu minoritské knihovny v konceptu dopisu Jana Peiskra spolku Svatobor z osmdesátých let 19. století, [A. D.], *Peiskrova činnost knihomilská*, Zprávy Spolku českých bibliofilů v Praze 1957, č. 2–3, s. 15.

rukopisných památkách, které se snažil získat pro pražské knihovny.⁹ Důkladně si prohlédl i českokrumlovskou minoritskou knihovnu¹⁰ a konstatoval, že: „mezi knihami těmi – asi 8000 – našel jsem 25 rukopisů, které do musea ku prohlédnutí byly zapůjčeny. Pan kvardián uznal, že v klášteře zahynou, a že by do musea právem slušely, omlouval se však, že beze svolení vrchní správy řádu nesmí nic darovati.“¹¹

Je otázkou, zda zmiňovaná zápůjčka rukopisů do muzea (tj. do Knihovny Národního muzea v Praze), skutečně proběhla nebo o ní Jan Peisker pouze usiloval. Zcela jistě se ale i zde snažil o získání vzácnějších exemplářů pro pražské knihovny, jak sám uvádí: „přičinil jsem se co nejhorlivěji, po případě i per nefas získati pro Prahu, co se získati dalo.“¹² Je

⁹ „Mnou lomcovala nezkrotná vášeň, po venkově zachraňovat ohrožené památky z dávných dob, a cokoliv jsem spatřil psaného neb tištěného na úradech obecních, po farách i kláštorech, zbytků to z mnohdy znamenitých středověkých souborů, z nichž kuchařky, jak jsem zhlédl na faře v Myšlanech, list po listu trhávaly a na nich pekly koláče, všechno to jsem pánům prostě uzmul, co dobrovolně nevydali pro Museum nebo Klementinskou knihovnu.“ viz dopis Jana Peiskra ze 14. 6. 1931 tehdejšímu řediteli Knihovny Národního muzea Josefu Volfovi; J. VOLF, *Vášeň amanuense Peiskeříčka*, s. 161–165. O Peiskrovým „záchranných“ aktivitách i Josef Vítězslav ŠIMÁK, *Jan Peisker*, Praha 1933, s. 7–9; Miroslav PAVLÁK (ed.), *Jan Peisker: nedokončený zápas o vědeckou pravdu*, Cheb 2000, s. 21–24.

¹⁰ „... navštívil jsem knihovnu tu, obdržev od slavného „Svatoboru“ 50 zl. k tomu cíli. Po velké shánce nalezen klíč, vlastně jen jeho část, druhou sežral zatím rez. Při otvírání zámku, vlhkem zřezavělého, zlomil se klíč, a dveře musely se vypáčiti. Okna pokrytá silnou vrstvou ztvrdlého čmoudu, bránila světlu vnikati a na knihách neladem naházených rozhostilo se prachu na palec. Místnost tato byla pravým semenišťem myší, zde řádily tak bezstarostně, že mnohé z nich sotva díru našly, když byly mou návštěvou vyrušeny z idylického života. Podlaha pokryta byla celými kupami vloček z rozkousaného papíru. Jedna kniha sežrána byla úplně až na desky na nichž stojí titul: *Obnowene zrzzenj zemske*.“ viz Peiskrova činnost knihomilská, s. 15.

¹¹ *Tamtéž*, s. 15.

¹² V této souvislosti stojí za připomenutí i historka, kterou Jan Peisker vylíčil v již zmiňovaném dopise Josefu Volfovi. Ve společnosti Vojty Náprstka vyprávěl o své návštěvě minoritské knihovny a popisoval rukopis v krásné vazbě z tlačené vepřovice, který by rád z knihovny získal, ale obával se, že rukopis nebude možné získat legální cestou. Náprstek mu proto nechal zhotovit „speciální“ oblek s velkými kapsami, ve kterých by mohl rukopis odnést. Českokrumlovský kvardián byl však při další Peiskerově návštěvě už opatrný (snad po špatné zkušenosti?) a do knihovny ho nepustil. Oblek posloužil alespoň ve františkánské knihovně v Bechyni, ze které se Peiskerovi podařilo vynést bratrský tisk, který věnoval Knihovně Národního muzea, viz J. VOLF, *Vášeň amanuense Peiskeříčka*, s. 163–165.

proto možné, že tři rukopisy, pocházející s jistotou z knihovny českokrumlovských minoritů, získala Knihovna Národního muzea právě zásluhou Jana Peiskra.¹³ Jde o latinskou bibli francouzského původu z konce 13. století v literatuře známou jako „*Bible bratra Matěje*“ (KNM XIV D 14),¹⁴ latinskou postilu z roku 1343 (KNM XVI G 9)¹⁵ a česky psaný Nový zákon z 15. století (KNM III E 28).¹⁶

Situace v knihovně se zlepšila až s příchodem knihovníka Karla Štěpána Vodičky, který byl sám horlivým bibliofilem.¹⁷ Vodička knihovnu znovu utřídil a vypracoval lístkový katalog, podle kterého obsahovala 3530

¹³ Všechny tři rukopisy jsou označeny původními signaturami českokrumlovské minoritské knihovny. Vzhledem k tomu, že jde i o svazky malého formátu, je možné, že je skutečně vynesl a KNM věnoval Jan Peisker. Protože v osmdesátých letech 19. století nebyly ještě vedeny v knihovně přírůstkové knihy, chybí pro tuto hypotézu přímý důkaz.

¹⁴ Podle částečně setřelé vlastnické poznámky z 15. století na fol. 1r: „*Ista biblia est fratris Mathei ...*“ BARTOŠ II., č. 3466, s. 302, BRODSKÝ, č. 190, s. 210. Do minoritské knihovny se rukopis dostal patrně v průběhu 15. století, v soupise z roku 1502 by mohl být zanesen jako „*Testamentum vetus in pargameno.*“ Zcela jistě se pak v knihovně nacházel v 17. století, kdy byl opatřen vlastnickou poznámkou konventu. V katalogu z roku 1787 byl označen signaturou A 8, která je zapsána i na předním přidešti.

¹⁵ BARTOŠ II., č. 3741, s. 369. Rukopis obsahuje jako jeden z mála vlastnickou poznámku českokrumlovského konventu z 15. století: „*liber monasterii sacrosancte virginis Marie in Crumpnaw [sic!]*“ (na zadním přidešti). Vzhledem k nečitelnému štítku na přední desce ho není možné identifikovat v soupise z roku 1502. Později se patrně dostal do cizích rukou, protože podle zápisu na předním přidešti ho kazatel Alexander de Argento získal v roce 1594 nazpět. Na hřbetě je rukopis označen částečně setřelou signaturou Z 10. V katalogu z roku 1787 je pod touto signaturou mezi pergamenovými rukopisy pouze stručně uvedeno „*M. S. in membrana*“.

¹⁶ BARTOŠ I., č. 718, s. 140. Vladimír Kyas datuje rukopis přibližně do roku 1425, Vladimír KYAS, *Česká bible v dějinách národního písemnictví*, Praha 1997, s. 280. V soupise z roku 1502 rukopis chybí, k roku 1527 však kvituje jeho vypůjčku jakýsi bratr Vilém, který si ho podle zápisu na předním přidešti vypůjčil od českokrumlovského kvardiána. Na hřbetě je rukopis označen špatně čitelnou signaturou Z, snad Z 4. V katalogu z roku 1787 je pod touto signaturou uvedeno „*in N (ovum) Test (amentum).*“

¹⁷ Karel Štěpán Vodička (1862–1905), teolog a spisovatel, člen řádu minoritů (v roce 1885 vysvěcen na kněze). Působil v Krnově a Opavě, později v Českém Krumlově. *Ottův slovník naučný* 26, Praha 1907, s. 860. K činnosti Karla Vodičky: *Za mnichem bibliophilem*, in: *Budivoj* 41, 1905, č. 27 (ze 4. dubna), s. 2; J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 64 a 85; F. M. BAJGER, *Česká františkánská knižní kultura*, s. 252–253; TÝŽ, *Cesty knihoven františkánských řádů*, s. 92, 96, 100. K literární činnosti K. Vodičky Libor MARTINEK, *K vydavatelské činnosti krnovského minority P. Karla Štěpána Vodičky*, *Sborník bruntálského muzea* 2010, s. 85–89.

svazků, 81 rukopisů a 195 inkunábulí.¹⁸ Vodičkovou velkou zásluhou bylo i zpřístupnění knihovny badatelům,¹⁹ díky nimž se knihovna dostala do širšího povědomí. V devadesátých let studovali v knihovně V. E. Mourek a A. Bernt německé rukopisy a L. Klicman zde pátral po pramenech k dějinám husitského hnutí.²⁰

V létě roku 1893 si knihovnu prohlédl František Borovský, v té době správce knihovny Uměleckoprůmyslového musea,²¹ pověřený i pořádáním muzejních sbírek a novými akvizicemi, který se při svých cestách snažil o získání nových exponátů, a to i knih. Mezi jinými byla do sbírkového programu UPM zařazena i knižní vazba²² a za osobní podpory prvního ředitele muzea Karla Chytila, historika umění a autora Dějin českého knihařství,²³ byla v muzeu budována sbírka rukopisů, tisků i samostatných knižních vazeb.

V dopise Karlu Chytilovi z 11. září píše František Borovský o třech gobelínech v krumlovském kostele, které se snaží pro muzeum získat, a pochvaluje si, že v minoritské knihovně už vyjednává o co nejpříznivější ceně vybraných svazků – „*také jsem zahájil jednání o krásné gotické vazby, dvě z nich jsou z polovice XIV. století a doufám, že je lacino dostaneme.*“²⁴ Na

¹⁸ Lístkový katalog se nedochoval, citované údaje pocházejí z práce Johann BOHATTA – Michael HOLZMANN, *Adressbuch der Bibliotheken der österreich-ungarischen Monarchie*, Wien 1900, s. 107–108. Je pravděpodobné, že údaje o knihovně uveřejněné v katalogu pocházejí od samotného Karla Vodičky.

¹⁹ J. BOHATTA – M. HOLZMANN, *Adressbuch*, s. 108 uvádí dokonce otevírací dobu knihovny.

²⁰ Viz s. 13, pozn. 44–47.

²¹ František Adolf Borovský, od roku 1887 správce musejní knihovny, ředitel v letech 1911–1914, viz *110 let UPM: více prostoru sbírkám*, Daniela KARASOVÁ (ed.). Praha 1995, s. 19.

²² Radim VONDRÁČEK, *Sbírka knižních vazeb Uměleckoprůmyslového musea*, in: Knižní vazba 15. –20. století, Praha, Mezinárodní asociace bibliofilů 1995, s. 3–5; Jan ROUS, *Knihy a práce z kůže*, in: Středověké umělecké řemeslo ze sbírek Uměleckoprůmyslového musea v Praze, Dagmar HEJDOVÁ (ed.), Praha 1986, s. 40–41.

²³ Karel Chytil, historik umění, od roku 1885 kustod musea, ředitel v letech 1895–1911, viz *110 let UPM: více prostoru sbírkám*, s. 19.

²⁴ Dopis Františka Borovského Karlu Chytilovi z 11. září 1893; UPM, Centrum dokumentace, pozůstalost Františka Borovského.

uskutečnění prodeje si však podle dopisu kvardiána Mansueta Adámka musel počkat až do června roku 1894, kdy plánovali minorité získat při návštěvě provinciála souhlas s prodejem knih.²⁵ Nevíme, zda souhlas provincie skutečně získali, ale je jisté, že v roce 1894 skutečně ke slibovanému prodeji knih došlo.²⁶

Podle inventární knihy UPM byl za 50 zlatých jako první zakoupen rukopis obsahující výklad na knihu Jobovu, známý pod latinským názvem *Moralia sive expositio in librum Job* (UPM 5600 B).²⁷ Rukopis, který daroval klášteru Petr II. z Rožmberka, byl původně podle zápisu v soupisu z roku 1502 součástí dnes nedochovaného třídílného celku – „*libri moralium, tria volumina in pargameno.*“²⁸

V témže roce byl za 40 zlatých zakoupen rukopis, v literatuře známý jako „*lekcionář o životě sv. Františka*“ (UPM 5818 B).²⁹ V soupise knihovny z roku 1502 je rukopis zapsán patrně jako „*legenda beati Francisci,*“³⁰ na fol. 1r je označen vlastnickou poznámkou konventu „*Conventus Crumloviensis Ord(nis) Min(orum) Conv(entualium)*“ ze 17. století.³¹

²⁵ Dopis Mansueta Adámka Františku Borovskému z 6. října 1893; UPM, Centrum dokumentace – fond A, karton 13.

²⁶ K nákupu rukopisů se nedochovala žádná kupní smlouva. Jediným zdrojem informací proto zůstávají inventární knihy vedené v UPM od roku 1885, které obsahují u darovaných či nakupovaných předmětů poměrně podrobné popisy. Ke každému předmětu byla navíc vedená inventární karta s popisem, v případě knih je většinou stručně charakterizován i obsah knihy spolu s popisem vazby. U nákupu knih od českokrumlovských minoritů v roce 1894 je však zajímavé, že v inventární knize není jako prodávající uveden přímo minoritský klášter, ale pouze získáno „*prostřednictvím Františka Borovského*“ a místo původu „*Krumlov.*“ Je tedy možné, že minorité prodali knihy „tajně“ bez souhlasu provincie. Viz UPM, Centrum dokumentace – inventární kniha V. (léta 1894–1895), např. č. 5600 a 5818.

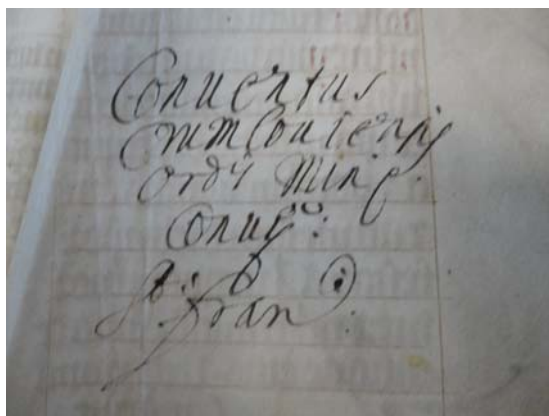
²⁷ UPM, Centrum dokumentace – inventární kniha V., č. 5600.

²⁸ J. HEJNIC, *Českokrumlovský soupis knih*, č. 3, s. 174. V katalogu z roku 1787 je rukopis zapsán pod signaturou *B 1*.

²⁹ UPM, Centrum dokumentace – inventární kniha V., č. 5818.

³⁰ J. HEJNIC, *Českokrumlovský soupis knih*, č. 9, s. 174.

³¹ V katalogu z roku 1787 byl rukopis zapsán pod signaturou *R 4*, dodnes dochovanou na hřbetě knihy.

Třetím zakoupeným rukopisem je rukopis bible obsahující část Starého zákona (UPM 5887 A).³² Rukopis byl podle soupisu z roku 1502 patrně druhou částí původně čtyřdílné bible „*volumina biblie quatuor in pargameno*.“³³

Kromě výše popsaných rukopisů byly v roce 1894 získány ještě další tři svazky, dva rukopisy a jeden prvotisk, za celkovou sumu 50 zlatých.³⁴ Písařem papírového rukopisu kázání (UPM 5888 D)³⁵ byl podle poznámky na prvním foliu Michal z Krnova – „*Scriptor istius libri fuit frater Michael de Carnovia, sed non iluminator*,“ který si tento rukopis opsal v březnu roku 1486.³⁶

³² UPM, Centrum dokumentace – inventární kniha V., č. 5887 (rukopis byl zakoupen za 70 zlatých).

³³ J. HEJNIC, *Českokrumlovský soupis knih*, s. 174. Na fol. 1r je vlastnická poznámka konventu ze 17. století – „*Conventus B(eatae) V(irginis) M(ariae) Ann(untiatione)*.“ V mladších katalozích knihovny nelze vzhledem k chybějící původní signatuře rukopis s určitostí identifikovat (vazba rukopisu byla restaurována, hřbet je úplně nový).

³⁴ UPM, Centrum dokumentace – inventární kniha V., č. 5888 až 5890.

³⁵ J. TRÍŠKA, *Středověký literární Krumlov*, s. 92; *Středověké umělecké řemeslo*, č. 377, s. 43 (chybně uveden původ rukopisu ze sbírky Waldes); *Knižní vazba 15.–20. století*, č. 10, s. 10; J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 77–78.

³⁶ K osobě Michala z Krnova viz 5. kapitolu, s. 86–87. Na předním přidešti je nalepen papírový štítek „*Sermones de tempore*,“ rukopis byl tedy svázán před rokem 1502, protože se tyto zkrácené názvy většinou doslovně opakují v soupise knihovny z roku 1502, viz J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 77–78. Vzhledem k všeobecnosti názvu nelze rukopis v soupise s určitostí identifikovat, svazků se stejným titulem je zde podchyceno pět (č. 17, 35, 93, 96, 97).

Druhý rukopis pochází z 2. poloviny 14. století (UPM 5889 C) a obsahuje latinská sváteční kázání. Jsou zde zastoupeni františkánští řádoví světci – sv. František z Assisi, sv. Antonín Paduánský, sv. Klára či Alžběta Durynská, naopak chybí čeští světci, což by svědčilo o cizím původu rukopisu.³⁷

Třetím svazkem je prvotisk, obsahující dílo italského teologa a filozofa Petra Lombarda *Liber sententiarium*, vtištěný ve Štrasburku u Jindřicha Ariminenského (UPM 5890 B).³⁸

V roce 1895 zakoupilo UPM od českokrumlovských minoritů za 25 zlatých pouze jediný svazek (UPM 6043 B), postinkunábuli pražského misálu z roku 1503, v inventární knize označenou tentokrát přímo jako nákup „z kláštera minoritů v Krumlově.“³⁹

V následujícím roce přibylo do fondu UPM dalších šest svazků. Nejprve muzeum zakoupilo za 40 zlatých tři knihy, rukopis z 2. poloviny 15. století (UPM 6945 D) a dva prvotisky (UPM 6944 D, UPM 6946 E).⁴⁰

³⁷ Rukopis má slepotiskovou vazbu z konce 15. století. Rámová bordura je tvořena pletencem, mřížované zrcadlo zdobí tlačené akanty a rozety, viz *Středověké umělecké řemeslo*, č. 364, s. 41. Vazba byla v UPM restaurována a nejsou na ní dochovány žádné původní signatury, na předním přideštlí je patrná vyškrábaná vlastnická poznámka.

³⁸ Citováno podle *Gesamtkatalog der Wiegendrucke* (dále GW), dostupné na [www: <http://www.gesamtkatalogderwiegendrucke.de/>](http://www.gesamtkatalogderwiegendrucke.de/) a databáze *Incunabula Short-Title Catalogue* (dále ISTC), [online] verze dostupná na [<http://www.bl.uk/catalogues/istc/>](http://www.bl.uk/catalogues/istc/) GW M32472; ISTC ip00479100. Na fol.1r je vlastnická poznámka konventu ze 17. století „*Con(ven)t(us) B(eatae) V(irginis) Annunt(iatae) Boëmo ..., Fr(atr)um Conventual(ium)*.“ V soupise knihovny z roku 1502 prvotisk zapsán není, v katalozích z 18. století je pod signaturou C 1, kterou je označen i na hřbetě. Kožená vazba je na rámové borduře zdobená tlačenými palmetami a liliemi v kosočtverečných polích, viz *Středověké umělecké řemeslo*, č. 371, s. 42 (i s reprodukcí vazby).

³⁹ UPM, Centrum dokumentace – inventární kniha V. (léta 1894–1895), č. 6043. *Missale Pragense* vydal v roce 1503 Georg Stuchs v Norimberku, viz Hermann STREHLER, *Das Missale Pragense des Georg Stuchs von 1503*, Gutenberg – Jahrbuch 1966, s. 140–146, a podle pamětního zápisu na přideštlí věnovala původně tento misál roku 1510 k oltáři Panny Marie v Horažďovicích Bohunka z Lomnice a Meziříčí, manželka Půty Švihovského z Rýzmburka. V 17. století byl misál již v minoritské knihovně v Českém Krumlově, jak o tom svědčí vlastnická poznámka na předsádce.

⁴⁰ UPM, Centrum dokumentace – inventární kniha VI. (léta 1896–1898), č. 6944 až 6946.

Rukopis obsahuje sváteční kázání ze sbírky *Hortulus reginae* od míšeňského kazatele Petra Meffordise, známého pod jménem Meffreth.⁴¹ Další svazek (UPM 6944 D) představoval prvotisk s dílem pařížského teologa Jana Gersona *De mendicitate spirituali* s rukopisným přívazkem *Contemplationes beati Anselmi*.⁴² Třetím svazkem je prvotisk s dílem františkánského kazatele Roberta Caraccioly *Sermones quadragesimales de peccatis*, vytištěný ve Štrasburku u Johanna Prüsse v roce 1490 (UPM 6946 E).⁴³ I dalšími akvizicemi byly tři prvotisky ve slepotiskových vazbách.⁴⁴ První obsahuje známou *Legendu aureu* Jakuba de Voragine (UPM 6958 C),⁴⁵ druhý dílo *Vita Jesu Christi* od kartuziána Ludolfa Saského, jedno z nejrozšířenějších děl duchovní četby pozdního středověku, vytištěné u Antona Kobergera v Norimberku v roce 1483 (UPM 6959 B).⁴⁶

⁴¹ Vazba rukopisu ze světlé kůže je zdobená kolky s rosetami v kosočtverečných polích s nalepeným papírovým štítkem „*Sermones de sanctis*“ na přední desce; reprodukce vazby: K. HERAIN, *Knížní vazba*, s. 560. V soupise knihovny z roku 1502 lze rukopis identifikovat pouze přibližně, protože jako *Sermones de sanctis* jsou označeny dvě položky. Ačkoliv není na vazbě dochována žádná signatura (byla patrně odstraněna při restaurování vazby), podle ústního sdělení Dr. Josefa Tříšky byl rukopis původně označen signaturou Z 8 (papír, kvartový formát), pod kterým je možné rukopis nalézt v katalogu z roku 1787.

⁴² Údaje o knize, která v současné době není dostupná, jsou čerpány pouze z inventární knihy a karty, protože v současné době není dostupná; patrně se jedná o prvotisk GW 10 838; ISTC ig00232000. V soupise z roku 1502 se prvotisk nepodařilo identifikovat, v katalogu knihovny z poloviny 18. století je zařazen pod signaturou P 12, v katalogu z roku 1787 pod signaturou P 9.

⁴³ GW 6084; ISTC ic00163000. Rámová bordura slepotiskové vazby je zdobena pásem mohutných ostrvů s listy, zrcadlo je vyplněno hustě tlačenými květy se stonky a listy; *Středověké umělecké řemeslo*, č. 384, s. 43 (i s reprodukcí vazby). Kniha je označena vlastnickou poznámkou konventu ze 17. století a signaturou L 35 na hřbetě, podle které je možné ji nalézt v katalogu z roku z poloviny 18. století. V katalogu z roku 1829 je zařazena pod signaturou L 43.

⁴⁴ UPM, Centrum dokumentace – inventární kniha VI. (léta 1896–1898), č. 6958 až 6960 (za celkovou částku 30 zlatých).

⁴⁵ Prvotisk je defektní (končí kapitolou 169), z původní vazby se zachovala pouze přední deska. Podle vlastnické poznámky konventu byl svazek v knihovně nejpozději v 17. století, v 19. století byl zařazen pod signaturou R^e/16.

⁴⁶ GW M19218; ISTC il00342000; v obou katalozích z 18. století je prvotisk zařazen patrně pod signaturou P 1, kniha je v současné době umístěna v muzejní expozici a nebylo možné si ověřit případné rukopisné vlastnické poznámky ani původní signatury. K vazbě

Třetím prvotiskem (UPM 6960 B), vytištěným stejně jako předchozí svazek u Antona Kobergera v roce 1481, je *Speculum aureum decem praeceptorum Dei* od františkána Jindřicha Herpfa.⁴⁷ Prvotisk je zapsán již v soupise z roku 1502 jako „*preceptorium aureum*.“⁴⁸

Otázkou zůstává, jakou roli sehrál při prodeji knih českokrumlovský knihovník Karel Vodička, který je v inventární knize označen při prodeji těchto šesti svazků jako prodávající. F. M. Bajger ho považuje přímo za iniciátora prodeje a domnívá se, že ho k tomu vedly finanční problémy konventu i snaha o lepší zpřístupnění a uchování vzácných knih.⁴⁹ Karel Vodička je navíc v inventární knize označen jako prodávající i u dalších 28 svazků, prvotisků a paleotypů, které muzeum koupilo spolu s částí dalmatiky a ozdobným rámem muzeu za 400 zlatých v roce 1896.⁵⁰ Tato skutečnost spolu s tím, že sám Vodička byl majitelem rozsáhlé knihovny,⁵¹ vedla některé autory k tvrzení, že se jedná o prodej tzv. „*Vodičkovy sbírky*.“⁵² Ve skutečnosti pocházejí tyto knihy z kaplanské knihovny u kostela sv. Víta v Českém Krumlově,⁵³ jak o tom svědčí dochovaná korespondence mezi

prvotisku blíže *Středověké umělecké řemeslo*, č. 376, s. 43 (i s reprodukcí vazby); *Knižní vazba 15.–20. století*, č. 6, s. 8–9.

⁴⁷ GW12227; ISTC ih00040000; hnědá kožená vazba je zdobena rámovou bordurou a pásem palmet s tlačeným nápisem „*PRECEPTORIUM*“ v horní části desky, zrcadlo je členěno motivem granátového jablka s tlačenou květinou uprostřed, viz *Středověké umělecké řemeslo*, č. 372, s. 42 (i s reprodukcí vazby); *Knižní vazba 15.–20. století*, č. 3, s. 8.

⁴⁸ Stejný titul je zapsán i na papírovém štítku na vazbě; J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, č. 72, s. 176. Na prvním foliu je i vlastnická poznámka konventu ze 17. století, v katalogích z 18. století i z roku 1829 byl zařazen pod signaturu *H I*.

⁴⁹ F. M. BAJGER, *Česká františkánská knižní kultura*, s. 254, TÝŽ, *Cesty knihoven františkánských řádů v první polovině 20. století*, s. 100.

⁵⁰ UPM, Centrum dokumentace – inventární kniha VI. (léta 1896–1898), č. 6961 až 6990.

⁵¹ Knihovna Karla Vodičky se po jeho smrti stala součástí minoritské knihovny v Českém Krumlově, část knih se dostala i do knihovny u sv. Jakuba v Praze. K Vodičkově knihovně J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 64, 85; J. ŠPINAR, *Bechyně, Český Krumlov*, s. 217; F. M. BAJGER, *Česká františkánská knižní kultura*, s. 253.

⁵² *Středověké umělecké řemeslo*, s. 40; *Knižní vazba 15.–20. století*, s. 8.

⁵³ Českokrumlovská kaplanská knihovna se stala v 19. století předmětem zájmu sběratelů, například prvního budějovického biskupa Jana Prokopa, hraběte Schaffgotsche, který odtud získal některé rukopisy a prvotisky pro svou soukromou knihovnu, kterou později

Františkem Borovským a českokrumlovským kaplanem Janem Cabalem z léta roku 1896.

V dopise ze 4. července 1896 nabízí František Borovský za červený samet, pocházející patrně z dalmatiky, 70 zlatých, za rám 30 zlatých a za vybrané knihy 300 zlatých a lituje „že četné z knih, jež jsem si vybral, jsou defektní, chybí jim buď přední, nebo zadní listy a to právě u knih zajímavějších.“⁵⁴ Jan Cabal ve své odpovědi s povděkem přijímá Borovského nabídku, zároveň je však z dopisu zřejmé, že se prodej uskutečňuje bez vědomí českokrumlovského preláta Jana Bakuly.⁵⁵ Prodané knihy slibil J. Cabal zaslat do Prahy „v menších bedničkách, aby to nebylo tak nápadné“ a 27. července pak stvrdil svým podpisem přijetí 400 zlatých za prodané předměty.⁵⁶ Je tedy možné, že Karel Vodička figuroval v celé záležitosti jako prostředník, který se postaral o zajištění převozu prodaných knih z obou českokrumlovských knihoven do Prahy.⁵⁷

odkázal biskupské knihovně v Českých Budějovicích. Z větší části přispěli k rozptýlení kaplanské knihovny vlastenecky smýšlející českokrumlovští kaplané, zvláště v osmdesátých letech 19. století Jan Jůsko, který věnoval řadu rukopisů do Knihovny Národního muzea. K dějinám knihovny v 19. století: J. Tříška, *Rukopisy kaplanské knihovny v Českém Krumlově*, in: Jaroslav WEBER (=Jaroslav KADLEC) – Josef TRÍŠKA – Pavel SPUNAR, *Soupis rukopisů v Třeboni a v Českém Krumlově*, Praha 1958, s. 8; M. RIEDL, *Katalog prvotisků jihočeských knihoven*, s. 7–8, J. HEJNIC, *O knihovně Václava z Rovného*, s. 274.

⁵⁴ Dopis Františka Borovského Janu Cabalovi ze 4. července 1896; UPM, Centrum dokumentace – fond A, karton 15. Dva z prodaných svazků mají přímo vlastnickou poznámku kaplanské knihovny ze 17. století „*Capellaniae Crumloviensis ad S. Vitum*“ (6970 C, 6969 C), další svazky pocházejí z proslulé knihovny rožmberského kancléře Václava z Rovného viz J. HEJNIC, *O knihovně Václava z Rovného*, s. 286 (6980 C), s. 312 (6968 C), s. 313 (6961 D), s. 325 (6979 C), s. 331 (6988 D), s. 336 (6987 D), s. 513 (6986 D); vazba prvotisku 6976 B, pochází z dílny známého českokrumlovského knihvazače Bartoloměje Trnky.

⁵⁵ „*Kdybych byl administrátorem, šlo by vše snáze – ale takto – víte, že se starými pány je těžko jednati – a kdyby se nemocný p. prelát o věci té dověděl, bylo by těžko mu vše náležitě vymluvíti.*“ – odpověď Jana Cabala Františku Borovskému ze 6. července 1896; UPM, Centrum dokumentace – fond A, karton 14.

⁵⁶ UPM, Centrum dokumentace – fond A, karton 15.

⁵⁷ Inventární čísla knih z kaplanské knihovny navazují na čísla knih z minoritské knihovny, přišly tedy do UPM současně. Je zajímavé, že ve stejné době (5. 8. 1896) daroval Jan Cabal Knihovně Národního muzea rukopis Starého zákona z 15. století (KNM XIII C 17).

Po smrti Karla Vodičky sloužila knihovna sice ještě nějaký čas vědeckým zájmům, ale vzhledem k nepřehlednému uspořádání historické části fondu pouze v omezené míře.⁵⁸ V průběhu první světové války a krátce po ní pak došlo v knihovně k několika vážnějším ztrátám. Náhodní návštěvníci konventu, kteří v klášteře požádali o přespání, totiž přespávali buď přímo v knihovně, nebo v místnosti před neuzamčenou knihovnou a odnášeli si s sebou podle sdělení Karla Veselého cenné knihy, ať už rukopisy nebo tisky.⁵⁹ Jeho slova potvrzuje i popis knihovny v tehdy připravovaném *Soupisu památek města Krumlova*, který přímo mluví o dvou ztracených rukopisech: „*Klášterní knihovna má několik zajímavých rukopisů s miniaturami, z nichž lat. žaltář ze XIV. století s českými přípisy a krásnými miniaturami: Kristus na kříži po stranách poprsí Marie, dole sv. David sedící na trůně hraje na harfu, ledňáček, dole lidská hlava a listové ornamenty, zde více není. Také schází jiný rukopis s miniaturami: iniciálka T s 5ti ranami Kristovými, k němuž modlí se mnich – donátor, iniciálka R s Kristovým vzkříšením, iniciálka A se sv. Řehořem, jež vzývá mnich donátor, dvěma proroky a 2. evangelisty a iniciálka P s narozením Kristovým.*“⁶⁰ Naopak se v době přípravy soupisu v knihovně ještě nacházely jiné dva rukopisy, jež byly zcizeny až na počátku dvacátých let. Jde o německou bibli ze 14. století⁶¹ a rukopis známý ve starší literatuře pod názvem *„Expositiones sanctorum*

⁵⁸ J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 65–86.

⁵⁹ Podle ústního sdělení Karla Veselého, bývalého pracovníka schwarzenberského archivu, Josefu Hejnicovi, viz J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 86.

⁶⁰ Ústav dějin umění, oddělení dokumentace, fond Zdeněk Wirth, karton 25, „*Kláster Minoritů a Klarysek s kostelem*,“ s. 20–21. Nevíme, kdo je autorem popisu obou pohřešovaných rukopisů, snad Josef Braniš, který byl vypracováním soupisu pověřen jako první již v roce 1899, kdy zahájil i přípravné práce. Po jeho smrti v roce 1911 se prací na soupisu ujali František Mareš a Jan Sedláček, kteří převzali již připravený Branišův materiál. Samotné práce na soupisu pak započaly až v roce 1914, je tedy možné, že dříve popsané rukopisy již při návštěvě minoritské knihovny nenalezli. K *Soupisu památek města Českého Krumlova* blíže J. MAREŠOVÁ, *Soupis památek města Český Krumlov*, s. 891–898.

⁶¹ „*Německý překlad bible ze XIV. století, rukopis na papíře s hezkými malovanými iniciálkami ornamentálními: R, tři G, N, O, E.*“ viz „*Kláster Minoritů*,“ s. 21. Rukopis je dnes uložen v NK v Praze pod sign. XVI D 69.

patrum in evangelium s. Lucae,⁶² jehož krádež spustila dokonce ministerské vyšetřování. V roce 1923 ohlásil jeho ztrátu dr. Vladimír Hašek, koncipient Ústředního schwarzenberského archivu, tehdejšímu ministerstvu školství a národní osvěty.⁶³ Tato ztráta se stala posléze i důvodem soudního jednání, které vyústilo na jaře roku 1924 v požadavek, aby knihovna byla umístěna jako deponát v českokrumlovském zámku. Přestože s tímto návrhem souhlasil jak tehdejší kvardián Václav Navrátil, tak i vedení zámeckého archivu, kvůli odporu vedení české minoritské provincie však nakonec knihovna zůstala na svém původním místě.⁶⁴

Oba zcizené rukopisy spolu s dalšími šesti svazky, původně pocházejícími z českokrumlovské minoritské knihovny, pak zakoupila z Neubertova a Zinkova antikvariátu v letech 1923–24⁶⁵ tehdejší Universitní

⁶² „Z okrasných rukopisů jest zde již málo: Nový testament sv. Lukáše latinský, pergamenový se třemi barevnými a zlacenými iniciálkami na 1. a 3. listě však bez figurální malby; také jinak jest jednoduchý. Věnován jest od Petra z Rožmberka, probošta na hradě Pražském † 1384, 6/11; měří 23 cm šířky, 35, 5 cm výšky a jest vázán v telecí kůži v hladké vazbě, níž kování utrháno.“ viz „Kláster Minoritů,“ s. 21. Rukopis je dnes uložen v NK v Praze pod sign. I A 55.

⁶³ Ke ztrátě rukopisu muselo dojít před 13. listopadem 1923. V poválečném období byli v klášteře ubytováni vojáci, viz Jan KLEPL, *Český Krumlov*, Časopis archivní školy 13–14, 1935–1936, Praha 1938, s. 303 – zpráva o návštěvě konventu ze 4. 10. 1935.

⁶⁴ J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 86

⁶⁵ V literatuře se objevuje údaj, že ke koupi rukopisů došlo až na konci třicátých let (např. J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 86. Podle přírůstkových čísel došlo k nákupu již v letech 1923–1924. O dvacátých letech mluví i Emma URBÁNKOVÁ, *Přirůstky rukopisného oddělení Universitní knihovny*, s. 44.

I A 55	1924	?	617/24	?
I G 55	1923	Zink	7681/23	350 Kč
I H 15	1923	Zink	7680/23	750 Kč
I H 16	1923	Zink	7679/23	400 Kč
I H 17	1923	Neubert	5832/23	200 Kč
XII F 35	1923	Neubert	5831/23	400 Kč
XII F 36	1923	Neubert	5830/23	1 100 Kč
XVI D 69	1923	Neubert	5829/23	800 Kč

knihovna v Praze.⁶⁶ Jde o tyto rukopisy, které jsou dodnes součástí fondu NK: I A 55; I G 55; I H 15; I H 16; I H 17; XII F 35; XII F 36; XVI D 69.

Rukopis NK I A 55 uvedl do povědomí badatelské veřejnosti v roce 1931 v *Dějepisě výtvarného umění v Čechách*⁶⁷ Antonín Matějček. Připomenul sice jeho krádež, ale domníval se, že rukopis byl později vrácen do minoritské knihovny,⁶⁸ a citoval v té době již nečitelný zápis o donaci rukopisu Petrem II. z Rožmberka.⁶⁹

Další dva pergamenové rukopisy pocházejí ze 2. poloviny 14. století, rukopis (NK I H 15) obsahuje sbírku kázání minority Guillelma de Lancea *Diaeta salutis*,⁷⁰ rukopis (NK I H 16) sbírku kázání označenou na štítku na přední desce vazby jako „*Custos ecclesie de sanctis*.“⁷¹ V polovině 14. století vznikl i další pergamenový rukopis sbírky kázání (NK I H 17),⁷² z pera

⁶⁶ E. URBÁNKOVÁ, *Přirůstky rukopisného oddělení Universitní knihovny*, s. 44; J. Hejnic, *O minoritské knihovně*, 86–87, pozn. 85.

⁶⁷ A. MATĚJČEK, *Malířství*, s. 272.

⁶⁸ Celá záležitost s krádeží se v podání A. Matějčka jeví poněkud nepřehlednou. Je otázkou, kde a kdy měl A. Matějček možnost rukopis osobně (a zda vůbec) prostudovat. Jestli před krádeží, kdy měl možnost si opsat zápis o donaci Petrem II. klášteru, nebo po krádeži, když mluví o vyškrábaní zápisu zloději. Ovšem byla-li kniha podle jeho slov vrácena do klášterní knihovny, jak je možné, že se o rok později ocitla v antikvariátu?

⁶⁹ A. Matějček uvádí vyškrábaný zápis v této podobě: „*Liber monasterii sacrosanctae dei genitricis perpetuaeque virginis Mariae in Crumpnaw compositus [sic!] per venerabilem dominum Petrum de Rosenberg praepositum capellae regiae in castro pragensi*.“ viz A. MATĚJČEK, *Malířství*, s. 272. Zápis se nepodařilo přečíst ani pod ultrafialovou lampou. V soupise z roku 1502 je rukopis uveden patrně jako „*postilla beati Thome super quatuor ewangelistas*.“ V katalogu z roku 1787 je pak pod signaturou B 4 (dnes nezřetelnou) uveden jako „*M. S. in membrana expositio in Evangelia S. Lucae*.“ Příslušnost rukopisu do minoritské knihovny potvrzuje obrazová dokumentace k *Soupisu památek*, kde jsou pod čísla 007838 a 007839 uloženy fotografie dvou folií z rukopisu (ff. 2v a 4v).

⁷⁰ Rukopis má poškozenou vazbu, chybí přední deska i hřbet, vzhledem k znečištění prvního folia je zřejmé, že k odtržení desky došlo již před delším časem. Na fol. 1r je poznamenán titul „*Dieta salutis*“, na fol. 109v je vlastnická poznámka z 15. století: „*Iste liber est fratris Iohannis Czwlbar*.“ V soupise z roku 1502 i katalogu z roku 1787 nelze rukopis přesně identifikovat.

⁷¹ Rukopis v dobové vazbě, původně značně poškozené, nyní restaurované, na které kromě zmíněného štítku chybí jakékoliv původní signatury, pouze na předním přideštlí je modrou inkoustovou tužkou „*I*.“ V soupise z roku 1502 ani v katalogu z roku 1787 se nepodařilo rukopis přesně identifikovat.

⁷² Pergamenový rukopis v dobové vazbě, označený na přední desce dnes již nečitelným štítkem. V soupise z roku 1502 nelze kvůli nečitelnému štítku rukopis identifikovat, na

dominikána Peregrina z Opolí, v 15. století rukopis (NK I G 55), obsahující sbírku nedělních kázání.⁷³

Opis díla *Laus Mariae* kartuziána Konráda z Heimburku, sepsaného na přání Menharda z Hradce v roce 1356, se dochoval v rukopise z přelomu 14. a 15. století (NK XVII F 35),⁷⁴ který byl v českokrumlovské minoritské knihovně uložen s jistotou již v roce 1502.

Rukopis (NK XII F 36), který byl součástí souboru rukopisů darovaných klášteru Petrem II. z Rožmberka, obsahuje sbírku kázání typických pro františkánské prostředí.⁷⁵

Na německou bibli známou v literatuře jako *Bible krumlovská* (NK XVI D 69) z roku 1380, která patří k raným pokusům o překlad bible do němčiny, poprvé popsal A. Bernt v roce 1901.⁷⁶ Po krádeži z českokrumlovské knihovny byla dlouhá léta považována za ztracenou.⁷⁷

hřbetě špatně čitelná signatura Z 5 (?), pod touto signaturou je však v katalogu z roku 1787 zařazen pergamenový breviář.

⁷³ Rukopis je vázán v jednoduché dobové vazbě, vinou chybějícího štítku není možné rukopis identifikovat v soupise z roku 1502. Na hřbetě pozůstatek signatury Z, podle obsahu rukopisu by se mohlo jednat o signaturu Z 15 (papír, kvartový formát).

⁷⁴ Papírový rukopis v jednoduché vazbě, potažené hladkou červenou kůží. Přední deska je uvolněná, hřbet stržený. Na přední desce štítek s titulem „*Laus Marie ...m*,“ J. Hejnic uvádí titul na štítku jako „*Laus Marie et iterum*“ viz J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 178, č. 135. V soupise z roku 1502 je rukopis uveden jako „*item liber intitulus laus marie*.“ Rukopis je možné podle obsahu identifikovat i v katalogu z roku 1787, ačkoliv kvůli strženému hřbetu neznáme přesně signaturu, jako „*Prologus Laus Mariae vocatus*“ (pod sign. Z 4 kvartového formátu).

⁷⁵ Kolofon na fol 172r: „*Liber monasterii sacrosancte dei genitricis perpetueque virginis Marie in Chrumpnaw comparatus per honorabilem dominum Petrum de Rosenberch prepositum capelle regie in castro Pragensi*.“ Kromě kolofonu obsahuje rukopis na přideščí i vlastnickou poznámku ze 14. století: „*Iste liber est fratrum in Crumlow*.“ Jednoduchá soudobá vazba, potažená červenou usní, na přední desce štítek s nápisem „*Nicolaus (?) de communi sanctorum*“, na zadní desce „*Item Ludovicus de sanctis*“, pod kterým je možné rukopis identifikovat v soupise z roku 1502 (č. 115), v katalogu z roku 1787 je zapsán pod sign. Z 2 (pergamen, kvartový formát).

⁷⁶ A. BERNT, *Eine neue deutsche Bibelübersetzung*, s. 353–393. Na s. 359–360 otiskl Bernt několik pasáží z rukopisu. Rukopis má sice původní dobovou vazbu, ale kůže na hřbetě, kde původně byla signatura, je stržena. V soupise z roku 1502 jsou sice zachyceny tři německé biblické rukopisy, ale vzhledem k chybějícímu štítku na vazbě je přesná identifikace obtížná. J. Hejnic, který se domníval, že se bible nedochovala, váhal mezi

V roce 1930 došlo k přesunu celé knižní sbírky poté, co kvůli obtížné finanční situaci byli minorité nuceni pronajmout původní prostory knihovny v prvním patře městu. Knihovna byla dočasně umístěna do kaple sv. Bartoloměje v ambitu kláštera, ale již v létě následujícího roku byla část knihovny přenesena do klenuté místnosti v prvním patře.⁷⁸ Dvojím stěhováním bylo porušeno uspořádání knihovny zavedené Karlem Vodičkou, takže schwarzenberský archivář Hynek Gross píše ve svém listu z 13. listopadu 1931 o tom, že „*rukopisy ani knihy nebyly řádně popsány.*“⁷⁹

V roce 1937 zasáhl do osudů českokrumlovské minoritské knihovny i další ze ředitelů Uměleckoprůmyslového muzea v Praze Karel Herain,⁸⁰ který si prohlédl knihovnu při své návštěvě Krumlova a „*na jeho návrh byly pak uloženy cenné manuskripty do dvou skříní vedle bytu P. kvardiána.*“⁸¹

V létě roku 1938 se Karel Herain do Krumlova vrátil, aby studoval rukopisy jak u minoritů, tak v kaplanské knihovně.⁸² A právě tehdy, v neklidném období před podepsáním Mnichovské dohody, se patrně zrodila myšlenka na odvoz nejcennějších památek z obou knihoven do Prahy. Zatímco kvardián Stanislav Vítek s převozem knih souhlasil, prelát Václav Příbek se netajil s obavami o svůj život, pokud by celá věc s odvozem

položkami č. 119 a 120 (J. HEJNIC, *Českokrumlovský soupis*, č. 119 nebo 120, s. 177), V. Bok s jistotou ztotožňuje rukopis s č. 120 „*item iterum prima pars biblie theotonicalis.*“ viz V. BOK, *Příspěvky k literární kultuře Českého Krumlova*, s. 436.

⁷⁷ J. HEJNIC, *Českokrumlovský soupis*, s. 177; J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 64.

⁷⁸ SOA Třeboň, fond Minorité Český Krumlov, Liber magistralis V., s. 124. F. M. BAJGER, *Cesty knihoven františkánských řádů*, s. 87

⁷⁹ J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 86. Ve třicátých letech studoval v knihovně P. Jan Kapistrán Vyskočil, který si pořídil z některých rukopisů stručné výpisky, dnes uložené v NA v Praze, fond Františkáni, provincialát a konvent Praha; karton 78, inv. č. 2473, fasc.8.

⁸⁰ Karel Herain, historik umění, ředitel UPM v letech 1934–1948, viz *110 let UPM: více prostoru sbírkám*, s. 19–20.

⁸¹ SOA Třeboň, fond Minorité Český Krumlov, Liber magistralis V., s. 161.

⁸² Doklady o studiu K. Heraina v českokrumlovských knihovnách jsou uloženy v UPM, Centrum dokumentace – fond A (rok 1938), karton 93; žádost o souhlas se studiem rukopisu č. 117 v kaplanské knihovně z 8. června 1938; žádost o studium středověkých rukopisů v konventní knihovně z 27. července 1938; souhlas kvardiána Stanislava Vítky se studiem z 29. července 1938.

památek do Prahy vyšla najevo.⁸³ Nakonec odvezl K. Herain 21. září 1938⁸⁴ do Prahy z minoritského konventu 65 středověkých rukopisů spolu s listinami a soškou gotické Madony a pouhé dva svazky knih z kaplanské knihovny.⁸⁵

Po dobu války zůstaly českokrumlovské rukopisy uloženy patrně společně se sbírkami Uměleckoprůmyslového muzea, které pokračovalo až do konce roku 1941 celkem nerušeně v práci ve vlastní budově, kde probíhala i výstavní a přednášková činnost.⁸⁶ Od počátku roku 1942 začaly být sbírky muzea postupně odváženy do osmi mimopražských krytů a do trezoru pražské Živnobanky, po zabrání muzejní budovy našel zbytek sbírek útočiště na pražském Žofíně. Z dochovaných materiálů nelze přesně určit, kam byly českokrumlovské rukopisy odvezeny, snad do zámku v Miletíně, kde měl být uložen ve dvou bednách soubor pozdně gotických latinských rukopisů.⁸⁷

Po válce se listiny společně se soškou Madony vrátily nazpět do Krumlova, rukopisy však zůstaly v Praze a byly uloženy jako deponát v

⁸³ „... stran Vaší žádosti musím sdělit, že by mne ukřižovali – jsem sám – zatajit se to nedá a dovedete si jistě představit, co by z toho zvláště dnes udělali. Šlo by to jen na rozkaz nejvyšších míst,“ viz dopis Václava Příbka Karlu Herainovi ze 17. září 1938; UPM, Centrum dokumentace – fond A (rok 1938), karton 93.

⁸⁴ Kopie telegramů z 20. září 1938, ve kterých oznamuje K. Herain Václavu Příbkovi a správě minoritského kláštera svůj příjezd do Krumlova na 21. září; UPM, Centrum dokumentace – fond A, (rok 1938), karton 93.

⁸⁵ Záznam o převozu rukopisů byl zapsán dodatečně v roce 1945 do Liber magistralis V., s. 165. Blíže J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 65 a 87. Společně s minoritskými rukopisy byly odvezeny i dva svazky z kaplanské knihovny, viz dopis K. Heraina prelátu Václavu Příbkovi z 3. listopadu 1938: „*Oba svazky jsou uloženy bezpečně v musejním trezoru ...*“; UPM, Centrum dokumentace – fond A, (rok 1938), karton 93. Prvním z odvezených svazků byl rukopis č. 117 (misál z 2. poloviny 14. století, který má na předním příděšti nalepen dřevořez Ukřižování), který K. Herain studoval v kaplanské knihovně v létě 1938. Rukopis je dnes uložen společně s rukopisy minoritů v NK v Praze. Druhým svazkem byl prvotisk Gratianova Dekretu z roku 1493 (UPM G 2456 B), jehož původním majitelem byl podle vlastnické poznámky krumlovský knihvazač Bartoloměj Trnka. Prvotisk má nalepený štítek s vlastnickou poznámkou kaplanské knihovny – „č. 16. *Knihovna kaplanů v Č. Krumlově*“ a do fondu UPM byl zařazen v roce 1961 z pozůstalosti po Ludmile Herainové, viz pozn. 90.

⁸⁶ V době, kdy byly rukopisy uloženy v UPM, k nim pořídil profesor Vojtěch Sokol rukopisný soupis, dnes uložený v Oddělení pro soupis a studium rukopisů Masarykova ústavu a Archivu AV ČR v Praze.

⁸⁷ UPM, Centrum dokumentace – fond A, karton 112. K dějinám UPM v době války blíže *110 let UPM: více prostoru sbírkám*, s. 14–15.

tehdejší Univerzitní, dnešní Národní knihovně, kde je nacházejí dodnes.⁸⁸ Jelikož Národní knihovna převzala pouze 63 rukopisů, domníval se Josef Hejnic, že chybějícími dvěma rukopisy jsou známé rukopisy ze sbírek UPM (5 600 B a 5 818 B), které si muzeum tehdy ponechalo a zařadilo do svých sbírek. Ve skutečnosti, jak už víme, byly oba rukopisy získány koupí už v roce 1894.⁸⁹

V roce 1961 získalo UPM z pozůstalosti po Ludmile Herainové, vdově po Karlu Herainovi, dva středověké rukopisy.⁹⁰ Patrně jde o ony dva chybějící svazky, původně pocházejí z českokrumlovské minoritské knihovny.

Prvním rukopisem je pergamenový breviář UPM G 2418 C, který vznikl ve druhé polovině 14. století snad přímo pro českokrumlovský konvent. Rukopis je opatřen pozdně gotickou slepotiskovou vazbou z konce 15. století s částečně dochovaným kováním.⁹¹ Na hřbetě knihy je bílou barvou nakreslena signatura *X I*, v katalogu z roku 1787 nalezneme pod touto signaturou „*Breviarium in membrana scriptum*“, což odpovídá popisovanému rukopisu.⁹² Na předním přičeštlí je zapsaná modrou tužkou arabská jednička –

⁸⁸ V Národní knihovně je dnes na základě deponátní smlouvy uloženo 63 českokrumlovských rukopisů (+ misál pocházející z kaplanské knihovny – viz pozn. 85), jejichž majitelem je Provincie řádu minoritů sv. Cyrila a Metoděje v České republice. Viz E. URBÁNKOVÁ, *Přirůstky rukopisného oddělení Univerzitní*, s. 63–64; TÁŽ, *Rukopisy a vzácné tisky pražské Univerzitní knihovny*, s. 65.

⁸⁹ V otázce, kdy byly získány českokrumlovské rukopisy do UPM, se dodnes objevují v literatuře četné dohady a omyly. Podle Bohumíra Lífky získalo UPM v roce 1894 pouze rukopis 5818 B, kodexy 5887 A a 5600 B až v období první republiky viz B. LIFKA, *Exlibris a supralibros v českých korunních zemích*, s. 59, pozn. 76. J. Hejnic se domníval, že dva rukopisy (5818 B i 5600 B) byly zařazeny do sbírek UPM až po roce 1945; J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 87.

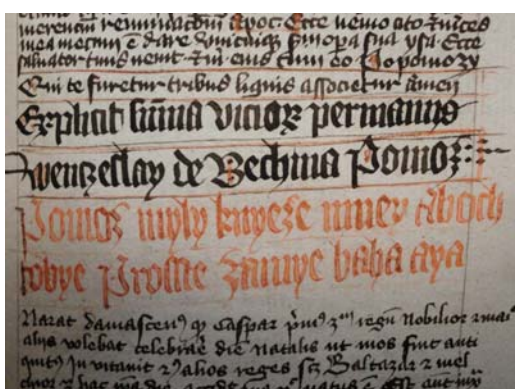
⁹⁰ Oba rukopisy se spolu s dalšími předměty patrně nacházely v době úmrtí Karla Heraina v jeho domácí pracovně a byly považovány za jeho osobní majetek. Do UPM byly převedeny výměrem Finančního referátu ONV Praha 6, č. j. 38 667/61 ze dne 16. 11. 1961 jako pozůstalost po Ludmile Herainové.

⁹¹ Samotná vazba rukopisu je značně poškozená. Chybí polovina přední desky, zbylá část desky je odtržená ze hřbetu. Hnědá kůže, kterou jsou desky potaženy, je zvláště na zadní desce potrhaná, kolky jsou značně setřelé.

⁹² Na hřbetě knihy se pod štítkem se signaturou UPM nachází ještě starší lepenkový štítek „*Braeviarium 6*.“ V katalogu z roku 1829 je pod touto signaturou zapsán rukopis „*Festa sanctos gottice scripta*“.

tímto způsobem byly českokrumlovské rukopisy označeny na počátku dvacátých let 20. století, což potvrzuje, že v té době byl rukopis ještě uložen v knihovně.⁹³

Druhým svazkem je papírový konvolut z konce 14. a počátku 15. století UPM G 2393 C, který vznikl svázáním latinských, převážně teologických textů. Jde například o *Summu vitiorum* z pera francouzského dominikána Guillelma Peralda, jejímž písařem byl Václav z Bechyně, *Liber de miseria humanae condicionis* od Lothara ze Sieny, pozdějšího papeže Innocence III., či *Lumen animae* od Berengaria z Landory, které si písař opsal v roce 1406. Rukopis má sice původní vazbu, jsou však dochovány pouze dřevěné desky bez jakéhokoliv pokryvu.⁹⁴ Z opisu vyznání krumlovského minority z 18. století na fol. 218v je zřejmá souvislost s minoritským konventem, navíc lze rukopis identifikovat v soupise knihovny z roku 1502 jako „*pugna contra vitia et lumen anime*.“⁹⁵

UPM G 2393 C

⁹³ Tímto způsobem jsou očíslovány téměř všechny rukopisy uložené jako deponát v NK. J. Hejnic se domníval, že k označení rukopisů tímto způsobem došlo kolem roku 1930 (J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 87), ale vzhledem k tomu, že jsou takto očíslovány i některé z kodexů získaných NK v letech 1923–1924, muselo k němu dojít již na počátku dvacátých let.

⁹⁴ Je zajímavé, že popis na inventární kartě mluví ještě o „*jelenicovém potahu, který buď zcela chybí, nebo je značně otřelý*.“

⁹⁵ J. HEJNIC, *Českokrumlovský soupis knih*, č. 90, s. 176. Název rukopisu odpovídá titulu uvedenému na fol. 1r u prvního traktátu „*Pugna contra vicia*.“

MS	5600 B	koupě 1894	50 zl.
MS	5818 B	koupě 1894	40 zl.
MS	5887 A	koupě 1894	70 zl.
MS	5888 D	koupě 1894	50 zl.
MS	5889 C	koupě 1894	
IN	5890 B	koupě 1894	
IN	6043 B	koupě 1895	25 zl.
IN	6944 D	koupě 1896	40 zl.
MS	6945 D	koupě 1896	
IN	6946 E	koupě 1896	
IN	6958 C	koupě 1896	30 zl.
IN	6959 D	koupě 1896	
IN	6960 D	koupě 1896	
MS	G 2418 C	pozůstalost 1961	
MS	G 2393 C	pozůstalost 1961	

Ale vraťme se ještě nazpět do Českého Krumlova, kde po zrušení konventu převzala knihovnu podle zmocnění Státního úřadu pro věci církevní dne 21. září 1950 tehdejší Státní studijní knihovna dr. Zdeňka Nejedlého, dnešní Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích. Historická část knihovny byla nejprve po dohodě s českokrumlovským archivářem Jiřím Vondrou deponována v Okresním vlastivědném muzeu v Českém Krumlově a teprve v roce 1956 převezena do kláštera ve Zlaté Koruně, sídla Oddělení rukopisů a starých tisků Jihočeské vědecké knihovny, kde je uložena dodnes.⁹⁶

⁹⁶ J. HEJNIC, *O minoritské knihovně*, s. 65 a 87.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo přinést pomocí základních kodikologických postupů srovnávacího charakteru nové poznatky ke kvantitativnímu i kvalitativnímu složení knihovny minoritů v Českém Krumlově v době předhusitské. Pramennou základu tvořily kromě dochovaných rukopisů a soupisu knihovny z roku 1502 i další tři katalogy knihovny. Katalogy z poloviny 18. století a roku 1829 již byly v literatuře známé, cenný byl nález dosud neznámého katalogu knihovny z roku 1787, stejně jako jediného dochovaného soupisu knihovny českokrumlovských klarisek z roku 1782. Pro 19. a 20. století se ukázalo jako důležité studium archivních pramenů, uložených v archivu Uměleckoprůmyslového muzea, na jejichž základě je možné sledovat změny v dochování rukopisného fondu.

Pro nejstarší období existence knihovny byla hlavní pozornost věnována knižnímu daru Petra II. z Rožmberka českokrumlovskému klášteru. Podle dedikačního zápisu lze s jistotou říci, že součástí daru určeného klášteru, ať už minoritům nebo klariskám, byly tyto rukopisy: NK I A 55; NK VI B 9; NK XII F 36; NK XIII A 1a; NK XIII A 1b; XIII B 15 a UPM 5600 B. Na základě porovnání dalších znaků, zejména písarských rukou, výzdoby a vazby, se podařilo do souboru přiřadit další rukopisy: UPM 5887 A; UPM 5818 B a NK XIV B 15. Je zřejmé, že většina těchto rukopisů byla zhotovena na objednávku Petra II. z Rožmberka patrně v dílně činné pro církevní objednavatele v Praze, která pracovala mimo jiné i pro klášter roudnických augustiniánů-kanovníků. Brzy po založení kláštera byly patrně nejprve objednány liturgické rukopisy spolu s rukopisy martyrologií. K martyrologiu určenému minoritům bylo přímo v klášteře dopsáno Jakubem z Plzně nekrologium, jehož základní text vznikl na základě rozboru zápisů v nekrologiu v let 1368–1369. Jako počátek časového rozmezí, ve kterém

rukopisy vznikly, můžeme stanovit rok 1358, kdy byl klášter vysvěcen, a jako nejzazší mezník smrt Petr II. z Rožmberka roku 1384. Pravděpodobně však většina rukopisů vznikla ještě v šedesátých a na počátku sedmdesátých let 14. století, pro což svědčí i datace výzdoby některých rukopisů. Otázkou zůstává, kolik rukopisů klášter původně darem dostal. Pokud se blíže podíváme na soupis knihovny z roku 1502, je zřejmé, že ve srovnání s dochovanými svazky, schází nejméně sedm rukopisů (*Catena aurea*, *Moralia in Iob* chybí od každého díla dva svazky, ze čtyřsvazkové bible dokonce tři svazky). Součástí daru mohly být i další dnes nedochované rukopisy jako *Regula pastoralis* Řehoře I. Velikého, *Postilla litteralis in Novum testamentum Mikuláše z Lyry* či *Summa de vitiis* Viléma Peralda. Nechyběl patrně ani další svazek kázání patřící k rukopisu NK XII F 36, a součástí daru byly jistě i další v minulosti ztracené liturgické rukopisy. Nebudeme daleko od pravdy, když odhadneme velikost knižního daru Petra II. z Rožmberka klášteru na nejméně 30 rukopisů.

S Rožmberky je spojován i vznik nejproslulejšího rukopisu spjatého s českokrumlovským konventem tzv. *Liber depictus*, který vznikl patrně na konci čtyřicátých let 14. století. Značnou část rukopisu zaujímá *Biblia pauperum*, rozšířená obrazovo-textová skladba, využívaná jako pomůcka při výuce teologie. Mezi světci však nejsou zastoupeni světci františkánští, což odporuje hypotéze, že kodex vznikl na objednávku samotného českokrumlovského konventu, a naopak podporuje domněnku, že byl konventu věnován jeho zakladateli Rožmberky. Za donátorky bývají považovány ženské příslušnice rodu Rožmberků, nejčastěji Kateřina, vdova po Petru I. z Rožmberka, nebo Markéta, sestra Petra I. a vdova po Bavorovi III. ze Strakonice. Úvodní vyobrazení Apokalyptické ženy patří mezi nejstarší obrazové vyjádření teologické formulace o neposkvrněném početí P. Marie prosazované minority a zároveň reflektuje zasvěcení českokrumlovského klášterního kostela Božimu Tělu a Panně Marii. Je pravděpodobné, že

hlavním důvodem pro vznik rukopisu byly didaktické účely františkánské komunity. Protože krumlovský konvent sdružoval mužský i ženský klášter, mohl být obrazový kodex od počátku určen přímo místním klariskám.

Od počátku existence knihovny tvořila důležitou část fondu literatura zaměřená na praktickou, tj. kazatelskou činnost. U většiny sbírek kázání pocházejících ze 14. století v českokrumlovském rukopisném fondu si však nejsme jisti, zda byly jeho součástí již v předhusitském období, nebo se do knihovny dostaly až po roce 1420. Jisté však je, že minorité kázali nejenom latinsky, ale i česky a německy, protože předhusitský Český Krumlov byl, tak jako řada dalších měst v českém království, městem s trojjazyčnou literární kulturou. Knihovna proto obsahovala i rukopisy v národních jazycích. V soupisu knihovny z roku 1502 nalezneme sedm svazků označených jako německé, z nichž je dochován pouze rukopis bible označovaný v literatuře jako *Bible Krumlovská*, který podle analýzy vznikl jako opis starší předlohy v oblasti severozápadního Slezska v roce 1380. V soupise knih z roku 1502 však není uveden sborník německých náboženských textů, sepsaný snad v roce 1388, který obsahuje cenný zápis německého překladu sekvence *Mittit ad virginem*, jehož autorem je takzvaný Mnich salcburský. Stejně tak v soupise chybí rukopis dnes nezvěstného německého žaltáře z roku 1373, který byl ještě v roce 1901 uložen v klášterní knihovně.

Jiná situace než u německých rukopisů je u rukopisů jazykově českých. V soupise knihovny z roku 1502 je uváděn pouze dnes nedochovaný český slovník s textem o umučení Kristově. Zastavme se však u staročeského sborníku náboženských textů zvaného *Krumlovský sborník*, o kterém se dříve soudilo, že byl vytvořen pro českokrumlovské klarisky. Jazyk a mysticko-moralizující charakter skladeb naznačují, že rukopis mohl být objednan pro ženský konvent, snad krumlovských klarisek. Podle tematického zaměření textů je však pravděpodobnější, že rukopis měl sloužit k pastorační činnosti, vykonávané krumlovskými minority jak v laickém prostředí, tak v sousedním

klášteře klarisek. Objednavatelem bohatě iluminovaného rukopisu pro krumlovské minority mohl být sám Oldřich z Rožmberka. Netušíme však, zda se *Krumlovský sborník* skutečně stal majetkem českokrumlovského konventu, nebo zůstal v rožmberském držení.

Husitství, které znamenalo pro řadu církevních knihoven zánik nebo období úpadku, mělo být podle starších bádání pro knihovnu českokrumlovských minoritů dobou zvýšených knižních zisků, což souviselo s postavením Krumlova jako útočiště katolicky orientovaného obyvatelstva ze širokého okolí. Na základě vlastnických poznámek se podařilo určit rukopisy pocházející z knihovny bechyňských minoritů: NK ČK MS 53; NK ČK MS 70 a NK ČK MS 255, zatímco u dalších pěti rukopisů můžeme díky shodnému označení na štítku vztah k bechyňským minoritům pouze předpokládat. Rukopisy z jiných minoritských knihoven se v českokrumlovském fondu nalézt nepodařilo, rukopis NK ČK MS 56 patřil podle vlastnické poznámky augustiniánům kanovníkům od sv. Desideria v Lysé nad Labem, další rukopisy pak pocházejí z majetku nám blíže neznámých jednotlivců.

Z roku 1502 se dochoval soupis knihovny, který je jediným známým soupisem minoritské knihovny z období středověku u nás. Prvotním účelem tohoto soupisu knih byla majetková evidence, o čemž svědčí i skutečnost, že byl sepsán spolu se soupisem bohoslužebných předmětů. Proto jsou samotné katalogové záznamy v soupisu velice stručné a zachycují pouze zkrácené názvy rukopisů a prvotisků, které se u dochovaných knih shodují s nápisy napsanými přímo na deskách či štítcích nalepených na vazbách. V soupise je zachyceno 163 svazků, srovnáním záznamů v soupise s dochovanými svazky bylo již dříve identifikováno 47 rukopisů a 20 prvotisků. Kromě těchto rukopisů byla určena ještě skupina 17 dochovaných rukopisů, označených štítkem s rozpisem obsahu, které se v uvedeném soupise nevyskytují. Podle vlastnického vpisku a formálních znaků bylo možné připojit ještě dalších

devět rukopisů, takže nakonec byla získána skupina 73 rukopisů, které tvořily z větší části fond českokrumlovské minoritské knihovny na konci 15. století. Jestliže bylo možné uvést pouze 47 paralel uvedených v soupise knihovny, je zřejmé, že část rukopisů uvedených v původním fondu se ztratila. Na druhé straně existují svazky, které se podle štítků v dané době v knihovně nacházely, ale nejsou z nějakého důvodu v katalogu uvedeny. Vzhledem k tomu, že se díky heuristickému průzkumu podařilo rozšířit skupinu rukopisů i prvotisků, které náležely do českokrumlovské minoritské knihovny, můžeme identifikovat v soupise dalších pět rukopisů, jak vidíme v příloze č. 2. U dalších svazků je kvůli přílišné stručnosti a neúplnosti popisu identifikace pouze přibližná. Na základě soupisu s přihlédnutím k dochovaným svazkům je možné odhadnout, že na počátku 16. století obsahovala knihovna nejméně 200 svazků, z nichž asi pětinu již tvořily prvotisky. Po obsahové stránce převládala kazatelská literatura (kázání, postily a legendy) a literatura nauková (učebnice rétoriky, mamotreky a vokaluláře).

Další dochovaný katalog knihovny pochází až z doby kolem poloviny 18. století. Podle katalogu byly knihy tematicky rozděleny do 23 oborových skupin, chybí však skupiny obsahující bible a biblické exegeze. Ty byly z katalogu vytrženy a ztraceny stejně jako skupina Z, do které byla zařazena většina rukopisů. Vzhledem k této skutečnosti nemá katalog pro identifikaci rukopisů v knihovně téměř žádný význam.

V roce 1782 zasáhla klášter vlna josefínského rušení klášterů, což se neblaze dotklo kláštera klarisek, který byl zrušen 26. ledna 1782. Při inventarizaci majetku byl sepsán i jediný dochovaný soupis jejich knihovny, podle kterého obsahovala 59 rukopisů. Ve fondu Národní knihovny se podařilo na základě tohoto soupisu identifikovat tři české rukopisy, které bezpečně patřily českokrumlovským klariskám. Jde o rukopisy: NK XI C 6; NK XVII J 6; NK XVII E 9 a snad i NK XVII E 8, které doposud nebyly s klášterem spojovány. V knihovně klarisek se v té době nacházel i proslulý

Liber depictus, který získala Dvorní knihovna ve Vídni spolu s dalšími knihami ze zrušených klášterů. Mezi knihovnou minoritů a klarisek existovaly úzké vzájemné vztahy, o čemž svědčí i skutečnost, že mezi rukopisy klarisek byl v době zrušení kláštera i rukopis minoritského martyrologia NK XIV B 15.

Přestože českokrumlovský minoritský konvent josefínskému rušení nakonec unikl, je důkazem plánovaného zrušení kláštera dochovaný soupis veškerého majetku z roku 1787, jehož součástí je i katalog knihovny. Katalog je pro naše účely mimořádně důležitý, protože obsahuje i oborové skupiny, které v předcházejícím katalogu chybí. Pergamenové rukopisy foliového formátu byly zařazeny mezi tisky, jejich popis je však až na výjimky velice stručný. Přesto se podařilo ze 14 signatur přesně určit devět rukopisů; za *deperditum* můžeme označit dva z rukopisů. Ostatní rukopisy byly zařazeny do skupiny Z (*Manuscripta*), která obsahovala 94 rukopisů, rozdělených podle psací látky. Ve většině případů se katalogový záznam rukopisu shoduje – stejně jako v případě soupisu z roku 1502 – se štítkem nalepeným na vazbě, případně jeho zkrácenou verzí. Přestože jsou katalogové zápisy často stručné a mnohdy i nepřesné, byl pokus o přiřazení rukopisů k jednotlivým signaturám poměrně úspěšný, viz příloha č. 3. Ke 108 signaturám se podařilo nalézt 80 paralel, sedm z dnes dochovaných rukopisů zůstalo neurčeno. Lze tedy odhadnout, že od konce 18. století došlo ke ztrátě nebo zničení přibližně 20 rukopisů. Vzhledem k neurčitosti popisů v katalogu se můžeme pouze domýšlet, o jaké rukopisy šlo; některé z nich jako rukopis „*Monumentum vetus*“ patřily patrně k předhusitskému fondu knihovny.

Vraťme se ještě k soupisu knihovny z roku 1502, na jehož základě jsme odhadli počet rukopisů tehdy v knihovně uložených na 150 až 160 svazků. Ve srovnání se 107 rukopisy v katalogu z roku 1787, je zřejmé, že od roku 1502 došlo ke ztrátě nejméně 50 kusů rukopisů; pravděpodobně šlo i v tomto případě zejména o nákladnější pergamenové kodexy.

Celková stagnace konventu v 19. století se promítla i do péče o knihovnu, což vyplývá i z dalšího dochovaného katalogu knihovny z roku 1829, ze kterého je patrná snaha o nové uspořádání knihovny. Katalog však pro studium dochování rukopisného knižního fondu kláštera nemá žádný význam, protože v oborové skupině Z uvádí bez bližších popisů pouze celkový počet rukopisů.

Od druhé poloviny století začal knihovní fond narůstat díky nákupu nové odborné literatury a časopisů, historické části fondu však chyběla soustavná péče, o čemž svědčí zveřejněné svědectví historika Jana Peiskra, který navštívil Krumlov při svých prázdninových cestách v osmdesátých letech 19. století. Jan Peisker kromě sběru národopisného materiálu pátral i po dochovaných rukopisných památkách, které se snažil získat pro pražské knihovny. Je proto možné, že tři rukopisy, pocházející s jistotou z knihovny českokrumlovských minoritů, získala Knihovna Národního muzea právě jeho zásluhou: KNM XIV D 14; KNM XVI G 9; KNM III E 28.

Situace v knihovně se zlepšila až s příchodem knihovníka Karla Štěpána Vodičky, který ji znovu utřídil, vypracoval lístkový katalog a knihovnu otevřel badatelům. V létě roku 1893 si knihovnu prohlédl František Borovský, v té době správce knihovny Uměleckoprůmyslového musea, který se při svých cestách snažil o získání nových muzejních exponátů. Z korespondence s Karlem Chytillem jasně vyplynulo, že jednal v minoritském klášteře o prodeji knih. O prodeji těchto rukopisů se nedochovala v klášterním archivu žádná zpráva, jsme proto odkázáni pouze na inventární knihy vedené v Uměleckoprůmyslovém muzeu, které obsahují u nakupovaných předmětů poměrně podrobné popisy. Na jejich základě bylo zjištěno, že muzeum z českokrumlovské minoritské knihovny zakoupilo v letech 1894–1896 celkem šest rukopisů : UPM 5600 B; UPM 5818 B; UPM 5887 A; UPM 5888 D; UPM 5889 C; UPM 6945 C, šest prvotisků a jednu postinkunábuli.

Důležitou roli při prodeji knih sehrál patrně i Karel Vodička, který je v inventární knize označen při prodeji některých svazků jako prodávající. Navíc je jako prodávající označen i u dalších 28 svazků, prvotisků a paleotypů, které muzeum zakoupilo v roce 1896. Tato skutečnost spolu s tím, že sám Vodička byl majitelem rozsáhlé knihovny, vedla některé autory k tvrzení, že se jedná o prodej tzv. „*Vodičkovy sbírky*“, případně k úvahám, že i tyto svazky pocházejí z českokrumlovské minoritské knihovny. Na základě dochované korespondence mezi Františkem Borovským a českokrumlovským kaplanem Janem Cabalem z léta roku 1896 se podařilo prokázat, že tyto knihy ve skutečnosti pocházejí z kaplanské knihovny u kostela sv. Víta v Českém Krumlově.

V průběhu první světové války a krátce po ní pak došlo v knihovně k několika vážnějším ztrátám. Některé z odcizených rukopisů pak zakoupila z Neubertova a Zinkova antikvariátu v letech 1923–24 tehdejší Universitní knihovna v Praze. Tyto rukopisy jsou dnes součástí jejího kmenového fondu: NK I A 55; NK I G 55; NK I H 15; NK I H 16; NK I H 17; NK XII F 35; XII F 36; XVI D 69.

V létě roku 1938 zasáhl do osudů minoritské knihovny tehdejší ředitel Uměleckoprůmyslového muzea Karel Herain, který navrhl kvardiánovi českokrumlovského konventu Stanislavu Vítkovi odvoz nejcennějších památek do Prahy. Podle dochované korespondence odvezl Karel Herain 21. září 1938 do Prahy z minoritského konventu 65 středověkých rukopisů spolu s listinami a soškou gotické Madony. Po dobu války zůstaly českokrumlovské rukopisy umístěny patrně společně se sbírkami Uměleckoprůmyslového muzea, po válce byly uloženy jako deponát v tehdejší Univerzitní, dnešní Národní knihovně, kde je nacházejí dodnes. Jelikož knihovna převzala pouze 63 rukopisů, domníval se Josef Hejnic, že chybějícími dvěma rukopisy jsou známé rukopisy ze sbírek (UPM 5 600 B; UPM 5 818 B), které si muzeum tehdy ponechalo a zařadilo do svých sbírek.

Ve skutečnosti, jak už víme, byly oba rukopisy získány koupí už v roce 1894. V roce 1961 však získalo Uměleckoprůmyslové muzeum z pozůstalosti po Ludmile Herainové, vdově po Karlu Herainovi, další dva středověké rukopisy. Na základě srovnání rukopisů s dochovaným soupisem z roku 1502 a katalogem knihovny z roku 1787 se podařilo prokázat, že jde o ony dva chybějící svazky (UPM G 2418 C; UPM G 2393 C), původně pocházejí z českokrumlovské minoritské knihovny.

Práce ukázala, že k rozšíření znalostí o nejstarší části fondu může kromě studia samotných rukopisů napomoci i využití soupisů a katalogů knihovny, na jejichž základě je možné postihnout zejména kvantitativní proměny rukopisného fondu. Zajímavé výsledky přineslo studium archivních materiálů, které přispělo k identifikaci dalších rukopisů patřících do českokrumlovské knihovny. Českokrumlovská minoritská knihovna tak představuje se svými 90 dochovanými středověkými rukopisy jednu z nejzachovalejších středověkých knihoven v českých zemích.

PRAMENY A LITERATURA

PRAMENY NETIŠTĚNÉ

A) RUKOPISY

Jihočeská vědecká knihovna České Budějovice, Oddělení rukopisů a starých tisků ve Zlaté Koruně

1 CK 4; 1 CK 7; 1 CK 8; 1 CK 9; 1 CK 10; 1 CK 20; 1 CK 24

Knihovna Národního muzea Praha

III E 28; XIV D 14; XVI G 9

Národní knihovna České republiky Praha

I A 55; I G 55; I H 15; I H 16; I H 17; VI B 9; XII F 35; XII F 36; XIII A 1a; XIII A 1b; XIII B 1; XIII C 11; XIII C 14; XIII H 3r; XIV B 15; XVI D 69

Minorité Český Krumlov: MS 2; MS 3; MS 5; MS 6; MS 7; MS 8; MS 9; MS 10; MS 42; MS 53; MS 54; MS 55; MS 56; MS 57; MS 58; MS 59; MS 60; MS 61; MS 62; MS 63; MS 65; MS 66; MS 67; MS 68; MS 69; MS 70; MS 73; MS 95; MS 96; MS 97; MS 98; MS 99; MS 100; MS 101; MS 102; MS 138; MS 139; MS 141; MS 142; MS 143; MS 144; MS 145; MS 146; MS 148; MS 149; MS 185; MS 186; MS 188; MS 189; MS 190; MS 191; MS 192; MS 248; MS 249; MS 250; MS 251; MS 252; MS 253; MS 254; MS 255; MS 257; MS 258; MS SS

Uměleckoprůmyslové muzeum Praha

G 2393 C; G 2418 C; 5600 B; 5818 B; 5887 A; 5888 D; 5889 C; 6945 D

B) ARCHIVNÍ PRAMENY

Archiv Národní knihovny ČR

Veřejná a univerzitní knihovna 1777–1918, kláštery (klarisky Český Krumlov)

Národní archiv Praha

Česká státní účtárna, karton 311, inv. č. 2039

Františkáni – provincialát a konvent, Praha karton 78, inv. č. 2473, fasc.8.

Státní oblastní archiv Třeboň

Minorité Český Krumlov, Liber magistralis I.-V., př. č. 22/96; 50–53.

Uměleckoprůmyslové muzeum Praha

Centrum dokumentace, fond A (registratura UPM) a osobní pozůstalost Františka Borovského.

PRAMENY VYDANÉ, KATALOGY RUKOPISŮ, INVENTÁŘE, REPERTORIA:

ADRIAEN Mark, *S. Gregorii Magni Moralia in Iob*, in: *Corpus Christianorum, Series Latina* 143–143B, Turnhout 1979–1985.

BARTOŠ František Michálek, *Soupis rukopisů Národního muzea v Praze I.*, Praha 1926.

BARTOŠ František Michálek, *Soupis rukopisů Národního muzea v Praze II.*, Praha 1927.

BOHÁČEK Miroslav – ČÁDA František, *Beschreibung der mittelalterlichen Handschriften der Wissenschaftlichen Staatsbibliothek von Olmütz*, Köln-Weimar-Wien 1994.

BONAVENTURA, *Legenda Maior S. Francisci*, in: *Analecta Franciscana X, Ad Claras Aquas-Quaracchi* 1941, s. 557–652;

BONAVENTURA, *Legenda Minor S. Francisci*, in: *Analecta Franciscana X, Ad Claras Aquas-Quaracchi* 1941, s. 655–678.

BRODSKÝ Pavel, *Katalog iluminovaných rukopisů Knihovny Národního muzea v Praze*, Praha 2000.

CELANO Tommaso da, *Legenda latina Sanctae Clarae Virginis*, F. Pennacchi (ed.), 1910, 140 p.

DISTELBRINK Balduinus, *Bonaventurae scripta: Authentica, dubia vel spuria critice recensita* (Subsidia Scientifica Franciscalia 5), Roma: Istituto Storico Cappuccini, 1975.

Dizionario Biografico degli Italiani – Volume 65 (2005), dostupné na [www: <http://www.treccani.it/enciclopedia/mondino-de-liuzzi_\(Dizionario-Biografico\)/ >](http://www.treccani.it/enciclopedia/mondino-de-liuzzi_(Dizionario-Biografico)/>)

DOKOUPIL Vladislav, *Soupis rukopisů z knihovny minoritů v Brně, františkánů v Moravské Třebové a premonstrátů v Nové Říši*, Praha 1959.

DOLCH Walther, *Katalog der deutschen Handschriften der k. k. Universitätsbibliothek zu Prag*. I. Teil. Die Handschriften bis etwa z. J. 1550, Prag 1909.

EMLER Josef, *Dvě nekrologia krumlovská*, VKČSN 1887, s. 198–227.

Františkánské prameny I. Spisy sv. Františka a sv. Kláry, Red. Jiří Bonaventura ŠTIVAR, Velehrad 2001.

Františkánské prameny II., Red. Radim JACHYM, Bratislava 1994.

Františkánské prameny III. Legendy o svatém Františkovi z let 1240-1253. Red. Jiří Bonaventura ŠTIVAR, Uherské Hradiště 2008.

GAMBOSO Vergilio (ed.), *Assidua*, Padova 1981.

GUARENTI Angelici (ed.), *S. THOMAE AQUINATIS Catena aurea in quatuor Evangelia*, 2^a ed., Marietti, Taurini-Romae 1953.

Guide to manuscript collections in the Czech Republic = Průvodce po rukopisných fondech v České republice, Marie TOŠNEROVÁ (red.), Praha 2011.

HEJNIC Josef, *Českokrumlovský soupis knih z roku 1502*, LF 99, 1976, s. 172–180.

HUMPHREYS Kenneth William, *The Friars' Library*, London 1990.

Die illuminierten Handschriften und Inkunabeln der Österreichischen Nationalbibliothek. Mitteleuropäische Schulen III. (ca. 1350–1410). Böhmen-Mähren-Schlesien-Ungarn. Bearb. Ulrike JENNI – Maria THEISEN unter Mitarbeit von Karel STEJSKAL, Wien 2004.

KALNÝ Adolf (ed.), *Popravčí kniha pánů z Rožmberka*, Třeboň 1993.

Katalog der Miniaturenausstellung (K. K. Hofbibliothek), 4. Aufl., Wien 1902.

KLIMESCH Johann Matthäus (ed.), *Urkunden- und Regestenbuch des ehemaligen Klarissinnen-Klosters in Krummau*, Prag 1904.

KUBÍKOVÁ Anna, *Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah od Václava Březana, (Komentovaná edice)*, České Budějovice 2005.

LINDA Jaromír, *Soupis rukopisů Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje 2.*, Plzeň 2010.

Mittelalterliche Bibliothekskataloge Deutschlands und der Schweiz, Bd. I, bearbeitet von Paul LEHMANN, München 1918.

Mittelalterliche Bibliothekskataloge Deutschlands und der Schweiz, Bd. III/3, bearbeitet von Paul RUF, München 1939.

Mittelalterliche Bibliothekskataloge Deutschlands und der Schweiz, Bd. IV/1, bearbeitet von Christine E. INEICHEN-EDER, München 1977.

Mittelalterliche Bibliothekskataloge Deutschlands und der Schweiz, Bd. IV/2, bearbeitet von Hermann KNAUS, München 1979.

Mittelalterliche Bibliothekskataloge Österreichs, Bd. V, bearbeitet von Herbert PAULHART, Wien 1971.

MOHAN Gaudens E., *Initia Operum Franciscanorum*, *Franciscan Studies* 35 (1975), s. 277–380; 36 (1976), s. 313–399; 37 (1977), s. 229–417; 38 (1978), s. 311–434.

NAVRÁTIL František, *Sbírka rukopisů Český Krumlov 1327–1968*. (Inventáře, katalogy a tematické rejstříky k fondům jihočeských archivů, č. 39), České Budějovice 1972.

PANGERL Mathias, *Urkundenbuch des ehemaligen Cistercienserstiftes Goldenkron in Böhmen*, Wien 1872.

PLOCEK, Václav, *Catalogus codicum notis musicis instructorum qui in Bibliotheca publica rei publicae Bohemicae socialisticae in Bibliotheca universitatis Pragensis servantur I-II*. Praga 1973.

PODLAHA Antonín, *Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum aliorumque praelatorum et canonicorum s. metropolitanae ecclesiae Pragensis a primordiis usque ad praesentia tempora*, Praha 1912.

PROFOUS Antonín a kol., *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny*. Díl III., Praha 1951.

PSÍKOVÁ Jiřina, *Minorité Český Krumlov, (1350)1358–1948*. (Inventář č. 29), České Budějovice 1975.

RIEDL Mirko, *Katalog prvotisků jihočeských knihoven = Catalogus incunabulorum quae in bibliothecis Bohemiae meridionalis asservantur*, Praha 1974.

RÜCKERT Heinrich (ed.), *Bruder Philipps des Carthäusers Marienleben*, Quedlinburg/Leipzig 1853, reprint Amsterdam 1966.

Rukověť tištěných knihovních fondů Národní knihovny České republiky. Od prvotisků do konce 19. století, Vlasta FALTYSOVÁ (red.), Praha 2006.

RYBA Bohumil, *Soupisy rukopisů a starých tisků z fondu Státní vědecké knihovny v Českých Budějovicích III., Rukopisy z různých klášterních knihoven v jižních Čechách*, České Budějovice 1985.

SCHMIDT Valentin – PICHA Alois, *Urkundenbuch der Stadt Krummau in Böhmen*, Prag 1908–1910.

SCHNEYER Johannes Baptist, *Repertorium der lateinischen Sermones des Mittelalters für die Zeit von 1150–1350*, Heft 1–11, Münster: Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung 1969–1990.

SPUNAR Pavel, *Repertorium auctorum Bohemorum provectum idearum post Universitatem Pragensem conditam illustrans I.*, Vratislaviae 1985.

SPUNAR Pavel, *Repertorium auctorum Bohemorum provectum idearum post Universitatem Pragensem conditam illustrans II.*, Praeae, Warsaviae 1995.

TRUHLÁŘ Josef, *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui in C. R. Bibliotheca publica atque Universitatis Pragensis asservantur I.*, Praeae 1905.

TRUHLÁŘ Josef, *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui in C. R. Bibliotheca publica atque Universitatis Pragensis asservantur II.*, Praeae 1906.

TRUHLÁŘ Josef, *Katalog českých rukopisů c. k. veřejné a universitní knihovny pražské*, Praha 1906.

TŘÍŠKA Josef, *Středověký literární Krumlov*, LF 84, 1961, s. 94–99 (edice katalogu knihovny).

URBÁNKOVÁ Emma, *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století*, Dodatky. Díl I., Praha 1994.

WEBER Jaroslav (=KADLEC) – TŘÍŠKA Josef – SPUNAR Pavel, *Soupis rukopisů v Třeboni a Českém Krumlově*, Praha 1958.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

DIGITÁLNÍ KNIHOVNA JIHOČESKÉ VĚDECKÉ KNIHOVNY, dostupné na www: < <http://katalog.cbvk.cz> >

EINBANDDATENBANK (EBDB), dostupné na www:
<<http://www.hist-einband.de/>>

FRANCISCAN AUTORS, 13th -18th century, dostupné na www:
< <http://users.bart.nl/~roestb/franciscan/index.htm> >

THE FRANCISCAN ARCHIVE, dostupné na www:
<<http://www.franciscan-archive.org/> >

GESAMTKATALOG DER WIEGENDRUCKE (GW), dostupné na www:
<<http://www.gesamtkatalogderwiegendrucke.de/> >

HANDSCHRIFTENCENSUS, dostupné na www:
<<http://www.handschriftencensus.de/19816>>

INCUNABULA SHORT-TITLE CATALOGUE (ISTC), dostupné na www:
<<http://www.bl.uk/catalogues/istc/> >

MANUSCRIPTORIUM, dostupné na www:
<<http://www.manuscriptorium.com> >

LITERATURA

[A. D.], *Peiskrova činnost knihomilská*, Zprávy Spolku českých bibliofilů v Praze 1957, č. 2–3, s. 14–16.

ABATE Giuseppe, *Manoscritti e biblioteche francescane del Medio Evo*, in: *Il libro e le biblioteche. Atti del primo congresso bibliologico francescano internazionale, 20–27 febbraio 1949, Romae 1950*, s. 77–126.

ALESSANDRI Leto, *Inventario dell'antica bibliotheca del S. Convento di S. Francesco in Assisi compilato nel 1381*, Assisi 1906.

BAJGER Matyáš Franciszek, *Česká františkánská knižní kultura: knihovny minoritů, františkánů a kapucínů v průběhu století*. Rigorózní práce. Ostrava, Ostravská univerzita 2008. [online] Dostupné na www: < <http://bajger.wz.cz/frk> >

BAJGER Matyáš Franciszek, *Cesty knihoven františkánských řádů v první polovině 20. století*, *Knihy a dějiny* 16/17, 2009–2010, s. 76–111.

BAJGER Matyáš Franciszek, *Uložení knih a podoba knihoven františkánského kláštera v Chebu*, in: *Libri catenati Egrenses: knihy a knihovna chebských františkánů v pozdním středověku a raném novověku*, Kamil BOLDAN – Jindřich MAREK (ed.), Praha 2013, s. 213–237.

BARTLOVÁ Milena, *Původ husitského kalicha z ikonografického hlediska*, *Umění* 44, 1996, s. 167–183.

BARTLOVÁ Milena, *Odpověď Karlu Stejskalovi*, *Umění* 45, 1997, s. 96.

BASTL Ondřej, *Rušení klášterů v Čechách a na Moravě za Josefa II.*, *Historická geografie* 28, 1995, s. 155–173.

BECK Antonín Jaroslav, *Starožitnosti v jižních Čechách*, ČNM 17, 1843, s. 420–422.

BERÁNEK Karel, *Péče o archivy zrušených řeholních institucí*, SAP 38, 1988, s. 527–541.

BERÁNEK Karel – BERÁNKOVÁ Věra, *Rušení klášterů v Čechách za Josefa II.*, in.: *Pražské arcibiskupství 1344–1994*. Ed. Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Josef Václav POLC, Praha 1994, s. 209–224.

BERNT Alois, *Eine neue Bibelübersetzung des 14. Jahrhundert*, MVGDB 38, 1900, s. 353–393.

BERNT Alois, *Ein neuer deutscher Psalter vom Jahre 1373*, MVGDB 39, 1901, s. 23–52.

BOBKOVÁ Lenka – BARTLOVÁ Milena, *Velké dějiny zemí Koruny české*, sv. IVb, Praha; Litomyšl 2003.

BOHADLO Stanislav, *Tre Boemi in Italia VII. A. R. P. M. Bohuslaus Czernohorski, Padre Boemo*, Hudební rozhledy 61, 2008, č. 7, s. 52–53.

BOHATTA Johann – HOLZMANN Michal, *Adressbuch der Bibliotheken der österreich-ungarischen Monarchie*, Wien 1900, s. 107–108.

BÖHM Adalbert Mainhart, *Das Minoritenkloster zu Krumau*, Notizenblatt. Beilage zum Archiv für Kunde österreichischer Geschichtsquellen ... der Akademie der Wissenschaften in Wien 23, 1852, s. 353 a 355.

BOK Václav, *Příspěvky k literární kultuře Českého Krumlova ve 14. a 15. století se zvláštním zřetelem k německé literatuře*, in: *Český Krumlov: od rezidenčního města*, s. 425–442.

BOK Václav, *Literatura a literární kultura spjatá s rodem Rožmberků*, in: *Rožmberkové: rod českých velmožů*, s. 250–263.

BOKOVÁ Hildegard, *Ein Denkmal kirchlicher Gebrauchsliteratur des 14. Jh. aus Krumau*, AUC Philologica 3, Germanistica Pragensia 11, 1993, s. 35–43.

BRAASCH Ursula, *Die Ausbreitung der Franziskaner in Deutschland bis 1225*, in: *Sankt Elisabeth. Fürstin, Dienerin, Heilige: Aufsätze, Dokumentation*. Sigmaringen 1981, s. 385–387.

BRANIŠ Josef, *Obrazy z dějin jihočeského umění*, Praha 1909.

BRODSKÝ Pavel, *Krásy českých iluminovaných rukopisů*, Praha 2012.

BUBEN Milan M., *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, II. díl, 2 sv., Mnišské řády, Praha 2004.

BUBEN Milan M., *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, III. díl, 1–2. sv., Žebravé řády, Praha 2006–2007.

BUZAS Ladislaus, *Deutsche Bibliotheksgeschichte des Mittelalters*, Wiesbaden 1975.

BŮŽEK Václav – HRDLIČKA Josef a kol., *Dvory velmožů s erbem růže: všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997.

BŮŽEK Václav – DVOŘÁK Jiří – NOVOTNÝ Miroslav – ŠIMŮNEK Robert, *Historický atlas měst České republiky, č. 11 Český Krumlov*, Praha 2003.

CAMERER Luitgard, *Die Bibliothek des Franziskanerklosters in Braunschweig*, Braunschweig 1982.

CARDINI Franco, *František z Assisi*, Praha 1998.

CENCI Cesare, *Bibliotheca manuscripta ad Sacrum Conventum Assisiensem*, Assisi: Casa Ed. Franciscana 1981.

COSTA Francesco, *Biblioteche francescane medievali. Tipologie, contenuti, vicende storiche*, in: *Archivi – Biblioteche – Beni e Centri culturali*, Gino ZANOTTI (ed.), Assisi 1991, s. 215–283.

ČERNÝ Pavol, *Hagiografická zobrazení ve středověké knižní malbě českých zemí*, in: *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska, Středověké rukopisy a jejich prezentace*, Brno 1999, s. 5–33.

Český Krumlov: od rezidenčního města k památce světového kulturního dědictví, Martin GAŽI (ed.), České Budějovice 2010.

ČORNEJOVÁ Ivana, *Rožmberské teritorium v předvečer husitské revoluce. (Vztahy Oldřicha z Rožmberka k Čeňkovi z Vartenberka)*, FHB 3, 1981, s. 263–284.

Dějepis výtvarného umění v Čechách, I. díl, Zdeněk WIRTH (red.), Praha 1931.

DELUGA Waldemar, *Einblattdrucke des 15. Jahrhunderts in der Nationalbibliothek in Prag*, Praha 2000.

DEROLEZ Albert, *Les catalogues de bibliothèques, Typologie des sources du Moyen Âge occidental*, Fasc. 31, Louvain 1979.

DOKOUPIL Vladimír, *Dějiny moravských klášterních knihoven ve správě Universitní knihovny v Brně*, Brno 1972.

DOSKOČIL Karel, *Vývoj cisiojánu u nás. Příspěvek k starému datování a kalendáři*, Sborník historický 6, 1959, s. 97–170.

DRAGOUN Michal, *Česká středověká kalendária*. Diplomová práce. FF UK Praha 2000.

DUBOIS Jacques, *Les martyrologes du Moyen Âge latin*, Typologie des sources du Moyen Âge occidental; Fasc. 26, Turnhout: Brepols 1978.

Elisabeth von Thüringen – eine europäische Heilige. Dieter BLUME – Matthias WERNER (ed.), Petersberg 2007.

FELD Helmut, *Franziskus von Assisi und seine Bewegung*, Darmstadt 1996.

FELSKAU Christian-Frederik, *Agnes von Böhmen und die Klosteranlage der Klarissen und Franziskaner in Prag: Leben und Institution, Legende und Verehrung*, Nordhausen 2008.

FERRARI Luigi, *L'inventario della biblioteca di San Francesco in Pisa (1355)*, Pisa 1904.

FIALOVÁ Anděla – HEJNIC Josef, *Český Krumlov v době husitské (Podle rejstříku městské sbírky z roku 1424)*, SNM – A 29, 1975, č. 1, s. 1–48.

FIALOVÁ Anděla – HEJNIC Josef, *Manuálník vyšebrodského převora Jana Staicze z první poloviny 15. století*, StR 15, 1976, s. 39–61.

FIALOVÁ Anděla – HEJNIC Josef, *Jiří z Litoměřic a jeho Oratio ad studiosus*, LF 102, 1977, s. 133–144.

FILIPPINI Enrico, *Notizie-storico bibliografiche intorno all'archivio di s. Francesco in Fabriano*, Miscellanea Franciscana 5, 1890, s. 179–191.

FOLTÝN Dušan a kol. *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005.

FRANK Karl Suso, *Dějiny křesťanského mnišství*, Praha 2003.

FRIEDL Antonín, *Lekcionář Arnolda Mišeňského*, Praha 1928.

GAŽI MARTIN, *Schwarzenbergové a „jejich“ svatá místa v předmoderních Čechách. Ke kultovním funkcím šlechty a památkám na ně*, in: *Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii*, Martin GAŽI – Marie BADALOVÁ (ed.), České Budějovice 2013, s. 141–166.

GERÁT Ivan, *Einige Interpretationsprobleme der Elisabethlegende im Krummauer Bildercodex (Cod. Vind. 370)*, in: *Prag und die grossen Kulturzentren Europas in der Zeit der Luxemburger (1310–1437)*, Praha 2008, s. 751–761.

GERWING Manfred, *Malogranatum oder der dreifache Weg zur Vollkommenheit: Ein Beitrag zur Spiritualität des Spätmittelalters*, München 1986.

GROLLOVÁ Jana – RYWIKOVÁ Daniela, *Militia est vita hominis: sedm smrtelných hříchů a sedm skutků milosrdenství v literárních a vizuálních pramenech českého středověku*, České Budějovice 2013.

GRUEBER Bernard, *Die Kunst des Mittelalters in Böhmen*, Wien 1871–1879.

GRÜNDLER Johannes, *Zur Geschichte der Franziskanischen Orden in den böhmischen Ländern*, in: *800 Jahre Franz von Assisi*, s. 335–336.

HAAS Antonín, *Z klášterních archivů v Čechách*, Zvláštní otisk ze Zpráv Zemského archivu, sv. IX, Praha 1947, s. 25–28.

HÁLEK Jan, *Jan Peisker (1851–1933)*, Akademický bulletin 2008, č. 5, s. 5, [online], dostupné na [www: <http://abicko.avcr.cz/2008/5/04/jan-peisker-1851-1933.html>](http://abicko.avcr.cz/2008/5/04/jan-peisker-1851-1933.html)

HAMANOVÁ Pavlína, *Z dějin knižní vazby od nejstarších dob do konce XIX. století*, Praha 1959.

Handbuch der Bibliothekswissenschaft, Bd. III/1, Geschichte der Bibliotheken. Hrsg. von Georg LEYH, Wiesbaden 1955².

HANSOVÁ Jarmila, *Klášter klarisek v českém Krumlově v době jagellonské*, in: *Českokrumlovsko v době jagellonské 1470–1526*. Český Krumlov 1998, s. 83–88.

HANUŠ Miroslav, *Z hudební minulosti Pardubic: F. B. Artophaeus, učitel Bohuslava Matěje Černoohorského (1651–1721)*; in: *Zprávy Klubu přátel Pardubicka* 34, 1999, č. 3–4, s. 88–96.

HANZAL Josef, *Pobělohorská rekatolizace v jižních Čechách*, JSH 48, 1979, s. 181–191.

HEJNIC Josef, *O knihovně Václava z Rovného*, SNM – A 22, 1968, s. 229–356.

HEJNIC Josef, *O osudech knihovny Václava z Rovného*, JSH 37, 1968, s. 187–194.

HEJNIC Josef, *K zakládací listině českokrumlovského kostela*, JSH 40, 1971, s. 44–47.

HEJNIC Josef, *Českokrumlovská latinská škola v době rožmberské*, *Rozpravy ČSAV – řada společenských věd* 82 (1972), sešit 2.

HEJNIC Josef, *Václava Březana Posloupnost krumlovských farářů*, *Archivum Trebonense* 1973, s. 217–247.

HEJNIC Josef, *Humanistika v knihovně českokrumlovských minoritů*, LF 100, 1977, s. 118–127.

HEJNIC Josef, *O minoritské knihovně v České Krumlově*, LF 118, 1995, s. 60–90.

HERAIN Karel, *Knižní vazba*, in: *Československá vlastivěda VII.*, Praha 1933, s. 553–564.

HIML Pavel, *Mezi poddanským a „svobodným horním a rezidenčním“ městem. Poznámky k dějinám českého Krumlova kolem roku 1710*, in: *Český Krumlov: od rezidenčního města*, s. 764–766.

HLAVÁČEK Ivan, *O studiu středověkých knižních katalogů*, in: *Sborník prací k počtě 75. narozenin akademika Václava Vojtíška*, AUC – Philosophica et historica 2, 1958, s. 179–193.

HLAVÁČEK Ivan, *Studie k dějinám knihoven v českém státě v době předhusitské I. Knihovna kláštera třeboňského v rámci knihoven českých augustiniánských klášterů*, in.: *Knihy a knihovny v českém středověku*, s. 156–207 (původně *Sborník historický* 12, 1964, s. 5–52).

HLAVÁČEK Ivan, *Středověké soupisy knih a knihoven v českých zemích*, Příspěvek ke kulturním dějinám českým, AUC – Philosophica et historica. Monographia XI, 1965.

HLAVÁČEK Ivan, *Nachträge zu den böhmischen mittelalterlichen Bücher- und Bibliotheksverzeichnissen*, *Mediaevalia Bohemica* I–2, 1969, s. 306–315.

HLAVÁČEK Ivan, *Příspěvky k předbělohorským dějinám chebských institucionálních knihoven*, in: *Knihy a knihovny v českých zemích od husitství do Bílé hory*, František ŠMAHEL (ed.), Praha 1970, s. 191–217.

HLAVÁČEK Ivan, *Rukopisy, jejich funkce a čtenáři v českém státě od nejstarších dob do husitství*, in.: *Knihy a knihovny v českém středověku*, s. 19–35 (původně *StR* 12, 1973, s. 33–51).

HLAVÁČEK Ivan, *K typologii středověkých soupisů knih a knihoven na příkladu českých zemích*, in: *Seminář a jeho hosté*, Praha 1992, s. 63–68.

HLAVÁČEK Ivan, *Úvod do latinské kodikologie*, Praha 1994².

HLAVÁČEK Ivan, *Přehledné dějiny českých a moravských knihoven do počátku novověku (cca 1526)*, in: Jiří CEJPEK a kol., *Dějiny knihoven a knihovnictví*, Praha 2002², s. 79–114.

HLAVÁČEK Ivan, *Knihy a knihovny v českém středověku. Studie k jejich dějinám do husitství*, Praha 2005.

HLAVÁČKOVÁ Hana, *Lekcionář Arnolda Míšeňského*, in: *800 let kláštera v Oseku*, Dana STEHLÍKOVÁ (ed.), Osek 1996, s. 24–25.

HOLTER Kurt – OETTINGER Karl, *Les principaux manuscrits à peintures de la Bibliothèque Nationale de Vienne*, in: *Bulletin de la Société française de reproduction des manuscrits à peintures* 21, 1938, s. 70.

HOLÝ Martin – ŠIMŮNEK Robert, *Vzdělání Rožmberků a školství v jejich dominiu*, in: *Rožmberkové: rod českých velmožů*, s. 280–285.

HOLZAPFEL Heribert, *Handbuch der Geschichte des Franziskanerordens*, Freiburg im Breisgau 1909.

HOMOLKA Jaromír, *Studie k počátkům umění krásného slohu v Čechách: k problematice společenské funkce výtvarného umění v předhusitských Čechách*, Praha 1976.

HONEMANN Volker, *Die Bibliothek des Görlitzer Franziskanerklosters im Mittelalter. Ein Beitrag zur weiteren Erforschung des franziskanischen Buchwesens*, in: *Europa und die Welt in der Geschichte. Festschrift zum 60. Geburtstag von Dieter Berg*, hg. Raphaela AVERKORN – Raimund HAAS – Bernd SCHMIES, Bochum 2004, s. 364–375.

HONEMANN Volker, *Bücher und Bibliotheken der Saxonica von ihren Anfängen bis zur Reformation* (v tisku)

HORYNA Martin, *Hudba v minulosti Českého Krumlova a některé charakteristické rysy pěstování hudby v Čechách v období 1500–1800*, in: *Český Krumlov: od rezidenčního města*, s. 629–638.

HOUŠKA Petr Alcantara, *České františkánství*, Praha 1996.

HRADILOVÁ Marta, *Knihovna kapitulního děkana Václava z Krumlova*, in: *K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven. Čtenář a jeho knihovna*, České Budějovice 2003, s. 31–40.

HRADILOVÁ Marta, *Výpovědní hodnota katalogů knihovny českokrumlovského konventu minoritů*, in: *K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven. Jazyk a řeč knihy*, České Budějovice 2009, s. 395–403.

HRADILOVÁ Marta, *Rukopisy a prvotisky českokrumlovských minoritů ve sbírkách Uměleckoprůmyslového muzea v Praze*, StR 40, 2010, s. 91–108.

HRADILOVÁ Marta, *Katalogy knihovny chebských františkánů*, in: *Libri catenati Egrenses: knihy a knihovna chebských františkánů v pozdním středověku a raném novověku*, Kamil BOLDAN – Jindřich MAREK (ed.), Praha 2013, s. 201–212.

HRADILOVÁ Marta – PETR Stanislav, *Neznámý středověký rukopis nedělní postily Hortulus reginae z knihovny kláštera kapucínů v Žatci* (v tisku).

HRDINA Jan, *Papežské odpustkové listiny ve střední Evropě za pontifikátu Bonifáce IX. (1389–1404)*. Disertační práce. Praha FF UK 2010.

HUBER Raphael M., *A Documented History of the Franciscan Order (1182–1517)*, Milwaukee–Washington 1944.

HUMPHREYS Kenneth William, *The Book Provisions of Mediaeval Friars, 1215–1400*, Amsterdam 1964, s. 46–66, 99–118.

HUMPHREYS Kenneth William, *The Library of the Franciscans of the Convent of S. Anthony, Padua*, Amsterdam 1966.

HUMPHREYS Kenneth William, *The Library of the Franciscans of Siena in the late fifteenth century*, Amsterdam 1978.

HÝBL František, *Počátky Minoritů v Čechách a na Moravě*, ČČH 2, 1896, s. 335–345.

CHARVÁTOVÁ Kateřina, *Dějiny cisterciáckého řádu v Čechách 1142–1420. II díl. Kláštery založené ve 13. a 14. století*, Praha 2002.

IRIARTE Lazáro, *Der Franziskusorden. Handbuch der franziskanischen Ordensgeschichte*, Altötting 1984.

ISING Gerhardt, *Zur Wortgeographie spätmittelalterlicher deutscher Schriftdialekte: Eine Darstellung auf der Grundlage der Wortwahl von Bibelübersetzungen und Glossaren I.*, Berlin 1968.

JÄGGI Carola, *Frauenklöster im Spätmittelalter. Die Kirchen der Klarissen und Dominikanerinnen im 13. und 14. Jahrhundert*. (Studien zur internationalen Architektur- und Kunstgeschichte 34), Petersberg 2006.

JENNI Ulrike, *Realistische Elemente in Krumauer Bilderkodex*, in: King Jan of Luxembourg, Klára BENEŠOVSKÁ (ed.), Praha 1996, s. 270–277.

JIRÁSKO Luděk, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991.

KACZMAREK Krzysztof, *Średniowieczna biblioteka klasztoru franciszkanów w Zgorzelcu*, in: Docendo discimus. Studia historyczne ofiarowane Profesorowi Zbigniewowi Wielgoszowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin, pod red. K. Kaczmarka i J. Nikodema, Poznań 2000, s. 271 – 293.

KADLEC Jaroslav, *Petr II. z Rožmberka*, Strahovská knihovna 70–71, 1970–1971, s. 89–98.

KADLEC Jaroslav, *Das Augustinerkloster Sankt Thomas in Prag. Vom Gründungsjahr 1285 bis zu den Hussitenkriegen mit der Edition seines Urkundenbuches*, Würzburg 1985.

KADLEC Jaroslav, *Die Franziskaner in den böhmischen Ländern und ihr Generalstudium in vorhussitischer Zeit*, in: Archiv für Kirchengeschichte Böhmen-Mähren-Schlesien 8, 1987, 84–94.

KADLEC Jaroslav, *Přehled českých církevních dějin*, Praha 1991.

KADLEC Jaroslav, *Českobudějovická diecéze*, České Budějovice 1995.

KADLEC Jaroslav, *Kláster augustiniánských kanovníků v Třeboni*, Z pozůstalosti J. Kadlece připravila k vydání Zdeňka HLEDÍKOVÁ, Praha 2004.

KAINDL Dominik, *Dějiny kláštera Vyšší Brod v Čechách*, Milan HLINOMAZ (ed.), Libice nad Cidlinou – Vyšší Brod 2008².

KALOUS Antonín – STEJSKAL Jan, *Několik poznámek k nové edici legend o svatém Prokopovi*, in: Svatý Prokop, Čechy a střední Evropa, Praha 2006, s. 137–142.

KAŠPAR Jan, *Knihovna kláštera františkánů u Panny Marie Sněžné v Praze (dějiny, knižní fond a současný stav)*, in: Historia Franciscana II. Sborník textů, Petr Regalát BENEŠ – Petr HLAVÁČEK (ed.), Kostelní Vydří, s. 225–268.

KAVKA František, *Zlatý věk Růží: kus české historie 16. století*, Praha 1993².

Killy Literaturlexikon. Autoren und Werke des deutschsprachigen Kulturraums, Band 10, Hg. von Wilhelm KÜHLMANN, Berlin 2011².

KLEPL Jan, *Český Krumlov*, Časopis archivní školy 13–14, 1935–1936, Praha 1938, s. 303.

KLICMAN Ladislav, *Zpráva o cestě po knihovnách v Rakousku a Německu, kterou s podporou České Akademie a c. k. ministerstva vyučování za účelem bádání o předchůdcích Husových a hnutí husitském vůbec*, Věstník České akademie 2, 1896, s. 63–75.

KNAPP Peter, *Die Literatur des Spätmittelalters in den Ländern Österreich, Steiermark, Kärnten, Salzburg und Tirol von 1273 bis 1439. Die Literatur zur Zeit der habsburgischen Herzöge von Rudolf IV. bis Albrechts V. (1358–1439)*, Graz 2004.

KNEIDL Pravoslav, *Libri catenati*, in: Sborník k 80. narozeninám Mirjam Bohatcové, Praha 1999, s. 121–129.

Knižní vazba 15.–20.století, Iva JANÁKOVÁ – Radim VONDRÁČEK (ed.), Praha, Mezinárodní asociace bibliofilů 1995.

KOTLÁROVÁ Simona, *Bavorové erbu střely*, České Budějovice 2004.

Královský sňatek: Eliška Přemyslovna a Jan Lucemburský – 1310, Klára BENEŠOVSKÁ (ed.), Praha 2010.

KRÁSA Josef, (Rec.) *Schmidt Gerhard – Unterkircher Franz, Krumauer Bildercodex. Österreichische Nationalbibliothek Codex 370*, Umění 16, 1968, s. 419–422.

KRÁSA Josef, *Studie o rukopisech husitské doby*, Umění 20, 1974, s. 17–50.

KRÁSA Josef, *Nástěnná a knižní malba 13. století v českých zemích*, in: Umění doby posledních Přemyslovců, Roztoky 1982, s. 23–33.

KRÁSA Josef, *Dva rukopisy pozdního 13. století*, Umění 32, 1984, s. 206–218.

KRÁSA Josef, *Knižní malba*, in: Dějiny českého výtvarného umění I., Praha 1984, s. 405–439.

KUBÁTOVÁ Ludmila, *Karel Rafael Ungar a počátky zpracování knižního fondu*, Národní knihovna 4, 1993, č. 3, s. 183–189.

KUBÍKOVÁ Anna, *K nejstarší historii českokrumlovského chrámu sv. Víta*, Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech 34, 1997, s. 118–121.

KUBÍKOVÁ Anna, *Českokrumlovský špitál a kostel sv. Jošta*, JSH 66–67, 1997–1998, s. 104–110.

KUBÍKOVÁ Anna, *Rožmberkové a vyšebrodský klášter*, in: 900 let cisterciáckého řádu. Sborník z konference konané 28.–29. 9. 1998 v

Břevnovském klášteře v Praze. Kateřina CHARVÁTOVÁ (ed.), Praha 2000, s. 161–168.

KUBÍKOVÁ Anna, *Českokrumlovská zámecká lékárna*, in: Obnovená tradice. Časopis historického spolku Schwarzenberg XII., č. 23, 2001 [online]; dostupné na [www](http://www.hss.barok.org/text-clanku.php?t=371&c=23&cc=1/):
< <http://www.hss.barok.org/text-clanku.php?t=371&c=23&cc=1/> >

KUBÍKOVÁ Anna, *Protestanté v Českém Krumlově*, in: Václav BŮŽEK a kol., *Zlatý věk Českokrumlovska 1550–1620*, Český Krumlov 2002, s. 22–39.

KUBÍKOVÁ Anna, *Oldřich II. z Rožmberka*, České Budějovice 2004.

KUBÍKOVÁ Anna, *K původu druhé manželky Petra I. z Rožmberka, paní Kateřiny*, in: *Per saecula ad tempora nostra*. Sborník prací k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka I., Jiří MIKULEC – Miloslav POLÍVKA (ed.), Praha 2007, s. 112–117.

KUBÍKOVÁ Anna, *Petr I. z Rožmberka a jeho synové*, České Budějovice 2011.

KUDLÍKOVÁ Martina, *Křížové chodby konventu minoritů, klarisek a bekyň v Českém Krumlově v období středověku. Proměny „výzdoby“ a proměny funkce*, in: *Františkánský kontext teologického a filozofického myšlení. Europeana Pragensis 4 – Historia Franciscana IV*. Ed. Petr HLAVÁČEK. Praha 2012, s. 240–260.

KUTHAN Jiří, *Architektura v rožmberské doméně do počátku 15. století*, in: *Rožmberkové: rod českých velmožů*, s. 374–385.

KUTHAN Jiří – ROYT Jan, *Hradní kaple v Krumlově jako Sainte-Chapelle*, in: *Český Krumlov: od rezidenčního města*, s. 443–454.

KVĚT Jan, *Italské vlivy na pozdně románskou knižní malbu v Čechách*, Praha 1927.

KYAS Vladimír, *Česká bible v dějinách národního písemnictví*, Praha 1997.

KYBAL Vlastimil, *Svatý František z Assisi*, Praha 1913 (reprint Brno 2006).

KYNCL Josef – KYNCL Tomáš, *Dendrochronologie Českého Krumlova a okolí (stav ke konci roku 1999)*, *Průzkumy památek* 6, 1999, č. 2, s. 138–142.

LADNER Pascal, *Zur Bedeutung der mittelalterlichen Bibliothek des Franziskanerklosters in Freiburg*, in: *Zur geistigen Welt der Franziskanerim 14. und 15. Jahrhundert. Die Bibliothek des Franziskanerklosters in Freiburg/Schweiz*, Ruedi IMBACH – Ernst TREMP (ed.), Freiburg/Schweiz 1995, s. 11–24.

LAVIČKA Roman, *Kapitulní síň – kaple sv. Wolfganga minoritského kláštera v českém Krumlově*, in: *Český Krumlov: od rezidenčního města*, s. 455–474.

LAVIČKA Roman, *Středověká desková malba v rožmberském dominiu*, in: *Rožmberkové: rod českých velmožů*, s. 454–470.

LAVIČKA Roman, *Středověké sochařství v rožmberském dominiu*, in: *Rožmberkové: rod českých velmožů*, s. 530–541.

LAWRENCE Hugh, *Dějiny středověkého mnišství*, Brno, Centrum pro studium demokracie, Praha, Vyšehrad 2001.

LE GOFF Jacques, *Svatý František z Assisi*, Vyšehrad 2004.

LEMAITRE Jean-Loup, *Historická martyrologia. Od Jeronýmova martyrologia až k Římskému martyrologiu a jejich význam pro historika*, in: *Omnia autem probate. Sborník Katolické teologické fakulty 7*, KUBÍN Petr, MIKULICOVÁ Mlada, SVOBODA David (ed.), Praha 2005, s. 320–336.

LENHART John M., *History of Franciscan Libraries of the Middle Ages*, Washington 1954.

LIFKA Bohumil, *Exlibris a supralibros v českých korunních zemích v letech 1000 až 1900*, Praha 1980.

LÖFFLER Anette, *Die Leipziger Klosterbibliotheken und deren Buchbesitz um 1500 – eine Bestandsaufnahme*, in: *Bücher, Drucker, Bibliotheken in Mitteldeutschland. Neue Forschungen zur Kommunikations- und Mediengeschichte um 1500*, Enno BÜNZ (ed.), Leipzig 2006, s. 186–200.

LOMBARTOVÁ Veronika, *Počátky jezuitské koleje v Českém Krumlově*, in: *Český Krumlov: od rezidenčního města*, s. 691–712.

MALÝ Jaromír, *Rožmberské supralibros českokrumlovského kodexu ze 14. století* (výťah z přednášky Karla Heraina konané 23. listopadu 1933), *Samostatnost* 29, 1934, č. 2 z 11. ledna.

MALÝ Jaromír, *Supralibros*, Ottův slovník naučný. Dodatky 6/1, 1940, s. 504.

MAREK Jindřich, *Nové písemnosti utrakvistické konzistoře a další dodatky k soupisu samostatných rukopisných zlomků v Národní knihovně ČR*, AČ 59, 2009, s. 27–49.

MAREŠ František, *Literární působení kláštera třeboňského*, Časopis Musea Království českého 70, 1896, s. 521–547.

MAREŠ František – SEDLÁČEK Jan, *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do polovice XIX. století, Politický okres krumlovský, I. svazek, Okolí Krumlova*, Praha 1918.

MAREŠOVÁ Jana, *Soupis památek města Český Krumlov na počátku 20. století*, in: Český Krumlov: od rezidenčního města, s. 891–898.

MARTINEK Libor, *K vydavatelské činnosti krnovského minority P. Karla Štěpána Vodičky*, Sborník bruntálského muzea 2010, s. 85–89.

MAŠKOVÁ Věra, *Počátky minoritského a klariského kláštera v Českém Krumlově*, in: Českokrumlovsko v době prvních Lucemburků 1310–1380, Český Krumlov 1996, s. 48–55.

MAŠKOVÁ Věra, *Farní kostel sv. Víta v Českém Krumlově v polovině 14. století*, in: Českokrumlovsko v době prvních Lucemburků 1310–1380, Český Krumlov 1996, s. 56–61.

MAŠKOVÁ Věra, *Církevní instituce v Českém Krumlově v první polovině 15. století*, in: Českokrumlovsko 1400 – 1460, Český Krumlov 1997, s. 54–63.

MATĚJČEK Antonín, *Dějepis umění. Díl II. Umění středního věku*, Praha, 1924.

MATĚJČEK Antonín – ŠÁMAL Jindřich, *Legendy o českých patronech v obrázkové knize ze XIV. stol.*, Praha 1940.

MENCL Václav a kol., *Český Krumlov: jeho život a umělecký růst*, Praha 1948.

MENCHERINI Saturnino, *Antichi inventari della Verna*, Studi francescani, n. s. I, 1914–1915, s. 214–222.

MIHOLA Jiří, *Fratres minimi. Německo-česká provincie řádu paulánů v 16.–18. století (s hlavním zřetelem k dějinám moravských konventů)*. Disertační práce. FF MU Brno 2007, [online] Dostupné na [www <http://is.muni.cz/th/6665/>](http://is.muni.cz/th/6665/)

MIKULEC Jiří, *Zbožná bratrstva při farnostech pražské arcidiecéze a jejich majetkové zázemí přes josefínskými reformami*, FHB 16, 1993, s.171–219.

MIKULEC Jiří, *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*, Praha 2000.

MIKULEC Jiří, *Náboženská bratrstva a třetí řády při františkánských klášterech v barokních Čechách*, in: *Historia Franciscana II. Sborník textů*, Petr Regalát BENEŠ – Petr HLAVÁČEK (ed.), Kostelní Vydří 2005, s. 188–203.

MIKULEC Jiří, *Kláster a barokní společnost. K vlivu řeholního prostředí na spiritualitu laiků*, in: *Locus pietatis et vitae. Sborník příspěvků z konference konané v Hejnicích ve dnech 13.–15. září 2007*, s. 281–300.

MINÁŘOVÁ Jolande, *Město Český Krumlov ve světle nejstarších dochovaných písemných dokumentů*, in: *Českokrumlovsko v době prvních Lucemburků 1310–1380*, Český Krumlov 1996, s. 17–25

MOLNÁR Amedeo, *Valdenští. Evropský rozměr jejich vzdoru*, Praha 1991.

MOORMAN John R. H., *A History of the Franciscan Order*, Oxford 1968.

MOUREK Václav Emanuel, *Krumauer Papiercodex altdeutscher geistlicher Texte*, VKČSN, třída filosoficko-historicko-jazykozpytná 1890, Praha 1891, s. 410–448.

MOUREK Václav Emanuel, *Krumauer altdeutsche Perikopen vom J. 1388*, VKČSN, třída filosoficko-historicko-jazykozpytná 1892, Praha 1893, s. 176–202.

MOUREK Václav Emanuel, *Zum Dialekt der Krumauer altdeutschen Perikopen vom J. 1388*, VKČSN, třída filosoficko-historicko-jazykozpytná 1892, Praha 1893, s. 191–202.

MROZOWICZ Wojciech, *O katalogach biblioteki franciszkanów zgorzeleckich w średniowieczu*, Roczniki Biblioteczne 45, 2001, s. 167–197.

MÜLLER Jan, *K charakteru výtvarné kultury Českého Krumlova v letech 1420–1470*, Umění 33, 1985, s. 527.

MÜLLER Jan, *Český Krumlov v umělecko-historické literatuře, bilance a perspektivy*, Průzkumy památek 6, 1999, č. 2, s. 3–20.

NAVRÁTIL František, *Soupis vlastivědné literatury okresu Český Krumlov*, České Budějovice 1970.

NAVRÁTIL František, *Jezuitská knihovna v Českém Krumlově*, JSH 41, 1972, s. 51–52.

NAVRÁTIL Karel, *Paměti kostela Panny Marie na nebe vzaté a sv. Karla Velikého a bývalého královského kláštera řeholních kanovníků Lateranských sv. Augustina, nyní městské chorobnice, na Hoře Karlově v Novém městě Pražském*, Praha 1877.

NEUMANN Augustin Alois, *Probošt Petr z Rožmberka*, Hlídka 43, 1926, s. 61–67.

NEUMANN Augustin Alois, *Zápisky ř Dra Sedláka o duchovenských knihovnách*, Časopis katolického duchovenstva, 69, 1928, s. 978–979,

NEUMANN Augustin Alois, *Z dějin českých klášterů do válek husitských*, Praha 1936.

NEUWIRTH Josef, *Geschichte der bildenden Kunst in Böhmen vom Tode Wenzels III. bis zu den Husitenkriegen. I.*, Prag 1893.

NODL Martin, *Prokop démonobijec a dvojí cesta vnitřní christianizace v karlovských Čechách*, in: *Tři studie o době Karla IV.*, Praha 2006, s. 107–140.

NOVÁK Karel, *Husův traktát „O sedmi smrtelných hříšních“*, LF 23, 1896, s. 55–72.

NOVÁKOVÁ Julie, *České cisiojány od 14. století*, Studie ČSAV č. 3. Praha 1971.

NOVOTNÝ Miroslav, *Páni z Hradce a jindřichohradecké konventy*, in: *Ve stopách sv. Benedikta: sborník příspěvků z konference Středověké kláštery v zemích Koruny české konané ve dnech 24.–25. května 2001 v Třebíči*, Libor JAN – Petr OBŠUSTA, Brno 2002, s. 159–171.

NOVOTNÝ Miroslav, *V konventech*, in: Václav BŮŽEK a kol., *Světy posledních Rožmberků*, Praha 2011, s. 377–392.

OLIVA Václav, *Z předhusitských a husitských dějin klášterů sv. Františka v zemích českých*, in: Svatý František z Assisi a Čechové: 1226–1926, Praha, 1926, s. 128–135.

800 Jahre Franz von Assisi, franziskanische Kunst und Kultur des Mittelalters, Johannes GRÜNDLER (ed.), Wien 1982.

OURODOVÁ-HRONKOVÁ Ludmila, *Obrazový cyklus ze života sv. Františka v českokrumlovském klášteře minoritů*, in: Český Krumlov: od rezidenčního města, s. 607–628.

OURODOVÁ-HRONKOVÁ Ludmila, *Světecké obrazové cykly na jihu Čech*, České Budějovice 2011.

PÁNEK Jaroslav – ŠIMŮNEK Robert – VANÍČEK Vratislav, *Páni z Rožmberka – nástin historie rodu*, in: Rožmberkové: rod českých velmožů, s. 20–29, 36–47, 50–51, 54–55, 66–73, 78–93.

PÁNEK Jaroslav – ŠIMŮNEK Robert – VANÍČEK Vratislav, *Páni z Rožmberka – nástin historie rodu*, in: Rožmberkové: stručný průvodce výstavou, Martin GAŽI (ed.), České Budějovice 2011, s. 24–111.

PANUŠKOVÁ Lenka – HLAVÁČKOVÁ Hana J., *tzv. Františkánský breviář*, in: Královský sňatek: Eliška Přemyslovna a Jan Lucemburský, s. 526–532.

PANUŠKOVÁ Lenka – HLAVÁČKOVÁ Hana J., *tzv. Františkánská bible*, in. Královský sňatek: Eliška Přemyslovna a Jan Lucemburský, s. 533–540.

PANUŠKOVÁ Lenka, *Františkánská bible*, in: Svatá Anežka Česká: princezna a řeholnice, č. 124, s. 168–167

PANUŠKOVÁ Lenka, *Františkánský breviář*, in: Svatá Anežka Česká: princezna a řeholnice, č. 123, s. 165–167.

PATSCHOVSKY Alexander, *Quellen zur böhmischen Inquisition im 14. Jahrhundert*, Weimar 1979.

PAVELEC Petr, *Počátky hradu a města*, in: Český Krumlov: od rezidenčního města, s. 25–56.

PAVELEC Petr, *Středověká nástěnná malba v Českém Krumlově*, in: Český Krumlov: od rezidenčního města, s. 371–424.

PAVLÁK Miroslav (ed.), *Jan Peisker: nedokončený zápas o vědeckou pravdu*, Cheb 2000.

PAVLÍKOVÁ Marie, *Pražská Universitní knihovna za správy K. R. Ungara*, in: Ročenka Universitní knihovny v Praze 1957, Praha 1958, s. 5–47.

PEISKER Jan, *O sobě a o našich předcích*. Dagmar BLÜMLOVÁ – Josef BLÜML (ed.), České Budějovice: Společnost pro kulturní dějiny ve spolupráci s Novou tiskárnou Pelhřimov, 2011.

PLÁTKOVÁ Zuzana, *Úvod k ikonografii Františkánského breviře z Umělecko-historického muzea*, in: Umění 13. století v českých zemích, Praha 1983, s. 313–339.

POCHE Emanuel a kol., *Umělecké památky Čech A/J*, 1. svazek, Praha 1977.

POLYKARP (recte Jan KUKLA), *Dějiny klášterů sv. Otce Františka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Krnov 1889.

POWITZ Gerhardt, *Die Bibliothek des Franziskanerklosters in Frankfurt am Main. Kirchliches und städtisches Bibliothekswesen im Übergang vom Mittelalter zur Neuzeit*, Frankfurt a. M. 1997.

PRAŽÁK Jiří, *Ke studiu českého knižního umění 13. století (Kodikologické poznámky k iluminovaným rukopisům)*, in: Jiří PRAŽÁK, Výbor kodikologických a paleografických rozprav, Praha 2006, s. 413–418. (původně in: Umění 13. století v českých zemích, Praha 1983, s. 579–584).

PROKOPOVÁ Zdeňka, *Barokní kult světců z katakomb na příkladu sv. Reparáta z kláštera minoritů v Českém Krumlově*, in: Český Krumlov: od rezidenčního města, s. 527–566.

ROEST Bert, *Franciscan Libraries and the Access to Books*, in: A History of Franciscan Education (c.1210–1517), Leiden-Boston-Köln 2000 (Education and Society in the Middle Ages and Renaissance 11), s. 197–234.

ROKYTA Hugo G., *Miszellen zu den franziskanischen Orden in den böhmischen Ländern*, in: 800 Jahre Franz von Assisi, s. 332–334.

ROYT Jan, *Poznámky k rekonstrukci a ikonografii Vyšebrodského oltáře*, in: *Ars vivendi. Professori Jaromír Homolka ad honorem*, Tomáš HALAMA (ed.), Praha 2006, s. 176–195.

ROUS Jan, *Knihy a práce z kůže*, in: *Středověké umělecké řemeslo ze sbírek Uměleckoprůmyslového muzea v Praze*, s. 40–41.

Rožmberkové: rod českých velmožů a jeho cesta dějinami, Jaroslav PÁNEK – Martin GAŽI (ed.), České Budějovice 2011.

RYWIKOVÁ Daniela, *The Question of the Krumlov Miscellanea: The Chalice as Utraquist Symbol?*, *Umění* 57, 2009, s. 349–363.

SEHI Meinrad, *Die oberdeutsche Minoritenprovinz im Mittelalter*, in: *800 Jahre Franz von Assisi, franziskanische Kunst und Kultur des Mittelalters*, Johannes GRÜNDLER (ed.), Wien 1982, s. 270–288;

SENOCAK Neslihan, *Early fourteenth-century Franciscan Library Catalogues: the case of Gubbio catalogue (circa 1300)*, *Scriptorium*, 59, 2005, s. 29–50.

SCHALLER Jaroslav, *Beschreibung der Hauptstadt Prag*, Prag 1794.

SCHLOTHEUBER Eva, *Die Franziskaner in Göttingen. Die Geschichte des Klosters und seiner Bibliothek*, Werl 1996.

SCHMIDT Gerhard, *Der Codex 370 der Wiener Nationalbibliothek*, *Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte* 17, 1956, s. 14–48.

SCHMIDT Gerhard – UNTERKIRCHER Franz, *Krumauer Bildercodex. Österreichische Nationalbibliothek Codex 370*. Einführung Gerhard Schmidt. Transkription und Übersetzung Franz Unterkircher. 2 Bde (Codices selecti 13). Graz 1967.

SCHMIDT Gerhard, *Fresken von Strakonice und der Krumauer Bildercodex*, *Umění* 41, č. 3–4, 1993, s. 145–152.

SCHMIDT Joseph, *Die Bibliothek des Franziskanerklosters Weida*, *Franziskanische Studien* 17 (1930), s. 90–96.

SCHMIDT Valentin, *Das Krummauer Heilthumfest*, *Festschrift des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen*, Praha 1902, s. 117–125.

SCHMIDT Valentin – PICHA Alois, *Das wissenschaftliche Leben und der Humanismus in Krummau im 15. Jahrhundert*, MVGDB 42, 1904, s. 61–78.

SCHMIDTKE Dietrich, *Meffreth' von Meißen*, Die deutsche Literatur des Mittelalters. Verfasserlexikon. Bd. 6, Berlin, New York 1987, sl. 297–300.

SCHNEYER Johannes Baptist, *Winke für die Sichtung und Zuordnung spätmittelalterlicher lateinischer Predigtreihen*, Scriptorium 32, 1978, s. 231–248.

SOUKUPOVÁ Helena, *Illuminované rukopisy z kláštera blahoslavené Anežky v Praze Na Františku*, ČNM – řada historická 153, 1984, s. 69–97.

SOUKUPOVÁ Helena, *Klášter minoritů a klarisek v Českém Krumlově*, Průzkumy památek 6, 1999, č. 2, s. 69–86.

SOUKUPOVÁ Helena, *Klášter minoritů a klarisek v Českém Krumlově*, in: Pocta Václavovi Menclovi. Zborník štúdií k otázkam interpretácie stredoeurópskeho umenia, Bratislava 2000, s. 113–136.

SOUKUPOVÁ Helena, *Anežský klášter v Praze*, Praha 2011².

SPECHTLER Franz Viktor, *Die geistlichen Lieder des Mönchs von Salzburg*, Berlin–New York 1972.

STEJSKAL Karel, *Mistr Gutina náhrobníku*, ČNM – řada historická 145, 1976, s.10–17.

STEJSKAL Karel, *Počátky gotického malířství*, in: Dějiny českého výtvarného umění I/1, Praha 1984, s. 284–327.

STEJSKAL Karel – VOIT Petr, *Illuminované rukopisy doby husitské* (catalog výstavy), Praha 1991.

STEJSKAL Karel, *Die Prager Buchmalerei der Hussitenzeit und ihre Beziehung zu Mähren*, Umění 40, 1992, s. 334–343

STEJSKAL Karel, *Nové poznatky o iluminovaných rukopisech husitské doby*, ČČH 93, 1995, s. 419–425.

STEJSKAL Karel , *Poznámky ke Krumlovskému sborníku*, Umění 45, 1997, s. 93–96.

110 let UPM : více prostoru sbírkám, Daniela KARASOVÁ (ed.). Praha 1995.

STREHLER Hermann, *Das Missale Pragense des Georg Stuchs von 1503*, Gutenberg – Jahrbuch 1966, s. 140–146.

Středověké umělecké řemeslo ze sbírek Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, Dagmar HEJDOVÁ (ed.), Praha 1986

STUDNIČKOVÁ Milada, *Nové poznatky k rukopisu Martyrologia z Gerony*, in: Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska 1998. Středověké rukopisy a jejich prezentace, Brno 1998, s. 34–46.

STUDNIČKOVÁ Milada, *Rožmberkové a knižní malba*, in: Rožmberkové: rod českých velmožů, s. 496–503.

Svatá Anežka Česká: princezna a řeholnice, Vladimír KELNAR et alii (ed.), Praha 2011.

SVÁTEK Josef, *Ze stavebních a uměleckých dějin minoritských konventů v Čechách v 18. století (kustodie pražská a krumlovská)*, Časopis společnosti přátel starožitností 67, 1959, č. 1, s. 21–31.

SVÁTEK Josef, *Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy*, SAP 20, 1970, č. 2, zvláštní příloha, s. 503–624.

ŠÁMAL Jindřich (ed.), *Život sv. Alžběty Durynské v obrazové knize českého původu ze XIV. století, zv. Liber depictus*, Praha 1941.

ŠIMÁK Josef Vítězslav, *Jan Peisker*, Praha 1933.

ŠIMŮNEK Robert, *Die Laienfrömmigkeit im 14. und 15. Jahrhundert im Lichte der Nekrologien*, in: Geist, Gesellschaft, Kirche im 13.–16. Jahrhundert. Internationales Kolloquium. Prag 5.–10. Oktober 1998, Praha 1999, s. 229–239.

ŠIMŮNEK Robert, *Soziale Netzwerke geistlicher Institutionen im Spätmittelalter. Das Beispiel der Minoriten- und Franziskanerklöster in Böhmen*, in: Ecclesia als Kommunikationsraum in Mitteleuropa (13.–16. Jh.), hg. Eva DOLEŽALOVÁ – Robert ŠIMŮNEK, München 2011, s. 147–183.

ŠIMŮNEK Robert, *Český Krumlov v 15. století. Pozdně středověké město jako jeviště sakrální reprezentace*, in: *Český Krumlov: od rezidenčního města*, s. 475–520.

ŠIMŮNEK Robert – LAVIČKA Roman, *Páni z Rožmberka 1250–1520: jižní Čechy ve středověku: kulturněhistorický obraz šlechtického dominia ve středověkých Čechách*, České Budějovice 2011.

ŠMAHEL František, *Humanismus v době poděbradské*, Rozpravy ČSAV, řada SV 73/6, 1963.

ŠMAHEL František, *Záhady dvou Žižků a Žižkova věku*, Husitský Tábor 3, 1980, s. 5–50.

ŠMAHEL František, *Intra et extra muros. Spoleczna rola franciszkanów obserwantów i klarysek na ziemiach czeskich od połowy XIV do końca XV wieku*, in: *Zakony franciszkańskie w Polsce I*. Red. Jerzy KŁOCZOWSKI, Lublin 1983, s. 275–325.

ŠMAHEL František, „*Speculum fidei*.“ *Českomoravské misie Jana Kapistrana*, in: *Mezi středověkem a renesancí*, Praha 2002, s. 402–408.

ŠNEJD Daniel – Petr PAVELEC, *K stavebnímu vývoji českokrumlovského Horního hradu*, in: *Rožmberkové: rod českých velmožů*, s. 77–90.

ŠPINAR Jindřich, *Bechyně, Český Krumlov, Jindřichův Hradec – charakteristika knihoven řádu sv. Františka*, in: *K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven*, Opera romanica I. , České Budějovice 2000, s. 215–221.

ŠTASTNÝ Radko, *Tajemství jména Dalimil*, Praha 1991.

TADRA Ferdinand, *Ukazování sv. ostatků v Č. Krumlově v XIV. věku dle rukopisu 14. století*, Časopis Musea Království českého 54, 1880, s. 432–437.

TADRA Ferdinand, *Ukazování sv. ostatků v Českém Krumlově v XIV. věku*, Časopis Musea Království českého 73, 1899, s. 173–174.

TOBOLKA Zdeněk, *Národní a universitní knihovna v Praze, její vznik a vývoj. I, Počátky knihovny až do r. 1777*, Praha 1959.

TRETERA Ivo, *Nástin dějin evropského myšlení*, Praha 2006.

- TŘÍŠKA Josef, *Středověký literární Krumlov*, LF 84, 1961, s. 85–101.
- TŘÍŠKA Josef, *Anonymní česká literatura předhusitské reformace*, AUC – HUCP 12, 1–2, 1972, s. 155–207.
- TŘÍŠKA Josef, *Krumlovský sborník „Exposicio vocabulorum,”* StR 30, 1993–1994, s. 51–64.
- UHLÍŘ Zdeněk, *Thanatologicko-eschatologická tematika v rukopisech českokrumlovských minoritů*, in: *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska. Sborník z 3. odborné konference, Olomouc 5.–6. října 1993, Olomouc 1993*, s. 45–49.
- UHLÍŘ Zdeněk, *Literární prameny svatováclavského kultu a úcty ve vrcholném a pozdním středověku*, Praha 1996.
- UHLÍŘ Zdeněk, *Martyrologia v kontextu hagiografických pramenů českého středověku*, in: *Miscellanea oddělení rukopisů a vzácných tisků 16, 1999–2000*, s. 38–51.
- UHLÍŘ Zdeněk, *Vztahy českého a polského kazatelství ve středověku: prolegomena ve světle českých rukopisných fondů*, [online]; dostupné na [www:<http://digit.nkp.cz/mns/uhlir_kazatelstvi_ceske_polske.htm>](http://digit.nkp.cz/mns/uhlir_kazatelstvi_ceske_polske.htm)
- URBÁNKOVÁ Emma, *Přírůstky rukopisného oddělení Universitní knihovny od vydání tištěných katalogů*, in: *Vědecko-teoretický sborník Knihovna. Praha 1957*, s. 41–64.
- URBÁNKOVÁ Emma, *Rukopisy a vzácné tisky pražské Universitní knihovny*, Praha 1957.
- VESELÁ Lenka, *Knihy na dvoře Rožmberků*, Praha 2005.
- VLČEK Pavel – SOMMER Petr – FOLTÝN Dušan, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997.
- VOIT Petr, *Encyklopedie knihy: starší tisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*, Praha 2006.
- VOLF Josef, *Vášeň amanuense Peiskeříčka*, *Vitrinka*, 10, 1933, č. 5, s. 161–165.

VOLF Josef, *Založení tzv. kaplanské knihovny v Českém Krumlově*, in: *Marginalie. Věstník spolku českých bibliofilů v Praze* 9, 1935, s. 3–8.

VONDRÁČEK Radim, *Sbírka knižních vazeb Uměleckoprůmyslového muzea*, in: *Knižní vazba 15.–20.století*, s. 3–5.

VŠETEČKOVÁ Zuzana, *Some Remarks on the Osek lectionary (NK, Osek 76)*, *Umění* 43, 1995, s. 219–223.

VYSKOČIL Jan Kapistran, *Blahoslavená Anežka Česká: kulturní obraz světice 13. století*, Praha 1933.

Wenzel von Böhmen – Heiliger und Herrscher = Kniže Václav – světec a panovník české země = Wenceslas of Bohemia – saint and sovereign, Mit Beiträgen von Maria THEISEN, Andreas FINGERNAGEL, Monika KIEGLER-GRIENSTEIDL, Wien 2009.

WERNER Matthias, *Elisabeth von Thüringen, Franziskus von Assisi und Konrad von Marburg*, in: *Elisabeth von Thüringen*, s. 109–135.

WILLIAMS-KRAPP Werner, *Die deutschen und niederländischen Legendare des Mittelalters. Studien zu ihrer Überlieferungs-, Text- und Wirkungsgeschichte*, Tübingen 1986, s. 235–238.

WRATISLAVOVÁ-MITROVICOVÁ Ludmila, *Raně gotický brevíř ze sbírek Umělecko-průmyslového muzea v Praze*, *Ročenka kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1932*, Praha 1933, s. 20–30.

WRATISLAVOVÁ-MITROVICOVÁ Ludmila, *Iluminované rukopisy v Třeboni*, *Památky archeologické a místopisné* 39, 1933, s. 1–13.

Za mnichem bibliophilem, in: *Budivoj* 41, 1905, č. 27 (ze 4. dubna), s. 2.

ZANOTTI Gino, *Assisi, La biblioteca del Sacro Convento, conventuale comunale (sette secoli di storia)*, Assisi: Casa Ed. Francescana 1990.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AČ	Archivní časopis
AUC	Acta Universitatis Carolinae Pragensis
AUC HUCP	Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis
BARTOŠ I.	BARTOŠ František Michálek, Soupis rukopisů Národního muzea v Praze I., Praha 1926.
BARTOŠ II.	BARTOŠ František Michálek, Soupis rukopisů Národního muzea v Praze II., Praha 1927.
BRODSKÝ	BRODSKÝ Pavel, Katalog iluminovaných rukopisů Knihovny Národního muzea v Praze, Praha 2000.
ČČH	Český časopis historický
ČNM	Časopis Národního muzea
DOLCH	DOLCH Walther, Katalog der deutschen Handschriften der k. k. Universitätsbibliothek zu Prag. I. Teil. Die Handschriften bis etwa z. J. 1550, Prag 1909.
FHS	Folia historica Bohemica
GUIDE	Guide to manuscript collections in the Czech Republic = Průvodce po rukopisných fondech v České republice, Marie TOŠNEROVÁ (red.), Praha 2011.
IN	inkunábule
JSH	Jihočeský sborník historický
JVK	Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích
KNM	Knihovna Národního muzea v Praze
LF	Listy filologické

MS	rukopis
MVGDB	Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen
NA	Národní archiv
NK	Národní knihovna ČR v Praze
NK ČK MS	Národní knihovna ČR, fond minorité Český Krumlov
ÖNB	Österreichische Nationalbibliothek Wien
PLOCEK	PLOCEK Václav, Catalogus codicum notis musicis instructorum qui in Bibliotheca publica rei publicae Bohemicae socialisticae in Bibliotheca universitatis Pragensis servantur I-II. Praga 1973.
RYBA	RYBA Bohumil, Soupisy rukopisů a starých tisků z fondu Státní vědecké knihovny v Českých Budějovicích III., Rukopisy z různých klášterních knihoven v jižních Čechách, České Budějovice 1985.
SAP	Sborník archivních prací
SNM	Sborník Národního muzea
SOA	Státní oblastní archiv
StR	Studie o rukopisech
Strahov	Strahovská knihovna
UPM	Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze
VKČSN	Věstník Královské české společnosti nauk
TRUHLÁŘ I.	TRUHLÁŘ Josef, Catalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui in C. R. Bibliotheca publica atque Universitatis Pragensis asservantur I., Praha 1905.

TRUHLÁŘ II. TRUHLÁŘ Josef, *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui in C. R. Bibliotheca publica atque Universitatis Pragensis asservantur II.*, Praha 1906.

VYSVĚTLIVKA

Vzhledem k tomu, že je v textu zmiňováno velké množství rukopisných signatur, cituji pro větší přehlednost tyto signatury ve tvaru: zkratka instituce, kde je rukopis uložený, + vlastní signatura. Např. UPM 5600 B – rukopis uložený v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze pod sign. 5600 B; NK ČK MS 2 – Národní knihovna v Praze, Minorité Český Krumlov, rukopis č. 2.